

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

На правах рукопису

ГРЕЧАНЮК СЕРГІЙ КОСТЯНТИНОВИЧ

УДК 343.829

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ
ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНИМИ
ТА НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Науковий консультант –
Петков Валерій Петрович,
заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор

Ірпінь – 2011

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	5
ВСТУП	6
 РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
ВЗАЄМОДІЇ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНОЮ	
ПЕНІТЕНЦІАРНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ	
	20
1.1. Теорія взаємодії в управлінні правоохоронними органами.....	20
1.2. Організація взаємодії як вид управлінської технології	37
1.3. Управлінська діяльність в органах та установах	
виконання покарань.....	51
Висновки до розділу.....	95
 РОЗДІЛ 2.	
ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ	
ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	
З ДЕРЖАВНИМИ ТА НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ.....	
	100
2.1. Поняття та сутність взаємодії органів та установ	
Державної пенітенціарної служби України з державними та	
неурядовими інституціями.....	100
2.2. Правові основи взаємодії органів та установ	
Державної пенітенціарної служби України з публічними інституціями..	115
2.3. Міжнародний досвід організації взаємодії	
пенітенціарних установ з інституціями	
держави та громадянського суспільства.....	133
Висновки до розділу.....	148

РОЗДІЛ 3.**ПРОЦЕДУРА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ****ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ****З ДЕРЖАВНИМИ ТА НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ..... 151**

3.1. Принципи та стадії взаємодії органів та установ

Державної пенітенціарної служби України з державними та
неурядовими інституціями..... 151

3.2. Повноваження та управлінська діяльність керівників

органів та установ Державної пенітенціарної служби України
щодо організації взаємодії..... 167

3.3. Види та форми взаємодії органів та установ

Державної пенітенціарної служби України з державними та
неурядовими інституціями..... 196

Висновки до розділу..... 209

РОЗДІЛ 4.**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ****ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З****ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ..... 213**

4.1. Проблеми адміністративно-правового забезпечення

внутрішньоструктурної взаємодії установ та органів Державної
пенітенціарної служби України 213

4.2. Практика управління взаємодією функціональних

підрозділів установ виконання покарань 236

4.3. Удосконалення правового забезпечення проведення

органами та установами Державної пенітенціарної служби України

спільних заходів з судами та правоохоронними органами

України..... 269

4.4. Організація взаємодії органів та установ Державної пенітенціарної служби України з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування	300
Висновки до розділу.....	327

РОЗДІЛ 5.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ.....	334
---	------------

5.1. Організаційно-правові аспекти взаємодії органів та установ Державної пенітенціарної служби України з неурядовими інституціями.....	334
---	-----

5.2. Шляхи удосконалення організації взаємодії органів та установ Державної пенітенціарної служби України із засобами масової інформації.....	360
Висновки до розділу.....	374

ВИСНОВКИ.....	376
----------------------	------------

ДОДАТКИ.....	389
---------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	462
--	------------

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДПтС України - Державна пенітенціарна служба України;

ДКВС України, кримінально-виконавча служба України – Державна кримінально-виконавча служба України;

КВС – Кримінально-виконавча система України;

МВС України – Міністерство внутрішніх справ України;

ОВС – органи внутрішніх справ;

МНС України – Міністерство надзвичайних ситуацій України;

УВП – установа виконання покарань;

Виправні установи – кримінально-виконавчі установи, виправні, виховні колонії;

Департамент, ДДУПВП, Держдепартамент – Державний департамент України з питань виконання покарань;

КВК – Кримінально-виконавчий кодекс України;

КПК – Кримінально-процесуальний кодекс України;

КК України – Кримінальний кодекс України;

КМУ – Кабінет Міністрів України;

ВР – Верховна Рада України;

ЗМІ – засоби масової інформації;

РФ – Російська Федерація, Росія;

США – Сполучені Штати Америки;

ООН – Організація Об'єднаних Націй;

СБУ – Служба безпеки України

ВТК – Виправно-трудоий кодекс;

Мінюст – Міністерство юстиції України;

ДВС - Державна виконавча служба;

PR – public relations;

МОН - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

ВСТУП

Актуальність теми. У складних економічних та соціальних умовах, у яких нині перебуває Україна, особливо важливими постають питання протистояння найнебезпечнішому негативному соціальному явищу – злочинності. Ефективна діяльність в цій царині можлива тільки за умови використання можливостей, сил та засобів усіх правоохоронних органів. Тому важливим, своєчасним та актуальним завданням є розробка нового, науково обґрунтованого механізму взаємодії правоохоронних органів, формування сучасної правової основи, а також запровадження нових форм та напрямків спільної діяльності.

У процесі реформування системи центральних органів виконавчої влади, започаткованого Указом Президента України № 1085/2010, у наслідок реорганізації Державного департаменту України з питань виконання покарань була утворена Державна пенітенціарна служба України. Функціонування системи її органів та установ є частиною державного правоохоронного механізму. Саме на діяльність означених органів та установ покладається важливе завдання з реалізації кримінально-виконавчої політики держави. Взаємодія органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями є одночасно потребою і вимогою для можливості повноцінної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань.

Нині, незважаючи на безумовне визнання з боку практичних працівників, державних діячів, представників громадськості актуальності активізації залучення до процесу виконання кримінальних покарань державних та неурядових інституцій, даний процес не знайшов належного відображення в нормативно-правових актах, і через це практика організації взаємодії є малоефективною.

Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, які розглядали різні аспекти діяльності, пов'язаної з процесом виконання кримінальних покарань, взаємодії та координації різних правоохоронних органів, засвідчує, що питанням взаємодії як складової управлінської діяльності приділялася достатня

увага. Натомість, у наукових роботах, присвячених організації виконання кримінальних покарань, взаємодія розглядається крізь призму залучення громадськості до даного процесу, зовсім не приділяючи управлінським аспектам цього процесу, а в роботах, присвячених взаємодії правоохоронних органів, питання спільної діяльності органів та установ ДПтС України взагалі не досліджувалися. Таким чином, слід відзначити відсутність в адміністративно-правовій науці комплексного підходу до розробки проблем взаємодії органів та установ ДПтС України з публічними інституціями. За таких умов виникла об'єктивна потреба в поглиблених наукових дослідженнях організаційно-правового забезпечення взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

Вагомий науковий внесок у розробку різних аспектів державного управління, адміністративного права та процесу, а також адміністративної діяльності зробили відомі вчені-юристи: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Ю.В. Баулін, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.Т. Білоус, І.Л. Бородін, І.С. Гриценко, І.П. Голосніченко, Є.О. Дідоренко, Є.В. Додін, Р.А. Калюжний, С.В. Ківалов, Ю.М. Козлов, В.К. Колпаков, Я.Ю. Кондратьєв, В.В. Копейчиков, О.В. Кузьменко, Д.М. Лук'янець, П.П. Михайленко, Н.Р. Нижник, О.І. Остапенко, В.І. Олефір, І.М. Пахомов, М.П. Стрельбицький, В.П. Цветков, В.І. Шакур, В.О. Шамрай, Ю.С. Шемшученко, В.К. Шкарупа та інші. Наукові напрацювання цих вчених стали теоретичною основою для формування комплексного уявлення про взаємодію різних органів державного управління, а використання розроблених цими вченими наукових постулатів науки адміністративного права, дозволило проводити дослідження проблем взаємодії на науково правильних та об'єктивно обґрунтованих засадах.

Зважаючи на специфічну природу системи органів та установ ДПтС України, в дослідженні нами ґрунтовно були опрацьовані фундаментальні наукові дослідження з кримінально-виконавчого права, а також комплексу пенітенціарних наук. Слід відзначити наукові роботи: С.С. Алексеева, Ю.М. Антоняна, Г.П. Байдакова, Л.В. Багрій-Шахматова, Ю.В. Бауліна,

І.Г. Богатирьова, О.В. Беци, М.Г.Вербенського, Р.М. Гури, О.М. Джужи, А.П. Закалюка, В.М. Дрьоміна, М.Й. Коржанського, В.О.Корчинського, О.М. Костенка, О.Г. Колба, Є.Д. Лук'янчикова, В.А. Львовчкіна, М.П. Мелентьєва, М.І. Мельника, В.О. Меркулової, А.А. Музики, В.І. Осадчого, В.П. Петкова, Г.О. Радова, О.Л. Ременсона, В.М. Синьова, А.Х. Степанюка, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.М. Трубникова, С.Я. Фаренюка, В.І. Шакуна, І.В. Шмарова та інших.

Наукове та практичне значення для розгляду діяльності ДПтС України як правоохоронної структури та її взаємодії мають праці вчених, які займалися проблемами правоохоронної діяльності: Б.І. Бараненка, В.Т. Білоуса, Й.І. Горінецького, С.В. Краснокутського, А.М. Кучук, О.В. Негодченка, П.В. Онопенка, В.П. Петкова, Т.О. Пікулі, О.П. Рябченко, І.А. Сердюка, О.В. Тюріна, В.Г.Фатхутдінова та інших.

Визначення теоретичних засад взаємодії її принципів, форм та стадій з позицій управління було здійснено за допомогою аналізу наукових праць в галузі менеджменту та управління різними правоохоронними органами. Це, зокрема, роботи: В.М. Анисімова, О.О. Бандурки, О.М. Бандурки, І.П. Голосніченка, В.О. Заросила, О.І. Коваленка, В.В. Конопльова, Я.Ю. Кондратьєва, Ю.Ф. Кравченка, А.М. Ключєва, Н.П. Матюхіної, Т.О. Мацелик, М.І. Немченка, О.І. Остапенко, В.П. Петкова, С.В. Петкова, В.М. Плішкіна, Д.В. Приймаченка, С.В. Присяжного, Д.В.Слинька, В.Д. Сущенко, О.Г. Фролової та інших.

Питанням взаємодії та координації різних правоохоронних органів були присвячені роботи таких учених, як: О.М. Бандурки, В.Т. Білоуса, О.О. Волобуєвої, Д.Г. Заброди, Д.П. Калаянова, В.К. Колпакова, В.А. Круглова, В.В. Лисенка, В.О. Малярової, Т.Є. Мироненко, Ю.С. Назара, І.В. Озерського, І.Л. Олійник, Ю.І. Пивовара, С.В. Продайко, Т.О. Проценка, В.П. Сапальова, О.В. Старченко, К.В. Степаненко, В.Ф. Усенка, В.М. Фесюніна, Л.О. Фещенко, П.В. Цимбала, В.О. Шамрая, І.Р. Шинкаренко та інших.

Окремі питання організаційно-правового забезпечення функціонування та управління установ та органів виконання покарань у своїх роботах розглядали науковці колишнього Радянського Союзу, Російської Федерації та незалежної України: А.А. Аксенов, Р.В. Алієв, Є.Ю. Бараш, О.Г. Боднарчук, В.М. Бризгалов, М.Г. Вербенський, А.О. Галай, О.Г. Гамалій, В.В. Дедюхін, С.В. Зливко, Ф.Г. Канцарін, В.Т. Коломієць, Ф.Т. Кузнецов, М.П. Мелентьєв, М.В. Мендель, М.І. Немченко, В.П. Петков, П.Є. Подимов, В.В. Промогайбенко, Г.О. Радов, М.М. Ребкало, В.І. Серов, Є.Ю. Соболев, І.В. Шмаров, Д.В. Ягунов. Саме в роботах зазначених авторів фрагментарно розглядаються питання взаємодії установ та органів виконання покарань з державними та неурядовими інституціями. А тому їхній ґрунтовний аналіз має особливо важливе значення для дослідження теоретичних та практичних аспектів спільної діяльності установ та органів ДПтС України з державними органами та неурядовими організаціями.

Удосконалення нормативно-правової основи діяльності ДКВС України, що обумовлено необхідністю розвитку, подальшої демократизації, відкритості для громадськості, досягнення рівня міжнародних стандартів пенітенціарної сфери є важливою складовою частиною провадження реформи кримінальної юстиції в Україні, а також правової реформи. Реформування кримінально-виконавчої служби України і приведення її до світових стандартів повинно ґрунтуватися винятково на засадах науковості, а тому постає питання про здійснення глибокого аналізу проблем взаємодії установ та органів ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, вироблення рекомендацій щодо удосконалення цього процесу й оптимізації його нормативно-правового регулювання, що обумовлює актуальність цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дослідження безпосередньо пов'язана із виконанням завдань Указу Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 „Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року „Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів” та Концепції

реформування кримінальної юстиції України і Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої служби України (схвалена Указом Президента України від 25 квітня 2008 року № 401/2008), а також Указу Президента України від 27 жовтня 2009 року № 870/2009 „Про введення в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 вересня 2009 року „Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції”.

Тема дисертації затверджена Вченою Радою Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка від 30 грудня 2009 року (Протокол № 5). Уточнена та перезатверджена Вченою Радою Національного університету ДПС України від 22 грудня 2010 року (протокол №4). Вона розглянута координаційним бюро відповідного відділення Академії правових наук України і має позитивний відгук щодо актуальності, коректності формулювання та доцільності дослідження у вигляді дисертації за спеціальністю 12.00.07.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення теоретичних адміністративно-правових засад та практичних механізмів організації взаємодії установ та органів ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій теоретико-методологічного, організаційно-правового та управлінського характеру, спрямованих на підвищення ефективності взаємодії означених суб'єктів.

Досягнення цієї мети реалізовувалось через постановку і вирішення наступних завдань:

- розробити концептуальні основи теорії взаємодії в управлінні правоохоронними органами;
- дати характеристику організації взаємодії як виду управлінської технології в контексті управлінської діяльності спеціальних органів та установ виконання покарань;

- визначити поняття та розкрити сутність, а також проаналізувати правове регулювання засад взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями;
- узагальнити зарубіжний досвід організації взаємодії органів та установ виконання покарань з інституціями держави та громадянського суспільства;
- охарактеризувати процедуру взаємодії (принципи та стадії, а також види, рівні та форми) органів та установ ДПтС України з публічними інституціями;
- розкрити управлінські та правові засади внутрішньоструктурної взаємодії ДКВС України, також взаємодії підрозділів установ виконання покарань між собою;
- оцінити крізь призму організаційних відносин практику взаємодії органів та установ ДПтС України з правоохоронними органами та іншими державними органами, які не відносяться до правоохоронних;
- проаналізувати сучасний стан та особливості організації взаємодії органів та установ ДПтС України з неурядовими інституціями;
- підготувати пропозиції та рекомендації теоретичного та практичного значення, спрямовані на підвищення належного організаційно-правового забезпечення взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері організації і здійснення взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

Предметом дослідження є теорія та практика взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

Методи дослідження. Методологічну основу становлять положення та висновки загальної теорії пізнання. У дисертації використано праці з проблем філософії, пенітенціарії, теорії держави та права, теорії управління, менеджменту, адміністративного права та процесу, адміністративної діяльності

кримінології, кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого права.

Організація взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями розглядається у взаємозв'язку теорії і практики, що в результаті відповідає вимогам до сучасних комплексних та новітніх наукових досліджень.

З урахуванням комплексного підходу до проведення дослідження у роботі були використані такі методи: формально-догматичний, історичний, системний, соціологічний, порівняльно-правовий, системно-структурний аналіз та статистичні.

За допомогою історичного методу було з'ясовано становлення концептуальних положень взаємодії як однієї із функцій управлінської науки, а також окремих кримінально-виконавчих явищ, які стосуються питань налагодження співпраці з інститутами держави та громадянського суспільства (підрозділи 1.1., 1.2, 1.3., 2.1).

Формально-догматичний метод став основою для дослідження концептуальних засад, а також процедури взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, наукового опрацювання нормативно-правових актів, формування визначень в цій царині і розкриття їхньої сутності (підрозділи 1.1., 1.3., 2.1., 3.1., 3.2.,3.3).

Використання соціологічних та статистичних методів дало можливість сформулювати комплексне, об'єктивне та реальне уявлення про існуючий стан функціонування системи органів та установ ДПтС України, проаналізувати правозастосовну практику та з'ясувати позиції персоналу ДКВС України (підрозділи 4.1., 4.2., 4.3., 5.1., 5.2.).

Усього автором дисертації було проанкетовано 815 практичних працівників ДКВС України (додаток Б). Результати проведеного опитування стали додатковими аргументами при обґрунтуванні окремих положень організації взаємодії.

Метод порівняльного аналізу дав можливість співставити положення

організації взаємодії установ виконання покарань та різних інституцій у нормативних актах та практиці окремих зарубіжних держав (підрозділ 2.3).

Методи системного та системно-структурного аналізу дозволили проаналізувати вихідні дані, окреслити коло досліджуваних проблем та виробити пропозиції щодо їхнього вирішення, а також дослідити діяльність органів та установ ДПтС України та їхню взаємодію, зокрема, як складової частини державного управління (підрозділи 1.2., 1.3., 2.2.).

Під час дослідження були застосовані й інші методи пізнання.

Емпіричну базу дослідження, крім узагальнень результатів опитування персоналу ДКВС України, також становлять дані офіційної статистики, відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти, інші матеріали правоохоронних органів, які безпосередньо або опосередковано торкалися специфіки об'єкта та предмета цієї роботи.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням проблем взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями в адміністративно-правовому аспекті. У результаті проведеного дослідження зроблено ряд концептуальних висновків, висунуто та обґрунтовано низку нових, наукових важливих для юридичної практики положень. Основні з них такі:

Уперше:

- розроблені вихідні засади теорії та адміністративно-правового механізму практичної реалізації взаємодії органів та установ ДПтС України з публічними інституціями, спрямовані на досягнення завдань єдиної державної політики у сфері виконання покарань;
- концептуально узагальнені та систематизовані положення управлінської та правової науки, теорії та підходи науковців, які відображають сутність та закономірності взаємодії в діяльності правоохоронних органів та екстрапольовані на діяльність органів та установ ДПтС України, що дозволило сформулювати поняття взаємодії, розкрити її ознаки, особливості, принципи, стадії, форми, рівні та види;

- на основі порівняння теоретичних позицій щодо предмету адміністративного права України в контексті діяльності установ та органів ДПтС України та кримінально-виконавчого права, здійснена спроба розмежування пенітенціарної та управлінської складової діяльності установ та органів виконання покарань;

- визначені загальнотеоретичні засади адміністративної діяльності, проаналізовані особливості прийняття та реалізації управлінських рішень в адміністративній діяльності установ та органів ДПтС України, а також особливості управлінської діяльності щодо організації спільної діяльності;

- досліджені особливості використання інформаційних технологій в організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, засади взаємодії зі ЗМІ та проблемні питання діяльності PR-вертикалі ДПтС України;

- проаналізовані організаційно-правові засади внутрішньоструктурної взаємодії ДКВС України, а також спільної діяльності підрозділів установ виконання покарань між собою;

- запропонований комплекс заходів правового та організаційного характеру, спрямований на удосконалення взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями;

удосконалено:

- процес організації управлінської діяльності в процесі виконання кримінального покарання, зокрема, зроблено визначення стратегічного управління в ДПтС України, проаналізовані функції управління в установах та органах ДПтС України;

- правове забезпечення функцій внутрішніх військ МВС України, які пов'язані з діяльністю установ виконання покарань, через внесення змін до чинного законодавства, що визначає порядок взаємодії внутрішніх військ МВС України та підрозділів установ та слідчих ізоляторів ДПтС України з метою покращення і налагодження більш чіткої спільної діяльності;

– окремі аспекти правового забезпечення взаємодії підрозділів кримінально-виконавчих інспекцій з судами у питаннях реалізації положень КВК України щодо справ про ухилення засуджених від відбування покарання з випробуванням;

– правове регулювання взаємодії правоохоронних органів через розробку проекту нормативного правового акта про організацію взаємодії та координацію діяльності правоохоронних органів, який би відповідав вимогам сьогодення і надавав би можливості використовувати сучасні форми, види та напрямки взаємодії, а також прийняття міжвідомчої інструкції про взаємодію установ та органів ДПтС України з правоохоронними органами;

дістали подальшого розвитку:

– положення теорії взаємодії в управлінні правоохоронними органами як галузевого інституту теорії управління правоохоронними органами (зокрема, надане авторське визначення, визначені особливості сучасного розвитку, уточнений понятійний апарат тощо);

– порядок та форми взаємодії установ та органів ДПтС України з ОВС України, СБУ, органами прокуратури, Державної податкової служби України, підрозділами державної виконавчої служби України, МНС України;

– наукове бачення комплексу організаційно-управлінських факторів, що впливають на організацію взаємодії підрозділів установ виконання покарань між собою;

– засади взаємодії установ та органів ДПтС України з державними інституціями, які не відносяться до правоохоронних, а також неурядовими інституціями.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати дослідження використані при удосконаленні адміністративно-правового регулювання спільної діяльності установ та органів ДПтС України з державними та неурядовими інституціями (внесення змін до Законів України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», «Про внутрішні війська МВС України», „Про боротьбу з тероризмом”, формування пропозицій щодо

формування відомчого та міжвідомчого нормативного забезпечення організації взаємодії установ та органів ДПтС України з державними та неурядовими інституціями), а також кримінально-виконавчого законодавства України (внесення змін до КВК та КПК України зокрема),

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – сформульовані висновки, викладені положення, узагальнення і рекомендації складають суттєвий науковий інтерес для науки адміністративного права, теорії управління, менеджменту, кримінально-виконавчого права, комплексу пенітенціарних наук. Вони можуть бути використані при проведенні подальших наукових досліджень питань управлінської діяльності та організації функціонування установ та органів виконання кримінальних покарань, а також проблем організації взаємодії установ та органів ДПтС України з інститутами держави та громадянського суспільства;

– у правотворчій сфері – результати дослідження використовуються для підготовки нормативно-правових актів щодо управління в установах та органах ДПтС України, а також їхньої взаємодії з державними органами та неурядовими інституціями (Лист ДДУПВП від 22.03.2010 №3/3/1-1697/ср);

– у практичній правоохоронній діяльності – в діяльності конкретних установ та органів ДПтС України, інших правоохоронних органів, державними та недержавними інституціями, а також при формуванні концепції подальшого реформування системи правоохоронних органів України та її складових (Акт провадження в діяльність Домницького виправного центру №135 від 03.03.2010 року, а також Листи з управлінь ДДУПВП у Полтавській, Житомирській, Луганській, Волинській та Харківській областях);

– у навчальному процесі – результати дисертаційного дослідження використовуються в Чернігівському юридичному коледжі ДПтС України (Акт впровадження від 21 вересня 2010 року) при викладанні курсу "Адміністративне право України", спецкурсів, присвячених проблемам діяльності правоохоронних

органів, курсів "Судові та правоохоронні органи", "Кримінально-виконавче право", "Адміністративна діяльність", "Управління в органах та установах виконання покарань", а також у навчально-методичних розробках, посібниках, підготовлених за участю дисертанта.

Положення дисертації стали основою для навчальної дисципліни «Взаємодія органів та установ виконання покарань з державними та недержавними інституціями», який викладається на циклі спеціальних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу ДПтС України (додаток А).

Особистий внесок здобувача. Викладені в науковій роботі положення, що виносяться на захист, є результатом самостійної праці автора дисертації. Наукові ідеї та розробки, які належать співавторам опублікованих праць, у дисертаційному дослідженні не використовувались. Особистий внесок до опублікованих колективних наукових праць пропорційний кількості співавторів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на засіданні міжкафедрального семінару кафедр адміністративного права та адміністративної діяльності, тактико-спеціальної підготовки, кримінального права та кримінології Кіровоградського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ; кафедри управління, адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності Національного університету державної податкової служби України.

Теоретичні положення та висновки дисертації були оприлюднені на науково-практичних конференціях, найбільш значимими з яких є такі:

– міжнародні науково-практичні конференції: «Проблеми запобігання злочинності в органах та установах виконання покарань» (Чернігів, 21 грудня 2006); «Актуальні питання юридичної науки» (Тернопіль, 30 вересня 2008); «Захист прав людини як основа гуманізації суспільства» (Чернігів, 10 квітня 2009); «Особенности уголовно-процессуальной деятельности в органах и учреждениях ФСИН России» (Россия, Вологда, 1 июня 2007); «Проблеми правотворчості очима науковців» (Тернопіль, 9 лютого 2010); «Формування

стратегії регіонального розвитку в умовах глобальної економічної кризи» (Чернігів, 27 травня 2009); «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (Суми, 17-18 травня 2010); «Напрямки удосконалення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності» (Ірпінь, 26-27 листопада 2010); «Сучасне та майбутнє в тенденціях підготовки студентів ВНЗ» (Чернігів, 3 червня 2010);

– міжвузівські науково-практичні конференції та семінари: «Актуальні питання підвищення ролі громадськості в процесі виправлення та ресоціалізації осіб, які відбувають покарання в органах та установах Державної кримінально-виконавчої служби України (Чернігів, 15 квітня 2008); «Историко-правовые и социально-экономические аспекты развития общества: VI межвузовская научно-практическая конференция» (Чернигов, 16 травня 2007); «Гуманізація кримінальних покарань, як складова процесу євроінтеграції України» (Чернігів, 20 червня 2007); Историко-правовые и социально-экономические аспекты развития общества: VIII межвузовская научно-практическая конференция (Чернигов, 15 апреля 2009); Тенденції розвитку сучасного українського права: теоретичні та практичні проблеми (Запоріжжя, 01-03 вересня 2010); Адміністративне право в сучасному вимірі (Київ, 14 травня 2010).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 25 наукові статті у виданнях, що визначені ВАК України як фахові з юридичних наук, три з яких – у співавторстві (особистий внесок – 50 %), а також 15 матеріалів і тез конференцій.

За результатами дисертаційного дослідження опублікована монографія «Взаємодія Державної кримінально-виконавчої служби України з публічними інституціями» (Ірпінь, 2011).

Положення дисертації використані в навчальних посібниках «Взаємодія установ виконання покарань з державними органами та неурядовими організаціями» (Чернігів, 2009 р); «Посібник для спостережних комісій України» (Москва, 2007 р. (у співавторстві, особистий внесок – 15 %)); Діяльність Державної кримінально-виконавчої служби України:

адміністративно-правовий аспект (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (Лист № 1/11-11810.1 від 22.12.2010)) (Київ, 2011р (у співавторстві, особистий внесок – 15 %)); монографії «Функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України в сучасних умовах» (Чернігів, 2011р. (у співавторстві, особистий внесок – 30 %)).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, 15 підрозділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 520 сторінок, з яких основний текст дисертації – 390 сторінок, список використаних джерел – 58 сторінок (534 найменувань), 7 додатків на 72 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ В УПРАВЛІННІ ДПтС УКРАЇНИ

1.1. Теорія взаємодії в управлінні правоохоронними органами

Позиціювання системи органів та установ ДПтС України як складової правоохоронної системи (що прямо передбачено у статті 6 Закону України „Про Державну кримінально-виконавчу службу України”[21]) вимагає системного дослідження діяльності правоохоронних органів в контексті їхньої взаємодії як з різними інституціями, так і всередині власної системи. Саме функціонування правоохоронної системи сучасної держави достатньо ґрунтовно досліджено у наукових роботах. Зокрема, розкриваючи положення даного підрозділу, нами були використані дисертації С.В. Краснокутського [286], О.В. Тюріної [463], Т.О. Пікулі [403], П.В. Онопенко [371], В.Г. Фатхутдінова [478], А.М. Кучук [302], Й.І. Горінецького [204], І.А. Сердюка [430] та інших. Слід зазначити, що правоохоронна система є об’єктом дослідження в багатьох інших наукових працях під різним кутом та з різних ракурсів.

Слід погодитися з В.Т. Білоусом у тому, що правоохоронні органи спеціально створюються для виконання правоохоронної діяльності та наділені відповідними повноваженнями. Вони є незалежними один від одного й утворюють єдину систему, системоутворюючим фактором якої є пріоритетне завдання, що полягає у забезпеченні законності та правопорядку [163, с.29].

Під правоохоронними органами, на думку А.М. Кучука, слід розуміти спеціально уповноважені державні органи, що наділяються державно-владними повноваженнями з метою професійного здійснення на підставі та відповідно до чинного законодавства, а у випадках, встановлених законом, – у відповідній процесуальній формі із застосуванням правових засобів діяльності, спрямованої

на охорону прав та свобод людини і громадянина, законності та правопорядку, усіх врегульованих правом суспільних відносин [302, с.130].

У коментарі до Конституції України зазначається, що до правоохоронних органів відносяться: СБУ, внутрішні війська МВС України, міліція та деякі інші державні органи, статус яких нині визначається підзаконними актами [273, с.58-61]. Звичайно, такий підхід є поверхневим і повною мірою не відображає системи правоохоронних органів.

На думку О.В.Тюріної, система правоохоронних органів – це сукупність спеціалізованих органів держави, що здійснюють правоохоронну діяльність. Правоохоронна діяльність виступає системоутворюючим чинником об'єднання правоохоронних органів (видів правоохоронних органів) в систему, цільовим призначенням якої є всебічна і повноцінна охорона і захист основних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина [463].

У правовій науці є і більш спрощені моделі визначення правоохоронних органів, наприклад, через охоплення цим поняттям всіх державних органів і організацій, які хоча б наділені правоохоронними функціями [379], [448].

Зазначені підходи до визначення правоохоронних органів свідчать про те, що сучасна правова наука сформувала достатньо комплексне уявлення про окремі елементи правоохоронної системи держави, а також окремі організаційні та правові засади функціонування конкретно взятих правоохоронних органів.

Проте, якщо проаналізувати зміст та напрямки досліджень правоохоронної системи, можна констатувати, що, по-перше, вони носять яскраво виражений теоретичний характер, визначають функції правоохорони, місце в державному механізмі тощо, при цьому конкретним організаційним, управлінським засадам (за певними винятками) функціонування приділене другорядне значення; по-друге, дотепер спостерігається плуралізм поглядів на саму систему органів правоохорони; по-третє, в контексті нашого дослідження ми відзначаємо, що питання організації правоохоронних органів (та їхньої взаємодії) аналізується в багатьох наукових роботах, проте такі дослідження побудовані на конкретних прикладах, сформованих схемах, при цьому поза увагою залишається сама

теорія взаємодії в управлінні правоохоронними органами. Тому актуальним завданням для сучасної правової та управлінської науки, яка досліджує правоохоронну систему, є формування та обґрунтування теорії взаємодії означених органів. Для цього в даному підрозділі ми проаналізуємо філософські, загальноюридичні та управлінські підходи до наукового визначення окремих теорій і на їхній основі спробуємо визначити поняття та зміст теорії взаємодії в управлінні правоохоронними органами.

Теорія (грец. *theoria* — дослідження, спостереження) — найрозвинутіша форма наукового знання, яка дає цілісне, системне відображення закономірних та сутнісних зв'язків певної сфери дійсності [485]. Теорія — це пізнане, свідоме надбання практики, з'ясування її закономірностей, провідних тенденцій [149, с.33].

У першу чергу слід відзначити, що спроб визначити подібну теорію у сучасних наукових роботах дотепер не проводилось. Тому слід погодитись з філософом К. Поппером, який у своїй концепції сформулював три основні вимоги до новітньої теорії, знання. По-перше, нова теорія повинна виходити з простої, нової, плідної і об'єднуючої ідеї. По-друге, вона повинна бути такою, що незалежно перевіряється, тобто вести до представлення явищ, які дотепер не спостерігалися. Інакше кажучи, нова теорія повинна бути плідною в якості інструмента дослідження. По-третє, теорія повинна витримувати деякі нові та суворі перевірки. Теорією наукового знання і його зростання є епістемологія, яка в процесі свого формування стає теорією вирішення проблем, конструювання, критичного обговорення, оцінки і критичної перевірки конкуруючих гіпотез і теорій [482, с.53]. Отже, теорія будується за схемою: вихідна проблема — попередня, пробна теорія (тобто теорія, за допомогою якої вона вирішується) — процес усунення помилок в теорії шляхом критики і експериментальних перевірок — нова, більш глибока проблема, для вирішення якої необхідно побудувати нову, глибшу і більш інформативну теорію.

Розвиток науки, тобто отримання нового знання, є складним творчим процесом, що має певну логічну послідовність в діяльності дослідника. У

цілому він відповідає поступальному характеру розвитку форм наукового знання [152, с.32]. Підтримуємо авторів навчального посібника „Методологія наукового дослідження” А.Я. Баскакова та М.В. Туленкова у тому, що „основними формами становлення нового знання є науковий факт, наукова проблема, гіпотеза та теорія. Їхній творчий розвиток і визначає логічну послідовність процесу наукового дослідження, а саме: виявлення фактів дійсності, їхнє пояснення і узагальнення; постановка і формулювання наукової проблеми; формування і обґрунтовування наукової гіпотези; побудова теорії і визначення шляхів її практичної реалізації” [152, с.32]. Вважаємо цілком вивіреною таку позицію вчених щодо логіки наукового процесу і, беручи її за основу, вважаємо за доцільне проаналізувати його елементи в контексті організації взаємодії правоохоронних органів.

1. Науковий факт. Установлення наукового факту є ключовим моментом побудови теорії, адже саме цей елемент процесу є вихідним і створює передумови самого дослідження, побудови наукової гіпотези і актуальності певного наукового знання. В.І. Вернадський з цього приводу зазначав, що „вірно науково встановлений факт по суті завжди дає більше, ніж заснована на ньому теорія. Він є правильним і для майбутньої теорії, і залишається незмінним в історичній зміні теорій” [182, с.3].

У контексті об'єкта дослідження цього підрозділу і зазначеного вище науковим фактом необхідно визнати існування постійних зв'язків між різними правоохоронними органами, державними та неурядовими інституціями. Наукові праці останніх років (див., наприклад, [496], [407], [272], [350], [309], [326], [329], [344], [148], [410], [413], [442], [445], [475], [497]) свідчать про наявність численних досліджень окремих аспектів взаємодії між різними правоохоронними структурами, а практика їхньої діяльності свідчить про її системність, неможливість самостійно (без організації спільної діяльності) реалізувати правоохоронну функцію держави. Саме це і виражає характеристику даного наукового факту.

2. Наукова проблема. Труднощі наукового пошуку найбільше виражаються в так званих проблемних ситуаціях, коли існуюче наукове знання, його рівень і понятійний апарат виявляються недостатніми для вирішення нових завдань пізнання і практики. Усвідомлення розбіжностей між обмеженістю наявного наукового знання і потребами його подальшого розвитку якраз і призводить до постановки нових наукових проблем. Наукова проблема — це форма наукового знання, зміст якого складає те, що досі не пізнане людиною, але що потрібно пізнати, тобто це знання про незнання, це питання, що виникло в ході пізнання або практики і вимагало науково-практичного рішення. В проблемі поєднується її емпірична і теоретична основа [152, с.37-38].

Наукові проблеми виникають внаслідок відкриття нових фактів або відображення нових якостей вже існуючих фактів. Тому наукова проблема визначення та формування теорії взаємодії прямо пов'язана з відсутністю на тлі значних наукових розробок окремих питань організації взаємодії, комплексних узагальнень та концептуальних напрацювань взаємодії в управлінні правоохоронними органами. На перший погляд, видається недостатня обґрунтованість такої постановки проблеми, проте, зважаючи на те, що дослідження окремих засад взаємодії різних правоохоронних органів відбуваються без загальнотеоретичних постулатів, базуючись на конкретних прикладах, визначеннях, можна констатувати новизну, актуальність та практичне значення теорії взаємодії в управлінні правоохоронними органами.

3. Гіпотеза виражає науково обґрунтоване припущення, що пояснює причину явища, хоча достовірність цього припущення в даний час ще не доведена, не підтверджена практикою. Гіпотеза має конкретний вираз у певній науковій пропозиції. Вона повинна бути доведена або спростована (відкинута).

Гіпотеза теорії взаємодії в управлінні правоохоронними органами розглядається крізь призму існування в межах загальної теорії управління окремих теоретичних засад, які визначають комплекс управлінських дій щодо організації взаємодії правоохоронних органів. При цьому ми не намагаємось створити нове наукове знання, а прагнемо виокремити його як частину вже

існуючої теорії управління. Саме таке місце, на наш погляд, відводиться теорії взаємодії в управлінні правоохоронними органами.

Зважаючи на це, теорія взаємодії в управлінні правоохоронними органами є окремим інститутом науки управління правоохоронними органами.

Ця гіпотеза дозволяє дійти висновку, що формування окремої науки, яка б визначала теорію взаємодії в управлінні правоохоронними органами, не вбачається доцільним.

Отже, теорія взаємодії в управлінні правоохоронними органами є складовою частиною загальної теорії управління, яка визначає закономірності та особливості організації внутрішньосистемної і внутрішньоструктурної взаємодії правоохоронних органів, а також їхньої взаємодії з державними та недержавними формуваннями.

Саму подібну теорію не можна охарактеризувати без формування її елементного складу. Зважаючи на дослідження у сфері організації взаємодії [502], [265], [183], [343], [232], [397], [399], [233], на наш погляд, можна визначити наступні елементи:

1. Категоріальний апарат (основні поняття).
2. Загальний базовий механізм організації взаємодії (нормативна основа, управлінські рішення щодо взаємодії, її основні принципи, форми, способи організації).
3. Специфікація взаємодії залежно від особливостей суб'єктів взаємодії (виду, функцій, завдань окремих правоохоронних органів);
4. Спеціальні питання організації взаємодії (конфліктність та її усунення; недостатність нормативного підґрунтя та шляхи його удосконалення; контроль та нагляд за взаємодією).

Зважаючи на те, що теорія повинна бути реалізована на практиці, на наш погляд це можна здійснити двома способами: перший – безпосереднє закріплення у відповідній науці; другий – надання відповідних знань практичним працівникам (в першу чергу через формування навчальної дисципліни, присвяченої організації взаємодії).

Щодо першого аспекту, *теорією взаємодії в управлінні правоохоронними органами, на наш погляд, необхідно розуміти галузевий інститут теорії управління правоохоронними органами, який визначає закономірності ефективної організації спільної діяльності різних правоохоронних органів, інших державних інституцій, які не відносяться до правоохоронних, недержавних організацій щодо досягнення цілей правоохорони, котрі реалізуються на нормативно визначеній основі за допомогою відповідних управлінських відносин.*

На наш погляд, цей галузевий інститут розглядає окрему організаційну функцію (технологію) управління – взаємодію правоохоронних органів, інших державних інституцій, які не відносяться до правоохоронних, недержавних організацій.

Слід відзначити, що В.Т. Білоус у своєму дослідженні „Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект)” визначив інститут координації управління правоохоронними органами по боротьбі з економічною злочинністю як самостійний правовий засіб здійснення управління, що застосовується для забезпечення узгодженого функціонування автономних цілеспрямованих систем вирішення спільного завдання [163, с.68].

Таким чином, ми маємо підтвердження наукового значення виокремлення інституту взаємодії в теорії управління правоохоронними органами.

Другий аспект (надання відповідних знань практичним працівникам), на наш погляд, можна реалізувати, запровадивши навчальний курс „Взаємодія в управлінні правоохоронними органами”.

Предметом цього навчального курсу є вивчення вже досліджених галузевою наукою управління закономірностей організації внутрішньосистемної і внутрішньоструктурної взаємодії правоохоронних органів, а також їхньої взаємодії з державними та недержавними інституціями, та рекомендацій з їхнього впровадження в практичну управлінську діяльність правоохоронних органів.

Зокрема, у контексті теми дисертації слід зазначити, що в навчальний процес (у навчальну програму підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” зі спеціальності 5.03040102 „Правоохоронна діяльність” для спеціалізації „Кримінально-виконавча інспекція” та „Виконання покарань, пов’язаних з позбавленням волі”) Чернігівського юридичного коледжу ДПтС України під авторством здобувача запроваджений навчальний курс „Взаємодія органів та установ виконання покарань з державними органами та недержавними організаціями” (додаток А).

Дана дисципліна є спеціальним навчальним курсом, складовою частиною циклу фундаментальних дисциплін навчального плану підготовки фахівців і вивчається на циклі спеціальних дисциплін як самостійний предмет. Метою вивчення даної дисципліни є вивчення суспільних та відповідних правових відносин, що виникають при організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями. Головне призначення даної дисципліни зводиться до того, щоб сформувані у курсантів комплексні знання організаційно-правових засад та напрацювати навички з організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними органами та недержавними організаціями.

Таким чином, подальша розробка теорії взаємодії в управлінні правоохоронними органами (зважаючи на суттєве теоретичне та практичне значення) є актуальним напрямком наукових досліджень в першу чергу в контексті теорії управлінської діяльності правоохоронних органів.

Вивчення сучасного стану теоретичної розробки проблеми організації взаємодії правоохоронних органів, на наш погляд, неможливе без дослідження методологічних засад системи організації взаємодії, аналізу наявних наукових розробок у сфері управління і суміжних галузях знань.

Перед тим, як поняття „взаємодія” стало використовуватися в науці управління, воно отримало свій розвиток у працях з філософії, кібернетики, тектології, загальної теорії систем. Досягнення цих вчень стали основою для розвитку науки управління. Важливе значення мають положення діалектичного

та історичного матеріалізму про розвиток, єдність та боротьбу протилежностей, загального зв'язку і залежності явищ.

Взаємодія розглядається філософами як загальна форма взаємозв'язку явищ дійсності, що виражається в їхній взаємній зміні, будь-якому зв'язку, відношенні між матеріальними об'єктами і явищами; процес взаємного впливу тіл один на одного, загальна форма зв'язку тіл або явищ, що здійснюється в їхній взаємній зміні [483, с.523], [484]. При цьому вважається, що два і більше взаємодіючих тіла або явища складають систему. Саме поняття „система” є вихідним стосовно категорії „взаємодія”. Дане твердження визнають не тільки філософи, а й представники інших наук.

Взаємодія – це філософська категорія, яка тісно пов'язана з поняттям взаємозв'язку і розглядається як одна з форм останнього; суть взаємодії полягає у зворотному впливі предмета чи явища на інший предмет. При цьому всі інші філософські категорії (причина, дія, необхідність, суперечність та ін.) є конкретними видами взаємозв'язку [471, с.154].

Використовуючи категорію „взаємодія” в будь-якій галузі знань, необхідно відзначити, що це поняття має широку сферу застосування, особливо в управлінській діяльності. Системний підхід до досліджуваної проблеми передбачає виявлення якісних характеристик взаємодії в системі суспільних відносин, включаючи сферу здійснення протидії злочинності різними суб'єктами.

Уперше значну увагу основним закономірностям взаємодії в системах приділив А.А. Богданов (1873-1928). Першою розгорнутою спробою створення основ інтегрованого наукового знання можна вважати його „Тектологію”, вихідним положенням якої є визнання необхідності підходу до вивчення будь-якого явища з точки зору його організації, тобто вивчення будь-якої системи з точки зору відносин як усіх її частин, так і стосунків її як цілого із середовищем, а саме з зовнішніми системами. А.А. Богданов вважав, що закони організації систем єдині для будь-яких об'єктів, а різномірні явища об'єднуються загальними структурними зв'язками і закономірностями. „Загальну організаційну науку, -

відзначає А.А. Богданов, - ми будемо називати „Тектологією”. У перекладі з грецької це означає „вчення про будівництво”. „Будівництво” є синонімом для сучасного поняття „організація” [169, с.48].

У зазначеній роботі А.А. Богданова був представлений перший варіант загальної теорії систем. Зокрема, у результаті безперервної взаємодії формується три види комплексу (системи), які А.А. Богданов розрізняє за ступенем їхньої організованості - організовані, неорганізовані, нейтральні. Для нашого дослідження цікаві нові терміни, які вперше використані згаданим автором і безпосередньо стосуються організації взаємодії, серед них такі:

- „комплексія” використовувався для позначення ситуації, за якої система являє собою механічне об'єднання елементів, між якими ще не почалися процеси взаємодії. Характерно для випадків, коли організація тільки створюється, проте ще не функціонує;

- „кон'югація” означає вже такий етап розвитку системи, коли починається співпраця між окремими елементами системи;

- „інгресія” виражає етап переходу системи до нової якості;

- „дезінгресія”, навпаки, означає процес деградації системи, її розпаду як цілісного об'єднання [324].

Усі зазначені терміни тепер інтегровані в сучасну науку управління та менеджменту і є базовими для формування методологічних засад взаємодії як складової організації.

У 1930-і рр. ідеї системності і побудови загальної теорії систем отримали свій розвиток у роботах Людвіга фон Берталанфі [520] та інших зарубіжних дослідників, а також у працях В.І. Вернадського [349], А.Л. Чижевського [500], але здебільшого ці автори торкалися процесів взаємодії, не пов'язаних із соціальними системами.

У 1950-і і 1980-і рр. становлення ідей взаємодії продовжилося в роботах У.Р. Ешбі [464] та О. Ланге [304], пов'язаних з проектуванням автоматизованих систем управління, родоначальника кібернетики Н. Вінера [185], а також

О. Уємова [470], М. Месаровіча [340], М. Амосова [128], В. Глушкова [508] та інших вчених.

Досягнення різних наук дозволили виявити закономірності та принципи організації взаємодії в системах будь-якого рангу, у тому числі і соціальних. З цих позицій можна розглядати і моделювати структуру будь-якої організації із зазначенням найбільш характерних та ймовірних зв'язків, відносин як усередині, так і поза неї. Але будь-яка соціальна система (правоохоронна не виняток) є динамічною і не укладається у жорсткі структурні та організаційні рамки. У ній з самого початку не можуть існувати суворо задані зв'язки, а тому просто перенести розробки, що є в інших галузях знань, у сферу соціального управління неможливо. При цьому важливо пам'ятати, що ігнорування загальних, засадничих закономірностей тягне за собою однобічність наукових досліджень.

Об'єктивними передумовами виникнення взаємодії в суспільстві і її розгляду в науці управління стали спеціалізація і диференціація праці.

Спеціалізація у виробництві зумовила необхідність вироблення нового підходу до проблем управління. Розвиток науки управління, а разом з нею і основ організації взаємодії як невід'ємної частини управлінського процесу отримав своє закріплення в працях таких зарубіжних вчених, як Дж. Бернхем [519], Ф. Тейлор [451], Г. Форд [200], А. Файоль [472] та інші.

Вперше до організації виробничих процесів з системної точки зору підійшов Ф. Тейлор. Особлива увага в його роботах приділена питанням організації взаємодії в процесі управління, введення порядку в організації розподілу робіт [451].

У роботах Г. Форда і А. Файоля також знайшли відображення деякі питання взаємодії, організації вертикальних зв'язків, спеціалізації праці, виділення основних функцій керівника. Так, А. Файоль розглянув управління як універсальний процес, що складається з декількох взаємопов'язаних функцій, у тому числі організації, взаємодії та координації. Він сформулював чотирнадцять управлінських принципів, деякі з яких (поділ праці, субординація особистого інтересу і спільної мети, корпоративний дух) [526] прямо стосувалися питань

організації взаємодії. Крім того, А. Файоль розглядав узгодження спільних дій як одну зі складових (поряд із прогнозуванням, організацією, реалізацією і контролем) єдиної управлінської функції [476, с.362]

Принципи управління, розроблені зарубіжними теоретиками, також були використані і в інших галузях управлінської діяльності, у тому числі в управлінні правоохоронними органами.

На жаль, необхідно констатувати, що ідеї наукової організації управління (і взаємодії зокрема) до останнього часу в Україні не мали достатньо широкого розвитку. За радянських часів, у зв'язку з недостатнім розвитком науки управління в цілому, а також у силу впливу об'єктивних історичних факторів, основна увага приділялась перш за все питанням управління соціалістичним господарством. Проблемам управління в сфері правоохоронної діяльності не приділялося належної уваги.

На рубежі 50-60-х рр. ХХ століття в наукових розробках з управління організаціями різних типів відбулися якісні зміни, що вплинули і на подальшу розробку проблем взаємодії. Це було пов'язано із застосуванням системного підходу до управління. Організації почали розглядатися як відкриті системи, які активно взаємодіють із зовнішнім середовищем, крім того, особливого значення набули питання організації взаємодії всередині організації.

Значним внеском у розробку загальних засад взаємодії в соціальному управлінні стала публікація у 1968 році монографії В.Г. Афанасьєва «Наукове управління суспільством (досвід системного дослідження)» [140]. Автор указує, що взаємодія компонентів соціального цілого має складний, нелінійний характер, йому властиві як відносини координації, узгодження, так і відносини субординації та підпорядкування. Важливу роль у суспільстві відіграють структурно-функціональні зв'язки, в результаті яких функціональна активність одного компонента доповнюється, збагачується функцією іншого компонента, з'являються узгодженість, відповідність різних функцій [140, с.141]. Значення роботи В.Г. Афанасьєва полягає у тому, що він довів факт існування та особливого значення взаємодії в соціальних системах та суспільстві в цілому.

Дослідженню окремих аспектів взаємодії в соціальних системах, крім праць В.Г. Афанасьєва присвячені роботи таких радянських вчених А.К. Бєлих [306], А.М. Омарова [370], І.Л. Бачило [159], Г.В. Атаманчука [137] та інших.

Серед зазначених праць слід відзначити дослідження І.Л. Бачило, який вказує, що „структура суб'єкта управління, велика кількість його функціональних та лінійних служб, вимагає ретельного налагодження кожного її елемента та їхньої сукупності. Завдання організатора процесу (керівника органу) полягають у тому, щоб зробити його не тільки безперервним, але й корисним, ефективним” [159, с.49]. Виокремлення та підкреслення І.Л. Бачило організації взаємодії в якості однієї з функцій керівника, вказівка на безперервний характер взаємодії свідчить про те, що питання організації взаємодії визнаються досить важливими. Дослідження вчених в галузі соціального управління, на наш погляд, є актуальними та корисними з огляду на те, що саме ці праці заклали основу для активізації наукових досліджень у сфері організації взаємодії правоохоронних органів.

Поряд з тим слід зазначити, що роботи більшості вчених радянського періоду, хоча й були важливі для дослідження проблем організації взаємодії, проте не носили комплексного характеру і розглядали лише зовнішню взаємодію різних інституцій (в тому числі і правоохоронних) з державними органами та неурядовими об'єднаннями або мали вузьку спрямованість, розкриваючи взаємодію тільки за окремими напрямками діяльності (розслідування злочинів, охорона громадського порядку, кадрові питання тощо). На підкріплення цього також слід додати, що у багатьох роботах взаємодія згадувалося лише в якості однієї зі стадій процесу управління, не вдаючись до її ретельного аналізу.

Таким чином, зважаючи на достатній науковий потенціал і практичне значення необхідно продовжувати розроблювати засади взаємодії узагальнюючи їх до однієї теорії.

Якщо звернутися до наукових робіт часів незалежної України, то можна відзначити значний розвиток науки адміністративного права і відповідних спроб дати визначення взаємодії правоохоронних органів.

У роботі Ю.Ф. Кравченка, яка присвячена удосконаленню системи та методів діяльності міліції, окремо приділено увагу необхідності взаємодії правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю через вирішення проблем реформування органів внутрішніх справ, розвиток взаємодії міліції України з міліцією Російської Федерації та інших країн СНД, правових і організаційних проблем міжнародного співробітництва по боротьбі з транснаціональною злочинністю [284, с.10].

Професор О.М. Бандурка розглядає управління крізь призму взаємодії сторін, при якому одна з них чинить вплив на другу, друга ж виявляється здатною сприйняти такий вплив і будувати свою поведінку відповідним чином [149, с.12]. Подібні думки можемо знайти у монографічній роботі В.Д. Сущенко, С.В. Присяжного та О.І. Коваленко, які розглядають процес управління в органах внутрішніх справ шляхом координування їхньої діяльності на рівні таких важливих функцій, як проектування організаційних структур, створення системи інформації, підбору, розстановки, навчання та виховання кадрів тощо [450, с.30].

Слід погодитися з О.Ф. Долженковим у тому, що реалізація принципу взаємодії протягом багатьох років залишається гострою і в деяких питаннях не вирішеною проблемою. Причинами цього, на думку вказаного дослідника, є недосконалість теоретичного вирішення проблем взаємодії; відсутність нових підходів до тісної співпраці при розслідуванні та розкритті злочинів; неузгодженість дій підрозділів правоохоронних органів; відсутність єдиного координаційного центру управління; громіздкість організації взаємодії, дублювання ланок управління [221, с.147].

Взаємодія в правоохоронній діяльності, за дослідженнями Л.О. Фещенко, має вираз як у внутрішньо-організаційних функціях правоохоронної системи (структурна та системна побудова), так і в зовнішніх її функціях (запобігання

злочинам та іншим правопорушенням, захист економічних інтересів держави тощо). Для взаємодії правоохоронних органів визначальними характеристиками є: спільна діяльність не менше двох суб'єктів; узгодженість за будь-яким компонентом діяльності; наявність адміністративно-правового регулювання; зміст вирішуваних завдань; спрямованість діяльності взаємодіючих елементів; наявність спільного об'єкта (ним виступає реальний стан дотримання законів) [481, с.176].

На думку В.М. Фесюніна, в загальному вигляді взаємодію можна визначити як такий стан взаємозв'язків, за якого вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу діяльності. Взаємодія постійно відновлюється, формується і забезпечує систему відносин між партнерами. Це можуть бути відносини співпраці, взаємодопомоги тощо [480, с.36].

Взаємодії були присвячені й інші наукові праці, проте системного дослідження проблем теорії взаємодії правоохоронних органів ними не проводилось, результатом цього, на наш погляд, є низька ефективність взаємодії, у практичній діяльності, що, звичайно, обумовлює необхідність подальшого всебічного аналізу [163] з метою удосконалення організації спільної діяльності правоохоронних органів та інших державних і недержавних інституцій.

Зважаючи на проблематику дисертації, не можна залишити поза увагою окремі теоретичні питання, пов'язані з організацією взаємодії установ та органів виконання покарань як складової правоохоронної системи.

Отже, перші роботи, в яких була зроблена спроба наукового узагальнення досвіду та формування основ організації взаємодії установ виконання покарань з позиції управління, з'явилися на початку 70-х років минулого століття. Визнання установи виконання покарань специфічної соціальною системою зі своїми цілями і завданнями, складною структурою, властивими тільки їй функціями, викликало необхідність більш детального вивчення питань взаємодії як усередині її, так і з зовнішніми системами. Дослідження в галузі організації взаємодії в кримінально-виконавчій системі проводили такі вчені, як М.П. Мелентьев [337], [338], В.М. Бризгалов, В.Т. Коломієць [178], І.В. Шмаров [294],

В.В. Дедюхін, Ф.Г. Канцарін [216], А.А. Аксьонов [120], М.П. Барабанов, В.Є. Южанин[509] та інші.

Так, М.П. Мелентьев у своїй роботі „Функції та структура управління виправно-трудовими установами” з позицій системного підходу розглянув значення взаємодії для функціонування установи виконання покарань як системи, дав визначення, виділив види і форми взаємодії [336, с.35]. Однак взаємодія розглядалася згаданим вченим лише в межах управлінського циклу, як одна з його стадій, при цьому достатньої уваги напрямкам і механізму організації внутрішньої і зовнішньої взаємодії не приділено.

Значної уваги взаємодії установ виконання покарань приділили В.В. Дедюхін та Ф.Г. Канцарін. У своїх роботах вони визначили сутність і значення взаємодії, основні її форми та умови, а також здійснили характеристику провідних напрямків та виділили типові недоліки організації [216], [215]. З моменту видання даних робіт відбулися значні зміни як в науці, нормативному регулюванні, так і в інших фундаментальних засадах функціонування системи виконання покарань (змінилися цілі, завдання, функції та структура як всієї кримінально-виконавчої системи, так і її органів та установ, їхніх конкретних структурних підрозділів).

Узагальнивши зазначені праці, можна підсумувати, що: по-перше, достатньо стрімкий розвиток питань організації взаємодії у 70-80 роках минулого століття змінився науковою байдужістю до цього питання, адже фактично комплексних наукових досліджень не проводилось; по-друге, аналіз наукових праць з питань організації взаємодії показує, що в цілому дана проблема досліджена неповно. Більшість наукових розробок представлена у вигляді лекцій, практичних посібників або в них розглядаються лише окремі аспекти питання. Це обумовлено такими причинами:

– наука управління в правоохоронних органах відносно недавно стала розвиватися як самостійний напрям соціального управління, причому більша частина робіт присвячена дослідженням діяльності органів внутрішніх справ.

– управління в установах та органах кримінально-виконавчої системи (сучасної ДКВС України) розглядалося переважно в рамках теорії управління в органах внутрішніх справ. При цьому кримінально-виконавча система, її органи або установи визначалися як структурні підрозділи МВС, а їхня взаємодія практично не досліджувалася.

– при дослідженні питань взаємодії спостерігається однобічність та поверховість (зокрема, взагалі не досліджувалися питання внутрішньоструктурної та внутрішньосистемної взаємодії, пріоритет у дослідженнях надавався кримінально-виконавчим аспектам взаємодії), хоча, на наш погляд, саме конкретні організаційні засади взаємодії забезпечують стійкість та ефективність функціонування системи органів та установ кримінально-виконавчої служби;

– тривалий час кримінально-виконавча система залишалася закритою і консервативною соціальною системою, що не дозволяло повною мірою вивчати питання організації взаємодії як всередині, так і ззовні неї. Такий стан призвів до того, що наукові дослідження та обґрунтування здійснювалися обмеженим колом вчених, що призвело до однобічності і суб'єктивізму сформованих наукових положень та висновків.

Дослідження теоретичних засад взаємодії необхідно розпочати з визначення її організаційної (управлінської) природи. Тому про взаємодію як вид організаційної технології піде мова у наступному підрозділі.

1.2. Організація взаємодії як вид управлінської технології

Очевидно, що запорукою створення надійної системи охорони права сьогодні може бути тільки зміцнення самої української держави і її правоохоронних органів, відповідальних за забезпечення в країні законності і правопорядку. У зв'язку з цим стоять масштабні завдання, пов'язані з виробленням стратегії розвитку всієї правоохоронної системи і її важливої складової — правоохоронних органів, пошуку принципово нових, нестандартних форм їхньої організації, взаємодії, координації діяльності, удосконалення системи управління правоохоронними органами. Саме на систему управління покладаються найважливіші завдання щодо внесення своєчасних змін у функціональну і організаційну структуру правоохоронних органів, які сприятимуть підвищенню ефективності їхньої діяльності, своєчасному і якісному вирішенню поставлених завдань [300, с.3].

У зв'язку з цим найважливішим ресурсом та інструментом підвищення ефективності правоохоронної системи є вироблення і впровадження в її діяльність сучасних, відповідних вимогам правоохоронної практики та потребам суспільства, організаційних технологій.

Для комплексного визначення взаємодії як організаційної технології необхідно проаналізувати теоретичні положення, які стосуються управлінських технологій. Актуальність їхнього дослідження в системі управління правоохоронними органами обумовлюється об'єктивною потребою їхнього запровадження у практику діяльності означених органів, яку, у свою чергу, обумовлює необхідність всебічного дослідження теоретико-методологічних підстав проектування організаційних технологій в системі правоохоронних органів.

У даний час організаційно-технологічна проблематика досліджується в роботах багатьох російських учених: Г.В. Атаманчука [138], Л.Я. Дятченко [226], О.І. Зубкова [250], В.С. Дудченко [224], В.Н. Іванова [252], В.Б. Коробова

[280], В.М. Кличнікова [300], В.І. Патрушева [384], В.Ф. Сухарева [449] та інших. Натомість, у роботах українських вчених дана проблематика залишається, за певними винятками, малодослідженою.

У науковій літературі стійким є розуміння соціальної технології як способу ефективного здійснення діяльності на основі її раціонального поділу на процедури і операції з їхньою подальшою координацією та синхронізацією, вибором оптимальних засобів і методів їхнього виконання [328, с.14].

У той же час, соціальна діяльність включає декілька взаємозв'язаних компонентів. Вихідним компонентом є рівень усвідомленості (або неусвідомленості) дії. У другу чергу йдеться про сам процес дії, систему операцій, спрямованих на об'єкт з метою його зміни [498, с.54]. Отже, технологія може бути представлена у вигляді певної логічної схеми: сформована та конкретно визначена мета — засоби досягнення — безпосередній процес діяльності — кінцевий результат. У цьому випадку вона набуває характеру розвиненого алгоритму діяльності, відрізняється певними операціями. Крім того, слід врахувати, що в даній схемі також існують і проміжні результати, які фактично притаманні кожному з елементів зазначеної схеми [300].

Зважаючи на це, кожна технологія визначається сукупністю її елементів, це, зокрема: а) алгоритм діяльності (послідовність здійснення конкретних управлінських кроків); б) стандарти діяльності (визначені процедури дій); в) послідовність операцій; г) логіка розв'язання конкретних проблем [320, с.124].

Технології є такими алгоритмами організації управління, які визначають процедуру вирішення проблем, що виникають в процесі реалізації базових функцій соціальних систем: цільової (невідповідність між формальною і неформальною організаціями), інтеграційної (виникнення суперечностей, конфліктів між інтересами об'єкта і суб'єкта управління), адаптаційної (нездатність організації і її суб'єктів пристосовуватися до змін умов соціального середовища; мотиваційної (проблеми в забезпеченні певного запасу мотивацій) [504, с.111].

Що стосується управлінської технології, то під нею звичайно розуміють певний спосіб досягнення поставлених цілей. Сутність цього способу полягає в післяопераційному здійсненні діяльності [180, с.19]. Операції розробляються заздалегідь. Така розробка проводиться на основі і з використанням наукових знань. При розробці враховується специфіка галузі, в якій здійснюється управлінська діяльність. Управлінська технологія є одним із проявів соціальної технології, що безпосередньо відображає управлінські процеси. Якщо зробити узагальнення зазначеного, то можна визначити, що її сутність полягає в системному поєднанні наукового знання, управлінських потреб і інтересів, цілей та функції управління [300], [176, с.43].

Управлінська технологія поділяється на процедури і операції.

На думку Б.Н. Лазарева, процедурою є набір дій (операцій), за допомогою яких здійснюється певний основний процес (фаза, етап), що виражає суть даної технології [474], [300]. Спираючись на це, можна продовжити, що операція є безпосереднім практичним актом вирішення певного завдання в рамках відповідної процедури управління. Операція — це однорідна, логічно неподільна частина процесу управління, спрямована на досягнення певної мети. Вона виконується одним або декількома виконавцями.

При такому підході модель технології управління може будуватися в наступній послідовності: вивчення проблемної ситуації — виявлення проблеми — формулювання проблеми — розробка альтернативних рішень — оцінка альтернативних рішень — вибір найкращого розв'язання — формалізація ухваленого рішення — організація виконання рішення — аналіз і контроль ходу реалізації — оцінка досягнутого результату.

Зазначене, дозволяє дійти проміжних висновків:

управлінські технології

1) є до певної міри перехідною ланкою між наукою та управлінням. Вони дозволяють здійснювати науковий супровід практично всіх стадій управлінського циклу;

2) дозволяють створювати і підтримувати певну технологічну

послідовність, внутрішню узгодженість і впорядкованість операцій і методів управлінської дії;

3) дозволяють здійснювати в управлінні вибір альтернатив розвитку соціальних систем, виробляти політику пізнання і перетворення соціальних об'єктів, визначати з якою метою здійснюється дія і який планується результат;

4) дозволяють зберігати і підтримувати в управлінні варіативність, високий ступінь динамічності, адекватності умовам, новим і нестандартним ситуаціям.

Використання технологічного підходу в управлінні дозволяє орієнтуватися не тільки на стабілізацію системи, але і на її розвиток. Мова йде про те, що в соціальному управлінні не існує ізольованих технологій. Будь-яка управлінська дія, спрямована на отримання бажаного результату, може проводитися тільки за наявності злагодженої сукупності технологій [300].

Можна погодитися з В.Г. Атаманчуком, який вважає, що „в основі управлінських технологій лежить типологізація управлінських ситуацій, оскільки їхні основні види припускають адекватні форми і методи управлінської діяльності” [139, с.182]. Дійсно, саме аналіз стану і поведінки керованих об'єктів, що знаходяться у віданні того або іншого органу (підсистеми) протягом певного часу, до того ж протягом тривалого часу, відкриває можливість такої роботи. Це прості, зрозумілі і адекватні описи ординарних (включаючи проблемні і екстремальні) ситуацій, а також типові управлінські рішення і дії щодо них; певні комплексні модулі ресурсів, процедур і операцій, які використовуються при реалізації останніх [227, с.55-57], [300].

Залежно від специфіки органів управління і керованих об'єктів виділяють різні види управлінських технологій: діагностика, проектування і реформування відповідних підсистем, інформаційні технології; за рівнем управління - центрального, регіонального і місцевого управління; вирішення соціальних конфліктів та ін.

Оскільки проектування управлінської технології в правоохоронній системі ведеться для накопичення кращих, оптимальних способів організації і координації зусиль різних ланок і співробітників цієї сфери для досягнення

визначених цілей, то можна вважати найважливішими в правоохоронній сфері технології організації діяльності і взаємодії різних правоохоронних структур, а також служб і підрозділів.

Існує декілька аспектів управлінської діяльності в правоохоронній системі.

Перш за все, це процеси прогнозування, програмування, оцінки і дослідження процесів в правоохоронній системі і, відповідно, реформування організації і функціонування компонентів суб'єктів управління правоохоронними органами. Технологія діяльності в цьому напрямі включає: встановлення загальних, уніфікованих показників, які адекватно характеризують відповідні процеси; забезпечення належної узгодженості, логіки в систематизації таких показників, які в цілому давали б реальну картину правоохоронної системи, точно передавали потрібну інформацію через всі її структурні підсистеми, ланки і їхні підрозділи, залучені у вказані процеси; використання ідентичних методів, процедур і операцій аналізу і характеристики об'єктів правоохоронної сфери; використання однакових форм фіксації інформаційних матеріалів та інші моменти, які є характерними для даного аспекту управління в правоохоронній сфері.

Актуальним, на наш погляд, є використання управлінських технологій в практиці програмування і планування комплексного розвитку територіальних правоохоронних органів. В умовах значної самостійності різних правоохоронних органів, їхня участь у розв'язанні спільних правоохоронних проблем без таких технологій неможлива. Для упорядкування спільної діяльності потрібні єдині засади та методики розробки правоохоронних заходів (з урахуванням специфіки кожного з органів), єдині форми і показники програмних і планових документів, взаємозв'язаний, злагоджений порядок проходження і затвердження програм і планів, прийнятні процедури розгляду спірних питань, певні механізми взаємоконтролю та ін.

Сучасна правоохоронна практика свідчить про перспективність розвитку міжгалузевих та міжтериторіальних цільових програм боротьби зі злочинністю і її профілактики на різних рівнях — міжнародному (в рамках декількох країн),

загальнодержавному, регіональному, місцевому. Вона також вимагає адекватних управлінських технологій, здатних додати діяльності правоохоронних органів в даному напрямі належну організованість, необхідну регламентацію і ефективність [111, с.3], [300].

Безпосередньо в апаратах управління конкретних правоохоронних органів приймаються і реалізуються багато управлінських рішень як поточного, оперативного, так і перспективного, стратегічного характеру. Майже всім керівникам правоохоронних органів доводиться постійно обґрунтовувати різні варіанти рішень, знаходити ресурсне забезпечення їхньої реалізації, погоджувати їх між собою, контролювати хід виконання одних рішень і враховувати їхні результати при підготовці інших, підбивати підсумки виконаних завдань і доручень, знімати їхнім з контролю, займатися іншими питаннями в об'ємній і відповідальній сфері управлінської діяльності.

Правоохоронній практиці сьогодні потрібні управлінські технології, які б враховували майбутні потреби правоохоронної сфери та її проблеми. Не менше необхідні технології, що мають певну, обмежену сферу застосування. До них належать управлінські технології, орієнтовані на вирішення нестандартних ситуацій, в числі яких: невизначені ситуації; неоднозначні ситуації; напружені ситуації; критичні ситуації; некеровані ситуації; кризові ситуації; конфліктні ситуації [434, с.142]. Окрім перерахованих, до нестандартних ситуацій в правоохоронній системі можна віднести екстремальні, стресові, ситуації ризику та ін. Їхня специфіка в тому, що не можна передбачити перелік способів їхнього вирішення, їхній набір komponується залежно від конкретних обставин і особистих якостей керівників правоохоронних органів, які потрапили в ці ситуації. Разом з тим, є загальні методи і технології управління, які можуть і повинні бути включені в діяльність управлінців правоохоронної системи, адже їхнє використання значною мірою сприятиме оптимізації управлінської діяльності, а на їхній основі можливе проектування приватних (спеціальних) управлінських технологій [300]

Суб'єкт управління правоохоронними органами має багаторівневу, багатофункціональну, складну структуру, що являє собою сукупність організаційно визначених груп людей, поєднаних певними зв'язками, управлінськими відносинами. У контексті цього, визначення ролі і місця організаційних технологій (як способів і методів проектування і перетворення правоохоронної системи) в сучасному адмініструванні — проблема багатоаспектна. На наш погляд, вона вимагає врахування таких специфічних моментів:

а) правоохоронна функція держави втратила б своє значення, якщо би не прагнула виразитися в діяльності з управління процесами в правоохоронній системі на різних рівнях з використанням механізмів державної влади, а також дій різних громадських сил зі встановлення контролю над цими механізмами з метою посилення впливу на їхній характер і зміст [390, с.47].

У такому значенні управління правоохоронними органами є змістовною стороною правоохоронної політики держави. Воно є найважливішим чинником і умовою реалізації соціально значимих функцій зазначеної політики, основне призначення яких зводиться до інтеграції різних ресурсів (державних та громадських) для забезпечення правопорядку. У даному випадку доречно навести вислів Г.В. Атаманчука, який вбачає головне призначення державного управління в тому, щоб забезпечити в суспільстві, розділеному на безліч соціальних прошарків та інтересів, певний спокій, узгодженість поведінки і діяльності людей, гармонізацію відносин і поступальний розвиток [139, с.36]. Вироблення і реалізація організаційних технологій (як сукупності методів результативного, цілеспрямованого та продуктивного впливу на об'єкти правоохоронної системи) в системі управління дозволяє здійснювати наукове обґрунтування пріоритетних напрямів та стратегію розвитку правоохоронної системи, а також мінімізувати ризик несприятливих наслідків прийнятих рішень;

б) загальноновизнаним є факт, що державне управління, а отже, і управління правоохоронними органами можна розглядати як у вузькому, так і широкому

значеннях. На думку В.Є. Чиркіна, „у вузькому значенні — це адміністративна, виконавчо-розпорядча діяльність держави”, а „у широкому значенні — це організуюча, упорядковуюча діяльність держави, державне регулювання різних суспільних відносин шляхом комплексної діяльності всіх гілок державної влади — законодавчої, виконавчої, судової, їхніх органів, державних службовців” [501, с.53]. Кажучи про широке розуміння державного управління, Г.В. Атаманчук також вважає, що це „практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на життєдіяльність людей в цілях її впорядкування, збереження або перетворення, що забезпечується владною силою” [139, с.38]. Зважаючи на зазначене, можна узагальнити, що управління правоохоронними органами є цілеспрямованим впливом спеціальних органів держави на різні напрями діяльності цих органів, поведінку їхніх співробітників та колективів. Таким чином, актуальною є розробка науково обґрунтованих організаційних технологій як способів ефективної організації правоохоронної діяльності, які сприятимуть не просто підвищенню рівня її раціоналізації, вдосконаленню діяльності суб'єктів управління, але й, головним чином, оптимізації об'єктів управління (в чому і полягає основний зміст та призначення управління), а також способів їхньої взаємодії у правоохоронній системі [300];

в) управління правоохоронними органами пов'язано зі здійсненням певних функцій. Функції управління правоохоронними органами є конкретними видами управлінських дій, які відрізняються предметом, змістом і способом підтримки (перетворення) керованих об'єктів або його власних управлінських компонентів [458, с.38]. Проте самі по собі функції як реальний, цілеспрямований вплив на керовані процеси вказують лише на основні напрями його діяльності щодо вирішення головних завдань правоохоронної системи. Управлінська діяльність повинна бути належним чином організована, змодельована (тобто характеризуватися логічно визначеними стадіями), алгоритмізована (здійснюватися в певній операційній послідовності) [474, с.47]. Вона повинна бути технологічною за своїм характером, спрямовувати органи управління найоптимальнішим та результативнішим шляхом вироблення і

реалізації управлінських рішень, досягнення поставлених цілей. Таким чином, функції управління правоохоронними органами органічно пов'язані з методами управління, які відповідно вказують на послідовність необхідних дій під час вирішення певної управлінської проблеми і становлять змістовну сторону будь-якої технології.

У той же час, необхідно акцентувати увагу на взаємообумовленості функцій і технологій управління правоохоронними органами. У сучасній науці немає єдиного уявлення щодо функцій управління взагалі і управління правоохоронними органами зокрема. Так, виділяють такі функції, як планування, організація, виконання, контроль та ін. (див., наприклад, [299], [158], [142]). Різноманітність в управлінні правоохоронними органами взаємодіючих між собою компонентів обумовлює необхідність виділення спеціальних функцій і технологій. Вони реалізуються, як правило, в окремих підсистемах правоохоронної сфери, об'єктах управління і обумовлені запитамі самих керованих об'єктів [300].

Крім того, в сучасній науці розрізняють внутрішні і зовнішні функції управління. Перші втілюють управління всередині управлінської системи. Їхня „цільова орієнтація полягає в тому, щоб надавати динамічності і законності управління кожному правоохоронному органу, удосконалювати і розвивати його, переводити в стан, відповідний суспільним потребам в державному управлінні” [139, с.123]. Другі – визначають безпосередній вплив органів управління на процеси в правоохоронній системі (керовані об'єкти). У даному випадку мова йде про правоохоронну функцію [400, с.14], [401]. У них, власне, і полягає основне призначення та зміст управління правоохоронними органами, його суспільне призначення. Зовнішнім і внутрішнім функціям відповідають технології, орієнтовані на оптимізацію процесів в правоохоронній сфері.

Таким чином, щоб система управління правоохоронними органами змогла реалізувати свої суспільно значимі функції (стати справжнім інструментом рішення правоохоронних проблем), необхідний відповідний механізм управління правоохоронними органами.

За своєю суттю, такий механізм є сукупністю відносин різних суб'єктів, що взаємодіють між собою в процесі організації управлінської діяльності щодо реалізації загальних і особливих інтересів в правоохоронній сфері. Його зміст складає комплекс взаємозв'язаних компонентів, до яких належать: об'єкт управління, мета управлінського впливу, суб'єкт управління, закони і принципи управління, форми і методи управління, процедури прийняття і реалізації управлінських рішень та їхні результати.

Тобто механізм управління правоохоронними органами - це, в першу чергу, сукупність технологій, методів і форм організації управлінського впливу на правоохоронні органи, а також оптимізації взаємодії між суб'єктом і об'єктом управління в правоохоронній сфері, на основі вивчення основоположних закономірностей і тенденцій розвитку правоохоронної підсистеми суспільства, і слідування виробленим науковим принципам [133], [435, с.167-168], [300].

Зважаючи на об'єкт даної дисертації, особливу увагу необхідно приділити значенню взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями в контексті визначення означеної взаємодії як складової управлінської організаційної технології.

Аналіз наукових робіт (див., наприклад [300]) дозволяє стверджувати, що підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів (в т.ч. органів та установ ДПтС України) першочергово вимагає:

- а) налагодження постійної взаємодії правоохоронних органів;
- б) виведення рівня організації і координації їхньої спільної діяльності на принципово іншій — системний рівень.

Сучасний стан, навпаки, свідчить про тенденцію підвищення самотійності та намагання отримати компетенційних переваг кожного з правоохоронних органів. Така ситуація загрожує можливості досягнення позитивних результатів в правоохоронній сфері. Причини, які обумовлюють необхідність організації ефективною системною взаємодії у вказаній сфері, на нашу думку, такі: звуження сфери державного контролю за діяльністю різних суб'єктів суспільства, а відповідно розширення їхньої автономії, самотійності, що як наслідок

призводить до більших можливостей порушень закону; спільність об'єктів, на які спрямована взаємодія при попередженні і припиненні правопорушень. Наприклад, проведення перевірок, оперативно-розшукових заходів, профілактичних заходів може здійснюватися різними органами і службами щодо одних і тих же суб'єктів; реальна можливість успішного використання в боротьбі з правопорушеннями сил, засобів і методів роботи різних правоохоронних органів, для цього сприятиме узгоджена нормативно-правова основа використання цих сил, засобів і методів; доцільність і оперативна необхідність перевірки наявної інформації (в т.ч. конфіденційної) або документального підтвердження певних фактів.

Крім того, обґрунтованість і необхідність взаємодії обумовлена наступними чинниками:

1. Наявність загальних цілей і завдань (наприклад, забезпечення правопорядку і законності). На підтвердження цього достатньо простежити схожість завдань оперативних апаратів органів та установ ДПтС України та інших правоохоронних органів, що здійснюють свою діяльність на основі закону „Про оперативно-розшукову діяльність”. Натомість конкретні заходи, які регламентуються внутрішніми нормативними актами, різняться, а відтак різняться і шляхи досягнення поставлених завдань.

2. Об'єктивною необхідністю комплексного підходу до збору, аналізу і оцінки інформації, яка необхідна при попередженні та боротьбі зі злочинністю, адже жоден з правоохоронних органів не володіє такою інформацією в повному обсязі, достатньому для роботи з протидії злочинам.

3. Можливістю притягнення до відповідальності за діяння, які не входять в сферу інтересів певного правоохоронного органу (за правилами підвідомчості). Зокрема, коли не можна довести участь у вчиненні одного злочину, однак є достатньо підстав притягати до відповідальності за інший злочин. Така практика часто застосовується в діяльності зарубіжних органів правопорядку.

Взаємодія в правоохоронній діяльності може здійснюватися з різною метою. До основних структурних елементів взаємодії слід віднести: суб'єкти

взаємодії; обґрунтованість і необхідність взаємодії; правові підстави взаємодії; організаційні форми взаємодії; тактику взаємодії; напрями взаємодії.

Основними напрямками взаємної діяльності є: спільний аналіз стану злочинності, її структури і динаміки, прогнозування тенденцій розвитку, вивчення практики виявлення, розслідування, розкриття, попередження і припинення злочинів; розробка спільно з іншими державними органами, а також науковими установами пропозицій щодо попередження злочинів; підготовка і направлення в необхідних випадках інформаційних матеріалів з питань боротьби із злочинністю Президенту України, Уряду України, Верховній Раді України, органам виконавчої влади на місцях, а також органам місцевого самоврядування; узагальнення практики застосування законів про боротьбу із злочинністю і підготовка пропозицій про поліпшення правоохоронної діяльності; розробка пропозицій щодо удосконалення правового регулювання діяльності по боротьбі із злочинністю; узагальнення практики виконання міжнародних договорів України із зарубіжними країнами і міжнародними організаціями з питань співпраці в боротьбі із злочинністю, розробка відповідних пропозицій; вивчення координаційної діяльності правоохоронних органів і розповсюдження позитивного досвіду[376].

Основними формами спільної діяльності правоохоронних органів у світлі зазначеного необхідно вважати: проведення спільних нарад керівників; обмін інформацією з питань боротьби із злочинністю; спільні виїзди в регіони для проведення спільних дій, перевірок та надання допомоги місцевим правоохоронним органам в боротьбі із злочинністю, вивчення та розповсюдження позитивного досвіду; створення слідчо-оперативних груп для розслідування конкретних злочинів; проведення спільних цільових заходів для виявлення і припинення злочинів, а також усунення причин і умов, які сприяють їхньому вчиненню, взаємне використання можливостей правоохоронних органів для підвищення кваліфікації працівників, проведення спільних семінарів, конференцій; надання взаємної допомоги в забезпеченні власної безпеки в процесі діяльності по боротьбі із злочинністю; видання спільних наказів,

вказівок, підготовка інформаційних листів і інших організаційно-розпорядчих документів; випуск спільних бюлетенів (збірок) і інших інформаційних видань; розробка і затвердження злагоджених планів координаційної діяльності [376].

Для подальшого удосконалення організації спільної діяльності на регіональному рівні необхідно утворити координаційні ради правоохоронних органів, свого роду штаби з організації взаємодії на відповідній території.

Розглядаючи організаційні технології, не слід забувати про значення правового регулювання управління правоохоронними органами, за допомогою якого досягається вирішення низки завдань. Зокрема, таких: закріплення цілей і завдань управління правоохоронними органами; встановлення компетенції кожної підсистеми правоохоронних органів; розмежування компетенції і персональної відповідальності посадових осіб апаратів управління правоохоронними органами; закріплення оптимальних типових штатів правоохоронних органів; затвердження науково обґрунтованих структур системи правоохоронних органів, їхніх служб та підрозділів; встановлення і закріплення критеріїв оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів; запровадження інноваційних форм та методів роботи.

Разом з тим, в питаннях співпраці та організації правоохоронних органів у сфері правоохорони є істотні проблеми. Так, більшість правоохоронних органів практично не здійснює взаємодії. Справа у тому, що сам факт достатньо автономного функціонування різних правоохоронних органів, відповідальних за стан правоохорони, призводить до конкуренції між ними. Особливо несприятливим цей факт є в умовах, коли зазначені органи часто пов'язані корупційними зв'язками і здатні породжувати протистояння між собою.

Ефективна взаємодія правоохоронних органів багато в чому стримується неузгодженістю і суперечністю відомчих нормативних правових актів. Чинна міжвідомча нормативна правова база, що регламентує взаємодію правоохоронних органів, не повною мірою забезпечує ефективність і комплексність вирішення завдань гарантування правового порядку у державі,

характеризується відсутністю єдиних підходів до організації, проведення й інформаційного забезпечення спільних заходів.

Для оптимізації системи нормативного правового забезпечення правоохоронної діяльності (у тому числі щодо організації інформаційної і практичної взаємодії) необхідно:

- привести чинну міжвідомчу нормативну правову базу у відповідність до цілей і завдань правоохоронних органів, при цьому особливу увагу необхідно звернути на питання обміну оперативною, статистичною і аналітичною інформацією, проведення спільних заходів та ін.;
- розробити довгострокові програми розвитку взаємодії з органами влади і громадськими організаціями, а також забезпечити їхнє виконання;
- внести пропозиції до Кабінету Міністрів України щодо вироблення єдиних критеріїв оцінки і системи обліку результатів діяльності правоохоронних органів, раціонального визначення їхньої компетенції і повноважень;
- організувати створення міжвідомчого інформаційного банку (в якому у тому числі організувати створення міжвідомчого банку даних результатів перевірок правоохоронних і контролюючих органів).

Проблеми посилення системної організації правоохоронних органів свідчать про необхідність налагодження системи багаторівневої координації зусиль контролюючих і правоохоронних органів. Тільки на цій основі можливе чітке визначення стратегії і тактики боротьби зі злочинністю, планомірне нарощування зусиль, засобів і методів попередження і розкриття злочинів, забезпечення активної протидії злочинності [300].

Питання організаційних технологій прямо пов'язані з управлінською діяльністю, дослідження якої в органах та установах ДПТС України буде здійснено в наступному підрозділі дисертації.

1.3. Управлінська діяльність в органах та установах виконання покарань

Існування ДКВС України є відображенням демократичних процесів, які відбуваються у державі. Сучасна ДКВС України, яка існує поза межами як Міністерства внутрішніх справ України, так і поза повною юрисдикцією Міністерства юстиції України, дозволяє говорити про неї, як про самостійну державну інституцію, окрему управлінську систему. Визначення адміністративно-правового забезпечення управлінської діяльності в Україні має важливе значення для реформування та вдосконалення діяльності державних органів (у тому числі органів та установ ДПтС України) і для розвитку науки адміністративного права в Україні.

Ще за радянських часів відбувалась дискусія з приводу існування самостійної галузі права – виправно-трудового права (деякі автори відзначали, що це підгалузь кримінального права [253, с.356] або наполягали на комплексному характері її норм [122, с.37-38]). Дійсно, сьогодні такі дискусії в далекому минулому, адже кримінально-виконавче право визнається самостійною галуззю, що відповідає всім критеріям, визначеним загальною теорією права [453, с.256]. Проте сучасний стан кримінально-виконавчої науки та деякі тенденції її розвитку вимагають повернутися до окремих дискусійних аспектів методології цієї науки.

Для нашого дослідження принциповим та актуальним у зазначеному контексті видається співставлення адміністративно-правового регулювання та предмета кримінально-виконавчого права. У цьому контексті справедливим є той факт, що кожна сучасна галузь права, володіючи власним предметом правового регулювання, знаходиться в стійкому зв'язку з іншими галузями права, причому інколи спостерігається процес фактичного запозичення окремих інститутів, та (або) інтеграція окремих норм.

На думку авторів підручника „Кримінально-виконавче право України” (за редакцією професора Т.А. Денисової), предметом науки кримінально-

виконавчого права є вивчення політики держави у сфері виконання покарань, історії розвитку світового та національного законодавств, а також органів і установ, які виконують покарання, системи кримінально-виконавчого законодавства та його джерел, ознайомлення з міжнародними нормативно-правовими актами з питань виконання покарань, вивчення практики виконання покарань і виправлення засуджених [290, с.21].

Предметом кримінально-виконавчого права, на думку авторів підручника „Кримінально-виконавче право України” (за редакцією професора А.Х. Степанюка), є регулювання діяльності органів та установ виконання покарань і тих суспільних відносин, які виникають у процесі виконання та відбування кримінальних покарань. Другою ознакою самостійності кримінально-виконавчого права як галузі права є наявність власного методу правового регулювання суспільних відносин, що входять до її предмета. Основним методом правового регулювання суспільних відносин для кримінально-виконавчого права є метод наказу або імперативний метод, який не допускає заперечень [199, с.26].

Якщо звернутися до робіт російських вчених, то можна відзначити, що предметом кримінально-виконавчого права вони визначають регулювання суспільних відносин, що виникають при виконанні (відбуванні) всіх видів кримінального покарання та інших заходів кримінально-правового характеру, а також при застосуванні до засуджених заходів виправлення; суспільних відносин, що виникають у зв'язку з участю органів державної влади і органів місцевого самоврядування в організації контролю за діяльністю установ та органів виконання покарання, наданню ним допомоги у виправленні засуджених; суспільні відносини, що виникають між адміністрацією організацій, громадськими об'єднаннями, а також громадянами у зв'язку з їхньою участю у виправленні засуджених або відвідуванням виправних установ [465, с.13-14].

Дослідивши окремі позиції вчених щодо предмету кримінально-виконавчого права, необхідно висловити заперечення про віднесення до предмета цієї галузі регулювання діяльності органів та установ виконання

покарань, адже внутрішньоорганізаційна діяльність та й визначення місця даних органів та установ у системі органів виконавчої влади відноситься до предмета адміністративного права, про що мова піде далі. На наш погляд, зважаючи на комплексність регулювання, на часі розмежування пенітенціарної та управлінської складової діяльності установ та органів виконання покарань. Причому саме предмет кримінально-виконавчого права (без організаційної складової) має бути основою пенітенціарної науки. А управлінська складова – повністю повинна бути віднесена до предмета адміністративного права.

Причому такий розподіл надасть змогу розставити пріоритети діяльності. Управління буде спрямоване на реалізацію пенітенціарної складової. Слід також зазначити, що у нашому розумінні пенітенціарна наука повинна охоплювати комплекс знань правового, психологічного, педагогічного характеру, що дозволить забезпечити процес виконання та відбування покарання в установах та органах ДПтС України. Формування такої науки призведе до винятково пенітенціарного спрямування діяльності зазначених установ та органів і повною мірою відповідатиме міжнародним стандартам.

На підтвердження зазначеної позиції можна привести позицію В.А. Капустинського, який, досліджуючи практику звернення засуджених до правозахисних організацій, вказує на необхідність розроблення Пенітенціарного кодексу України, який би враховував вимоги Конвенції, відповідні рішення Європейського суду, вимоги інших міжнародних актів щодо правил поведження з ув'язненими, стосовно умов їхнього утримання тощо [256, с.182]. Така позиція, на наш погляд, є випроданою і відповідає сучасним тенденціям розвитку науки.

Управління установами та органами ДПтС України, на наш погляд, повністю охоплюється адміністративно-правовим регулюванням. Таке твердження ми робимо, виходячи з аналізу предмета адміністративного права.

За радянських часів дослідженню предмета адміністративного права була присвячена наукова праця Ю.М. Козлова “Предмет советского административного права”. Предметом радянського адміністративного права, відповідно до положень цієї праці, визнавалися суспільні відносини

управлінського характеру. А особливістю зазначених відносин було те, що однією з їхніх сторін повинен був бути орган державного управління, а самі вони безпосередньо пов'язані зі здійсненням цим органом конкретних завдань виконавчо-розпорядчої діяльності [266, с.29].

За часів незалежної України необхідно відзначити докторську дисертацію Є.В. Курінного „Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування”, згідно з положеннями якої система груп однорідних суспільних відносин регулятивного та охоронного, матеріального і процесуального характеру, в яких реалізуються права, свободи і обов'язки учасників владно-управлінської діяльності, або адміністративно-правового захисту складають зміст оновленого визначення предмета адміністративного права [301, с.372]. У посібнику „Адміністративне право України” за авторством С.В. Ківалова, Л.Р. Білої, предметом адміністративного права визначаються: відносини державного управління у сфері економіки, соціально-культурної та адміністративно-політичної діяльності; управлінські відносини в системі та в структурі державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (включаючи відносини державної та муніципальної служби); управлінські відносини, що складаються в процесі внутрішньої організації та діяльності апарату інших державних органів, а також в адміністраціях державних підприємств, установ, організацій; управлінські відносини, пов'язані з реалізацією функцій та повноважень виконавчої влади, делегованих державою органам місцевого самоврядування, громадським організаціям та іншим недержавним інстанціям; відносини у зв'язку із забезпеченням органами виконавчої влади та місцевого самоврядування реалізації та захисту прав і свобод громадян, а також надання їм різноманітних управлінських послуг; відносини у зв'язку з організацією та діяльністю адміністративних судів; відносини у зв'язку із застосуванням заходів адміністративної відповідальності фізичних та юридичних осіб [259, с.12-13].

Предметом адміністративного права, — зазначають автори підручника „Адміністративне право України” В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, — є

сукупність правових відносин, що складаються у сфері публічного (державного і громадського) управління [268, с.34]. Крім того, цікавою є позиція В.К. Колпакова та Т.О. Мацелик щодо того, що предметом адміністративно-правового регулювання виступають відносини щодо виконання адміністративних зобов'язань публічної адміністрації перед суспільством [271, с.115].

Усі зазначені визначення оперують науковими поняттями „державне управління” та „виконавча влада”. Причому слід погодитися з позицією Є.Б. Кубко у тому, що нинішнє визначення предмета адміністративного права спрямоване „на таке наукове визначення співвідношення між поняттями “державне управління” та “виконавча влада”, яке відповідає існуючим реаліям адміністративно-правового регулювання” [293, с.3].

Повертаючись до головної мети порівняння предметів адміністративного права та кримінально-виконавчого права, необхідно зауважити думку В.Б. Авер'янова про те, що найбільш дискусійними залишаються два принципові питання щодо проблеми предмета адміністративного права. Перше стосується співвідношення понять “державне управління” та “виконавча влада”, друге пов'язане з суб'єктами, що виконують функції виконавчої влади [110, с.10-11].

Ми не ставимо за мету глибокий аналіз згаданих категорій, проте зазначимо, що однією зі складових ДКВС України, згідно зі статтею 6 Закону України „Про ДКВС України”, є центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань зі спеціальним статусом (хоча де-факто, на даний час згаданий орган спеціального статусу позбавлений) [21]. Таким чином, віднесення цього органу до системи виконавчої влади розповсюджує на нього засади адміністративно-правового регулювання і відносить до сфери предмета адміністративного права.

На наш погляд, суттєва недооцінка необхідності адміністративно-правового та управлінського акцентів у дослідженні діяльності системи органів та установ ДПтС України призвело консервування та нівелювання багатьох напрямків діяльності зазначених органів та установ. Достатньо значне у часі

функціонування цієї системи як однієї із найзакритіших систем призвело до однобічності наукових досліджень, причому головними пріоритетами все ж таки були внутрішні процеси виконання та відбування кримінальних покарань, тобто проблеми пенітенціарії. Переорієнтація та процеси реформування, які відбуваються нині в ДКВС України, призвели до новітніх підходів до дослідження діяльності означеної служби.

Зокрема слід відзначити, що питання управління установами та органами виконання покарань розглядалося у роботах М.І. Немченка [354], В.П. Петкова [393], О.Г. Гамалія [353], А.О. Галая [191], Є.Ю. Бараша [150], М.М. Ребкала [417], О.Г. Боднарчука [173], С.В.Зливка [248].

Підтримуємо позицію С.В. Зливка у тому, що адміністративно-правове регулювання діяльності ДКВС України охоплює відносини, що складаються при створенні, функціонуванні, реорганізації і ліквідації органів і установ ДПтС України, підприємств, що забезпечують її діяльність, науково-дослідних, навчальних, лікувальних і інших установ; пов'язані зі встановленням завдань, функцій, компетенції, форм і методів діяльності ДКВС України в даній сфері, її центрального і територіальних органів та установ; які виникають в результаті реалізації принципів управління, побудови і підпорядкування елементів ДКВС України, планування їхньої роботи, видання нормативних і індивідуальних актів. Адміністративно-правовим регулюванням також охоплюються відносини, які пов'язані з підготовкою, розстановкою і підвищенням кваліфікації кадрів, проходженням служби особами, які мають спеціальні звання співробітників ДКВС України, правовим і соціальним захистом її персоналу; що виникають під час здійснення контролю за діяльністю органів та установ ДКВС України з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, громадськості; що забезпечують боротьбу з адміністративними правопорушеннями в діяльності ДКВС України [248, с.147-148].

У зв'язку з цим необхідно також зауважити, що адміністративне право — це система нормативних актів, що регулюють діяльність адміністративних, тобто управлінських інститутів; система загальноприйнятих (необов'язково

закріплених у нормативних актах) принципів функціонування адміністративних інститутів у відносинах матеріального та процесуального характеру [196, с.43]

Тому можемо констатувати, що процес організації виконання покарання за своєю суттю є специфічною управлінською діяльністю. Специфіка означеної діяльності визначається за об'єктами управління. З одного боку, – це засуджені, з іншого, – персонал органів та установ ДПтС України. М.І.Немченко називає управління засудженими “зовнішнім управлінням”, а управління персоналом — “внутрішнім” [353, с.10].

Отже, усе вищезазначене визначає необхідність дослідження управлінської діяльності установ та органів ДПтС України. Крім того, необхідність усього вищеконстатованого знімає певні суперечності щодо наукової спеціальності даної дисертації, адже дослідження проводиться в межах наукової спеціальності 12.00.07. — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, яка досліджує суспільні відносини, що формуються в ході забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також у процесі державного та самоврядного управління у сферах економічного, соціально-культурного та адміністративно-політичного розвитку [65].

Розгляд питання управлінської діяльності у цій сфері, на наш погляд, необхідно розпочати від загального (державного управління) і завершити специфікою управління в окремих органах та установах.

Державне управління розвивається під впливом соціального управління.

Соціальне управління, на думку авторів навчального посібника „Державне управління” (за ред. А.Ф. Мельник), — це цілеспрямований вплив на суспільство для його впорядкування, збереження, удосконалення та розвитку [217, с.28]. В.М. Плішкін під соціальним управлінням розуміє особливий вид діяльності, що спрямований на упорядкування, погодження колективних дій людей щодо досягнення мети, яка стоїть перед ними [404, с.11].

Необхідно погодитись з В.В. Цветковим [418], який, розглядаючи державне управління як основний різновид соціального управління, визначає такі ознаки державного управління:

1. Державне управління — це передусім соціальне, політичне явище.
2. Державне управління та державні органи, що здійснюють його функції, є складовою єдиного механізму державної влади.
3. Державне управління — це процес реалізації державної влади, її зовнішнє, матеріалізоване вираження і поза ним вона не існує. Зміст влади найяскравіше виявляється в державному управлінні.

В.М. Плішкін також зазначає, що державне управління – це „сукупність цілеспрямованих впливів органів державної влади, які справляються ними в рамках відповідної компетенції, на певних осіб, соціальні системи, а також весь соціальний організм в цілому” [404, с.21].

Зміст державного управління у сфері виконання покарань, на думку М.М. Ребкало, розкривається через цілі, завдання, функції та методи управлінської діяльності органів державної влади, головною метою якої є створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами в контексті вимог міжнародних пенітенціарних стандартів. Цілі кримінально-виконавчої політики реалізуються за допомогою управлінських функцій, які здійснюються в процесі державного управління сферою виконання покарань, а також за допомогою відповідних методів державного управління, які є засобами забезпечення належного функціонування кримінально-виконавчої системи [417, с.168-169].

Таке визначення, на наш погляд, носить узагальнене, більш теоретичне спрямування і тільки в загальному вигляді відображає сутність управлінської діяльності щодо установ та органів ДПтС України. Натомість, практичний зміст має визначення, яке наводиться в методичному посібнику „Організація управлінської діяльності в органах і установах кримінально-виконавчої системи” (за авторством В.А. Львовичкіна, М.Г. Вербенського та ін): „управління

кримінально-виконавчою системою - це особливий вид діяльності спеціально створених апаратів та спеціально призначених посадових осіб щодо упорядкування системи органів і установ виконання покарань, забезпечення її оптимального функціонування і розвитку з метою ефективного вирішення завдань з реалізації єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, що поставлені перед нею” [376, с.9].

Крім того, слід додати, що кримінально-виконавча система України як об'єкт управлінського впливу складається із розгалуженої системи органів та установ виконання покарань, функціонування яких забезпечується професійною діяльністю персоналу, яка спрямована на створення належних умов відбування покарання, здійснення виправлення та ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання з позбавленням волі, та засуджених, які знаходяться на обліку кримінально-виконавчої інспекції [417, с.21].

А.А. Аксьонов зазначає, що управління органами виконання покарання є галузевою модифікацією соціального, а точніше, державного управління, яке реалізується в такій специфічній сфері суспільного життя, як боротьба із злочинністю, виправлення засуджених, залучення їх до суспільно корисної діяльності, прищеплювання ним пошани до норм співжиття і тим самим попередження рецидиву злочинів. Зв'язок між вказаними видами управління може бути представлений в наступному вигляді: соціальне управління — державне управління — управління правоохоронними органами – управління органами виконання покарання [121, с.5]. Ця логічна схема, на наш погляд, повною мірою відображає сучасне місце управління установами та органами ДПтС України в системі соціального управління.

Управлінська діяльність в органах та установах ДПтС України поєднує у собі усі класичні управлінські засади (закони) і специфічні (притаманні тільки даному виду діяльності) особливості.

Основними управлінськими проблемами кримінально-виконавчої системи визначаються: 1) обґрунтування цілей, функцій і завдань системи та її складових елементів; 2) пошук оптимальних організаційних і організаційно-штатних

структур системи; 3) напрацювання ефективних управлінських рішень на всіх рівнях системи; 4) оптимізоване інформаційне забезпечення систем та процесів управління; 5) забезпечення ефективного функціонування системи: її елементів як цілісних організаційних структур (проблема координації і взаємодії); 6) оптимальна організація праці персоналу на основі теорії наукової організації управлінської праці; 7) оптимізація психологічного клімату в системі (найбільш важливою складовою частиною цього завдання є робота з персоналом); 8) напрацювання та використання критеріїв і показників оцінки ефективності функціонування системи в цілому та її елементів зокрема; 9) засвоєння кібернетико-математичних методів управління та електронної обробки інформації, електронно-обчислювальної та комп'ютерної техніки [376, с.9].

Тож, характеристика управління в установах та органах ДПтС України буде здійснена нами, спираючись на загально визнані категорії управління. Зокрема, для досягнення цілей даного підрозділу, на наш погляд, необхідно дослідити завдання та основні функції органів та установ ДПтС України та відповідну управлінську діяльність щодо їхньої реалізації; визначити сучасну організаційну структуру системи органів та установ ДПтС України; проаналізувати методи управління в органах та установах ДПтС України, тобто визначити такі вихідні поняття, як: об'єкт управління, суб'єкт управління, управлінський процес, управлінська взаємодія, управлінські відносини, мета управління, функції управління, принципи управління, механізм управління в органах та установах ДПтС України тощо.

Погоджуємося з авторами методичного посібника „Організація управлінської діяльності в органах і установах кримінально-виконавчої системи” (за авторством В.А. Львовичкіна, М.Г. Вербенського та ін.) щодо того, що управління органами і установами виконання покарань потрібно розглядати в двох аспектах. По-перше, управління цією системою як об'єктом з боку держави. По-друге, враховується управління, що здійснюється всередині системи, при якому об'єктами є працівники, служби, підрозділи, органи, а суб'єктами — керівники та керівні апарати, які діють на відповідних рівнях і складають у своїй

сукупності керівну підсистему всієї системи даних органів у цілому і кожного окремо [376, с.9].

Об'єкт управління — це те, на що спрямований свідомий, планомірний, організований, систематичний вплив суб'єкта управління. Метою такого впливу є спрямування об'єкта шляхом певного розвитку, надання йому стану впорядкованості, якісного визначення, відповідності певним вимогам чи ознакам. Об'єкт управління можна розглядати в двох аспектах: елементно-структурному — як сукупність людей (персонально), виробничих, галузевих утворень і груп, а також функціональному — як діяльність, поведінку індивідів і конкретних груп людей [149, с.10].

Зважаючи на зазначене, об'єктом управління в органах та установах ДПтС України виступають: по-перше, персонал органів та установ ДПтС України, а також засуджені до кримінальних покарань, які відбувають покарання в означених установах та органах; по-друге, службова діяльність, яка здійснюється в установах та органах ДПтС України.

Дійсно, специфічною характеристикою управління в установах та органах ДПтС України є наявність двох специфічних об'єктів (персонал, засуджені), причому сам персонал, крім того, що є об'єктом управління, часто виступає і в ролі суб'єкта. Наприклад, начальник відділення соціально-психологічної служби є об'єктом управління заступника начальника установи з соціально-психологічної роботи зі спецконтингентом і є суб'єктом управління щодо засуджених ввіреного відділення. Крім того, необхідно зазначити, що діяльність зазначеної категорії персоналу специфічна з огляду на необхідність реалізовувати пенітенціарні завдання, а отже, поєднується з виховним впливом. Погоджуємось з А.О. Галаєм в тому, що “виховний процес – творчий, не терпить шаблону і передбачає самостійність і свободу вихователя у виборі форм, методів і прийомів вихователя педагогічного впливу на засуджених” [191, с.52].

Крім того, А.А. Аксьонов зазначає, що психолого-педагогічний аспект управління органами виконання покарань орієнтує на необхідність постійного обліку психологічних особливостей даного виду управління, використання

досягнень психології та педагогіки в практичній діяльності. Без урахування цієї галузі знань неможливо успішно вирішувати завдання виправлення засуджених. Це пов'язано з тим, що у сфері діяльності органів виконання покарання суб'єкт, а тим більше об'єкт управління мають чітко виражені особистісні та соціально-психологічні особливості [121, с.12]. Таким чином, специфіка управління пов'язується з необхідністю здійснювати педагогічний вплив на засуджених.

Подібну ситуацію спостерігаємо при організації виробництва в установах ДПтС України, де простежуються ознаки виробничого (промислового) менеджменту, а працівниками виступаються засуджені.

Проте необхідно відзначити, що не в кожному випадку відзначається подвійність об'єкта управління. Наприклад, діяльність відділу нагляду та безпеки не передбачає упорядкування діяльності засуджених, а організовує діяльність усередині самого відділу, а управлінський вплив в першу чергу спрямований на молодших інспекторів цього відділу, те ж саме стосується багатьох інших підрозділів установ ДПтС України (відділу контролю за виконанням судових рішень, охорони та інженерно-технічних засобів охорони та нагляду, діяльності психолога тощо) та діяльності територіальних органів управління, кримінально-виконавчих інспекцій.

Суб'єкт управління - це структурно окреслені спільноти людей з органами управління, які формуються ними, та керівним складом (на персональному рівні), наділеним управлінськими функціями, який здійснює управлінську діяльність. Суб'єкт і об'єкт управління, їх окремі компоненти вступають у взаємостосунки з питань організації всіх сторін життєдіяльності установи чи підприємства [149, с.10].

Як зазначалося вище, *суб'єктами управління в органах та установах ДПтС України визнаються керівники та керівні апарати, які діють на відповідних рівнях і складають у своїй сукупності керівну підсистему всієї системи даних органів у цілому і кожного окремо.* Серед інших, необхідно відзначити працю начальника відділення соціально-психологічної служби, особливості якої зазначалися раніше.

Процес управління характеризується безпосередньою діяльністю управлінця щодо досягнення управлінських цілей і полягає, у першу чергу, у здійсненні управлінського впливу, координації, узгодженні, організації діяльності персоналу.

Необхідно погодитись з О.М. Бандуркою, у тому, що для здійснення управлінського процесу необхідною є, з одного боку, наявність у суб'єкта управління потреби й можливості керувати об'єктом, а з іншого, — наявність у об'єкта управління бажання й здатності виконувати ці команди, так щоб у цій взаємодії був обопільний інтерес, відчувалася взаємозалежність [149, с.12].

Для ефективного управління потрібно, щоб кожен суб'єкт управлінської діяльності усвідомлював визначені цілі і правильно міг сформулювати завдання і шляхи їхнього досягнення.

Щодо цілей діяльності установ та органів ДПтС України, то проаналізуємо окремі аспекти нормативно-правових актів.

1. Стаття 1 Закону України „Про ДКВС України” визначає, що на неї покладається завдання щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань [21]. Це перша і найголовніша мета діяльності всієї системи органів та установ ДПтС України.

2. Державна пенітенціарна служба України, як центральний орган виконавчої влади, забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, виконує правозастосовні та правоохоронні функції, спрямовує, координує та контролює діяльність ДКВС України [43]. Крім того, центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань узагальнює практику застосування законодавства з питань, що стосуються завдань ДКВС України, розробляє пропозиції, спрямовані на його вдосконалення, і вносить їх на розгляд відповідно Президенту України чи Кабінету Міністрів України (стаття 7 Закону України „Про ДКВС України” [21]). Отже головною метою діяльності зазначеного органу є реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та спрямування, координація та контроль за діяльністю ДКВС України.

3. Територіальні органи управління здійснюють керівництво оперативно-службовою та фінансово-господарською діяльністю підпорядкованих їм органів і установ (стаття 9 Закону України „Про ДКВС України” [21]). Саме для цієї ланки організаційної структури ДПтС України найбільш характерними є координаційні цілі, це пов’язується з проміжним положенням в системі і тим, що сама діяльність зазначених органів виступає об’єктом управлінського впливу з боку Державного департаменту України з питань виконання покарань і суб’єктом управління підпорядкованих їм органів і установ.

4. Цілями діяльності кримінально-виконавчої інспекції є ефективне виконання кримінальних покарань, не пов’язаних з позбавленням волі (у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт), та здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

5. Установами виконання покарань є: арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (ч.2. статті 11 Кримінально-виконавчого кодексу України) [9]. Кримінально-виконавчі установи поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу. Аналіз норм Кримінально-виконавчого кодексу України (зокрема, статей 16, 18, 19; глави 13; розділу 3 тощо) свідчить про те, що головною метою їхньої діяльності є виконання кримінального покарання у виді арешту, позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі.

6. Слідчі ізолятори ДПтС України забезпечують виконання запобіжного заходу у виді взяття під варту, щодо обвинуваченого, підсудного, підозрюваного у вчиненні злочину, засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили [33], а також в окремо встановлених випадках виконують покарання у виді позбавлення волі.

7. Воєнізовані формування - підрозділи, які відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їхньої охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ (стаття 12 Закону України „Про ДКВС України” [21]).

Таким чином, аналіз нормативної основи діяльності органів та установ ДПтС України дозволяє узагальнити наступне. *На загальнодержавному рівні встановлена та має виконуватися мета — здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Зазначена мета реалізується через функціонування центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань та територіальні органи ДПтС України. На рівні конкретної установи та органу ДПтС України досягаються цілі ефективного виконання кримінальних покарань (визначених у КВК України), забезпечення реалізації запобіжного заходу у виді взяття під варту, охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ.*

Це цілі, які прямо передбачені нормативною основою діяльності ДКВС України. Проте дані цілі не повною мірою відображають всього призначення ДПтС України.

По-перше, віднесення системи органів та установ ДПтС до правоохоронної системи дозволяє констатувати її значення у боротьбі та профілактиці з правопорушеннями та злочинами, а так і формулювання відповідної мети діяльності. Зазначена діяльність на практиці ведеться в різних формах: профілактика правопорушень як серед незасуджених осіб, так і серед засуджених; виявлення та розкриття вчинених злочинів, віднесених до відповідної процесуальної юрисдикції органів та установ ДПтС України; взаємодія зі слідчими та прокурорськими органами, а також виконання відповідних приписів, спрямованих на боротьбу з конкретними злочинами.

Серед іншого, необхідність формулювання даної мети обумовлюється низкою обставин, серед яких можна виділити наступні: 1) установи виконання покарань відносяться до системи правоохоронних органів і ведуть боротьбу зі злочинністю не тільки шляхом виправлення засуджених, а й беручи

безпосередню участь у профілактиці, виявленні та розкритті злочинів, вчинених як в установах, так і в окремих випадках поза ними; 2) деякі завдання установ виконання покарань прямо не пов'язані з виправленням засуджених [121, с.26].

По-друге, формулювання цілі ефективного виконання кримінальних покарань вимагає в ідеалі досягнення мети самого покарання, яка прямо передбачена у ст. 50 Кримінального кодексу України, тобто “покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами” [8]. Не вдаючись до глибинного аналізу зазначених положень Кримінального кодексу України (адже це не є завданням адміністративно-правової науки), необхідно зазначити, що позиція законодавця цілком відповідає зарубіжному досвіду визначення мети покарання (див., наприклад, [466], [467], [468], [469]).

Крім того, формулювання мети саме в такому порядку, як це зроблено в зазначеній статті Кримінального кодексу України, ставить пріоритетом цілеспрямовану виправну діяльність. У цілому це відповідає загальним стандартам пенітенціарної науки ([414]) та міжнародним пенітенціарним стандартам, адже спрямовує діяльність органів та установ ДПтС України на досягнення глобальної соціально значимої мети.

Тому, зважаючи на зазначене, організаційна, управлінська діяльність знаходить чітке відображення у внутрішніх аспектах функціонування органів та установ ДПтС України і виявляється, зокрема, в тому, що основні служби (наприклад, відділ соціально-психологічної роботи установ) залучають до виконання своїх завдань співробітників з інших структурних підрозділів. Таким чином, організаційна, управлінська діяльність досить виразно проявляється як у зовнішніх, так і внутрішніх аспектах функціонування органів та установ ДПтС України. З урахуванням цієї обставини, мета діяльності органів та установ ДПтС України може бути сформульована як організація виправлення засуджених або управління процесами виправлення засуджених.

Таким чином, ще додаткові умовно названі нами „надцілі” постають перед діяльністю органів та установ ДПтС України: 1) безпосередня участь у боротьбі

з правопорушеннями та злочинами; 2) виправлення засуджених. Їхня постановка та реалізація прямо пов'язані з місцем системи органів та установ ДПтС України в державному інституційному механізмі.

Як вже зазначалося раніше, визначення цілей системи необхідне в першу чергу для формулювання завдань та функцій. Логіка побудови в даному випадку наступна: цілі – завдання – функції.

Зважаючи на розгалуженість системи органів та установ ДПтС України, завдання та функції є специфічними для кожного з елементів цієї системи.

1. Основними завданнями ДПтС України є :

- 1) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- 2) внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- 3) забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;
- 4) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту [43].

2. Конкретні завдання територіальних органів управління ДПтС України не є чітко окресленими, зважаючи на достатньо розмиту норму Закону України „Про ДКВС України”, у ч.3 ст.9 якого сказано, що „Положення про територіальні органи управління затверджуються центральним органом виконавчої влади з питань виконання покарань”. Таке формулювання дає широкі можливості до неузгодженості за завданнями, функціями різних територіальних органів управління. На такий стан вказує і С.В. Зливко у своєму дослідженні. Він, зокрема, пропонує розробити Типові положення про територіальні органи управління ДПтС України [247, с.38]. З такою позицією варто погодитися. Проте необхідно в такому випадку йти далі і вносити відповідні зміни до статті 9 Закону України „Про ДКВС України”.

На наш погляд, частина 3 зазначеної статті повинна мати наступний вигляд:

„Завдання та функції діяльності територіальних органів управління визначаються Типовим положенням про територіальні органи управління, яке затверджується центральним органом виконавчої влади з питань виконання покарань”.

Такі зміни більш чітко визначають та конкретизують функціональну частину нормативного регулювання діяльності територіальних органів управління.

Аналіз практичної діяльності зазначених органів дозволяє визначити наступні завдання:

- організація виконання кримінальних покарань у підпорядкованих їм органах і установах;
- контроль за станом правопорядку і законності у підпорядкованих їм органах і установах, безпеки засуджених, а також персоналу;
- сприяння залученню засуджених до праці;
- організація охорони здоров'я засуджених;
- сприяння органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність;
- організація утримання під вартою і конвоювання осіб, взятих під варту тощо [376];

3. Основними завданнями управління кримінально-виконавчої інспекції ДПтС України є:

- забезпечення виконання кримінальних покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт;
- організація контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років;
- забезпечення направлення засуджених до обмеження волі, які на час винесення вироку не перебували під вартою, до кримінально-виконавчих установ відкритого типу;
- організація взаємодії з державними та правоохоронними органами, органами місцевого самоврядування, власниками підприємств, установ,

організацій або уповноваженими ними органами, громадськими організаціями з питань забезпечення виконання судових рішень стосовно осіб, які перебувають на обліку кримінально-виконавчої інспекції, проведення з ними виховної та індивідуально-профілактичної роботи;

- збір, узагальнення та аналіз інформації щодо діяльності кримінально-виконавчої інспекції;

- організація та здійснення перевірок службової діяльності підрозділів кримінально-виконавчої інспекції, надання їм практичної та методичної допомоги [96].

4. Виходячи з поставлених цілей, установи виконання покарань виконують такі завдання:

- безпосередньо організовують виконання покарання у виді позбавлення волі, забезпечують належні умови відбування покарання засудженими;

- забезпечують дотримання правопорядку та законності, безпеку персоналу, посадових осіб та громадян, які знаходяться на території кримінально-виконавчої установи;

- проводять власну внутрішню нормативно-правову діяльність;

- здійснюють договірну та претензійну діяльність;

- створюють умови для охорони здоров'я засуджених;

- організовують залучення засуджених до праці на власних підприємствах і виробництвах;

- організовують та координують інвестиційну, зовнішньоекономічну та торговельну діяльність в якості суб'єкта підприємницької діяльності;

- забезпечують організацію загального та професійного навчання засуджених;

- сприяють та співпрацюють з органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність щодо виявлення, попередження, розкриття та розслідування злочинів, а також організовують самостійне здійснення оперативно-розшукової діяльності тощо.

5. Основними завданнями слідчого ізолятора є:

- виконання Закону України “Про попереднє ув’язнення” з метою створення умов, що запобігають можливому ухиленню осіб, узятих під варту, від слідства і суду, перешкоджанню встановлення істини у кримінальних справах або зайняттю злочинною діяльністю, а також забезпечення виконання вироків;
- виконання кримінальних покарань у виді позбавлення волі на певний строк щодо засуджених, залишених у слідчому ізоляторі, а також засуджених до арешту (до створення арештних домів як окремих установ);
- дотримання прав і законних інтересів осіб, які тримаються у слідчому ізоляторі. Профілактика злочинності, запобігання вчиненню нових злочинів як особами, які тримаються у слідчому ізоляторі, так і іншими громадянами;
- забезпечення в слідчому ізоляторі правопорядку і законності, дотримання вимог законодавства та нормативно-правових актів щодо охорони, режиму, умов тримання осіб, узятих під варту, і засуджених, а також безпеки їх, персоналу, посадових осіб та громадян, які перебувають на території цієї установи;
- здійснення безперервного контролю за станом оперативної обстановки у слідчому ізоляторі, виявлення умов та причин, що сприяють її ускладненню, а також усунення наслідків надзвичайних подій;
- проведення оперативно-розшукової діяльності відповідно до Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” та нормативно-правових актів ДПтС України. Здійснення взаємодії з правоохоронними органами та громадськими організаціями у питаннях боротьби зі злочинністю;
- організація діяльності щодо розвитку та зміцнення матеріально-технічної бази та соціальної сфери слідчого ізолятора;
- правовий і соціальний захист персоналу слідчого ізолятора та членів його сімей [73].

Зазначені завдання не є вичерпними і можуть змінюватися та доповнюватися залежно від наявної тієї чи іншої оперативної та службової обстановки, проте умовою їхньої корекції є відповідність нормам законів.

Слід також відзначити, що нинішнє нормативно-правове регулювання достатньою (за окремими винятками) мірою визначає цілі та завдання діяльності органів та установ ДПтС України.

Дослідження завдань тісно пов'язано з функціями управління, адже саме вони визначають головні напрямки досягнення цілей. У загальному вигляді поняття функції державного управління, на наш погляд, найбільш обґрунтовано сформульовано Н.Р. Нижник: функція державного управління - це специфічний за предметом, змістом і засобами забезпечення цілісний управляючий вплив держави, в якому можна не лише виділяти й описувати функції державного управління, а й аналізувати розподіл кожної функції державного управління "по вертикалі" і "по горизонталі" державних органів, тобто функціональну структуру державного управління [418, с.154].

У загальнодержавному вимірі та згідно із Законом „Про ДКВС України” зазначена служба здійснює правозастосовні та правоохоронні функції [21]. Не вдаючись до глибокого аналізу зазначеного, слід відзначити і погодитися з позицією С.В. Зливка у тому, що „правозастосувальна функція в діяльності ДКВС України проявляється у формуванні та реалізації на основі спеціального законодавства в сфері виконання покарань та функціонування системи органів та установ виконання покарань, комплексу нормативно-правового регулювання управлінського, організаційного характеру, який визначає процедуру та порядок застосування конкретної юридичної норми у кримінально-виконавчих та адміністративних правовідносинах (у сфері діяльності установ та органів ДКВС України)” [249, с.31]. Крім того, згаданий науковець зазначає, що правоохоронна діяльність ДКВС України в першу чергу полягає у виконанні вироку, а також боротьбі зі злочинністю. З цим він і пов'язує реалізацію правоохоронної функції [248, с.103]. З такими міркуваннями в цілому можна погодитись. У даній частині дисертації ми вирішили більшої уваги приділити не функціям державного управління, а функціям управління в органах та установах ДПтС України, адже саме вони повною мірою забезпечують управлінський процес.

Функції управління різних органів були предметом наукових досліджень

багатьох вчених (див., наприклад, [190], [396], [154], [331], [283], [220], [400], [187], [157]), а також розглядалася при дослідженні питань управління, компетенції, організації діяльності різних інституцій. Зокрема, виділяються функції організації, регулювання, керівництва, координації, стимулювання, планування, контролю, прогнозування, використання інформації, розрахунково-аналітичні [154, с.56].

На думку О.А. Кузьменко, система управлінських функцій має таку структуру: 1) прогнозування - це встановлення потенціалу об'єкта, його розрахунок у часі й просторі; 2) програмування - це визначення шляхів і завдань розвитку об'єкта; 3) планування - це розрахунок реалізації шляхів і завдань розвитку об'єкта, підведення під них розрахованих гарантій реалізації (матеріальних, духовних, організаційних); 4) організація - це впорядкування суб'єктів і об'єктів управління, системи державного управління в цілому й усього процесу державно-владного впливу з метою вирішення завдань, що стоять перед державою; 5) регулювання - це приведення до єдиного знаменника у виконанні певних завдань об'єктів, що включені у процес їхнього виконання; 6) координація - це приведення у відповідність діяльності різних об'єктів, що перебувають у фарватері реалізації єдиної мети, але безпосередньо не пов'язаних між собою; 7) контроль - це слідкування за процесом діяльності, а також встановлення реальних витрат і результатів управлінської діяльності, а також її всебічної ефективності [297, с.18].

Таким чином, узагальнення наукових положень дозволяє підсумувати, що до основних функцій управління належать такі основні види управлінської діяльності, як *аналіз, прогнозування, планування, організація, регулювання та контроль*.

Проаналізуємо кожну з названих функцій в контексті управління в установах та органах ДПтС України.

1. Організація аналітичної роботи. Зважаючи на етимологію слова „аналіз” (від від грецького analysis - розкладання), *аналітична робота в органах та установах ДПтС України – це постійно існуюча функція управлінської*

діяльності, сутність якої полягає у вивченні управлінської та іншої інформації та визначенні на її основі основних проблем і недоліків функціонування підрозділів органів та установ ДПтС України, і виробленні конкретних шляхів їхнього усунення.

Головне призначення аналітичної діяльності полягає у тому, що по-перше, її результати дозволяють у комплексі вивчити всі процеси і явища, які тією чи іншою мірою впливають на діяльність підрозділів ДПтС України; по-друге, використання відомостей дозволяє оперативно впливати на ситуацію; по-третє, реалізація інформації забезпечує високу ефективність цієї діяльності. Причому ефект від аналітичної роботи прямо пов'язаний з достовірністю, своєчасністю та повнотою інформації.

Практика діяльності органів та установ ДПтС України свідчить про наявність в управлінні таких видів аналітичної діяльності: загальний та локальний аналіз.

Залежно від тривалості досліджуваного періоду можна виділити чотири основні види загального аналізу: за тривалий період (більше року), що має за мету вивчення тенденцій і обумовлюючих їх факторів для одержання прогностичних висновків; за звітний період (квартал, півріччя, рік), протягом якого оцінюється повний обсяг інформації про стан оперативно-службової та виробничо-господарської діяльності. Висновки такого аналізу складають базу для поточного планування роботи; поточний (безперервний) аналіз на основі оцінки добової, тижневої (декадної) та місячної інформації. Він служить потребам оперативного керівництва органом (установою), дає змогу вносити корективи в плани роботи та дислокацію сил, цілеспрямовано здійснювати відповідні заходи; позачерговий (моментний) аналіз, необхідність проведення якого породжується випадками раптового виникнення надзвичайних обставин, передбачити які заздалегідь буває неможливо [376, с.12].

Щодо локального аналізу, то в першу чергу мова йде про складові загального аналізу, за допомогою якого складається цілісне уявлення про стан справ в установі або органі ДПтС України. Серед іншого необхідно відзначити,

що саме на цьому рівні відзначається висока відповідальність за матеріал, який буде підданий аналізу і в подальшому ляже в основу загальноаналітичної діяльності. Наприклад, начальник відділення соціально-психологічної служби комплексно аналізує стан справ у ввіреному йому відділенні, узагальнює статистику щодо дисциплінарної практики, виховних заходів, організації процедури звільнення засуджених тощо. Саме на підставі звітних даних цього працівника буде сформоване уявлення керівника установи про стан у певному конкретному відділенні і у сукупності таких звітів – в цілому про функціонування соціально-психологічного відділу (групи).

Аналітична робота в установах та органах ДПтС України здійснюється ґрунтуючись на конкретних статистичних даних, матеріалах комплексних інспекторських, контрольних та інших перевірок, звітах, поданнях прокуратури, зверненнях громадян тощо, а також інформації, що надходить від інших міністерств, відомств, підприємств, організацій.

Слід погодитись з тим, що для правильної організації аналітичної роботи важливо визначити та закріпити в нормативному порядку перелік аналітичних документів, що подаються тим чи іншим підрозділом, з визначенням їхнього виду, характеру, цільового призначення, періодичності підготовки та осіб, які відповідають за їхні складання. Структура документів, що розробляються систематично, за певними періодами, повинна бути єдиною, типовою. Це значно спрощує їхню підготовку, зіставлення та узагальнення матеріалу, що в них міститься [376, с.12]. Проте також слід констатувати, що на даний час у деяких нормативних актах ДПтС України вже з'являються конкретно визначені переліки уніфіковано оформленої документації (див., наприклад, [61]), що безперечно сприяє підвищенню ефективності аналітичної роботи.

Аналіз практики діяльності установ та органів ДПтС України свідчить, що основними видами аналітичних довідок, що розробляються в зазначених органах та установах, є:

- 1) комплексний аналіз діяльності органів та установ виконання покарань;

2) аналіз виконання: актів та доручень Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; Державних та спеціальних програм і планів; антикорупційного законодавства; вимог Закону України "Про звернення громадян"; рішень колегії ДПтС України; плану основних заходів органу, установи; планів роботи структурних підрозділів; доручень керівництва; рішень оперативних нарад;

3) аналіз оперативної обстановки та результатів діяльності органів і установ виконання покарань за тиждень (для підготовки матеріалів для проведення нарад);

4) аналіз діяльності окремих структурних підрозділів;

5) аналіз документообігу;

6) аналіз практики роботи з персоналом;

7) аналіз стану обліково-реєстраційної дисципліни;

8) аналіз претензійно-позовної роботи.

Усі аналітичні підрозділи територіальних органів управління Департаменту зобов'язані готувати комплексний аналіз діяльності органів і установ виконання покарань. За своїм змістом такий аналіз повинен охоплювати наступні питання: чисельність засуджених і ув'язнених, криміногенний склад засуджених; основні фактори, що впливають на стан правопорядку, динаміку і структуру злочинності в установах; забезпечення належної охорони, нагляду і безпеки; соціально-виховна робота із засудженими; виробничо-господарська та фінансова діяльність; матеріально-побутове забезпечення та медичне обслуговування засуджених і ув'язнених; стан кадрової роботи; висновки, у т.ч. причини та умови, що вплинули на стан справ, завдання і пропозиції щодо усунення недоліків, вжиття заходів реагування.

Усі структурні підрозділи органів та установ виконання покарань відповідно по компетенції та покладених завдань і функцій готують аналітичні довідки про результати роботи по лінії служби, в яких обов'язково повинно бути відображено: основні результати роботи за звітний період; стан загального керівництва службою та забезпечення належної організації роботи, надання

методичної та практичної допомоги в удосконаленні діяльності; добір, розстановка та виховання кадрів, підвищення їхньої кваліфікації, створення належних умов для продуктивності праці, стан відомчого контролю за дотриманням законності у службовій діяльності; організація взаємодії у вирішенні нагальних питань з іншими структурними підрозділами, у тому числі інших міністерств та відомств; обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення службової діяльності [376, с.15].

Аналітичні та інші структурні підрозділи здійснюють взаємний обмін необхідними аналітичними документами з метою підвищення рівня інформаційного забезпечення, поліпшення координації та взаємодії.

Аналітична робота на різних рівнях управління системи органів та установ ДПтС України має свої особливості: по-перше, аналітична інформація на різних рівнях надходить з різних джерел (починаючи з найнижчого – де джерелом є засуджені, закінчуючи найвищим – де джерелом є начальники територіальних управлінь); по-друге, залежність статусу та рівня органу управління зі ступенем узагальнення інформації (чим нижчий рівень, тим більший рівень конкретності).

2. *Прогнозування.* Прогноз (від грецької prognosis) - передбачення, передрікання. Прогноз в управлінні - це конкретне передбачення, судження про стан системи в майбутньому, про цілі розвитку системи, засоби, необхідні для їхнього досягнення. Прогнозування допомагає суб'єкту забезпечити найбільш оптимальний вибір цілей та засобів їхнього досягнення; визначити основні соціальні потреби майбутнього та можливості їхнього задоволення; проаналізувати й розпізнати можливі негативні наслідки тих чи інших тенденцій у розвитку системи або навколишнього середовища [149, с.20].

При прогнозуванні здійснюється така логічна послідовність операцій, яка складає його технологію:

1. Розроблення програми прогнозування, котра включає мету, шляхи, способи, засоби її досягнення.

2. Побудова базової та альтернативної моделей прогнозованого об'єкта.

3. Збирання даних прогнозного фону.

4. Побудова динамічних рядів показників. Ними можуть бути часові інтервали, параметри об'єкта, які дозволяють простежувати зміни його часово-просторових характеристик.

5. Оцінка достовірності й точності прогнозів.

6. Вироблення рекомендацій для підготовки рішень у сфері прогнозування [376, с.20].

Спеціально-превентивні завдання діяльності установ та органів ДПтС України можуть бути реалізовані тільки на основі прогнозування, адже планування роботи щодо запобігання злочинам та дисциплінарним проступкам з боку засуджених, їхнє припинення має носити упереджувальний характер. Прогнозування також є актуальним для організації оперативно-службової та господарської діяльності.

3. *Планування.* Планування передбачає розробку рішення про те, якими мають бути учасники управлінського процесу, стан справ, бажані результати, шляхи їхнього досягнення. План охоплює весь процес кількісно-якісних змін суб'єкта й об'єкта управління, відносини між суб'єктом та самим середовищем як умову життєдіяльності системи. Планування - це одна з функцій, за допомогою якої керівництво спрямовує зусилля всіх членів колективу на досягнення його загальних цілей [149, с.21].

Планування є однією з ключових функцій управління. Дану функцію почнемо визначати крізь призму стратегічного планування та управління, а також планування в практичній діяльності установ та органів ДПтС України.

Система органів та установ ДПтС України є не тільки багаторівневою, але й багатофункціональною, що накладає значний відбиток на організацію управління нею. Особливу актуальність в даний час набули проблеми стратегічного управління системою органів та установ ДПтС України через істотні зміни умов, в яких вона функціонує.

У теоретичних джерелах (див., наприклад, [223], [499], [218], [332], [362]) існує достатньо багато визначень стратегічного управління. Етимологія слова „стратегічний” означає здійснення діяльності відповідно до стратегії [366,

с.630]. Стратегія - це спеціальний план дій, складений для того, щоб досягати спеціальних цілей. Особливістю цілевизначення стратегічного планування є достатньо значний період часу.

Стратегія в ДПтС України - це системний підхід до організації діяльності органів та установ зазначеної служби щодо виконання кримінальних покарань та досягнення інших цілей.

Серед основних ключових факторів, що визначають стратегію в ДПтС України, можна виділити наступні:

- цілі органів та установ виконання покарань;
- інтереси та погляди вищого керівництва;
- фінансові ресурси та зобов'язання органів та установ виконання покарань;
- ступінь залежності органів та установ виконання покарань від зовнішнього середовища;
- фактори часу.

Слід також відзначити, що стратегічне управління має низку недоліків.

По-перше, стратегічне управління не може дати точної і детальної картини майбутнього.

По-друге, воно не може бути зведено до набору визначених процедур і схем. Стратегічне управління - це певна філософія або ідеологія процесу управління.

По-третє, щоб стратегічне управління почало реалізовуватися, необхідні значні зусилля, витрати часу та ресурсів.

По-четверте, наслідками помилок стратегічного управління є негативні (інколи суттєві) зміни в об'єкті управління.

По-п'яте, при здійсненні стратегічного управління акцент робиться на стратегічному плануванні. Програма реалізації стратегії є критичним процесом, оскільки саме вона у разі успішного здійснення приводить до досягнення поставлених цілей. Нерідко організації не здатні реалізувати обрану стратегію,

що обумовлено невірним аналізом ситуації або значними змінами в зовнішньому середовищі.

Крім того, слід пам'ятати про відмінність між стратегічним управлінням і управлінням на основі вибору стратегічного планування, яка полягає в розумінні вибору стратегічної позиції. Під стратегічною позицією розуміється висновок про необхідність та актуальність запровадження того або іншого проекту. О.В. Паршков необхідність використання технології управління на основі вибору стратегічної позиції обумовлює наступними факторами: покладанням на органи та установи кримінально-виконавчої системи завдань і функцій, раніше їм не властивих; неможливістю вирішення оперативних та стратегічних завдань тільки на підставі накопиченого досвіду; високим ступенем динамічності, непередбачуваності процесів та явищ, що відбуваються в системі; наявністю тимчасових та ресурсних обмежень [383, с.31].

На підтвердження цього необхідно додати, що для органів та установ ДПтС України основним джерелом невизначеності є багатofакторність соціальних явищ та процесів. Це зумовлює схоластичність та багатоваріантність їхньої діяльності.

До принципів стратегічного управління О.В. Паршков відносить:

- довгостроковість оцінюваних перспектив та ухвалюваних рішень;
- спрямованість управлінських дій на зміну потенціалу об'єкта управління та створення можливостей більш ефективної реалізації даного потенціалу;
- першочергове врахування при розробці та ухваленні управлінських рішень стану та можливих змін зовнішнього для кримінально-виконавчої системи середовища, під яким розуміють стан соціального, економічного, політичного життя в державі;
- альтернативність вибору управлінських рішень залежно від стану внутрішнього та зовнішнього середовища;
- здійснення постійного контролю за станом та динамікою зовнішнього середовища та своєчасне внесення змін в управлінські рішення;
- комплексне, глибоке та всестороннє опрацювання будь-якої

проблеми, а також необхідність прийняття на себе відповідальності за якість пропонованих рішень [383, с.32].

Таким чином, стратегічне управління можна визначити як:

1. Концепцію безперервного розвитку органів і установ ДПтС України, що дає загальне уявлення про майбутні системи, умови, в яких їй доведеться функціонувати, завдання, які доведеться вирішувати на різних етапах розвитку тощо.

2. Діяльність вищого рівня управління ДПтС України, яка полягає у визначенні цілей, пріоритетних напрямів розвитку, розподілі ресурсів тощо.

Отже, стратегічне управління - це поєднання планування та діяльності стосовно обраної стратегічної позиції з метою досягнення заздалегідь сформульованих стратегічних цілей. У зв'язку з цим стратегічне управління має багато спільного з програмно-цільовим управлінням.

Таким чином, під стратегічним управлінням в ДПтС України слід розуміти управління органами та установами ДПтС України, яке засноване на оптимальному використанні ресурсів та потенціалу цих органів та установ, дозволяє, орієнтуючись на визначені пріоритети, оперативно реагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища, що дозволяє їм функціонувати в довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому поставлених цілей.

До подібного висновку (за деякими відмінностями) дійшов у своєму дослідженні кримінально-виконавчої системи Росії О.В. Паршков [383].

Аналіз літератури з менеджменту ([441], [381], [261], [292]) дозволяє говорити про те, що у технологічному аспекті розробка стратегії будь-якої організації являє собою процес створення дерева цілей та відповідного йому дерева конкретних стратегій або стратегічної піраміди. Зважаючи на це, піраміду стратегій в ДКВС України можна представити в наступному вигляді:

- стратегія держави в цілому;
- стратегія Міністерства юстиції України;
- стратегія ДКВС України;
- стратегії окремих структурних підрозділів ДПтС України;

- стратегії територіальних органів управління ДПтС України;
- стратегії конкретних органів та установ ДПтС України.

Подальша декомпозиція може здійснюватися за функціями в межах названих підсистем управління, наприклад: стратегія оперативно-розшукової діяльності; стратегія управління персоналом; стратегія правового або інформаційного забезпечення тощо.

Повертаючись до планування, відзначимо, що стратегічне планування - це ключовий елемент стратегічного управління, який допомагає органам управління приймати рішення, узгоджені з підходами щодо досягнення своєї місії, реалізації функцій, цілей та завдань.

За своєю суттю будь-який план - це рішення про зміст певної діяльності, суб'єктів певної діяльності, строки виконання. У контексті діяльності установ та органів ДПтС України планування полягає у визначенні і узгодженні цілей і завдань на майбутній період, виробленні найбільш раціональних шляхів та засобів їхнього досягнення з урахуванням ресурсних можливостей, особливостей оперативної обстановки та можливих (прогнозованих) її змін.

План повинен передбачати комплексні вузлові проблеми, що зачіпають інтереси всіх або більшості служб і підрозділів, забезпечувати максимальне зосередження сил та цілеспрямовану роботу всього колективу на ключових пріоритетних напрямках, визначати найбільш ефективні шляхи і засоби виконання завдань, що стоять перед кримінально-виконавчою системою. Найважливішими вимогами, що висувуються до планів, є їхня обґрунтованість і реальність, спадковість, стабільність, конкретність [376, с.29].

Зважаючи на зазначене, планування на кожному нижчому рівні не повинно бути механічним перенесенням загального плану роботи установи або органу ДПтС України, а повинно якомога детальніше конкретизувати систему запланованих заходів з урахуванням специфіки напрямку діяльності того чи іншого підрозділу. Причому в цілому, план підрозділу повинен узгоджуватися і бути складовою загального плану. Наприклад, план роботи конкретного відділення соціально-психологічної служби на квартал, півроку, або рік буде

складовою і узгодженим з планом роботи усього соціально-психологічного відділу роботи зі спецконтингентом установи виконання покарань.

Переводячи розгляд планування у практичну площину, необхідно зазначити, що:

у центральному апараті ДПтС України складаються: план роботи ДПтС України; план роботи колегії ДПтС України; плани роботи управлінь та самостійних відділів ДПтС України, плани роботи відділів, які входять до складу управлінь; план звітів начальників структурних підрозділів ДПтС України на оперативних нарадах керівного складу ДПтС України; графік комплексних інспекторських і контрольних перевірок діяльності органів і установ виконання покарань; план службових відряджень; план проведення документальних ревізій фінансово-господарської діяльності органів і установ виконання покарань; спеціальні плани (щодо виконання актів Президента України, Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, реалізації державних програм тощо);

у територіальних органах управління ДПтС України складаються: план роботи управління; плани роботи структурних підрозділів територіальних органів управління; план звітів начальників структурних підрозділів територіальних органів управління ДПтС України на оперативних нарадах керівного складу; графік комплексних інспекторських і контрольних перевірок діяльності підпорядкованих органів і установ виконання покарань; план службових відряджень; спеціальні плани (щодо виконання вимог нормативно-правових актів ДПтС України або усунення недоліків у роботі органів та установ виконання покарань, виявлених перевітками тощо);

в установах та органах виконання покарань: плани роботи установи або органу та їхніх структурних підрозділів; план звітів начальників структурних підрозділів на оперативних нарадах керівного складу установи або органу; спеціальні плани (щодо виконання вимог керівних документів, що надійшли з вищестоящого органу, плани усунення недоліків, виявлених перевітками, та

інші плани, що передбачені відповідними відомчими нормативно-правовими актами).

Крім того, в усіх органах і установах виконання покарань окремо складаються плани з питань, що мають конфіденційний характер.

Розроблення планів здійснюється на основі: аналізу стану справ з усіх напрямків діяльності органів і установ виконання покарань; прогнозування розвитку ситуації за напрямками діяльності; керівних документів вищих органів державної влади та управління, директивних документів, планів та нормативно-правових актів; пропозицій структурних підрозділів органів і установ виконання покарань за напрямками діяльності; заходів, що реалізуються спільно з іншими міністерствами, відомствами, Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями [376, с.31].

4. Організаційні функції. Безпосередня реалізація заходів, передбачених плануванням, і здійснення самого управління можливі тільки за умови реалізації низки організаційних функцій.

З основних організаційних функцій можна виділити:

- загальноорганізаційну (функція управління);
- матеріально-технічного забезпечення;
- економіко-фінансового розвитку, обліку і контролю;
- політико-правового забезпечення;
- духовно-ідеологічного забезпечення;
- соціального забезпечення та соціального захисту працівників системи;
- функцію мотивації [149, с.20].

Реалізація загальноорганізаційної функції в ДПтС України пов'язана з визначенням конкретних компетенційних засад діяльності окремих підрозділів служби, формуванням конкретних завдань, забезпеченням організованості, функціонального розподілу між підрозділами, встановленням відповідальності за конкретний напрямок діяльності. З реалізацією цієї функції прямо пов'язано існування різних специфічних напрямків в діяльності ДПтС України, результатом чого є досягнення визначених цілей. Зокрема, в управлінні

органами та установами ДПтС України специфічними є функції за напрямками діяльності: організація виховно-виправного процесу, організація нагляду за засудженими до позбавлення волі, облік та робота із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, організація охорони установ виконання покарань, оперативно-розшукова діяльність, управління кадрами, матеріально-технічне забезпечення, правове забезпечення діяльності установ та органів ДПтС України, зміцнення зв'язків з громадськістю і засобами масової інформації та ін.

Функція матеріально-технічного забезпечення в діяльності ДПтС України вимагає від управлінця визначення реальних потреб системи у ресурсах, здійснення на їхній основі ефективного розподілення ресурсів та організацію контролю за їхнім раціональним та правильним використанням.

Причому саме останнє в умовах сучасного функціонування ДПтС України є надзвичайно актуальним, а тому вимагає постійного конкретно статистичного спостереження за надходженням та використанням матеріально-ресурсного забезпечення. Крім того, необхідно констатувати постійне недофінансування, що негативно позначається на матеріально-технічному забезпеченні.

Наприклад, при підготовці бюджетного запиту на фінансування кримінально-виконавчої служби у 2007 році ДДУПВП було визначено розрахункову потребу, яка становила 2821,7 млн. грн., у т.ч. за загальним фондом 2663,5 млн. грн. та спеціальним 158,2 млн. гривень. Відповідні розрахункові матеріали були подані до Міністерства фінансів. Законом України “Про Державний бюджет України на 2007 рік”, зі змінами, видатки на утримання органів і установ кримінально-виконавчої служби затверджені у сумі 1613,2 млн. грн., у т.ч. по загальному фонду у сумі 1455,0 млн. грн. та спеціальному фонду 158,2 млн. грн., що забезпечує розрахункову потребу у видатках загального фонду на 53,0 %. Найбільш важливі напрямки фінансування забезпечені відповідно у відсотках: заробітна плата – 50,4%; харчування – 53,0%; придбання ліків – 28,9%; речове майно – 10,8%; енергоносії – 80,7%; видатки на лікування та утримання хворих на туберкульоз – 41,0% [108].

Згідно з поданим до Міністерства фінансів України бюджетним запитом на фінансування кримінально-виконавчої служби у 2008 році було визначено розрахункову потребу, яка становила 3 млрд. 933,7 млн. грн., у тому числі, по загальному фонду 3 млрд. 723,7 млн. грн. та спеціальному – 210,0 млн. гривень. Законом України “Про Державний бюджет України на 2008 рік” (з урахуванням змін) видатки на утримання органів і установ кримінально-виконавчої системи були затверджені у сумі 2188,2 млн. грн. у тому числі, по загальному фонду – 1978,2 млн. грн. і 212,7 млн. грн. – по спеціальному фонду, що забезпечувало розрахункову потребу у видатках загального фонду на 53,1 %, у тому числі заробітної плати на 65,0%; медикаментів – 39,0%; продуктів харчування – 94,9%; енергоносіїв – 88,1%. Видатки загального фонду були профінансовані на 99% [109].

Призначення зазначеної функції - підтримка життєзабезпечення системи. Натомість вказані дані не можуть сприяти підвищенню ефективності діяльності.

Функція матеріально-технічного забезпечення тісно пов'язана з фінансово-економічною функцією. ДПтС України є державною інституцією, діяльність якої фінансується з Державного бюджету України, а тому фінансово-економічна діяльність пов'язується з визначенням фінансових потреб життєзабезпечення її елементів, досягнення поставлених цілей.

Функція обліку і контролю дозволяє виявити, наскільки виконана робота відповідає висунутим цілям і завданням [149, с.20]. Дослідження численних наукових праць з питань контролю ([131], [132], [197], [260], [405]) дозволяє визначити контроль як загальну функцію управління, яка являє собою спостереження та перевірку відповідності функціонування об'єкта прийнятим управлінським рішенням, визначення результатів їхнього виконання, виявлення допущених відхилень від відповідних норм (законів, стандартів, наказів тощо) від принципів організації та регулювання діяльності, яка перевіряється.

Слід також погодитися з В.М. Гаращуком у тому, що контроль – це водночас і самостійна функція управління, і одна зі складових управлінської діяльності в цілому. Особливо це притаманно сучасному багатоплановому

управлінню[198, с.60].

Головним призначенням контролю у системі органів та установ ДПтС України є:

- установлення реального стану справ у підконтрольних органах та установах, а також відповідних структурних підрозділах установ та органів відповідно;
- порівняння реального стану справ в органах та установах із заданим прогнозом або планом і оцінка характеру допущених відхилень;
- розроблення та реалізація заходів щодо поліпшення процесу управління.

Контроль тісно пов'язаний з обліком, який є важливим засобом здійснення функції контролю. Предметом обліку є результати управлінської та службової діяльності, що мають юридичну, організаційну, економічну природу. Облік — це здійснюваний під час контролю процес здобування, обробки та систематизації відомостей про результати функціонування системи і виконання доручених завдань, виражених, як правило, кількісними показниками [376, с.33].

Основними формами контролю за діяльністю органів та установ ДПтС України є:

1.Безпосередня перевірка керівниками органів і установ виконання покарань та їхніми контролюючими підрозділами. Одним із різновидів безпосередньої перевірки є інспектування. Інспектування дозволяє одержати найбільший обсяг інформації про роботу органу або установи, що перевіряється.

2.Ознайомлення зі статистичною та іншою звітністю, яка надходить із підконтрольного органу (підрозділу), її аналіз та оцінка. Контролюючий орган спостерігає за тим, щоб звітність подавалася у встановлені строки і відображала головні, вузлові питання діяльності підконтрольних підрозділів, відповідала б дійсному стану справ на місцях [263].

3.Ознайомлення з роботою підконтрольних органів шляхом виклику керівників і окремих виконавців для доповіді про виконання тих чи інших управлінських рішень [263].

4.Ознайомлення з діяльністю працівників підконтрольних органів під час проведення різних нарад, семінарів, інструктажів, зібрань і т. ін., цінність яких багато в чому визначається рівнем критики та самокритики, діловитістю, відсутністю парадності.

5.Виявлення з матеріалів критичних виступів у пресі, скарг та листів громадян фактів про недоліки в роботі органів і установ виконання покарань, урахування пропозицій щодо поліпшення їхньої діяльності. Збирання, вивчення та аналіз таких матеріалів складає предмет постійної уваги контролюючих органів [376, с.34].

Чим ширші повноваження перевіряючого, тим різноманітніші форми застосованого контролю.

Розглянувши функції управління в органах та установах ДПтС України, необхідно приділити увагу питанням самого процесу управління, зокрема, визначити особливості управлінських рішень.

Перед тим, як визначити особливості управлінських рішень в діяльності органів та установ ДПтС України, з'ясуємо загальнотеоретичні підходи до визнання управлінського рішення. Слід також зазначити, що дане питання найбільш різнопланово досліджене в контексті адміністративної діяльності органів внутрішніх справ.

О.М.Бандурка під управлінським рішенням розуміє „свідомий акт організаційної діяльності начальника органу внутрішніх справ, пов'язаний з вибором мети, шляхів та засобів її досягнення” [149, с.141].

В.М.Плішкін управлінське рішення визначає як „заснований на законах та підзаконних актах, аналізі та оцінці оперативної обстановки акт відповідного керівника, що містить постановку цілей, обґрунтування засобів їхнього здійснення, прийнятий в установленому порядку і забезпечуючий організаційну сталість та вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ при виконанні завдань боротьби зі злочинністю та зміцнення правопорядку” [404, с.398].

Д.В.Слинько управлінські рішення, які приймаються органами внутрішніх справ, визначає як „прийнятий у відповідності із законом правовий акт, у якому

уповноважений орган чи уповноважена посадова особа вирішує правові питання і виражає владне волевиявлення по конкретній юридичній справі в межах своєї компетенції [436, с.73].

В.М. Малиновський зазначає, що „управлінське рішення – це процес вироблення та реалізації раціонального варіанту проблеми чи завдання та фіксований правовий акт (нормативний чи індивідуальний)” [325, с.180].

Аналіз зазначених вище думок свідчить про достатньо велику кількість позицій щодо категорії „управлінське рішення”. Головні з них зводяться до того, що управлінське рішення: зовнішній прояв (форма) управлінської діяльності; документ, який фіксує результати управлінської і правової діяльності та надає упорядкованості суспільним процесам і взаємозв'язкам; вольовий акт управлінця.

На нашу думку, найбільш обґрунтованим (яке визначає як внутрішні, так і зовнішні сторони управлінського рішення) є визначення, сформульоване В.В. Конопльовим, на думку якого „управлінські рішення в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ доцільно визначити як владне волевиявлення, засіб виконання поставлених перед системою ОВС завдань щодо захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, ведення боротьби із правопорушеннями, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, - з одного боку, та як засіб організації, забезпечення та координації виконання цих завдань – з іншого [276, с.48].

Сучасне наукове обґрунтування діяльності органів та установ ДПтС України оминає питання адміністративної діяльності в цих органах та установах. Проте останнім часом спостерігається зміна ставлення до цієї проблеми і поява досліджень, які розкривають засади адміністративної діяльності окремих суб'єктів виконання покарань (наприклад, [125]).

Аналіз нормативно-правової бази діяльності органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів та установ ДПтС України зокрема свідчить, що сам термін “адміністративна діяльність” у вітчизняному законодавстві не

використовується. Сучасна наука з цього питання характеризується наявністю багатьох, інколи різних за змістом, думок.

Проаналізуємо декілька з них. У наукових працях з державного управління радянських часів зустрічаються позиції щодо тотожності понять державного управління як організаторської виконавчо-розпорядчої діяльності та адміністративної діяльності [315, с.8].

Деякі з сучасних дослідників визначають адміністративну діяльність як діяльність органів державної влади, що спрямована на забезпечення охорони прав, громадського порядку та громадської безпеки, виявлення, припинення та попередження правопорушень [238, с.13]. Л.В. Коваль під адміністративною діяльністю розуміє видання нормативних та індивідуальних актів [264, с.116]. У наукових працях російських вчених простежується позиція, згідно з якою адміністративна діяльність – це державне управління у вузькому значенні, тобто діяльність органів виконавчої влади, виконавчо-розпорядчих органів держави щодо здійснення виконавчої влади на різних її рівнях [460, с.157].

Отже, аналіз зазначених визначень свідчить, що одностайної думки щодо природи адміністративної діяльності серед науковців немає. Вищеперераховані позиції свідчать про ототожнення з терміном “державне управління” або відображення процедури державного управління. Серед іншого необхідно зазначити, що термін „адміністративна діяльність” найчастіше застосовується при характеристиці окремого напрямку діяльності органів внутрішніх справ. Такий стан, на наш погляд, пов’язаний зі станом наукових розробок цієї сфери, адже найбільша кількість досліджень припадає саме на діяльність органів внутрішніх справ, натомість, необхідно відзначити, що в сучасних дослідженнях вже знаходять відображення питання адміністративної діяльності різних суб’єктів, зокрема Державної митної служби України ([409], [408]), Державної податкової служби України [334], ДПтС України (126).

На думку Л.Л. Попова, адміністративна діяльність міліції – це діяльність, пов’язана з охороною порядку в громадських місцях, із забезпеченням безпеки руху транспорту та пішоходів, правил використання транспорту, з дотриманням

паспортної системи [406, с.5].

Деякі науковці визначають адміністративну діяльність органів внутрішніх справ як: специфічну, виконавчо-розпорядчу, підзаконну, державно-владну діяльність з організації та здійснення охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження й припинення злочинів та інших правопорушень [116, с.8]; або як урегульовану нормами адміністративного права їхню виконавчо-владну діяльність, спрямовану на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, законних інтересів, громадського порядку, громадської безпеки та боротьбу з правопорушеннями [115, с.7]; або як цілеспрямовану, організуючу, виконавчу і розпорядчу діяльність, що полягає в безпосередньому, повсякденному, практичному здійсненні завдань і функцій держави у сфері внутрішніх справ [112, с.38].

Загальним для усіх визначень адміністративної діяльності є розгляд цього виду діяльності крізь призму діяльності спеціального суб'єкта, спрямованої на досягнення певної конкретної мети у визначеному напрямку державної діяльності.

Таким чином, модулюючи зазначені визначення, наукові позиції на діяльність органів та установ ДПтС України та проаналізувавши нормативно-правову базу, яка регулює їхню діяльність, можна відзначити, що адміністративною, за своїм змістом та сутністю є діяльність багатьох суб'єктів процесу виконання кримінальних покарань як в цілому (наприклад, діяльність кримінально-виконавчої інспекції), так і окремих структурних підрозділів (наприклад, діяльність відділу нагляду та безпеки установ виконання покарань). Така діяльність, зокрема, охоплює забезпечення дотримання прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань; забезпечення правопорядку, додержання вимог режиму, правил внутрішнього розпорядку в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах і на прилеглих до них територіях; проведення реєстрації засуджених і осіб,

узятих під варту, їхнього фотографування, звукозапису, кіно- і відеозйомки та дактилоскопії; забезпечення безпеки засуджених і осіб, узятих під варту, персоналу і громадян, які перебувають на території установ виконання покарань та слідчих ізоляторів; припинення адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений законодавством порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань; запобігання вчиненню злочинів та дисциплінарних проступків в органах і установах виконання покарань та слідчих ізоляторах; приймання і реєстрація заяв та повідомлень про злочини і події, своєчасне приймання щодо них рішень; забезпечення охорони, ізоляції та нагляду за засудженими і особами, узятими під варту; здійснення заходів щодо розшуку осіб, які вчинили втечу з установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, та засуджених, які ухиляються від покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; участь у боротьбі з тероризмом у межах своїх повноважень; створення належних умов для тримання засуджених і осіб, узятих під варту, їх комунально-побутового і медико-санітарного забезпечення; забезпечення додержання вимог законодавства з охорони державної таємниці, праці та навколишнього середовища, санітарно-епідеміологічного нагляду і правил пожежної безпеки; здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково тощо (стаття 18 Закону України „Про ДКВС України” [21]).

Можна також повністю погодитися з В.В. Конопльовим і застосувати до управлінських рішень в органах та установах ДПтС України сформовану ним класифікацію за такими критеріями: 1) за юридичними наслідками: правові та неправові; 2) за об'єктом впливу: зовнішні та внутрішні; 3) за напрямками управлінського впливу: загальні та часткові; 4) за цільовим призначенням: стратегічні та ситуаційні (тактичні); 5) залежно від кількості суб'єктів, які приймають управлінські рішення: одноособові та колективні; 6) за об'єктами, відносно яких приймаються управлінські рішення органів внутрішніх справ: індивідуальні та нормативні; 7) за умовами (причинами) прийняття: ініціативні та директивні; 8) за формою зовнішнього вираження: письмові, усні та

конклюдентні; 9) за тривалістю здійснення (реалізації): розраховані на певний період часу, строк дії яких заздалегідь не встановлюється, такі, що припиняють свою дію в міру їхнього виконання; 10) за критерієм гласності: закриті та відкриті [276, с.368].

Таким чином, зважаючи на вищезазначене та додатково дослідивши наукові джерела з даної проблеми ([459], [356], [277], [275], [456], [457], [490], [160], [116], [115], [114], [113]), *адміністративну діяльність в органах та установах ДПтС України визначаємо як урегульовану правовими нормами владу, виконавчо-розпорядницьку діяльність, яка спрямована:*

1. на забезпечення виконання поставлених перед органами та установами ДПтС України завдань та реалізацію визначених функцій щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;

2. на упорядкування внутрішньосистемних відносин, які виникають у процесі організації самої системи установ та органів ДПтС України, забезпечення необхідних умов для її функціонування.

На підставі зазначеного управлінського рішення в адміністративній діяльності установ та органів ДПтС України можна визначити як владне волевиявлення, яке є засобом організації, забезпечення та координації досягнення конкретних завдань, які стоять перед зазначеними органами та установами, що в кінцевому результаті спрямовано на ефективне здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Практична площина управлінського рішення полягає у тому, що воно містить відправні дані для розроблення всіх заходів, а головне - формулює мету діяльності. Його зміст відображає, що, коли, де і як необхідно зробити для того, щоб забезпечити належне вирішення завдання. За практичною сутністю, рішення є процесом модифікації інформації про стан середовища в управляючу інформацію – в конкретні накази, розпорядження і т.п.

Реалізація управлінського рішення в органах та установах ДПтС України відповідає загальній логіці та технології даного процесу і являє собою низку логічно та послідовно взаємопов'язаних стадій: визначення рішення; визначення

наявності необхідних організаційних передумов для реалізації рішення; деталізація рішення і розробка організаційних заходів (плану); добір виконавців; доведення рішення до виконавців; ресурсне забезпечення роботи виконавців; оперативне керівництво виконанням рішення; контроль за перебігом виконання; підбиття підсумків виконання рішення; інформування (звіти) про виконання рішення [276]. Кожна зі стадій етапу управлінського циклу ділиться на низку процедур, які є складовою частиною технології реалізації рішення.

Рішення вважається виконаним, якщо мета, поставлена в ньому, досягнута повністю. Однак керівники органів та установ ДПтС України при визначенні оцінки діяльності підлеглих не повинні обмежуватися констатацією досягнення цілей, визначених у рішенні. Треба з'ясувати, чи був процес їхнього досягнення найкращим; чи відповідали методи та засоби їхнього досягнення вимогам законності. Важливо проаналізувати допущені прорахунки та помилки, успішні дії, набутий досвід [376].

На завершення розгляду положень, які стосуються управлінської діяльності, слід відзначити, що управління в органах та установах ДПтС України має розглядатися:

1. Як практична діяльність з управління зазначеними органами та установами;
2. Як теорія, галузь знання, на основі якої відбувається пізнання сутності та змісту управління зазначеними органами та установами, наукове, теоретичне забезпечення його практичної реалізації [121, с.16-17];
3. Навчальна дисципліна, кінцевим результатом вивчення якої є формування основ управлінської, організаторської діяльності у сфері функціонування органів та установ виконання покарань.

На жаль, відсутність тривалий час вищого навчального закладу комплексної підготовки як атестованих, так і вільнонайманих фахівців ДПтС України призвела до занепаду цього навчально-наукового напрямку. На даний час, така навчальна дисципліна, як „Теорія управління в органах та установах виконання покарань” у навчальних планах підготовки відповідних спеціалістів відсутня.

Значення цього навчального напрямку не можна недооцінювати. Формування системи знань в цьому напрямку пов'язано з тим, що:

- управлінська діяльність є невід'ємною складовою функціонування органів та установ ДПтС України, а тому нарощування ефективності практичної реалізації управління зазначеними органами та установами неможлива без наукового забезпечення та супроводження;

- після розпаду СРСР фактично зникли напрацювання з управління в установах та органах виконання покарань, і дотепер серед існуючих галузей знань немає такої, чий предмет і метод дозволили б комплексно, всебічно досліджувати управлінські організаційні проблеми діяльності зазначених установ та органів, зважаючи на специфіку поставлених цілей, завдань тощо;

- вивчення окремих проблем в межах інших наук не дає комплексного уявлення, носить фрагментарний характер;

- комплексна підготовка висококваліфікованих спеціалістів для системи ДПтС України можлива тільки на науково вивірених обґрунтованих теоретичній та практичній основах.

Слід також відзначити, що управління в органах та установах виконання покарань є деталізуючою дисципліною стосовно галузевого управління в адміністративному праві, користується категоріальним апаратом та науковим інструментарієм декількох наук, серед яких менеджмент, теорія управління, державне управління, адміністративна діяльність, адміністративне право. Предметом даної галузі є загальні закономірності, принципи, форми, методи та конкретні шляхи вдосконалення управління в органах та установах виконання покарань, а об'єктом є безпосередня практична управлінська діяльність в органах та установах виконання покарань.

Таким чином, управлінська діяльність в органах та установах ДПтС України потребує наукового обґрунтування і на часі проведення комплексних наукових досліджень різних засад управління в зазначених органах та установах. Цей підрозділ дисертації був присвячений дослідженню тільки невеликої частини процесу управління в зазначених органах та установах і, на наш погляд, є

необхідним з причини того, що організація взаємодії є організаційною (управлінською) технологією і прямо пов'язана з управлінськими процесами.

***

Висновки до розділу

1. Проблема обґрунтування питань організації взаємодії (в тому числі органів та установ ДПтС України) досліджена неповно. Це обумовлено такими причинами:

– наука управління в правоохоронних органах відносно недавно стала розвиватися як самостійний напрям соціального управління, причому більша частина робіт присвячена дослідженням діяльності органів внутрішніх справ.

– управління в установах та органах кримінально-виконавчої системи (сучасної ДПтС України) розглядалося переважно в рамках теорії управління в органах внутрішніх справ. При цьому кримінально-виконавча система, її органи або установи визначалися як структурні підрозділи МВС, а їхня взаємодія практично не досліджувалася.

– при дослідженні питань взаємодії спостерігається однобічність та поверховість (зокрема, взагалі не досліджувалися питання внутрішньоструктурної та внутрішньосистемної взаємодії, пріоритет у дослідженнях надавався кримінально-виконавчим аспектам взаємодії), хоча, на наш погляд, саме конкретні організаційні засади взаємодії забезпечують стійкість та ефективність функціонування системи органів та установ кримінально-виконавчої служби;

– тривалий час кримінально-виконавча система залишалася закритою і консервативною соціальною системою, що не дозволяло повною мірою вивчати питання організації взаємодії як всередині, так і ззовні неї.

2. Підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів (в т.ч. органів та установ ДПтС України) першочергово вимагає: а) налагодження постійної взаємодії правоохоронних органів; б) виведення рівня організації і

координації їхньої спільної діяльності на принципово іншій — системний рівень.

Сучасний стан, навпаки, свідчить про тенденцію підвищення самостійності та намагання отримати компетенційних переваг кожного з правоохоронних органів. Така ситуація загрожує можливості досягнення позитивних результатів в правоохоронній сфері. Причини, які обумовлюють необхідність організації ефективної системної взаємодії у вказаній сфері, на нашу думку, такі: звуження сфери державного контролю за діяльністю різних суб'єктів суспільства, а відповідно, розширення їхньої автономії, самостійності, що, як наслідок, призводить до більших можливостей порушень закону; спільність об'єктів, на які спрямована взаємодія при попередженні і припиненні правопорушень; реальна можливість успішного використання в боротьбі з правопорушеннями сил, засобів і методів роботи різних правоохоронних органів, для цього сприятиме узгоджена нормативно-правова основа використання цих сил, засобів і методів; доцільність і оперативна необхідність перевірки наявної інформації (в т.ч. конфіденційної) або документального підтвердження певних фактів.

3. Щодо мети управління, можна відзначити, що на загальнодержавному рівні встановлена мета - здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Зазначена мета реалізується через функціонування центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань та територіальні органи ДПтС України. На рівні конкретної установи та органу ДПтС України досягаються цілі ефективного виконання кримінальних покарань (визначених у КВК України), забезпечення реалізації запобіжного заходу у виді взяття під варту, охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ.

4. Дані цілі не повною мірою відображають всього призначення ДПтС України як державної інституції.

По-перше, віднесення системи органів та установ ДПтС до правоохоронної системи дозволяє констатувати її значення у боротьбі та профілактиці з

правопорушеннями та злочинами, а відтак і формулювання відповідної мети діяльності.

По-друге, формулювання мети ефективного виконання кримінальних покарань вимагає в ідеалі досягнення мети самого покарання.

5. Аналітична робота в органах та установах ДПтС України – це постійно існуюча функція управлінської діяльності, сутність якої полягає у вивченні управлінської та іншої інформації та визначенні на її основі основних проблем і недоліків функціонування підрозділів органів та установ ДПтС України, і виробленні конкретних шляхів їхнього усунення.

6. Стратегія в ДПтС України - це системний підхід до організації діяльності органів та установ зазначеної служби щодо виконання кримінальних покарань та досягнення інших цілей. Серед основних ключових факторів, що визначають стратегію в ДПтС України, можна виділити наступні: цілі органів та установ виконання покарань; інтереси та погляди вищого керівництва; фінансові ресурси та зобов'язання органів та установ виконання покарань; ступінь залежності органів та установ виконання покарань від зовнішнього середовища; фактори часу.

7. Під стратегічним управлінням в ДПтС України слід розуміти управління органами та установами ДПтС України, яке засноване на оптимальному використанні ресурсів та потенціалу цих органів та установ, дозволяє, орієнтуючись на визначені пріоритети, оперативно реагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища, що дозволяє їм функціонувати в довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому поставлених цілей.

Піраміду стратегій в ДКВС України можна уявити в наступному вигляді: стратегія держави в цілому; стратегія Міністерства юстиції України; стратегія ДКВС України; стратегії окремих структурних підрозділів ДДУПВП; стратегії територіальних органів управління ДПтС України; стратегії конкретних органів та установ ДПтС України.

8. Управлінські рішення в адміністративній діяльності установ та органів ДПтС України можна визначити як владне волевиявлення, яке є засобом

організації, забезпечення та координації досягнення конкретних завдань, які стоять перед зазначеними органами та установами, що в кінцевому результаті спрямовано на ефективне здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

9. Управління в органах та установах ДПтС України має розглядатися: як практична діяльність з управління зазначеними органами та установами; як теорія, галузь знання, на основі якої відбувається пізнання сутності та змісту управління зазначеними органами та установами; навчальна дисципліна, кінцевим результатом вивчення якої є формування основ управлінської, організаторської діяльності у сфері функціонування органів та установ виконання покарань.

10. Формування системи знань в цьому напрямку пов'язано з тим, що: управлінська діяльність є невід'ємною складовою функціонування органів та установ ДПтС України, а тому нарощування ефективності практичної реалізації управління зазначеними органами та установами неможливе без наукового забезпечення та супроводження; після розпаду СРСР фактично зникли напрацювання з управління в установах та органах виконання покарань, і дотепер серед існуючих галузей знань немає такої, чий предмет і метод, дозволили б комплексно, всесторонньо досліджувати управлінські організаційні проблеми діяльності зазначених установ та органів зважаючи на специфіку поставлених цілей, завдань тощо; вивчення окремих проблем в межах інших наук не дає комплексного уявлення, носить фрагментарний характер; комплексна підготовка висококваліфікованих спеціалістів для системи ДПтС України можлива тільки на науково вивіреній обґрунтованій теоретичній та практичній основах.

11. Управління в органах та установах ДПтС України є деталізуючою дисципліною стосовно галузевого управління в адміністративному праві, користується категоріальним апаратом та науковим інструментарієм декількох наук, серед яких менеджмент, теорія управління, державне управління, адміністративна діяльність, адміністративне право. Предметом даної галузі є

загальні закономірності, принципи, форми, методи та конкретні шляхи вдосконалення управління в органах та установах виконання покарань, а об'єктом є безпосередня практична управлінська діяльність в органах та установах виконання покарань.

РОЗДІЛ 2.

ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ДПтС УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНИМИ ТА НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

2.1. Поняття та сутність взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями

Сучасний стан функціонування органів та установ ДПтС України свідчить про неспроможність самостійно вирішувати завдання з реалізації державної політики у сфері виконання покарань. Це обумовлено рядом об'єктивних та суб'єктивних факторів. Тому важливим та необхідним для діяльності зазначених органів та установ є залучення інститутів держави та громадянського суспільства. Це підтверджується проведеним нами анкетуванням практичних працівників ДПтС України, 84% яких вважають доцільною та необхідною взаємодію органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

Поняття та сутність взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями може бути визначене, ґрунтуючись на засадах загального поняття взаємодії різних інституцій, правоохоронних органів, суб'єктів виконання покарань. Теоретичне обґрунтування взаємодії, як правило, здійснюється шляхом розгляду даного поняття з позицій наук філософії, управління, соціології, інтегруючи ці положення в практику правового регулювання, правоохоронну діяльність.

У філософській науці існують декілька підходів до визначення та розуміння змісту взаємодії. Позиція, відображена у Великій радянській енциклопедії, виникнення взаємодії пов'язує з „наявністю зв'язків між будь-якими явищами об'єктивного світу”[175, с.620-622]. Крім цього, під взаємодією розуміють: процес опосередкованого або безпосереднього впливу соціальних об'єктів один

на одного, у якому сторони, які взаємодіють, пов'язані циклічною причинною залежністю [359, с.656]; філософську категорію, яка відображає особливий тип взаємин між об'єктами, при якому кожний з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, приводячи до їхньої зміни, і водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що, в свою чергу, зумовлює зміну його стану [486, с.77-78]; філософську категорію, яка тісно пов'язана з поняттям взаємозв'язку і розглядається як одна з форм останнього; суть взаємодії полягає у зворотному впливі предмета чи явища на інший предмет. При цьому всі інші філософські категорії (причина, дія, необхідність, суперечність та ін.) є конкретними видами взаємозв'язку [471, с.154].

І.Г. Богатирьов відзначає, що для категорії "взаємодія" характерно: по-перше, наявність фактичних, діючих достатньою мірою сталих зв'язків; по-друге, таких зв'язків, які дозволяють суб'єктам впливати на об'єкти; по-третє, наявність самого впливу, в результаті якого відбувається зміна взаємодіючих сторін з обох боків [164, с.304].

Узагальнюючи аналіз поняття "взаємодія" як філософської категорії, Л.О. Фещенко виділяє такі основні його положення:

- взаємодія існує лише за наявності двох і більше співіснуючих явищ;
- взаємодія має місце лише тоді, коли явища існують водночас;
- наявність у взаємодіючих елементів схожих властивостей;
- взаємодія явищ, які мають між собою взаємний зв'язок і взаємообумовлені;
- при взаємодії об'єкти змінюються;
- здатність кожного із взаємодіючих об'єктів виступати одночасно і причиною, і наслідком;
- можливість настання позитивних і негативних наслідків взаємодії;
- універсальність форм взаємодії матерії [481, с.18].

На наш погляд, такий підхід є цілком виправданим і обґрунтованим. Саме на позиціях філософії ґрунтується управлінський підхід до взаємодії, який віднайшов своє відображення у науці теорії управління та менеджменту (і було

детально проаналізовано нами у підрозділі 1.1. дисертації). Зауважимо, що в управлінському контексті взаємодія характеризується наявністю спільного впливу елементів один на одного і передбачає можливість використання взаємодіючими суб'єктами можливостей один одного для досягнення як спільних цілей, так і мети кожного окремо.

Буквальне філологічне трактування слова „взаємодія” означає: „співдіяння. Взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь” [360, с.259].

Управлінський аспект взаємодії тісно пов'язаний з іншими гуманітарними знаннями. Якщо звернутися до соціології [440], то в межах цієї науки взаємодія розглядається як правове явище на основі емпіричних матеріалів соціологічних досліджень або форма зв'язків, яка має характер функціональної залежності [512]. Можна погодитися з Л.О. Фещенко, яка зазначає, що „в управлінському розумінні категорії взаємодії акцент ставиться на узгодженість, то при соціологічному – на вплив взаємодіючих елементів один на одного. Таким чином, управлінське тлумачення взаємодії наголошує на інтегруючому та консолідуючому значенні взаємодії для системи загалом, в той час соціологічне більше уваги приділяє значенню взаємодії для елементів системи, розглядає її як характеристику структури внутрішньої форми соціальної системи” [481, с.23]. Соціолог П. Сорокін вказував, що взаємодія як найпростіша модель соціального явища та процесу можлива лише за таких умов: наявності двох або більшої кількості індивідів, котрі обумовлюють переживання та поведінку один одного; наявності актів, через які вони обумовлюють взаємні переживання та вчинки; наявності провідників, що здійснюють передачу дії або подразнення від одного індивіда до іншого [438, с.23-24].

Юридична психологія пов'язує взаємодію з інтерактивною функцією спілкування. Зокрема наголошується, що в умовах групової діяльності її учасникам важливо не тільки обмінюватися інформацією, але й організувати взаємодію, в яку кожний робить свій особливий внесок. При цьому можуть складатися різні типи взаємодії: кооперація, тобто організація спільної

діяльності на основі взаємодопомоги людей, їхня співпраця; конкуренція, яка тією чи іншою мірою ускладнює спільну діяльність. Проте конкуренцію не можна розглядати тільки як негативне явище, оскільки в певних умовах така взаємодія може надавати стимулюючого ефекту [146, с.79]. Серед іншого, у деяких працях з психології також можна знайти характеристику взаємодії як феномену спільності суб'єкта та об'єкта, які зчіплюються, постійно перетворюючись один на інший [219, с.28-29]. В.М. Шванков основою взаємодії вважає ділове співробітництво на основі взаємодопомоги частин та елементів [503, с.9]. На наш погляд, співробітництво характерне для договірної практики, адже відображає взаємні інтереси, взаємодія же наділена окремими елементами співробітництва, проте здебільшого пов'язана з узгодженням спільних дій.

Розглянувши теоретичні аспекти поняття взаємодії у різних галузях знань та враховуючи загальнотеоретичні положення, викладені в підрозділі 1.1. дисертації, необхідно перейти до аналізу та з'ясування поняття та сутності взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

У першу чергу необхідно зазначити, що теоретичні засади визначення поняття та сутності взаємодії установ та органів виконання кримінальних покарань з різними інститутами держави та громадянського суспільства фактично відсутні. Тому визначення поняття такої взаємодії є новим для юридичної науки України. Дослідження теоретичного обґрунтування організації взаємодії буде проведено нами при використанні досліджень взаємодії різних правоохоронних органів, що, як наслідок, дасть нам можливість визначити поняття та особливості органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

Наведемо визначення взаємодії різних правоохоронних органів.

Питання взаємодії висвітлювалися у роботах фахівців, які досліджували проблеми боротьби зі злочинами, а також її кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти.

Зокрема, І.М. Гуткін вважає, що взаємодія – це засноване на законі співробітництво, узгоджена діяльність не підпорядкованих один одному органів, у процесі якої вони доцільно сполучають застосовувані ними методи та засоби для досягнення загальних цілей [377, с.70].

Т.О. Сєдова вважає, що взаємодія – це, насамперед, узгоджена спільна діяльність слідчого з іншими правоохоронними органами, здійснювана у формах, передбачених законом, відомчими нормативними актами або розроблених практикою [287, с.443].

І.Ф. Герасимов, розглядаючи взаємодію органів, покликаних боротися зі злочинністю, указував, що взаємодія забезпечує розумне сполучення й найбільш ефективне використання повноважень, методів і засобів, властивих кожному з взаємодіючих органів [202, с.106].

В.Ю. Шепітько так само зробив акцент на тому, що в процесі спільної діяльності загальна мета (якісне і своєчасне розкриття і розслідування злочину) досягається “з найменшими витратами сил, засобів і часу” [288, с.172].

Взаємодія, на думку О.О.Волобуєвої, це самостійна система, структурними елементами якої є взаємодіючі суб'єкти, відносини, що виникають у процесі їхньої спільної діяльності, об'єкти і мета спільної діяльності взаємодіючих суб'єктів [189, с.185].

Розглядаючи взаємодію органів прокуратури з інститутами громадянського суспільства, Т.Є.Мироненко зазначає, що важливими сутнісними характеристиками взаємодії є наступні: 1) наявність впливу її елементів один на одне; 2) взаємодія завжди носить активний характер та знаходить свій вияв у формі дій її учасників; 3) призначенням взаємодії є збереження та забезпечення ефективного функціонування певної системи. Під управлінням взаємодією органів прокуратури з громадськістю необхідно розуміти активну цілеспрямовану діяльність означених органів із формування зв'язків з активними верствами населення України, за допомогою яких створюються умови для удосконалення діяльності органів прокуратури та побудови в Україні громадянського суспільства [341, с.159].

Розглядаючи питання організації міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ країн СНД, І.Л. Олійник зазначає, що взаємодія повинна складатись в узгодженості їхніх дій, спрямованих на зміцнення законності і правопорядку, попередження і викорінювання злочинів, виховання посадових осіб і громадян у дусі сумлінного виконання своїх конституційних обов'язків і поваги законів, здійснюваних у межах компетенції цих органів способами й методами, властивими кожному з них [368, с.197].

На думку вченого М. Георгіце, “взаємодія – це заснована на законі і підзаконних актах, погоджена за метою, місцем і часом діяльність незалежних друг від друга в адміністративному відношенні представників різних підрозділів органів внутрішніх справ, а також інших відомств, установ, що виражаються в найбільш доцільному сполученні властивим цим фахівцям засобів і методів, яка спрямована на вирішення завдань виявлення, припинення і розкриття злочинів” [201, с.13].

У наукових роботах з оперативно-розшукової діяльності можна знайти таке визначення взаємодії - як обґрунтовану законом та підзаконними актами, узгоджену за місцем і часом у необхідних межах діяльність оперативних апаратів органів внутрішніх справ, яка здійснюється відповідно до їхньої компетенції та спрямована на попередження, виявлення й розкриття злочинів, виявлення та ліквідацію причин правопорушень і умов, що сприяють їх скоєнню” [372, с.68].

В.П. Сапальов розуміє під взаємодією “...спільно організовану внутрішню та зовнішню діяльність підрозділів кримінального пошуку, оперативних та оперативно-технічних підрозділів, яка ґрунтується на чинному законодавстві, узгоджена за метою, місцем і часом, умовами здійснення якої є чіткий розподіл обов'язків, узгодженість дій і централізоване керівництво” [428, с.27].

Досліджуючи наукові джерела, які стосуються безпосередньо проблем діяльності правоохоронних органів щодо попередження та профілактики правопорушень, можна відзначити, що Ю.С. Назар під взаємодією суб'єктів профілактики адміністративних правопорушень розуміє як управлінський

процес, який полягає у діяльності кількох (не менше двох) суб'єктів профілактики, які впливають один на одного та на об'єкт засобами і методами, що властиві кожному учаснику, для досягнення спільної профілактичної мети [348, с.158].

Д.Г Заброта, розглядаючи засади взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією, дійшов висновку, що взаємодію необхідно розглядати як систему, певну сукупність організаційних дій ряду суб'єктів, що вчинюються для досягнення проміжних та кінцевих цілей [230, с.51]. І.Р. Шинкаренко додержується думки, що взаємодія – спосіб інтеграції усіх сил і засобів правоохоронних органів, форму координації їхніх зусиль, концентрацію сил і засобів у єдиному центрі [505, с.104].

Під взаємодією правоохоронних органів, на думку О.Г. Колба, необхідно розуміти впорядковану чинним законодавством України та іншими нормативно-правовими актами діяльність вказаних суб'єктів, яка узгоджена між ними за об'єктами, предметом, завданнями і напрямками співпраці та спрямована на досягнення загальної мети боротьби із злочинністю або окремої тактичної мети на певній стадії профілактики чи вчинення злочину [267, с.288].

Дослідивши визначення взаємодії з позицій діяльності різних за спрямуванням правоохоронних органів, додатково проаналізувавши літературу та враховуючи положення підрозділу 1.1. дисертації, можна узагальнити різноманітні погляди щодо визначення аналізованого поняття у наступні групи.

Перша група дослідників розглядає взаємодію як узгоджену за цілями, місцем та часом діяльність. Це дослідження І.М. Гуткіна, Т.О. Седової, М. Георгіце, І.Л. Олійник, О.Г.Колба, крім того, схожі позиції спостерігаються у роботах В.А.Озоліна [367], В.О. Іванова [251] та інших [240], [291], [225].

Друга група дослідників розглядають взаємодію як вплив, за якого одна сторона чинить вплив на другу, друга ж сторона виявляється здатною сприйняти такий вплив і будувати свою поведінку відповідним чином. Це роботи

О.М. Бандурки, В.М. Фесюніна, Т.Є.Мироненко, В.Д. Сущенко, С.В. Присяжного, О.І. Коваленко, О.Ф. Довженкова, Ю.С.Назара та ін.

Третя група дослідників акцентує значення координації в організації взаємодії. Така позиція репрезентована В.Т. Білоусом, О.О. Волобуєвою, І.Р. Шинкаренко та ін.

Четверта група дослідників акцентує увагу на зовнішніх аспектах взаємодії. Цієї позиції у своїх дослідженнях дотримуються Ю.Ф. Кравченко, В.П. Сапальов М.П. Мелентьєв, Р.І. Денисов, В.Т. Коломієць, В.В. Дедюхін, Ф.Г. Канцарін, М.П. Барабанов, В.Є. Южанин, Ю.В. Наумкин та ін.

Звичайно, що подібна систематизація є достатньо умовною і суб'єктивною, адже у наукових працях є ще досить значна кількість різних визначень взаємодії у різних контекстах та різних галузях знань.

Наближаючись безпосередньо до розгляду поняття взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями, необхідно зупинитися на тих визначеннях, які на даний момент є у наукових дослідженнях пенітенціарної проблематики, а також управління в органах та установах виконання покарань.

Так, І.Г.Богатирьов, досліджуючи теорію і практику виконання кримінально-виконавчою інспекцією кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, відзначає, що необхідність взаємодії КВІ з державними і громадськими організаціями в проведенні дій профілактично-виховного впливу на осіб, які перебувають на обліку в інспекції, зумовлена такими обставинами: по-перше, КВІ є складовим елементом єдиної системи правоохоронних органів, які вирішують завдання загальної й індивідуальної профілактики; по-друге, діяльність КВІ включає в себе порядок та умови виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; по-третє, взаємодія КВІ із соціальними суб'єктами в проведенні профілактично-виховного впливу з особами, які перебувають у неї на обліку, регулюється розд. II КВК України; по-четверте, засуджені, які перебувають на обліку в КВІ та працюють на підприємствах, в організаціях і установах незалежно від форм власності, потребують певних дій,

спрямованих на їхнє виправлення та ресоціалізацію. Тобто організація взаємодії зумовлена необхідністю завдань, що стоять перед вищеперерахованими органами, установами та їх правовим забезпеченням [164, с.303].

Крім цього, зазначений автор погоджується з більшістю авторів які вважають, що ознаки взаємодії – такі, як діяльність двох і більше підрозділів, яка має спільний, погоджений характер за метою, місцем і часом, - є характерними і для взаємодії кримінально-виконавчої інспекції з іншими правоохоронними органами, виробничими колективами, державними і громадськими формуваннями в проведенні заходів профілактично-виховного впливу на окремі категорії засуджених до покарання у виді виправних робіт, які перебувають на обліку в КВІ [164, с.305].

Поняття взаємодії кримінально-виконавчих інспекцій з іншими суб'єктами запобігання злочинам серед осіб, які перебувають на її обліку, формулює С.І. Халимон. На думку згаданого автора, - це організований відповідно до вимог чинного законодавства, відомчих та міжвідомчих нормативних актів процес взаємодії (спільних або погоджених дій), спрямований на досягнення цілей покарання та завдань КВК України (виправлення і ресоціалізацію засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів з їхнього боку) [493, с.56].

Таку позицію в цілому можна вважати вірною за винятком того, що вона за змістом є значно ширшою за конкретно визначені цілі такої взаємодії. Тобто, на наш погляд, якщо взаємодія кримінально-виконавчих інспекцій з іншими суб'єктами організовується для запобігання злочинам, то, логічно, метою цієї взаємодії є запобігання злочинам. Натомість, у вищезазначеному визначенні сформульовані майже усі цілі покарання - виправлення і ресоціалізація засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів з їхнього боку. Тож, в даній ситуації, на наш погляд, мова йде про загальну (яка в цілому сприятиме досягнення цілей діяльності КВІ), а не спеціальну (яка спрямована тільки на запобігання злочинам) взаємодію КВІ з державними та неурядовими інституціями.

Розглядаючи питання взаємодії суб'єктів профілактики злочинів в УВП,

О.Г.Колб відзначає, що основою для її організації виступає координація [267, с.297]. Зазначений автор виділяє наступні умови здійснення взаємодії, а саме: а) упорядкованість дій усіх її суб'єктів за ціллю (метою) та в часі; б) діяльність, яка має будуватися на основі суворого дотримання вимог законності та інших принципів; в) співпраця, яка не повинна призводити до дублювання чи підміни роботи правоохоронних органів або їхніх функцій, тобто має здійснюватись в умовах чіткого розмежування компетенцій взаємодіючих суб'єктів [267, с.297].

С.В. Зливко, базуючись на філософському визначенні поняття “взаємодія”, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їхню взаємну обумовленість, зміну стану, акцентує увагу на інтегруючому факторі об'єднання органів та установ ДКВС України і державних та недержавних структур в деяку цілісну систему, що у процесі функціонування змінюється порівняно з первинним станом. Така система існує, коли взаємодіє [241, с.104-105].

Є.Ю. Бараш, досліджуючи організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань, зазначив те, що налагодження взаємодії як з правоохоронними органами, так і з громадськістю буде сприяти пошуку та створенню нових продуктивних шляхів вирішення нагальних проблем кримінально-виконавчої системи, гласності та відкритості процесу її розвитку, закріпленню у громадській свідомості її ролі в системі державних органів та поширенню участі суспільства у процесі її реформування. Конструктивна співпраця Державного департаменту України з питань виконання покарань із державними організаціями та громадськістю розглядається нами як одна із гарантій успішного вирішення завдань, покладених державою на кримінально-виконавчу систему, та благодотворним підґрунтям для поглиблення процесу її реформування [150, с.147]. На жаль, такий підхід науковця можна охарактеризувати як поверхневий і який не визначає сутності процесу взаємодії.

Подібний підхід відзначаємо і в роботі О.В. Гулак, яка констатує, що, зважаючи на інтегрально-функціональний характер управління УВП, до розв'язання проблем з їхньої виробничо-навчальної діяльності варто залучати органи виконавчої влади на місцях та місцеве самоврядування, законодавчо

забезпечивши механізми такої взаємодії [211, с.155]. Проте, зважаючи на те, що дані питання не входили до об'єкта дослідження зазначеної авторки, ми відзначаємо актуальність необхідності організації взаємодії у різних сферах діяльності ДКВС України (навіть у економічному напрямку функціонування установ виконання покарань).

На необхідності організації взаємодії наголошує і А.О.Галай, який відзначає, що досягнення цілей діяльності персоналу установ виконання покарання неможливе без щільної взаємодії з інституціями як державної влади, так і громадянського суспільства. Особливо важливе місце сьогодні посідає належне інформаційно-аналітичне забезпечення співпраці персоналу виправних закладів з громадськими, релігійними організаціями, адже моральне, духовне збагачення засудженого є необхідною передумовою його виправлення [191, с.125].

Останнім часом у наукових працях можна віднайти спроби визначити взаємодію через правовідносини, учасниками яких є установи та органи виконання покарань. Такий підхід зазначений у роботі А.Х. Степанюка [289]. Відповідно до правовідносин, учасниками яких є кримінально-виконавчі установи, можна виділити такі групи форм їхньої взаємодії з органами держави, підприємствами та установами:

1. Кримінально-процесуальні правовідносини – взаємодія з органами дізнання, слідства та суду. Взаємодія з органами слідства та дізнання перебуває у сфері тримання осіб, щодо яких застосований запобіжний захід у виді взяття під варту; органи слідства та дізнання допомагають кримінально-виконавчим установам у вивченні особи, причин та умов, що сприяють вчиненню злочину.

2. Наглядові правовідносини – взаємодія з органами внутрішніх справ щодо встановлення та здійснення адміністративного нагляду, а також з органами прокуратури. У разі встановлення адміністративного нагляду на підставі матеріалів кримінально-виконавчих установ ці установи направляють постанову суду про встановлення адміністративного нагляду для виконання органу

внутрішніх справ за обраним піднаглядним місцем проживання у день звільнення такої особи.

3. Взаємодія з територіальними органами внутрішніх справ і центрами зайнятості населення з питань підготовки засуджених до звільнення та надання допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні.

4. Господарські правовідносини – взаємодія з фізичними та юридичними особами з метою отримання прибутку від господарювання для забезпечення діяльності відповідної кримінально-виконавчої установи [126, с.123-124]. Насправді такий підхід в цілому правильний та обґрунтований, крім того, що носить винятково кримінально-виконавчий характер і не визначає процедурних, організаційних, управлінських аспектів, що цікавить нас в першу чергу.

Подібний підхід відзначаємо у в роботі О.І. Богатирьової, яка, досліджуючи діяльність КВІ, зазначає, що „взаємодія суб’єктів кримінально-виконавчих правовідносин повинна бути забезпечена сутністю покарань і принципами плановості з метою виправлення і ресоціалізації осіб, які перебувають на обліку КВІ. Спільні зусилля кримінально-виконавчої інспекції та громадських організацій з надання засудженим різних видів соціальної, психолого-педагогічної, психотерапевтичної, медичної, правової допомоги будуть сприяти досягненню мети покарання” [168, с.130].

Таким чином, узагальнення усіх позицій, які розроблені авторами різних наукових напрямків, дозволяє зробити наступне *авторське визначення взаємодії як організованої у відповідності з вимогами чинного законодавства узгоджену за цілями, місцем та часом спільну діяльність органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, яка спрямована на досягнення цілей та завдань взаємодіючих суб’єктів, при цьому об’єднуючою пріоритетною метою є здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.*

У теорії управління органами внутрішніх справ достатньо детально, з точки зору державного управління, проаналізовано ознаки взаємодії, серед яких виділяють наступні: взаємодія – це діяльність; наявність декількох (не менше

двох) суб'єктів взаємодії; узгодженість заходів за метою, місцем, часом, методами; спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів; наявність нормативної (правової) бази взаємодії; становище, яке займають суб'єкти в ієрархії системи; зміст завдань, які вирішуються суб'єктами взаємодії; спільна діяльність [375, с.298-299].

Зазначені позиції у поєднанні із зробленим визначенням дають змогу визначити ознаки взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями:

- організована спільна діяльність органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями;
- спільна діяльність, узгоджена за цілями, місцем та часом;
- діяльність, організована у відповідності з вимогами чинного законодавства;
- узгоджена діяльність, спрямована на досягнення цілей та завдань взаємодіючих суб'єктів;
- пріоритетною метою взаємодії є здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Серед іншого необхідно відзначити, що взаємодія органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями поряд з тим, що повинна бути передбачена чинним законодавством, відбувається в різних організаційних формах, що надає даному процесу елементів творчості.

Особливостями організації процесу взаємодії розгляданих суб'єктів є:

- специфічна сутність процесу виконання та відбування кримінального покарання, а відповідно, особливості, пов'язані зі спеціальним статусом засуджених, суспільною небезпекою цієї категорії осіб і складністю роботи з ними; специфікою діяльності установ та органів виконання покарань, яка вирізняється особливим місцем кримінально-виконавчої служби України в інституціональному механізмі держави;

- можливість досягнення обопільних завдань на тлі особливої пріоритетної мети взаємодії - здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- обов'язковість нормативного забезпечення організації взаємодії при фактичній відсутності такого регулювання спільної діяльності, що значною мірою ускладнює процес;
- назавжди систематичність та стійкість зв'язків при взаємодії (можливість проведення спільних одноразових заходів);
- здійснюється здебільшого в рамках адміністративно-правових інститутів при поєднанні управлінських засад та пенітенціарної діяльності.

Практика організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями дозволяє характеризувати її як функціонуючу динамічну систему, складовими компонентами якої є погоджені і спільні дії, які здійснюються з метою досягнення завдань суб'єктів взаємодії, а також як взаємокоординуючий вплив суб'єктів з метою упорядкування означених дій.

Досить часто у наукових дослідженнях можна спостерігати співставлення категорій “організація” і “управління”. Тому, обґрунтовуючи позиції щодо взаємодії, приєднуємося до представників науки управління, які вважають ширшим категорію управління, а організацію розглядають як одну з його функцій [262, с.34], [507, с.152]. Дослідження взаємодії з позицій управлінської діяльності, в т.ч. зроблені у першому розділі, дозволяють дійти висновку про те, що організація взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями є частиною такої загальноуправлінської функції як організація, а отже, є самостійною операцією або технологією в управлінському циклі.

Підтвердженням цього є позиція А.А. Аксьонова, який „під організацією взаємодії розуміє управлінську діяльність, спрямовану на організацію функціонування взаємодіючих підрозділів, узгодження і об'єднання їхніх зусиль

та можливостей, використання переваг їхньої спільної діяльності з метою найуспішнішого вирішення визначених завдань” [119, с.34].

На наш погляд, організація взаємодії - це управлінська функція, сутність якої полягає у забезпеченні узгодженості дій органів та установ ДПтС України, державними та неурядовими інституціями за завданнями, напрямками і часом для найбільш ефективного використання усіх наявних можливостей щодо вирішення завдань і виконання їхніх функцій, що стоять перед ними.

Організація взаємодії відбувається у конкретних організаційних формах і забезпечується правовими нормами, які у сукупності складають правове регулювання, про яке мова піде у наступному підрозділі.

2.2. Правові основи взаємодії органів та установ ДПтС України з публічними інституціями

Організація взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями ґрунтується на нормах чинного законодавства, тому для визначення засад правового регулювання, природно, необхідно з'ясувати зміст правового регулювання і визначити конкретні правові норми, які урегульовують засади взаємодії.

Загальнотеоретичні постулати юридичної науки свідчать, що держава, будучи головним регулятором відносин, встановлює і санкціонує правові норми, формує інститути, галузі й правову систему в цілому, враховуючи при цьому потреби суспільства, окремих людей, власні інтереси.

На думку С.С. Алексєєва, правове регулювання охоплює лише владний юридичний вплив, торкається безпосередньо зовнішньої поведінки (дії, бездіяльності) суб'єктів права. В ньому задіяні самі правові норми та індивідуально-правові акти компетентних органів і осіб, необхідні для регулювання певної групи суспільних відносин, належної реалізації диспозицій чи санкцій цих норм. Не випадково, що регулятивність вважається змістовною властивістю безпосередньо самого права, і ще ніхто не довів, що вона такою ж мірою притаманна всім іншим засобам юридичного впливу, у тому числі правосвідомості, правовій культурі, правовій літературі тощо [123, с.145].

Держава, спираючись на право, забезпечує стійкий порядок у всіх сферах суспільних відносин. Оскільки правове регулювання охоплює соціально корисні форми правомірної поведінки, це забезпечує можливість активних творчих дій людини, перешкоджає незаконному втручанням в її життя, що забезпечується механізмами юридичної відповідальності. Право стає дієвим засобом соціального регулювання. Саме від права люди чекають надійних гарантій від сваволі влади, корпоративних структур, злочинців. Правові важелі є найефективнішим засобом вирішення економічних, соціальних і міжнародних

проблем. Як регулятор суспільних відносин право – ефективний інструмент забезпечення громадянського миру в суспільстві. Його роль особливо зростає в умовах ринкових реформ і побудови соціальної держави [339, с.14].

Згідно з поглядами В.М. Горшенєва, правове регулювання в узагальненій формі відображає соціальне призначення права як одного з важливих організуючих факторів у системі соціального управління суспільними процесами [205, с.19].

На наш погляд, слід погодитись з О.М. Мельник у тому, що правове регулювання — це здійснюваний всією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, закріплення, охорони та розвитку. Правове регулювання характеризує спеціально-юридичний механізм впливу права на поведінку і діяльність його адресатів. Внаслідок правової регламентації формується юридична основа, визначаються зафіксовані в правових величчях орієнтири для організації діяльності учасників регулятивних відносин та досягнення фактичних цілей права. Крім того, згадана авторка визначає головні ознаки правого регулювання, а саме: воно є особливим різновидом соціального регулювання; надає відносинам між суб'єктами певної правової форми, яка має державно-владний характер та вказує на міру можливої і необхідної поведінки; має конкретний, організований характер, оскільки завжди пов'язане з реальними відносинами; характеризується цілеспрямованістю та результативністю; впорядковує суспільні відносини за допомогою правових засобів; має владний характер; гарантує виконання правових норм; має специфічний набір методів та способів [339, с.191-192].

Правове регулювання взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями можна визначити як державно-владний вплив на відносини, що склалися з приводу організації взаємодії зазначених суб'єктів, який здійснюється за допомогою всієї системи юридичних засобів з метою їхнього впорядкування та закріплення, на базі якого формується юридична основа для організації спільної діяльності учасників регулятивних відносин та досягнення визначених цілей.

Проведене нами анкетування практичних працівників ДКВС України свідчить, що 82% опитаних підтримують необхідність нормативного урегулювання питань взаємодії органів та установ ДКВС з державними та неурядовими інституціями. Серед іншого, 33% проанкетованих вважають відсутність достатньої нормативно-правової основи взаємодії головною причиною недостатнього рівня взаємодії.

Таким чином, весь процес взаємодії повинен бути регламентованим нормами права. Зважаючи на це, необхідно проаналізувати нормативно-правові засади регулювання процесу взаємодії.

Увесь масив нормативно-правових актів для більш ефективного дослідження необхідно систематизувати. Така систематизація, на наш погляд, може бути здійснена за декількома критеріями.

Класичною видається класифікація нормативних правових актів в залежності від їхньої юридичної сили (у такому випадку виділяються: міжнародні правові акти, які в установленому порядку імплементовані в систему законодавства України, Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти, відомчі нормативні акти).

За масштабом та конкретністю регулювання питань взаємодії нормативно-правові акти, які регулюють питання взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, можна розподілити на концептуальні та конкретно-організаційні.

За суб'єктами взаємодії нормативно-правові акти можуть бути розподілені на нормативно-правові акти, які регулюють питання взаємодії органів та установ ДПтС України:

- з державними органами (правоохоронними, а також тими, які не належать до системи правоохоронних);
- з неурядовими інституціями (громадськими, релігійними, правозахисними організаціями, приватними підприємцями тощо).

За напрямками взаємодії нормативно-правові акти можуть бути розподілені на нормативно-правові акти, які регулюють питання:

- проведення спільних заходів;
- обміну інформацією;
- організація громадського та іншого контролю тощо;

У залежності від спрямування конкретних спільних заходів взаємодія може бути організована для:

- правозахисту засуджених;
- реабілітуючого впливу на засуджених;
- боротьби зі злочинністю (в т.ч. серед засуджених);
- медичного обслуговування тощо.

Зазначена класифікація має умовний і здебільшого практичний характер, адже її реалізація сприяє швидкому орієнтуванню в питаннях організації взаємодії.

Отже, аналіз нормативно-правового регулювання взаємодії розпочнемо із положень вітчизняного законодавства.

1. Конституція України як Основний Закон держави посідає центральне місце у системі законодавства. Вона є основним джерелом права України.

Конституція закріплює в Україні засади державної політики, спрямованої перш за все на забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя. Вона заклала серйозні підвалини для розвитку і зміцнення демократичної, соціальної і правової держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Через зміст Конституції проводиться надзвичайно цінна і гуманна ідея про те, що саме держава функціонує для людини, відповідає перед нею за свою діяльність, а не навпаки [273].

Конституція України в першу чергу визначає засади функціонування різних державних органів влади, а також засади організації місцевого самоврядування (ст.ст. 6, 7, 19, розділи 4, 5, 6, 11 Конституції України), що в загальному вигляді окреслює суб'єктів формування державної та регіональної політики (в т.ч. з питань організації взаємодії) і визначає загальні принципи організації взаємодії між різними державними інституціями. Зокрема, стаття 19 Конституції України

проголошує, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У Конституції України у повному обсязі знаходить своє закріплення правовий статус громадян. А тому актуальним вбачається зміст ч.2 статті 63 Конституції України, де зазначається, що “засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду”[1]. Ця стаття відкриває для засуджених достатньо широкі можливості і водночас вимагає залучення додаткових сил з боку держави та громадянського суспільства для їхньої реалізації.

Так, стаття 8 Конституції України гарантує кожному можливість звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України; стаття 10 Конституції України проголошує вимоги щодо мови спілкування в Україні, зокрема зазначається, що держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України; стаття 11 Конституції України зазначає, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України; стаття 15 передбачає відсутність в Україні ідеологічних рамок та відсутність цензури; стаття 16 вимагає від держави забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу; стаття 23 Конституції України проголошує принцип вільного розвитку особистості в Україні; стаття 27 Конституції України передбачає, що кожна людина має невід'ємне право на життя і що обов'язок держави — захищати життя людини; стаття 28 Конституції України проголошує, що кожен має право на повагу до його гідності і ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що

принижує його гідність, поведженню чи покаранню; стаття 29 Конституції України наголошує на тому, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом, а кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника; стаття 34 Конституції України гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; стаття 35 Конституції України зазначає, що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання [1].

Зазначені положення Конституції кореспондують відповідні обов'язки персоналу та процедури функціонування органів та установ ДПтС України щодо забезпечення зазначених прав. Слід відзначити, що повноцінна їхня реалізація силами самих органів та установ виконання покарань неможлива, а тому організація взаємодії з державними та неурядовими інституціями є необхідністю, фактично єдиним виходом вирішення комплексу проблем.

Серед іншого, засади взаємодії опосередковано визначені і в інших статтях та розділах Конституції України, зокрема, розділ 3 Конституції України передбачає право засуджених брати участь у виборах та референдумах, таким чином, формується вимога щодо співпраці органів та установ ДПтС України з Центральною виборчою комісією щодо проведення виборів; п. 27 статті 106 Конституції України визначає право Президента України здійснювати помилування, а отже, кореспондується необхідність взаємодії з судами, спостережними комісіями, Комісією з питань помилування; стаття 121 Конституції України визначає функцію прокуратури по здійсненню нагляду за дотриманням законності при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а тому передбачає постійну спільну діяльність органів та установ ДКВС України та прокурорських працівників.

2. *Закони України.* Значна частина відносин, які складаються в процесі діяльності органів та установ ДПтС України, а також інших інституцій, урегульовані різними законами. Причому необхідно відзначити, що система законів, яка тим чи іншим способом має значення для організації взаємодії, є різноплановою і регулює великий масив як організаційних, так і концептуальних аспектів певної сфери.

Звичайно, розставляючи пріоритети взаємодії у бік реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, необхідно в першу чергу визначити сукупність тих законів, які безпосередньо стосуються зазначеної політики.

У світлі сказаного актуальним видається аналіз норм Кримінально-виконавчого кодексу України.

Концептуальними за своїм змістом є положення ч.2. статті 1 Кримінально-виконавчого кодексу України, у якій зазначається, що завданнями кримінально-виконавчого законодавства України є визначення принципів виконання кримінальних покарань, правового статусу засуджених, гарантій захисту їхніх прав, законних інтересів та обов'язків; порядку застосування до них заходів впливу з метою виправлення і профілактики асоціальної поведінки; системи органів і установ виконання покарань, їх функцій та порядку діяльності; нагляду і контролю за виконанням кримінальних покарань, участі громадськості в цьому процесі; а також регламентація порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань; звільнення від відбування покарання, допомоги особам, звільненим від покарання, контролю і нагляду за ними [9]. Таким чином, у цій статті, через завдання визначені основні напрямки необхідної співпраці установ та органів ДПтС України з різними інституціями щодо забезпечення виконання кримінальних покарань.

Далі у зазначеному законі визначені засади взаємодії у контексті організації процесу виконання кримінальних покарань. Зокрема, участь громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань є одним із принципів кримінально-виконавчого законодавства,

виконання і відбування покарання (стаття 5 КВК України); громадський вплив, праця, навчання є одними із засобів виправлення і ресоціалізації засуджених (стаття 6 КВК України); реалізація правового статусу засуджених (глава 2 КВК України) не може бути реалізована самостійно органами та установами ДПтС України, адже передбачає можливість звернення засуджених до різних державних інституцій (наприклад, щодо реалізації права на охорону здоров'я та на соціальне забезпечення та ін.), неурядових організацій (наприклад, реалізація права на правову допомогу тощо); усі органи та установи виконання покарань розглядаються як система (глава 3 КВК України), що передбачає співпрацю всередині системи для досягнення спільних цілей; глава 4 КВК України визначає порядок організації контролю та нагляду за діяльністю органів та установ виконання кримінальних покарань та порядок допуску осіб на їх території, що передбачає необхідність спільної діяльності для реалізації цих положень. Принциповими є також інші засади, передбачені КВК України щодо порядку виконання та відбування різних видів кримінальних покарань, організації процедури звільнення та поступенітенціарного влаштування, контролю тощо.

Таким чином, зважаючи на те, що КВК є основним нормативно-правовим актом, який визначає усі концептуальні засади діяльності щодо реалізації політики у сфері кримінальних покарань, можна підсумувати наступне:

По-перше, даний закон майже у кожному розділі, главі вказує на необхідність залучення до процесу виконання кримінальних покарань різних інституцій;

По-друге, правовий статус засуджених, передбачений КВК, у повному обсязі може бути реалізований тільки за активної участі державних органів різного спрямування та неурядових інституцій.

По-третє, участь різних інституцій є засадничим принципом усієї діяльності з виконання покарань;

По-четверте, КВК не визначає (за деякими винятками) конкретних організаційних процедур щодо організації взаємодії.

З позицій адміністративно-правового регулювання концептуальним для організації взаємодії, на наш погляд, є Закон України „Про ДКВС України” [21]. Ми вважаємо цей закон одним із засадничих, тому що саме він визначає правові основи організації та діяльності ДКВС України, її завдання та повноваження.

Стаття 2 зазначеного закону поряд з іншими основними принципами діяльності ДКВС України (законністю, повагою та дотримання прав і свобод людини та громадянина; гуманізмом; позапартійністю; єдиноначальністю) називає такі принципи, як:

- колегіальність при розробці важливих рішень;
- взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями;
- відкритість для демократичного цивільного контролю [21].

Саме ці принципи є підґрунтям налагодження ефективної співпраці між органами та установами ДПтС України між собою, з іншими правоохоронними органами, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями.

Крім цього, слід відмітити положення окремих статей зазначеного закону, згідно з якими:

- діяльність ДКВС України проводиться на основі дотримання прав і свобод людини та громадянина. Персонал ДКВС України зобов'язаний поважати гідність людини, виявляти до неї гуманне ставлення (стаття 4);
- ДКВС України взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями відповідно до законодавства (стаття 5);
- для організації міжнародного співробітництва у сфері виконання кримінальних покарань ДКВС України взаємодіє з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями на основі міжнародних договорів (стаття 5);

– органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їхні службові і посадові особи та об'єднання громадян у межах своїх повноважень сприяють ДКВС України у виконанні її завдань (стаття 20).

Окремо необхідно наголосити на засадах взаємодії, які стосуються персоналу ДКВС України, адже значна частина норм закону, що розглядається, присвячена урегулюванню питань, які пов'язані саме з його діяльністю. Зокрема, розділ 4 закону передбачає достатньо широке коло прав та обов'язків персоналу ДКВС України, які носять різнопланове спрямування (забезпечувати дотримання прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, застосовувати передбачені законом засоби виправлення і ресоціалізації засуджених; сприяти трудовому та побутовому влаштуванню осіб, звільнених від відбування покарання, та їхній соціальній адаптації, запобігати вчиненню злочинів та дисциплінарних проступків в органах і установах виконання покарань та слідчих ізоляторах тощо), а отже, вимагає чіткого дотримання нормативних приписів та порядку діяльності, складовою якої є взаємодія з державними або правоохоронними органами тощо. Також можна відзначити статтю 25 закону, згідно з якою місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування сприяють ДКВС України у виконанні її завдань, розв'язанні житлових та інших соціально-побутових проблем, забезпеченні транспортними засобами і зв'язком [21]. На жаль, незважаючи на правильність закріплення багатьох напрямків діяльності ДКВС України на законодавчому рівні, спостерігаємо ігнорування багатьох положень з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, що призводить до зниження ефективності її функціонування, а інколи неспроможності ефективно виконувати поставлені завдання.

Слід також відзначити, що особливістю Закону України „Про ДКВС України” в контексті налагодження взаємодії є його концептуальність, формулювання взаємодії як принципу, не вдаючись до конкретних організаційних схем або моделей.

Законодавчою основою діяльності органів та установ ДПтС України (та їхньої взаємодії) є також інші закони України, серед яких можна відзначити: Кримінальний кодекс України [8], Кодекс України про адміністративні правопорушення [12], Кодекс законів про працю України [11], Кримінально-процесуальний кодекс України [10]; закони України: „Про адміністративний нагляд за особами звільненими з місць позбавлення волі” [13], „Про благодійництво та благодійні організації” [14], „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з утворенням Державного департаменту України з питань виконання покарань” [16], „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” [17], „Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави” [18], „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” [19], „Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” [23], „Про чисельність ДКВС України” [24], „Про зайнятість населення”, „Про звернення громадян” [25], „Про міліцію” [27], „Про об'єднання громадян” [30], „Про оперативно-розшукову діяльність” [31], „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” [32], „Про попереднє ув'язнення” [33], „Про Раду національної безпеки і оборони України” [36], „Про свободу совісті та релігійні організації” [38], „Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк” [39].

Велике значення для регулювання питань взаємодії мають нормативні правові акти Президента України та Кабінету Міністрів України. Серед них необхідно відзначити наступні укази: „Про виведення Державного департаменту України з питань виконання покарань з підпорядкування Міністерства внутрішніх справ” [44], Концепція реформування ДКВС України [41]; „Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи” [47], „Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року „Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів” [49], „Питання оптимізації системи

центральної виконавчої влади” [42]; „Про систему центральної виконавчої влади” [50]; „Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України” [43], „Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України” [46].

акти Кабінету Міністрів України: „Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” [51], „Концепція Державної цільової програми реформування ДКВС України на період до 2017 року” [52], „План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України” [53], „Про внесення змін до переліку центральної виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом міністрів України через відповідних міністрів” [54], „Про затвердження Державної програми покращення умов тримання засуджених та осіб, взятих під варту, на 2006 - 2010 роки” [56], „Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися органами та установами ДКВС України” [57], та інші.

Система цих нормативних правових актів посідає чільне місце в регулюванні питань взаємодії, адже більшість з них визначає конкретні напрямки у діяльності органів та установ ДПтС України і на удосконалення якого напрямку може бути спрямована взаємодія. Крім того, саме у зазначеній категорії нормативних правових актів визначені напрямки удосконалення діяльності органів та установ ДПтС України, а отже, і засади, які можуть бути використані для удосконалення взаємодії.

Найбільше значення у регулюванні питань взаємодії відіграють відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти. Зважаючи на їхній значний масив, вважаємо за доцільне класифікувати цей вид нормативних актів. За основу систематизації покладемо напрямок діяльності, а отже, напрямок налагодження взаємодії.

1. Правоохоронний напрямок. До групи відомчих та міжвідомчих нормативно-правових актів, які урегулювали даний напрямок діяльності, відносимо: „Перелік посад осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, які залучаються Антитерористичним центром при Службі безпеки

України до проведення заходів щодо запобігання терористичним проявам та їх припинення” [66], „Інструкція про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі” [59], „Інструкція про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України” [91], Наказ МВС/ДДУПВП “Про заходи щодо дотримання законності при затриманні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, обранні щодо них запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та додержанні встановлених законом строків затримання і тримання під вартою під час досудового слідства” від 23.04.2001 року № 300/73 [64], „Інструкція про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю” [80], „Інструкція про порядок здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, в установах кримінально-виконавчої системи” [87], інші відомчі та міжвідомчі накази, в т.ч. які мають конфіденційний зміст і є обмеженими для доступу за ступенем таємності.

2. *Гуманітарний напрямок.* До цієї групи відомчих та міжвідомчих нормативно-правових актів відносимо: „Порядок забезпечення конфіденційності інформації про ВІЛ-інфікованих” [76], „Положення про умови навчання та отримання базової та повної загальної середньої освіти особами, засудженими до позбавлення волі, у загальноосвітніх навчальних закладах при установах кримінально-виконавчої системи” [75], Наказ Міністерства освіти і науки України та ДДУПВП „Про вдосконалення організації навчання неповнолітніх осіб, засуджених до позбавлення волі, в середніх загальноосвітніх школах виховних колоній Державного департаменту України з питань виконання покарань” [79], „Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд у кримінально-виконавчій системі” [69], „Положення про навчальний центр при установі виконання покарань” [71], Наказ Міністерства освіти і науки України та ДДУПВП „Про створення навчальних центрів при установах виконання

покарань” [102], „Перелік закладів охорони здоров'я кримінально-виконавчої системи” [93].

3. *Соціально-виховний напрямок.* До цієї групи відомчих та міжвідомчих нормативно-правових актів відносимо: „Порядок взаємодії органів і установ виконання покарань, територіальних органів внутрішніх справ, органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості щодо надання особам, які можуть бути звільнені від відбування покарання та відбули покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, соціальній адаптації” [97], „Положення про психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора” [95], „Інструкція про порядок подання до Секретаріату Президента України матеріалів з питань помилування та виконання указів Президента України про помилування” [89], „Положення про порядок здійснення помилування” [48], „Типове положення про батьківський комітет при виховній колонії” [105], „Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства” [85], „Положення про відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань” [67], „Положення про порядок реалізації у виправних та виховних колоніях програм диференційованого виховного впливу на засуджених до позбавлення волі” [72], „Порядок взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і установ виконання покарань у проведенні соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю, які відбувають покарання в цих установах і звільняються з них” [98] та інші;

4. *Напрямок забезпечення режиму.* До цієї групи відомчих та міжвідомчих нормативно-правових актів відносимо: „Інструкцію про порядок розгляду звернень громадян, їх особистого прийому в органах, установах виконання покарань, слідчих ізоляторах і навчальних закладах ДКВС України” [90], „Інструкцію про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, Положення про комісію з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, Положення про Апеляційну комісію

Державного департаменту України з питань виконання покарань з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі” [60], „Положення про відомчу пожежну охорону” [68], „Положення про інспекцію пожежної безпеки Державного департаменту України з питань виконання покарань” [70], „Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань” [78], „Положення про управління кримінально-виконавчої інспекції Державного департаменту України з питань виконання покарань” [96], „Інструкцію з організації перегляду кореспонденції осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах” [81], „Інструкцію з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі” [82], „Інструкцію про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань” [86] та інші, які в т.ч. мають обмежений режим користування.

Таким чином, аналіз відомчого та міжвідомчого регулювання організації взаємодії дозволяє:

1. Згрупувати усі відомчі нормативно-правові акти за напрямками впливу на ту чи іншу сферу діяльності на: правоохоронний, гуманітарний, соціально-виховний, режиму. Уся система відомчого правового регулювання визначає як конкретні засади та порядок взаємодії, так і створює передумови для її організації;

2. Відзначити недостатнє (за деякими винятками) урегулювання процедури взаємодії органів та установ ДПтС України з державними органами та неурядовими інституціями, що свідчить про необхідність удосконалення та розробки нових відомчих та міжвідомчих актів, які б визначили засади взаємодії у всіх напрямках організації процесу виконання покарань.

Принципове місце у правовому забезпеченні діяльності органів та установ ДПтС України мають міжнародні нормативно-правові акти, це пов'язано, по-перше, з тим, що згідно з ч.1 ст. 9 Конституції нашої держави чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є

частиною національного законодавства України; по-друге, з прагненнями України до утвердження її як сучасної демократичної держави, де права усіх без винятку осіб забезпечені та можуть бути реалізовані. Не винятком є система виконання кримінальних покарань.

Можна погодитись з В.А. Львовчініним, який здійснив наступну класифікацію системи чинних міжнародних актів:

1. Акти загального характеру: Загальна декларація прав людини (1948 р.); Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права (1966 р.); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966р.); Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1963р.); Декларація про права розумово відсталих осіб (1971р.); Декларація про права інвалідів (1975р.).

2. Спеціалізовані акти: Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (1955 р.); Декларація про захист всіх осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських або які принижують гідність видів поводження і покарання (1975 р.); Європейська Конвенція про запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1984 р.) [527]; Кодекс поведінки посадових осіб при підтриманні правопорядку (1979 р.); Принципи медичної етики, які відносяться до працівників охорони здоров'я, особливо лікарів, по захисту засуджених або затриманих осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських видів поводження і покарання (1982 р.); Звід принципів захисту всіх осіб, затриманих чи ув'язнених в будь-якій формі (1989 р.) [317, с.43-44].

Проаналізуємо деякі із зазначених міжнародних документів в контексті необхідності організації взаємодії.

Аналіз Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями (1955 р.) дозволяє виділити наступні концептуальні засади взаємодії:

- можливість засуджених контактувати з зовнішнім світом (п.37, 38, 39, 40);
- необхідність відправлення релігійних обрядів (п.41.1., 41.2, 41.3, 42);

– вимоги режиму, які покликані зводити до мінімуму різницю між життям у в'язниці і життям на свободі (п.60.1, 60.2, 61);

– обов'язки суспільства про піклування щодо засуджених після звільнення [5, с.48]. Майже аналогічні засади, які вказують на необхідність співпраці з інститутами громадянського суспільства, викладені у Європейських пенітенціарних правилах (1987 року) [3].

Звід принципів захисту всіх осіб, затриманих чи ув'язнених в будь-якій формі (1989р.), передбачає декілька положень, які дозволяють ув'язненій особі контактувати з суспільством:

- щодо отримання правової допомоги (принцип 18);
- щодо підтримання соціальних зв'язків (принцип 19) [6].
- Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) передбачають:

- констатацію необхідності заохочення участі громадськості як одного з найважливіших чинників зміцнення зв'язків між правопорушниками, їхніми сім'ями та суспільством (п. 17.1, 17.2);

- важливість проведення спеціальних заходів (конференцій, семінарів, симпозіумів тощо) для сприяння усвідомлення громадськістю необхідності її участі (п.18);

- необхідність використання всіх засобів масової інформації з тим, щоб сприяти виробленню у громадськості конструктивного підходу, який буде сприяти проведенню заходів щодо забезпечення ширшого застосування альтернативних позбавленню волі (п.18.3) [4].

Згідно з положеннями Європейської конвенції про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (до якої Україна приєдналась 02 травня 1996 року) був створений Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Комітет здійснює інспекції, перевіряє поводження з позбавленими волі особами з метою посилення, у разі

необхідності, захисту таких осіб від тортур та нелюдського або такого, що принижує їхню гідність, поводження чи покарання (стаття 1) [2]. Стаття 2 зазначеної конвенції передбачає, що кожна сторона дозволяє інспектувати, відповідно до цієї Конвенції, будь-яке місце, яке знаходиться під її юрисдикцією і в якому тримаються особи, позбавлені волі, органом державної влади [2]. Тим самим, фактично висувається вимога до учасників цієї Конвенції взаємодіяти із означеним Комітетом.

Підсумовуючи, можна відзначити, що положення більшості міжнародних нормативно-правових актів імплементовані у національне законодавство і є основою для концептуальних засад організації процесу виконання кримінальних покарань та діяльності органів та установ з виконання цих покарань. Кожен із міжнародних нормативно-правових актів містить вимоги щодо залучення інститутів громадянського суспільства до процесу роботи із засудженими, а тому передбачає необхідність організації взаємодії органів та установ виконання покарань з державними органами та неурядовими організаціями. Тому актуальним є дослідження зарубіжного досвіду взаємодії установ та органів виконання покарань з державними та неурядовими інституціями, про що піде мова у наступному підрозділі.

2.3. Міжнародний досвід організації взаємодії пенітенціарних установ з інституціями держави та громадянського суспільства

Аналіз сучасного функціонування ДКВС України та організації взаємодії органів та установ цієї служби з державними та неурядовими інституціями засвідчує недосконалість організаційного, правового та управлінського її забезпечення, зумовлену, серед іншого, недостатнім використанням зарубіжного досвіду у цій царині.

Комплексне дослідження взаємодії означених суб'єктів повинно ґрунтуватись на широкому використанні зарубіжного досвіду. У підрозділі 2.2. нами були проаналізовані міжнародні стандарти у пенітенціарній сфері, які в тому числі вимагають залучення інститутів держави та громадськості до діяльності пенітенціарних установ. Тож, необхідно дослідити досвід організації взаємодії органів та установ виконання покарань з державними та неурядовими інституціями в різних країнах. Критерієм використання зарубіжного досвіду, зважаючи на значну чисельність країн, ми обираємо, в першу чергу, розвиненість країн. Це пов'язано з необхідністю запровадження винятково позитивного досвіду у діяльність вітчизняної системи органів та установ виконання покарань.

Слід відзначити наукове дослідження Д.В. Ягунова [510], який глибинно дослідив досвід багатьох європейських країн щодо управлінської діяльності в пенітенціарних установах. Згаданий автор дійшов висновку про те, що «жодна модель пенітенціарної системи не гарантує повної ефективності та результативності» [510, с.203].

Аналіз зарубіжного досвіду розпочнемо з Великої Британії.

До 2007 року Тюремна система Великої Британії перебувала у віданні Міністерства внутрішніх справ. А у 2007 році її Величності В'язнична служба в Англії та Уельсі була передана із підпорядкування Секретаря внутрішніх справ до Міністерства юстиції. Вона поділяється на три незалежні тюремні системи:

- Тюремну службу Північної Ірландії;
- Тюремну службу Шотландії;
- Тюремну службу Англії і Уельсу.

Більш детально проаналізуємо засади функціонування Тюремної системи Англії та Уельсу (далі – система Англії).

Тюремній системі Англії властиві ті ж загальні принципові положення, які існують у США, що обумовлено спільністю правових систем. В Англії і Уельсі, де проживає 80% населення Об'єднаного Королівства, налічується 133 в'язниці, в яких міститься близько 65 тис. ув'язнених [391, с.10].

Дослідження показали [144], [136], що в англійських в'язницях, так само як і в інших державах, число ув'язнених постійно зростає. Так, якщо в 2000 р. в них містилося 45 тис. ув'язнених, в 2005 році — 60 тис., то вже в 2007 р. їхнє число становило 65 тис. За прогнозами учених, чисельність британських ув'язнених зростатиме, тому на державному рівні було ухвалено рішення про будівництво ще 3 нових в'язниць. Нині у в'язницях Англії не вистачає місць для утримання особливо небезпечних злочинців, які за законами повинні утримуватися в одиночних камерах. Для тюремної системи Англії переповненість означає таке співвідношення: для тисячі ув'язнених передбачено тільки сімсот одиночних камер [144, с.34].

Проте слід відзначити, що чисельність тюремних ув'язнених у цій державі є значно меншою, ніж в інших сусідніх державах. Такий стан обумовлений двома причинами. По-перше, на утримання англійських в'язниць виділяються значні кошти із державного бюджету, а тому пенітенціарна система є достатньо обтяжливою для платників податків. По-друге, англійська юстиція не визнає ув'язнення (навіть дуже ефективно організоване) найкращим способом боротьби зі злочинністю у суспільстві.

Відомо, що Англія є країною, де народилися і здобули світову популярність два основоположники пенітенціарної науки - Д. Говард і І. Бентам. Ще в XVIII-XIX ст.ст. вони розробили і запропонували суспільству класичні проекти пенітенціарних систем, які передбачали зміни в особистості засуджених шляхом

залучення до праці в спеціальних майстернях, навчання трудовим спеціальностям, освіти, етичного та релігійного впливу. За рівнем гуманізму їхні проекти далеко випередили свій час і тому фактично не одержали практичного втілення за життя авторів. Проте вплив цих ідей на подальший розвиток тюремних систем як в самій Великій Британії, так і за її межами (у тому числі і в Україні) не можна недооцінювати.

Згідно з Актом про в'язниці 1952 р. в Англії існують наступні види тюремних установ.

Центральні в'язниці, призначені для утримання засуджених на тривалі строки (від 3 років і більше).

Регіональні в'язниці, які обслуговують декілька адміністративно-територіальних одиниць і призначені для утримання спеціально відібраних ув'язнених, засуджених уперше на строк від 12 і більше місяців. Відбір проводиться індивідуально. Регіональні в'язниці повинні мати достатні можливості для забезпечення ув'язнених роботою і проведення виховних заходів.

Виправні в'язниці є в'язницями або відділеннями в'язниць, призначеними для утримання рецидивістів віком старше за 21 рік. Строк утримання — від 2 до 4 років. Функції виправних в'язниць часто виконують регіональні в'язниці.

Місцеві в'язниці, які обслуговують одну адміністративно-територіальну одиницю, складають більшість в'язниць Англії. Кожний уперше засуджений прямує в місцеву в'язницю, де він перебуває до тих пір, поки не буде визнаний придатним для переведення в одну з інших в'язниць або до відкритої установи [521].

Для утримання молодих злочинців у віці до 21 року в Англії є спеціальні борстальські виправні установи. Число таких закладів не перевищує двадцяти. Крім того, є в цій країні ще так звані "Схвалені виправні школи" для молодих правопорушників. Вони організуються тільки з відома судових органів і підкоряються Міністерству внутрішніх справ [206, с.47].

Разом з широкою мережею виправних шкіл в Англії існує система виправно-виховних центрів з короткочасним строком утримання неповнолітніх правопорушників. Строк перебування в таких установах — від 3 до 6 місяців [333, с.134].

Відбування покарання у виді позбавлення волі в Англії організовується за прогресивною системою, яка передбачає одиночне утримання з подальшим переводом до загальної камери, де режим розподіляється на три ступені. Зміна ступеня суворості режиму та відповідних пільг залежить від поведінки засудженого.

Весь строк утримання розподіляється на: пробний період (одиночне утримання); виправний період (загальне утримання із залученням до праці); умовно-дострокове звільнення (після відбування не менше трьох четвертей строку покарання) [206, с.48].

Після внесених змін до нормативної бази Англії з 1969 року центральні в'язниці Великої Британії були розподілені на три групи:

- перша — для відбування коротких строків (до 18 місяців);
- друга — для середніх строків (від 1,5 до 5 років);
- третья — для відбування тривалих строків (понад 5 років) [514].

На думку А.С. Михлина, такий розподіл дозволяє: по-перше, об'єднати у відносно однорідні групи наближених за ступенем суспільної небезпеки злочинців; по-друге, більш точно і ефективно розраховувати процес їхнього виправлення за строками, інтенсивністю та іншими параметрами; по-третє, відносно рівні строки позбавлення волі до певної міри знижують психологічну напруженість, яка виникає в середовищі ув'язнених, що спільно відбувають покарання [342, с.86]. У в'язницях, де містяться ув'язнені за тяжкі злочини, всі камери одиночні, їхній розмір складає два квадратні метри. Для утримання засуджених до довічного позбавлення волі утворюються спеціальні блоки.

Взаємодія тюремних установ в Англії відбувається з різними державними та неурядовими інституціями. Зокрема, налагоджена взаємодія з судами, Рахунковою палатою, Секретаріатом Кабінету Міністрів та Скарбницею Її

Величності, Омбудсменом у справах в'язниць та умовного звільнення, Парламентом та парламентським комісаром з питань адміністрації, Інспекторатом в'язниць, Незалежними моніторинговими радами, регуляторними організаціями з питань охорони здоров'я та екології, приватними компаніями та окремими підприємцями, неурядовими організаціями [129, с.63].

Організація взаємодії здійснюється на різних принципах і обумовлено це тим, що в різних частинах Об'єднаного Королівства діють різні вимоги щодо в'язниць. Проте, якщо узагальнити практику діяльності в'язничних закладів, то можна виділити такі загальні напрямки організації взаємодії:

- організація наглядової та контрольної діяльності;
- організація діяльності на принципах взаємності;
- організація діяльності на принципах конкуренції;
- епізодична спільна діяльність.

До 2007 року формальні повноваження з «регулювання та управління» в'язницями, включаючи розроблення стандартів утримання в'язнів та вирішення питань стосовно правил утримання в'язниць, відповідно до Закону про в'язниці 1952 року мав Міністр внутрішніх справ [516]. Нині безпосереднє управління та координація всієї діяльності в'язниць здійснює Служба в'язниць, яка є автономною інституцією виконавчої влади, моніторинг діяльності якої здійснює Міністерство юстиції. Для цього у його складі створено Інспекторат в'язниць, до складу якого входять спеціальні інспектори, завданням яких є відстежування ситуації щодо виконання державних пенітенціарних програм, реагувати на порушення та вносити пропозиції щодо удосконалення діяльності в'язничних установ. У межах Служби в'язниць індивідуальні пенітенціарні установи звітують перед Головним офісом з питань ефективності своєї діяльності. Крім того, вся Служба в'язниць підпорядковується правилам роботи державної служби, особливо це стосується вищих посад, нагляд за якими здійснює Секретаріат Кабінету Міністрів, а державні видатки контролює Скарбниця з допомогою своїх контрольних систем [129, с.63].

Відкритість для громадськості забезпечується регулярною та обов'язковою публікацією звітів інспекторату в засобах масової інформації, таким чином забезпечується можливість впливати на поведінку керівництва в'язниць. Крім того, засоби масової інформації постійно цікавляться умовами утримання в'язнів і висвітлюють роботу й висновки інспекторату.

Взаємодія з громадськістю забезпечується через інститут моніторингових рад (які раніше називалися радами відвідувачів). Вони виконують функції місцевих інспекторатів і мають право відвідувати в'язницю в будь-який час і отримати доступ у всі сфери. Такі ради здійснюють моніторинг умов утримання і повідомляють про них, подаючи регулярні річні звіти міністрові внутрішніх справ [517, р.2].

Взаємодію із системою в'язниць здійснює парламент, зокрема через домовленості щодо відповідальності міністерств, а також через розслідування, що їх проводить Комітет державних рахунків та внутрішніх справ. Крім цього, спостерігається помітне збільшення обсягу законодавчих актів Об'єднаного Королівства, що впливає на роботу пенітенціарних установ, зокрема внаслідок інкорпорування до законодавства Великої Британії європейських конвенцій. Особливо серйозні зміни спричинило інкорпорування до англійських законів Європейської конвенції з прав людини [518, р. 23]. Крім того, відзначається інтенсивне застосування квазісудової системи опрацювання скарг. В'язні можуть подавати скарги місцевим радам, а також двом службам омбудсменів. Парламентський омбудсмен опрацьовує скарги, подані членам парламенту, а омбудсмен у справах в'язниць та умовного звільнення працює безпосередньо зі скажниками. Омбудсмен у справах в'язниць та умовного звільнення має право відвідувати в'язниці і користується ним для опитування персоналу та в'язнів. Однак цей омбудсмен має серйозні труднощі щодо отримання інформації від Служби в'язниць і не має формальних повноважень щодо забезпечення виконання своїх рекомендацій [523].

Не можна залишити поза увагою функціонування приватних в'язниць в Англії – 9% ув'язнених відбувають покарання у в'язницях приватного сектору.

Тим самим створене середовище конкуренції між державними тюремними інституціями та приватним сектором. Тут необхідно наголосити, що діяльність приватних в'язниць знаходиться під постійними та суворим контролем з боку Служби в'язниць і повинна відповідати установленим державним стандартам.

Необхідно відзначити досвід внутрішньосистемної та внутрішньоструктурної взаємодії. У межах Служби в'язниць відбувається інтенсивна ротация вищого керівного персоналу між різними установами, а працівники Головного офісу часто працюють на місцевому рівні, проводячи оцінювання ефективності. В окремих в'язницях молодший персонал засвоює моделі спільної роботи, взаємного нагляду і суворого дотримання норм поведінки. Засоби контролю, основані на взаємності, поширюються на моніторинг і вплив з боку недержавних учасників. Представники неурядових інституцій сприяли підвищенню впливу поглядів, що їх традиційно дотримуються недержавні організації, які здійснюють моніторинг пенітенціарної системи, зокрема «Howard League for Penal Reform» та «Prison Reform Trust», програма яких передбачає модернізацію умов утримання у в'язницях [129, с.67].

Взаємодія у більшості випадках відбувається у плановому та керованому режимі, однак трапляються випадки, коли її організація вимагає епізодичності, разовості. Така взаємодія відбувається, як правило, у випадках надзвичайних ситуацій - заколотів або втеч.

Насамкінець слід підсумувати, що, незважаючи на достатньо ефективно побудовану систему органів та установ виконання покарань, в Англії загалом, з погляду людей, які працюють у цій системі, на сьогодні пенітенціарні установи підлягають неймовірно складному комплексові численних гібридних систем контролю, які часом суперечать одна одній, а система взаємодії не є ефективною, потребує удосконалення і не приносить значного позитивного результату [523].

Спорідненою до англійської (зважаючи на ознаки правової системи) є пенітенціарна система Сполучених Штатів Америки. У цій країні в'язниці

утримують органи влади федерального рівня, рівня штату та місцевого рівня. Загальне керівництво пенітенціарною системою здійснюється Федеральним бюро в'язниць [513].

Особливістю функціонування системи установ виконання покарань у США є те, що протягом останніх десятиліть кількість спецконтингенту збільшилась на понад 150 тисяч осіб, а відповідно, збільшилась кількість в'язниць, в яких утримують ув'язнених [522].

Федеральне бюро в'язниць входить до складу Міністерства юстиції, яке і здійснює координацію його діяльності та визначає загальні напрямки розвитку. Американські в'язниці подібно до англійських постійно взаємодіють з державними органами та неурядовими інституціями.

Організація взаємодії в США спрямовується, починаючи з 1970-х років, не на реабілітацію, а на стримування в'язнів, превенцію [239, с.18].

Специфічними для цієї держави суб'єктами взаємодії виступають: Конгрес та його комітети, Генеральна рахункова палата, Американська асоціація виправних закладів, офіс управління та бюджету, офіс управління персоналом, Комісія з питань надання рівних можливостей працевлаштування, Рада з питань захисту системи заслуг, Федеральне управління з питань трудових відносин, приватні компанії, громадські організації.

Останнім часом набуває розповсюдження взаємодія пенітенціарних установ і судів. Федеральне бюро в'язниць значною мірою уникає судових заходів, реалізуючи стратегію співпраці, спрямовану на запобігання конфліктам, та використовуючи внутрішню програму адміністративної реформи, ініційовану після консультацій з федеральними судами. Суди приймають до розгляду лише ті скарги, які пройшли через внутрішні процедури опрацювання скарг. Суддів регулярно запрошують відвідати заклади позбавлення волі, тому вони не можуть визнати жоден аспект діяльності федеральних в'язниць неконституційним [479, с.59].

Представників громадськості, засобів масової інформації та суддів запрошують відвідати в'язниці в межах різних програм, спрямованих на

забезпечення моніторингу їхньої діяльності. Існує кілька зацікавлених груп, які здійснюють моніторинг в'язниць, а їхня здатність отримувати інформацію про систему після прийняття Закону про свободу інформації посилилась [515, р.13]. Головний офіс Федерального бюро в'язниць традиційно заохочує взаємодію як спосіб вироблення спільного набору стандартів для різних пенітенціарних установ, розосереджених по великій географічній території. Зважаючи на федералізм у сучасній інституційній системі, політику центральних органів розробляють на засадах співпраці зі службами низового рівня; її контроль та кодифікацію здійснює управління національної політики. Формування регіональної політики відбувається після консультацій з керівниками конкретних виправних закладів.

Федеральне бюро в'язниць співпрацює з професійними організаціями приватного сектору, зокрема Американською асоціацією виправних закладів та Спільною комісією з питань акредитації організацій у сфері охорони здоров'я. У 2009 році понад три чверті закладів, підпорядкованих Федеральному бюро в'язниць, були акредитовані Американською асоціацією виправних закладів.

Внутрішньосистемна взаємодія полягає в інформуванні вищих за рівнем управління органів нижчими, а також в постійній ротатії кадрів. Наприклад, ротатія стає тим інтенсивнішою, чим вищим є рівень керівництва посадовців; перед призначенням на посаду начальника виправного закладу кандидат обов'язково повинен мати досвід роботи в головному офісі національного або регіонального рівня [515, р.145]. Існують також основані на засадах взаємності засоби контролю „місцевого” рівня, які передбачають ротатію персоналу між різними закладами.

Серед іншого необхідно відзначити досвід співпраці в'язниць з підприємствами щодо залучення засуджених до праці.

У США ще в 1934 р. було створено Федеральне тюремне промислове об'єднання, яке використовує працю засуджених на державних промислових підприємствах [385, с.28]. Широке розповсюдження має практика укладання контрактів виправних установ з підприємцями про поставку робочої сили. При

цьому підприємці у багатьох випадках беруть на себе витрати з конвоювання ув'язнених до місця роботи і назад, а також з нагляду за ними протягом робочого дня. У США вважається вигідним будувати промислові підприємства поблизу виправних установ. Ув'язнені залучаються для роботи на заводах з виробництва бетонних блоків і цегли, переробці деревини, металообробці, на швейних та тютюнових фабриках. Крім того, вони працюють в майстернях з ремонту автомобілів, на лісозаготівлях, в тваринництві, тобто праця ув'язнених використовується фактично у всіх галузях промисловості та сільського господарства [525].

Відповідно до федерального законодавства за сприяння управління штатів засуджені та звільнені з місць позбавлення волі можуть одержувати у разі потреби допомогу від приватних підприємств. Взаємодія управлінь з приватними установами передбачає навчання засуджених кваліфікованим спеціальностям. Контракти укладаються з громадськими та приватними організаціями з метою отримання рекомендацій для працевлаштування. Крім того, приватні та державні клініки надають необхідне медичне обслуговування цим особам і сприяють в проведенні обслуговування психологами. Багато виправних установ мають контракти з приватними підприємцями про організацію професійного навчання ув'язнених. Випускники одержують свідоцтва про закінчення курсів навчання, які забезпечують влаштування на роботу на це підприємство [385, с.67].

Так само як і в Англії, у США існують приватні в'язниці. На федеральному рівні приватні заклади використовують меншою мірою, ніж у деяких штатах, однак 18 відсотків в'язнів, які перебувають під юрисдикцією Федерального бюро в'язниць, нині утримують у закладах, що функціонують за контрактом з приватним сектором або органами влади рівня штату чи місцевого рівня. Конкурентний ринок приватних пенітенціарних установ у США охоплює сімнадцять фірм-надавачів подібних послуг для дорослих в'язнів, хоча сьогодні не всі з них працюють за контрактом з ФБВ. Найбільшими приватними компаніями в цій сфері є „Wackenhut Corrections” та „Corrections Corporation of America”. У цих фірмах діє система моніторингу й аудиту якості, яка

доповнюється акредитацією від Американської асоціації виправних закладів, стандарти якої застосовуються і до державних в'язниць [525].

Поняття «приватна в'язниця» не означає, що певна фізична чи юридична особа отримує право власності на в'язничне приміщення, куди держава направляє ув'язнених. Цей термін передбачає, що недержавна компанія укладає контракт з в'язничним відомством. Відповідно до умов контракту компанії делегуються всі або частина функцій з в'язничного управління. Але жодна в'язниця не є повністю приватною і незалежною від урядового контролю [510, с.213].

Не менш цікавим є досвід організації взаємодії виправних установ з різними інституціями у країнах Європи: Німеччині, Франції, країнах Скандинавії.

У Німеччині загальне керівництво діяльністю пенітенціарних установ здійснює Федеральне міністерство юстиції. Суб'єктами взаємодії виступають Міністерства юстиції федеральних земель, суди, суди другої інстанції, у віданні якого знаходяться заклади позбавлення волі, фінансові та аудиторські служби, Державна Рада працівників тюрем, Комітет з розгляду скарг, громадські установи, підприємства.

Директиви федерального рівня, узгоджені міністрами юстиції земель, вимагають, щоб регуляторні органи (Aufsichtsbehörde) відвідували пенітенціарні установи так часто, як це необхідно, для того, щоб завжди бути «поінформованими про все, що відбувається у в'язниці», водночас гарантуючи окремим землям право регулювати громадський доступ до інформації [358, с.70].

З моменту ухвалення Закону 1977 р. простежуються загальні тенденції в бік скорочення використання ієрархічних структур і перенесення наголосу у сферу взаємності. Землі співпрацюють між собою, щоб запобігти конкурентному порівнянню ефективності, а взаємини між в'язницями та міністерствами в деяких, особливо малих, землях дуже тісні й неформальні. Застосовуються неформальні методи впливу на поведінку. Пенітенціарні установи обмінюються

інформацією в різний спосіб, іноді зі своїми колегами з різних земель, часом щоб захистити свою автономію від зазіхань урядових департаментів [228, с.28].

Пенітенціарний сектор Франції рідко привертає до себе увагу загальних, урядових або соціальних кіл, окрім випадків тимчасових спалахів інтересу одразу після певних кризових подій. В'язниці номінально перебувають у сфері компетенції міністра юстиції (посада високого рівня в уряді), хоча пенітенціарна система, зазвичай, не належить до актуальних політичних пріоритетів міністра [488, с.75].

Система виконання покарань Франції складається з: Дирекції пенітенціарної адміністрації; 8 регіональних дирекцій (Бордо, Діжон, Лілля, Ліон, Марсель, Ренн, Страсбург, Тулуза); місії заморських територій; 188 установ; 1 медичної установи; 102 служб реабілітації і пробації; служби пенітенціарної зайнятості; національної школи пенітенціарної адміністрації. Співвідношення ув'язнених - працівник розподілиться наступним чином: на 100 ув'язнених - 40 чоловік наглядового персоналу і 1 соціальний працівник [243, с.115].

Ю.П. Скачко у книзі „До каяття через ув'язнення” відзначає, що громадські організації беруть широку участь у діяльності пенітенціарних закладів Франції. Так, зокрема, за 2002 рік з 23 667 ув'язненими було проведено 3 582 667 годин навчання, з них: для отримання ними кваліфікації - 68,4 %; обговорення планів на життя - 8,9 %; підготовка до звільнення - 6,8 %; у педагогічних центрах і педагогічних майстернях - 5,4 %; боротьба проти неписьменності - 5,8 % [433, с.56].

Цим займалися: приватні асоціативні або громадські організації - 41,69 %; організація „ГРЕТА” (національна освіта) - 38,55 %; пенітенціарна адміністрація - 7,25 %; приватні групи - 5,46 %; інші - 7,05 %. З 407 ув'язнених одержали право скласти шкільні або університетські іспити. З 488 ув'язнених здобували освіту заочно. Протягом 2002 року навчалось 3 092 з 3 862 неповнолітніх ув'язнених. З 336 неповнолітніх, допущених до іспитів в 2002 році, 199 одержали свідоцтво про неповну середню освіту, 39 - свідоцтво про закінчення

коледжу, 3 - дипломи про професійну освіту, 6 - стали бакалаврами. Ув'язнені мають доступ до всіх галузей культури (читання, мистецтво, театр, музика, танці і т.д.) [433, с.57].

С.В.Зливко також зазначає, що представники мистецтва і культури регулярно відвідують пенітенціарні установи. При кожній установі існує соціально-культурна і спортивна асоціація під егідою Міністерства юстиції, яка має на своїй меті підтримку прагнення ув'язнених долучитися до суспільного життя. Інші національні асоціації також беруть участь у діяльності системи. Серед таких організацій: Національна асоціація візитерів в'язниць; Auxilia (заочне навчання); CLIP (інформаційний пенітенціарний клуб); Лист від Бове (листування з ув'язненими); французький Червоний хрест та інші. Станом на 1 січня 2003 року в пенітенціарних установах було 918 священників, з яких: 323 оплачувались адміністрацією; 411 священників-добровольців; 184 добровільних помічників священників [243].

Серед іншого необхідно відзначити, що суб'єктами взаємодії є також Парламент Франції, суди, громадські регулярні організації, місцеві наглядові комітети, інспекторат в'язниць, державні органи, соціальні служби, підприємства та організації.

У норвезькому секторі в'язниць, особливо на рівні окремих установ, традиційно переважає досить зручна форма професійної взаємності, яка поєднується з наглядом з боку широкого спектра різних органів. У цій країні немає конкуренції між державними та приватними установами, а принцип планованої випадковості застосовується лише обмеженим чином. Однак протягом останніх кількох десятиліть традиційне домінування фахівців пенітенціарної системи певною мірою було обмежено через інтенсивне залучення фахівців з інших професійних сфер [364, с.86].

Загальне управління здійснює Міністерство юстиції Норвегії, а централізоване управління в'язницями в цій країні організоване у формі окремого підрозділу міністерства та із застосуванням незалежної агенції, яка має назву Департамент у справах в'язниць та умовного звільнення.

Особливістю пенітенціарної системи Норвегії є те, що частина інституцій, зокрема невеликі пенітенціарні установи, користується істотною автономією, а деякі з них узагалі не підпорядковуються вказівкам Міністерства юстиції

Суб'єктами взаємодії, окрім традиційних соціальних служб та деяких правоохоронних структур, є: контрольні ради, які відвідують установи для формування об'єктивної та реалістичної інформації про діяльність в'язниць, парламентський омбудсмен, засоби масової інформації, національні та міжнародні громадські організації, суди, Регуляторні установи із загальносуспільних питань.

Взаємність зазнала подальших змін унаслідок переходу від режиму самодостатності в'язниць до моделі імпорту товарів та послуг. До початку 1970-х років в'язниці були більш закритими для зовнішнього світу, ніж сьогодні. Внутрішній персонал та офіцери в'язниць самі проводили всі процедури й надавали всі послуги. Цю традиційну політику активно критикували, а Норвезька асоціація за реформу пенітенціарної системи (KROM), заснована 1968 р., перетворилась на загальновідому недержавну групу, яка вимагала змін у пенітенціарній системі. Представники цієї асоціації доводили, що в'язниця має стати ареною для реабілітації, тому її треба зробити відкритою для пропозицій зовнішніх структур, зокрема у сфері освіти й медичного обслуговування. Починаючи з 1977 р., державна політика щодо в'язниць та системи умовного звільнення враховує позицію цієї організації. Поступово до системи в'язниць було включено освітні й медичні заклади. У 1988 році відповідальність за забезпечення лікування було передано від Міністерства юстиції до Міністерства охорони здоров'я. Нині в найбільших в'язницях в режимі повної зайнятості працюють професійні медичні групи в складі лікарів, медичних сестер, психологів та психотерапевтів. Підтримуються й тісні взаємини між в'язницями та центрами зайнятості, реабілітаційними центрами, бібліотеками, управліннями соціального забезпечення та соціального страхування. Норвегія має досвід тривалої співпраці з норвезькою церквою, яка призначає у в'язниці своїх священиків і, крім того, спостерігається дедалі більша зацікавленість з боку

представників науки, яка знаходить своє відображення в активізації соціологічних досліджень системи в'язниць, а також з боку мас-медіа. Ці тенденції сприяють ширшому залученню до системи в'язниць сторонніх фахівців і ослабленню традиційного домінування в процесах формування системи невеликої групи пенітенціарних фахівців [214].

Таким чином, можна підбити певні підсумки.

1. Функціонування пенітенціарних систем країн Європи та США знаходиться в принципово іншому (в порівнянні з українською системою) економічному, соціальному, кримінально-правовому стані. Для пенітенціарних установ цих країн характерною є певна автономія у своїй діяльності, достатнє фінансове забезпечення, значний громадський та державний контроль.

2. Для пенітенціарних систем країн Європи та США (як і для України) існує проблема забезпечення виконання усіх європейських та світових стандартів пенітенціарної сфери. Саме тому функціонування пенітенціарних систем країн Європи та США часто піддається критиці з боку міжнародних правозахисних інституцій.

3. Основними напрямками організації взаємодії органів та установ пенітенціарних систем країн Європи та США є залучення засуджених до праці та надання їм можливості отримати освіту. Серед іншого необхідно відзначити такі форми взаємодії, як надання засудженим юридичної, соціальної, психологічної та духовної допомоги.

4. Особливістю функціонування пенітенціарних систем країн Європи та США є наявність додаткових спеціальних наглядових та контролюючих інституцій.

5. У багатьох країнах Європи та в США засоби масової інформації, хоча і виступають дієвим механізмом контролю за функціонуванням пенітенціарних систем, не мають постійного стійкого інтересу до висвітлення проблем, пов'язаних з їхньою діяльністю.

Підсумовуючи, можна сказати, що досвід організації взаємодії установ пенітенціарних систем країн Європи та в США не можна використовувати в

Україні, не адаптувавши до особливостей вітчизняної кримінально-виконавчої системи. Крім того, серед позитивних моментів необхідно констатувати, що у пенітенціарних справах досліджених держав є серйозні недоліки, які властиві більшості тюремних систем світу.

***

Висновки до розділу

1. Ознаками взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями є:

- організована спільна діяльність органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями;
- спільна діяльність, узгоджена за цілями, місцем та часом;
- діяльність організована у відповідності з вимогами чинного законодавства;
- узгоджена діяльність, спрямована на досягнення цілей та завдань взаємодіючих суб'єктів;
- пріоритетною метою взаємодії є здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

2. Правове регулювання взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями можна визначити як державно-владний вплив на відносини, що склалися з приводу організації взаємодії зазначених суб'єктів, який здійснюється за допомогою всієї системи юридичних засобів з метою їхнього впорядкування та закріплення, на базі якого формується юридична основа для організації спільної діяльності учасників регулятивних відносин та досягнення визначених цілей.

3. Класифікацію нормативних правових актів з питань взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями можна проводити за такими критеріями: 1) в залежності від їхньої юридичної сили (у такому випадку виділяються: міжнародні правові акти, які в установленому

порядку імплементовані в систему законодавства України, Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти, відомчі нормативні акти); 2) за масштабом та конкретністю регулювання питань взаємодії (нормативно-правові акти, які регулюють питання взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, можна розподілити на концептуальні та конкретно-організаційні); 3) за суб'єктами взаємодії (нормативно-правові акти можуть бути розподілені на нормативно-правові акти, які регулюють питання взаємодії органів та установ ДПтС України: з державними органами (правоохоронними, а також тих, які не належать до системи правоохоронних); з неурядовими інституціями (громадськими, релігійними, правозахисними організаціями, приватними підприємцями тощо)); 4) за напрямками взаємодії (нормативно-правові акти можуть бути розподілені на нормативно-правові акти, які регулюють питання: проведення спільних заходів; обміну інформацією; організації громадського та іншого контролю тощо); 5) у залежності від спрямування конкретних спільних заходів (взаємодія може бути організована для: правозахисту засуджених; реабілітуючого впливу на засуджених; боротьби зі злочинністю (в т.ч. серед засуджених); медичного обслуговування тощо).

4. Аналіз зарубіжного досвіду у сфері організації взаємодії дозволяє узагальнити наступне:

– Функціонування пенітенціарних систем країн Європи та в США перебуває в принципово іншому (в порівнянні з українською системою) економічному, соціальному, кримінально-правовому стані. Для пенітенціарних установ цих країн характерною є певна автономія у своїй діяльності, достатнє фінансове забезпечення, значний громадський та державний контроль.

– Для пенітенціарних систем країн Європи та в США (як і для України) існує проблема забезпечення виконання усіх європейських та світових стандартів пенітенціарної сфери. Саме тому функціонування пенітенціарних систем країн Європи та в США часто піддається критиці з боку міжнародних правозахисних інституцій.

– Основними напрямками організації взаємодії органів та установ пенітенціарних систем країн Європи та в США є залучення засуджених до праці та надання їм можливості отримати освіту. Серед іншого необхідно відзначити такі форми взаємодії, як надання засудженим юридичної, соціальної, психологічної та духовної допомоги.

– Особливістю функціонування пенітенціарних систем країн Європи та в США є наявність додаткових спеціальних наглядових та контролюючих інституцій.

– У багатьох країнах Європи та в США, засоби масової інформації, хоча і виступають дієвим механізмом контролю за функціонуванням пенітенціарних систем, не мають постійного стійкого інтересу до висвітлення проблем, пов'язаних з їхньою діяльністю.

РОЗДІЛ 3.

ПРОЦЕДУРА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ДПтС УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНИМИ ТА НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

3.1. Принципи та стадії взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями

Організація взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями - це достатньо складний процес, який включає в себе сукупність процедурних заходів і повинен ґрунтуватися на чітко визначених засадах. Проведене теоретичне дослідження взаємодії досліджуваних суб'єктів свідчить про утворення специфічної системи, яка об'єднана завданнями та пріоритетною метою реалізації політики у сфері кримінальних покарань, а тому їхня спільна діяльність повинна бути приведена до єдиних принципів взаємодії, що забезпечить стабільність та урегульованість, а також убезпечить від порушень та зловживань з боку її сторін.

Питання принципів діяльності правоохоронних органів в Україні для вітчизняної науки не нове. Натомість принципи взаємодії викликають у науковців різноманітність підходів.

В.Т. Білоус відзначає, що суспільство зацікавлене в наявності стабільної системи діяльності правоохоронних органів, яка повинна функціонувати на принципах законності, гуманізму, гласності, презумпції невинуватості, стійкості, розмежування повноважень та узгодженій співпраці правоохоронних органів [163, с.141].

Колектив російських вчених-адміністративістів - О.П.Альохін, О.П.Кармолицький, А.А. Козлов - до принципів правоохоронної системи відносять [124, с.314]: 1) Все, що не дозволено, те заборонено. Вся діяльність правоохоронної системи повинна бути чітко визначена, бо невизначеність може

створювати підстави для порушення законності. Тому правове регулювання поведінки громадян повинно здійснюватися на основі принципу: "Все, що не заборонено, дозволено". Відповідно будь-які незаборонені дії необхідно розглядати як правомірні. Органи держави здійснюють функції, в основі яких міститься громадський інтерес, тому вони діють за принципом: "Дозволено те, що не заборонено" [403, с.79]. 2) Узгодження приватних і громадських інтересів. 3) Демократизм. 4) Системність. 5) Багатоваріантність вирішення проблем правової охорони суспільних відносин. 6) Принцип поваги до людської гідності, прав, свобод і законних інтересів особи. 7) Законність діяльності правоохоронної системи [403, с.79-80].

Принципи, на які спирається правоохоронна діяльність, складають цілісну систему. До якої, враховуючи викладені вище положення, слід віднести: принцип гуманізму; принцип демократизму; принцип соціальної справедливості; принцип добropорядності громадян; принцип верховенства права; принцип законності; принцип рівності всіх перед законом; принцип гласності; принцип взаємодії з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням; принцип незалежності суб'єктів правоохорони; принцип професіоналізму та компетентності; принцип безперервності [302, с.91].

Не вдаючись до глибокого аналізу принципів функціонування правоохоронних органів, торкаючись специфіки нашого дослідження, відзначимо, що стаття 2 Закону України „Про ДКВС України” основними принципами діяльності ДКВС України визначає: 1) законність; 2) повагу та дотримання прав і свобод людини та громадянина; 3) гуманізм; 4) позапартійність; 5) єдиноначальність; 6) колегіальність при розробці важливих рішень; 7) взаємодію з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями; 8) відкритість для демократичного цивільного контролю [21].

Таким чином, сама взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними

організаціями визнається принципом діяльності ДКВС України. На наш погляд, це свідчить про те, що взаємодія як принцип, а також вимоги та правила організації взаємодії мають спільні ознаки з принципами управління. Це підтверджується науковими дослідженнями (див., наприклад, [141], [263]). М.І. Липатов пояснює такий стан тим, що, по-перше, і управління, і взаємодія мають спільну мету – ефективне функціонування системи; по-друге, будучи цілеспрямованим, „процес взаємодії підкоряється загальним закономірностям управління і містить в собі всі основні його елементи” [308, с.7]. О.П. Рябченко визначає принципи державного управління як “...об’єктивні, універсальні, необхідні закономірності взаємовідносин між суб’єктом та об’єктом управління, причому взаємовідносини змінюються відповідно до форм державного устрою” [426, с.30]. Крім того, Л.О.Фещенко зазначає, що і управління, і взаємодія охоплюють не лише окремі елементи, рівні, явища, а весь комплекс рис, властивостей та процесів управлінської системи [481, с.81].

Отже, взаємодія в діяльності правоохоронних органів (і в діяльності ДКВС України) виступає одним із принципів. Проте необхідно зазначити, що і сам процес взаємодії наділений власними принципами. Тому актуальним є дослідження принципів взаємодії різних правоохоронних органів і на тлі цього визначення поняття та системи принципів взаємодії органів та установа ДПтС України з державними та неурядовими інституціями. Принагідно зазначимо, що в науці є позиції, які повністю заперечують існування окремих принципів взаємодії правоохоронних органів, повністю поширюючи на цей вид діяльності принципів правоохоронної діяльності [235, с.14]. На наш погляд, такі погляди є недостатньо обґрунтованими, адже фактично кожен правоохоронний напрямок має свою специфіку, а відповідно, і специфічними є засади спільної діяльності різних правоохоронних органів.

Крім того, слід погодитись з Л.О.Фещенко, яка зазначає, що, „по-перше, взаємодія – це один із основних системостворюючих чинників, без якого належне функціонування елементів правоохоронної системи як цілого та існування самої системи взагалі не можливе, тому спроба звести взаємодію до „окремого”

інституту не є науково обґрунтованою. По-друге, взаємні стосунки між суб'єктами правоохоронної діяльності підпорядковані певним тенденціям, тому їх актуалізація на практиці не припускає довільності та стихійності. Поняття „принципи взаємодії” у правоохоронній діяльності уособлює в собі всі найбільш необхідні, важливі і сталі аспекти” [481, с.79-80].

О.Ф. Долженков, розглядаючи питання взаємодії оперативних підрозділів, зазначав, що реалізація принципу взаємодії протягом багатьох років залишається гострою і в деяких питаннях невирішеною проблемою. Серед причин вказаний автор відзначає: недосконалість теоретичного вирішення проблеми взаємодії; відсутність нових підходів до тісної співпраці; неузгодженість дій; відсутність єдиного координаційного центру; громіздкість організації взаємодії, дублювання ланок управління, але суті їх не розкриває [221, с.147].

Під принципами взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією Д.Г. Заброта розуміє систему установок, керівних начал, відправних положень, які відбивають об'єктивні закономірності розвитку правоохоронних відносин у сфері боротьби з корупцією на сучасному етапі існування суспільства і визначають сутність взаємовідносин між суб'єктами, які взаємодіють з метою виконання покладених на них загальних та індивідуальних завдань [231].

Л.О.Фещенко, досліджуючи принципи взаємодії органів внутрішніх справ з податковою службою, визначає їх як основоположні засади, що відображають об'єктивні закономірності спільної узгодженої діяльності цих органів, закріплені в нормативних актах та покладені в основу організації та здійснення механізму взаємодії [481, с.179].

Зважаючи на вищезазначене, під принципами взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями необхідно розуміти систему базових, основоположних засад, відправних положень, які визначають сутність, покладені в основу механізму та відображають об'єктивні закономірності організованої у відповідності з вимогами чинного законодавства, узгодженої за цілями, місцем та часом спільної діяльності означених суб'єктів взаємодії для досягнення їхніх індивідуальних та спільних

завдань.

Таке визначення, на наш погляд, найбільш повно відображає зміст принципів взаємодії, має практичне значення для формування нормативної основи організації взаємодії і вимагає в подальшому дослідженні визначення конкретних принципів, на яких вибудовується взаємодія органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями.

Якщо проаналізувати праці науковців (див., наприклад, [269], [307], [319], [322], [357], [387], [490], [309], [326], [378], [148], [410], [413], [444]), які досліджували питання управління, адміністративного процесу, взаємодії різних правоохоронних органів, можна узагальнити, що, як правило, принципи поділяються на дві великі групи: загальні (інколи - основні) та спеціальні (інколи-специфічні).

Наприклад, до основних принципів взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією Д.Г. Заброда відносить наступні: законність, науковість, економічну доцільність, безперервність, плановість, гласність, системність, комплексність, спільність інтересів, "головну ланку", маневреність, паритетність (рівність), спеціалізованість (оптимальне використання можливостей взаємодіючих суб'єктів), пропорційну відповідальність за наслідки взаємодії, посилення управляючих параметрів системи, непересічення компетенції, комплексне використання сил та засобів взаємодіючих сторін та деякі інші [230, с.75]. О.М. Бандурка та О.В. Джафарова виділяють такі основні принципи партнерства між органами внутрішніх справ та населенням: верховенство права; відповідність законодавства України міжнародним нормам з питань охорони прав людини; забезпечення прав і свобод людини і громадянина як основний обов'язок правової демократичної держави; законність; рівність сторін перед законом; піднесення ролі громадських правозахисних організацій та їхньої участі у формуванні державної правової політики; оптимальне залучення громадськості до охорони правопорядку і боротьби зі злочинністю; забезпечення контролю суспільства за здійсненням міліцією своїх повноважень; гласність; повага до особи; соціальна справедливість [147, с.48]. В.М. Фесюнін до

загальних відносить такі принципи взаємодії: законність, науковість, гласність та системність; до спеціальних: територіально-галузевий; безперервності; цілеспрямованості; взаємодопомоги; економічної доцільності [480, с.46-47].

Ми підтримуємо позицію щодо розподілу принципів взаємодії на загальні та спеціальні. Проте щодо взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями розподілення принципів повинно здійснюватися, окрім згаданого розподілу, ще й за критерієм суб'єктів взаємодії. Тобто загальні принципи будуть єдиними для взаємодії органів та установ ДПтС України як з державними, так і з неурядовими інституціями.

Спеціальні ж принципи будуть додатково диференціюватися окремо ще і на принципи взаємодії з неурядовими інституціями і принципи взаємодії з державними органами. Такий розподіл, на наш погляд, є цілком виправданим, адже специфіка організації взаємодії, а відтак і її засад є різними стосовно неурядового сектору і державних органів.

Таким чином, структуру принципів взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями можна відобразити наступним чином:

1. Загальні принципи;
2. Спеціальні принципи:
  - Принципи взаємодії органів та установ ДПтС України з державними інституціями;
  - Принципи взаємодії органів та установ ДПтС України з неурядовими інституціями.

Визначивши структуру принципів, необхідно визначити їхній зміст.

Отже, загальними для взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями є принципи:

- законності;
- науковості;
- плановості;
- системності;

Принцип законності. Взагалі існує достатньо велика кількість думок з приводу законності. Одні вчені визначають законність як точне, неухильне дотримання, виконання норм права всіма учасниками суспільних відносин [318]; інші розкривають її сутність через таку категорію як "режим" [313, с.67]. Законність - це багатогранне і багатоаспектне явище, яке виявляється у вигляді принципу, методу і режиму і полягає в обов'язковому дотриманні і виконанні законів та підзаконних актів органами державної влади, місцевого самоврядування, посадовими особами, а також уповноваженими на те особами [347, с.178]. Подібного висновку дійшов і В.В. Самохвалов, який зазначає, що законність – це обумовлене закономірностями суспільного розвитку комплексне соціально-правове явище, яке складається з трьох взаємозв'язаних складових – принцип, метод і режим існування держави, що полягає у розумінні і суворому і неухильному виконанні всіма суб'єктами правовідносин вимог законодавчих актів, які повинні відповідати принципу справедливості права, як в процесі правореалізації, так і в процесі правотворчості [427, с.192]. Натомість для нашого дослідження законність має ключове значення саме як принцип. З цього приводу В.В. Самохвалов зазначає, що „принципи законності – відправні начала, незаперечні вимоги, що покладені в основу формування права і мають визначати поведінку учасників правовідносин. Принципи законності розкривають її сутність як режиму суспільно-політичного життя в демократичній правовій державі” [427, с.85].

Принцип законності фактично є базовим для будь-якої діяльності в державі. Він відображений та закріплений у Конституції України (статті 1, 3, 6, 8 та інші) і в першу чергу визначає Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу, в якій діє принцип верховенства права [1].

Буквальне розуміння цього принципу стосовно організації взаємодії означає, що спільні дії повинні ґрунтуватися на нормативно встановленій основі. Тобто процедура, механізм, форми та інші аспекти організації взаємодії повинні бути закріплені в нормативно-правових актах. Ґрунтовний аналіз правової основи взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та

неурядовими інституціями (який було проведено у попередньому розділі дисертації) свідчить про те, що питання взаємодії не уніфіковані, а знаходять своє закріплення в нормативних актах різного регулятивного спрямування та різної юридичної сили. Зважаючи на це, правове забезпечення взаємодії потребує удосконалення.

Серед іншого, принцип законності встановлює єдині вимоги для суб'єктів взаємодії під час процесу спільної діяльності, що є певною гарантією її прозорості, чіткого встановлення та розмежування компетенції та функцій суб'єктів.

Принцип законності фактично встановлює правила спільної діяльності через дотримання і виконання правових приписів, що в свою чергу дозволяє організувати належний нагляд та контроль за їхнім виконанням. Таким чином, принцип законності посідає фундаментальне становище в системі принципів взаємодії.

Принцип науковості. Існування даного принципу створює методологічну основу для організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями. З урахуванням положень розділу 1 дисертації, значення принципу науковості полягає у тому, що підвищення ефективності спільної діяльності суб'єктів взаємодії можливе тільки при науковому забезпеченні та супроводженні, а вивчення окремих проблем організації спільної діяльності та шляхи їхнього усунення має відбуватися при застосуванні положень різних прикладних та теоретичних наук.

Принцип науковості має практичне значення: за його допомогою встановлюється коло проблем організації взаємодії, визначаються шляхи їхнього вирішення, які потім формулюються у рекомендаціях та запроваджуються у практичну діяльність з організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

Принцип плановості при організації взаємодії дозволяє визначити цілі, пріоритетні напрямки, ефективно розподілити ресурси, тобто концептуально підійти до процесу співпраці, що надасть можливість сформувати загальне

уявлення про майбутнє взаємодії, визначити поточні проблеми і виробити шляхи їхньої нейтралізації. Плановість є принципом, який забезпечує сталість взаємодії. Проте взаємодія з деякими суб'єктами не завжди носить постійний характер, винятком з цього принципу є співпраця з інституціями, які бажають надати разову допомогу, реалізувати конкретні, одиничні проекти, наприклад, надання благодійної допомоги тощо.

Принцип системності передбачає встановлення між суб'єктами взаємодії зв'язків, які забезпечують постійну та злагоджену спільну діяльність задля досягнення цілей та завдань цієї діяльності. Крім цього, даний принцип, ґрунтуючись на загальнофілософському підході до категорії „система”, визначає взаємодію як явище, у якому поєднуються декілька елементів системи (суб'єкти взаємодії), а також специфічні властивості даних елементів (особливості спрямованості та специфіки діяльності окремих суб'єктів взаємодії).

Крім зазначених принципів, до загальних ми відносимо такі принципи, як:

- оперативність розгляду і прийняття рішень з питань, що потребують спільного вирішення та забезпечення їхнього виконання у межах визначеної компетенції;
- комплексне використання у разі необхідності сил і засобів, що є в розпорядженні взаємодіючих сторін [80];
- пріоритетність мети реалізації кримінально-виконавчої політики.

До спеціальних принципів взаємодії органів та установ ДПтС України з державними інституціями ми відносимо:

- погодженість;
- раціональність використання сил та засобів;
- оперативність;
- взаємну довіру;
- розмежування компетенції;
- професіоналізм;
- керованість;
- конфіденційність (у випадках, встановлених законодавством).

До спеціальних принципів взаємодії органів та установ ДПтС України з неурядовими інституціями ми відносимо:

- погодженість;
- гласність;
- поєднання позиції громадськості з засадами державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- відповідність мети діяльності неурядової організації пріоритетам пенітенціарної справи;
- взаємну довіру;
- професіоналізм;
- керованість.

Дійсно, система спеціальних принципів свідчить про переплітання окремих принципів, характерних для взаємодії як з державними, так і з неурядовими інституціями. Такий стан вважаємо виправданим з огляду на те, що у кожній діяльності є специфічні характеристики, які в цілому мають спільні ознаки і змістовно визначають схожий механізм певних дій. Крім цього, слід додати, що усі зазначені принципи є системою і функціонують тільки у взаємозв'язку один з одним.

Визначивши принципи взаємодії, необхідно зупинитися на питанні її стадій. Природно, що поставлена мета будь-якої діяльності повинна досягатися винятково через чітко встановлений алгоритм дій. Фактично будь-яка цілеспрямована діяльність проходить певні етапи, які послідовно відображають сутність цієї діяльності і визначають сукупність організаційних заходів, необхідних для досягнення мети.

Л.О.Фещенко, досліджуючи механізм взаємодії ОВС з ДПС, визначила його як систему поетапної організації та здійснення спільної узгодженої діяльності цих органів у визначених формах з використанням належних методів, на основі відповідних принципів та згідно з прийнятим управлінським рішенням для ефективного виконання поставлених перед ними завдань [481, с.101].

Визначаючи такий механізм, згадана авторка через стадії розкриває і процесуальну складову взаємодії:

- 1) стадія підготовки та прийняття управлінського рішення щодо взаємодії;
- 2) організаційна стадія (організація взаємодії);
- 3) реалізаційна стадія;
- 4) посторганізаційна стадія (подальше регулювання та корегування взаємодії, контроль) [481, с.102].

Такий підхід в цілому, на наш погляд, видається правильним, однак позиція щодо окремих стадій є дещо ускладненою, адже, по-перше, стадія підготовки та прийняття управлінського рішення щодо взаємодії є частиною управлінського циклу і охоплюється організаційною діяльністю (а тому фактично перші дві стадії збігаються); по-друге, посторганізаційна (четверта) стадія за своїм змістом та назвою повністю ігнорує стадію реалізації і розкриває становище саме останньої.

Тому більш простим, а відповідно, більш ефективним, на наш погляд, видається розподілення процесу взаємодії на такі стадії:

- 1 стадія (початкова) – організаційна;
- 2 стадія (основна) – реалізаційна;
- 3 стадія (заклучна) – підсумкова.

Коротко проаналізуємо ці стадії. Принагідно зауважимо, що визначення стадій взаємодії має значення для подальшого використання при розкритті взаємодії з конкретними державними органами та недержавними організаціями, яке буде здійснюватися у наступних розділах.

1 стадія (початкова) взаємодії – організаційна.

Організація взаємодії – це різновид управлінської діяльності, який здійснюється суб'єктом, що має владні повноваження щодо учасників взаємодії, і спрямований на всебічне забезпечення спільного використання їхніх сил та засобів в інтересах ефективного та раціонального вирішення комплексних для даної соціальної системи проблем [257, с.70]. Дана стадія взаємодії є фактичним початком діяльності, яка в результаті повинна призвести до налагодження

спільної діяльності. Фактичним початком організації взаємодії є прийняття управлінського рішення щодо організації взаємодії.

Питання конкретних методів управлінської діяльності та особливостей прийняття управлінських рішень щодо взаємодії більш детально будуть розглянуті у підрозділі 3.2. цієї дисертації.

Слушною є думка Г.А. Туманова про те, що „організаційна діяльність” і „організація” – це фактично синоніми і носять однакове змістовне навантаження [462, с.42]. Організаційна діяльність щодо взаємодії зводиться до того, щоб сформулювати усі передумови для подальшого безпосереднього процесу спільної діяльності. Така діяльність передбачає:

- формування конкретної мети взаємодії і концепції взаємодії в цілому;
- установлення ділових зв'язків зі стороною, яка бажає або зобов'язана взаємодіяти;
- визначення форми спільних заходів;
- визначення конкретних матеріальних, інформаційних або технічних ресурсів, необхідних для взаємодії;
- планування та визначення способу нормативного закріплення заходів взаємодії;
- підбір конкретних виконавців взаємодії, розподіл повноважень.

Щодо останнього, необхідно відзначити, що організаторська діяльність людей – це важливий системотворчий фактор; вона формує, налагоджує зв'язки і старих, і нових компонентів, їхню взаємодію, їхні взаємовідносини із зовнішнім середовищем [141, с.123]. Проте Г.А.Туманов зазначає, що при поглибленні спеціалізації певної діяльності можлива тенденція до ослаблення зв'язків між ланками системи, замикання винятково на власних завданнях, що стоять перед підрозділами. В таких випадках система втрачає цілісність, що неодмінно призводить до зниження ефективності її функціонування та ефективності функціонування її елементів. На подолання й упередження таких тенденцій повинні спрямовувати свої постійні зусилля керівники та підрозділи, що організовують взаємодію і координують роботу підлеглих [473, с.169].

Питання ініціативи при організації взаємодії залежить від конкретних суб'єктів та форм взаємодії. Інколи початок взаємодії конкретно визначений у нормативно-правових актах і фактично є обов'язковим. Наприклад, питання встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, вирішуються в установленому законом порядку і передбачають інформаційний обмін між установами ДПтС України та ОВС (зокрема, установи виконання покарань направляють до органів внутрішніх справ запити з метою надання міськими (районними) управліннями (відділами) головних управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, управлінь МВС України в областях і місті Севастополі пропозицій щодо обмежень дій піднаглядних) [59]; або питання влаштування осіб, які звільнюються з установ виконання покарань (зокрема, адміністрація установи виконання покарань за три місяці до закінчення строку покарання засудженого до обмеження волі або позбавлення волі на певний строк надсилає повідомлення-запит до відповідного органу внутрішніх справ для перевірки можливості проживання після звільнення за обраним ним місцем проживання, а на засуджених, які звернулись по допомогу у влаштуванні, - повідомлення-запит до відповідного органу праці та соціального захисту населення для перевірки наявності центру соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань, в обраному особою, яка звільняється, регіоні. Повідомлення-запит надсилається стосовно засуджених, які характеризуються адміністрацією установи виконання покарань як такі, що довели своє виправлення та яким до настання передбаченого законодавством терміну можливого застосування умовно-дострокового звільнення залишилося не більше трьох місяців [97]).

В іншому випадку взаємодія починається з ініціативи однієї зі сторін, яка має намір організувати взаємодію. Така взаємодія не має нормативного закріплення і, як правило, оформлюється адміністративними договорами і звичайно не носить обов'язкового характеру, що надає важелі управління організацією взаємодії курівництву установи або органу ДПтС України. Це,

наприклад, взаємодія щодо проведення соціальних, культурних, духовних, виховних заходів, господарської та виробничої діяльності тощо.

2 стадія (основна) – реалізаційна. Саме ця стадія відображає процес погодженої або спільної діяльності. На цій стадії повною мірою реалізується управлінське рішення, здійснюються усі заплановані спільні заходи і формуються попередні результати взаємодії. Дана стадія передбачає:

- діяльність, спрямовану на оперативне управління взаємодією;
- виявлення відхилень від плану та внесення коректив в процес взаємодії;
- попередні підсумки взаємодії.

Слід відзначити, що саме на цій стадії повинна бути реалізована концепція взаємодії – система загальних вихідних положень, які відображають цілі, завдання, ідеї та правила, на основі яких будуються відносини взаємодії, визначаються конкретні заходи взаємодії. Таким чином, реалізуючи засади взаємодії, керівнику установи або органу ДПтС України необхідно визначити елементи зазначеної концепції взаємодії, яку, на наш погляд, умовно можна зобразити у виді набору обов'язкових елементів:

1. Цілі взаємодії, які, природно, обумовлені пріоритетною загальною метою діяльності органів та установ ДПтС України – ефективна реалізація кримінально-виконавчої політики в Україні. Завдання взаємодії визначаються безпосередньо тими заходами, які можуть бути надані тими чи іншими суб'єктами взаємодії. Наприклад, правоохоронні органи в першу чергу визначають завдання з попередження та розкриття злочинів та інших правопорушень, релігійні організації визначають завданнями поширення інформації релігійного характеру, залучення засуджених до релігійного життя, створення умов для можливості проведення релігійних обрядів, безпосереднє проведення заходів релігійного характеру та ін.

2. План реалізації конкретних заходів. Реалізація заходів передбачає наявність кількох організаційних етапів, кожен з яких має стратегічне значення для найефективнішого результату:

- визначення заходів, що будуть проводитись, їхня необхідність та актуальність, очікувані результати (нетривалі та тривалі наслідки реалізації), термін реалізації взаємодії;

- створення необхідних організаційних передумов та оптимальних умов для проведення заходів;

- безпосередня реалізація запланованих заходів.

Серед іншого необхідно погодитися з Л.О. Фещенко у тому, що якщо при безпосередньому здійсненні взаємодії допускаються помилки (як наслідок непродуманого рішення чи непрофесійних дій виконавців), виникає необхідність внести корективи у спільну діяльність. Корегуванню чи виправленню підлягає як управлінський фактор (саме рішення), так і елементи правоохоронної діяльності (форми, методи, сили та засоби). Корекція відбувається як реакція на суб'єктивні упущення організатора чи виконавців взаємодії. Регулювання – це діяльність, пов'язана з об'єктивними умовами, в тому числі з тим, що саме певною мірою статичне рішення не завжди адекватне конкретній динамічній ситуації [481, с.114-115].

3. Необхідні для реалізації взаємодії ресурси. Цей елемент концепції взаємодії передбачає інформацію про:

- працівників органів та установ ДПтС України та відповідної інституції організації, які безпосередньо братимуть участь у реалізації запланованих заходів, їхню кваліфікацію, конкретні функції в межах плану реалізації заходів;

- потреба в сторонніх фахівцях і порядок їхнього залучення;

- порядок надання та використання фінансових та матеріально-технічних ресурсів (якщо таке передбачається взаємодією).

4. Здійснення контролю за спільною діяльністю обумовлено кількома факторами. По-перше, контроль притаманний будь-якій управлінській діяльності. По-друге, будь-яка діяльність щодо роботи зі спецконтингентом пов'язана з небезпекою, тому і заходи повинні здійснюватись у присутності персоналу ДКВС України. По-третє, дотепер існує проблема недобросовісності персоналу.

Реалізація на практиці всіх зазначених елементів приведе до виконання запланованих спільних заходів і досягнення мети взаємодії.

3 стадія (заключна) – підсумкова. Це стадія оцінки результативності спільної діяльності і підбиття підсумків.

Головне змістовне навантаження цієї стадії полягає у визначенні того, чи відповідають результати взаємодії запланованій меті, визначенні причин відхилень та формуванні рекомендацій щодо поліпшення процесу взаємодії в майбутньому.

Існування цієї стадії на практиці приводить до підвищення ефективності взаємодії, зменшує недбале ставлення до цього процесу, підвищує дисципліну процесу спільної діяльності.

У разі необхідності підбиття підсумків, аналіз ефективності та результативності проведеної роботи, визначення нових тенденцій та інша підсумкова інформація може бути оформлена у вигляді звіту, який повинні скласти обидві сторони взаємодії.

Таким чином, визначення принципів, а також стадій взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями повинно поряд з теоретичним мати і практичне значення, бути основою для налагодження системної, постійної та ефективної спільної діяльності. Що в результаті стане базою для формування певного нормативного та управлінського шаблону діяльності з організації взаємодії.

3.2. Повноваження та управлінська діяльність керівників органів та установ ДПтС України щодо організації взаємодії

Як зазначалося у попередньому підрозділі, організація взаємодії прямо пов'язана з прийняттям управлінського рішення з цього питання. Натомість управлінське рішення є складовою всього управлінського процесу, тому актуальним, на наш погляд, є дослідження методів управлінської діяльності керівників органів та установ ДПтС України щодо організації взаємодії.

Насамперед необхідно визначити, яке місце посідає організація взаємодії в управлінській діяльності того чи іншого керівника системи органів та установ ДПтС України. Для цього спочатку визначимо теоретичні положення управлінської діяльності керівників розглянутих органів та установ.

У контексті зазначеного актуальною є думка С.В. Петкова про те, що „менеджер повинен володіти конкретними адміністративними здібностями, тобто умінням змушувати інших людей виконувати свої завдання. Для цього необхідна твердість характеру, наполегливість, енергія. Потрібно виявляти ініціативу, тобто знаходити нові підходи до справи і мати мужність здійснювати ці нововведення. Керівнику слід мати схильність до систематичної планової роботи, тобто вміти уявити собі все завдання в цілому, розділити його на складові елементи, намітити план заздалегідь. Йому не треба боятись брати на себе найскладніше завдання з найважчою відповідальністю. Інші вимоги до виконавця. Його головними якостями є точність і охайність у роботі, ініціатива та самостійність у виконанні завдань” [395, с.65].

Також погоджуємося з позицією М.І. Піскотіна, який вважає, що керівник - є центральною фігурою управлінського процесу і відповідає за виконання усіх функцій органу, а тому змушений для цього діяти в трьох напрямках, які представлені відповідно – основними, зовнішніми і внутрішньоорганізаційними функціями. Основними, на думку М.І. Піскотіна, є функції організації роботи апарату управління, розробка політики і визначення загальної стратегії

розвитку; організаційне планування, підбір і розміщення кадрів, регулювання і розподіл повноважень між ними, координацію їхньої спільної роботи, контроль і перевірку виконання. До зовнішніх функцій відносяться: зв'язок з громадськими організаціями, персональна відповідальність. Внутрішньоорганізаційними функціями є: оцінка роботи підлеглих, їхнє заохочення і застосування до них стягнень, проведення виховної роботи [402, с.7-9]. Отже, визначаючи управлінську діяльність керівника, зазначений автор акцентує увагу на основних напрямках, методах, технологіях діяльності. Досліджуючи це питання, М.О. Іллічов зазначає, що такий стан не є випадковим, адже „якщо для органу технологія діяльності не єдина підстава для класифікації функцій, то для службовців, які забезпечують реалізацію останніх у конкретно взятому органі, – визначальна ознака. Саме технологія визначає подібність адміністративної діяльності всіх посадових осіб” [255, с.84].

У теорії соціального управління діяльність керівника формується з особливостей його статусу, що базується на єдиній з підлеглими підставі. У соціальному статусі керівника виділяють специфічно-керівний, управлінсько-розпорядчий, організаторський і виховний напрямки [327, с.130].

Досліджуючи діяльність посадових осіб органів внутрішніх справ, М.О. Іллічов зазначав, що на практиці посадові особи найчастіше реалізують не всі функції органу державного управління, а лише певну їх частину. Наприклад, начальник районного відділу внутрішніх справ реалізує меншу кількість функцій, ніж начальник управління внутрішніх справ області або міста. Відповідно, функції начальника відділу карного розшуку районного відділу внутрішніх справ є меншими за обсягом ніж начальника районного відділу. Тобто, нижчестояща посадова особа здійснює хоча б одну або декілька функцій всього органу державного керування. Посадову особу, згаданий автор визначає як службовця, який прямо і безпосередньо виконує одну чи кілька функцій організації. Чим вище ранг посадової особи, тим більше управлінських функцій на неї покладається [255, с.76].

Реалізація всього управлінського потенціалу керівником можлива тільки за умови наявності достатньої влади, достатніх повноважень, які обумовлені статусом керівника. Сам же статус визначений нормативними правовими актами та посадовими інструкціями. Слід зазначити, що статус керівника прямо пов'язаний з тими завданнями, які стоять перед конкретною управлінською ланкою, а також виконуваних ним функціями. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне проаналізувати завдання та функції, які стоять перед керівниками різних управлінських рівнів кримінально-виконавчої служби.

1. Центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань – Центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань реалізує єдину державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, спрямовує, координує та контролює діяльність ДКВС України, у межах своїх повноважень видає накази, організовує та контролює їхнє виконання (ст.7 Закону України „Про ДКВС України” [21]).

Керівництво ДКВС України та діяльністю центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань здійснює керівник центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань, який несе персональну відповідальність за виконання завдань ДКВС України.

ДПтС України очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра юстиції України, та звільняє з посади Президент України [43].

Керівник центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань має заступників, які призначаються на посади та звільняються з цих посад у встановленому порядку (ст. 8 Закону України „Про ДКВС України” [21]).

Голова ДПтС України: 1) очолює ДПтС України, здійснює керівництво її діяльністю, представляє ДПтС України у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами, організаціями та несе персональну відповідальність перед Президентом України, Кабінетом Міністрів України і Міністром юстиції України за виконання покладених на ДКВС України завдань і

функцій; 2) вносить на розгляд Міністра юстиції України пропозиції щодо формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і розроблені ДПтС України проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів Міністерства юстиції України з питань, що належать до сфери діяльності ДПтС України; 3) забезпечує виконання ДПтС України Конституції та законів України, актів та доручень Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства юстиції України з питань, що належать до сфери діяльності ДПтС України, та доручень Міністра юстиції України; 4) вносить Міністру юстиції України пропозиції щодо утворення у межах граничної чисельності персоналу апарату ДПтС України та коштів, передбачених на її утримання, а також щодо ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України територіальних органів управління ДПтС України, які є юридичними особами; 5) затверджує за погодженням з Міністром юстиції України схвалені на засіданні колегії річний план роботи ДПтС України та заходи щодо реалізації основних напрямів її діяльності відповідно до визначених завдань; 6) звітує перед Міністром юстиції України про виконання річного плану роботи ДПтС України та покладених на неї завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності ДПтС України, органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях; 7) вносить Міністрові юстиції України пропозиції щодо кандидатур на посади своїх заступників; 8) розподіляє обов'язки між своїми заступниками, визначає ступінь їх відповідальності та керівників структурних підрозділів апарату ДПтС України; 9) затверджує за погодженням з Міністром юстиції України структуру апарату ДПтС України; 10) забезпечує взаємодію ДПтС України із визначеним Міністром юстиції України структурним підрозділом Міністерства; 11) забезпечує дотримання встановленого Міністром юстиції України порядку обміну інформацією між Міністерством та ДПтС України і вчасність її подання; 12) призначає на посади та звільняє з посад за погодженням з Міністром юстиції України керівників і

заступників керівників структурних підрозділів апарату ДПтС України, призначає на посади та звільняє з посад персонал апарату ДПтС України; 13) призначає на посади за погодженням з Міністром юстиції України та головами відповідних місцевих державних адміністрацій (у разі утворення міжрегіональних органів – з головами всіх відповідних обласних державних адміністрацій), звільняє за погодженням з Міністром юстиції України з посад керівників територіальних органів управління ДПтС України, призначає на посади та звільняє з посад за погодженням з Міністром юстиції України заступників керівників територіальних органів управління ДПтС України; 14) затверджує положення про структурні підрозділи апарату ДПтС України; 15) утворює підрозділи кримінально-виконавчої інспекції, установи виконання покарань, слідчі ізолятори, воєнізовані формування, навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, підприємства установ виконання покарань, інші підприємства, установи та організації для забезпечення виконання завдань ДКВС України; 16) представляє в установленому порядку за погодженням з Міністром юстиції України персонал органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України, до відзначення державними нагородами; 17) установлює відповідно до законодавства заохочувальні відзнаки ДПтС України, затверджує положення про такі відзнаки та їх описи, нагороджує ними персонал органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України, інших осіб; 18) присвоює відповідні ранги державним службовцям; 19) присвоює в установленому порядку спеціальні звання рядового, молодшого, середнього і старшого начальницького складу особам, які проходять службу в органах і установах, що належать до сфери управління ДПтС України, вносить за погодженням з Міністром юстиції України Президентові України подання про присвоєння вищих спеціальних звань; 20) визначає порядок і умови укладення контрактів про проходження служби в органах і установах, що належать до сфери управління ДПтС України, призначення на посади за конкурсом; 21) запроваджує режим особливих умов, залучає у разі потреби додаткові сили і засоби органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ України для

припинення групових протиправних дій та ліквідації їх наслідків в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, інформує про такі заходи Міністра юстиції України; 22) вносить Міністрові юстиції України пропозиції щодо граничної чисельності персоналу апарату ДПтС України; 23) затверджує структуру, штатний розпис та кошторис органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України; 24) здійснює інші повноваження відповідно до законодавства [43].

Таким чином, аналіз повноважень керівника Департаменту дозволяє їх згрупувати у такі групи:

1. Нормотворча діяльність, спрямована на загальне управління кримінально-виконавчою службою, а також визначення напрямків її розвитку (пункти 1, 2, 3, 5, 8, 14, 17, 21);
2. Представницька діяльність (пункти 1, 6, 10, 16)
2. Організація кадрової роботи (пункти 4, 7, 9, 12, 13, 18, 19, 20, 22);
3. Створення та спрямування діяльності окремих підрозділів (пункти 15 та 23).

Слід зазначити, що діяльність керівника Центрального органу виконавчої влади за своєю суттю не повинна охоплювати весь спектр питань функціонування системи, а напрямки його діяльності потрібно відрізнити від напрямків функціонування всієї системи органів та установ ДПтС України як правового інституту. Головне призначення керівника: узагальнювати, координувати та спрямовувати діяльність у бік підвищення ефективності.

Для реалізації усієї управлінської діяльності структуру центрального апарату ДПтС України сформовано за принципом функціональних напрямків. Зокрема, головні завдання, покладені на ДПтС України, реалізуються шляхом спрямування діяльності наступних функціональних структурних підрозділів:

- Апарату Голови;
- Департаменту охорони, нагляду і безпеки;
- Департаменту по роботі з персоналом;
- Управління організації діяльності слідчих ізоляторів;

- Управління здійснення контролю за виконанням судових рішень;
- Управління оперативно-розшукової роботи;
- Управління документаційного забезпечення та режимно-секретної роботи;
- Управління з питань запобігання та протидії корупції і внутрішньої безпеки;
- Управління організації контрольно-ревізійної роботи;
- Управління контролю та організаційно-аналітичної роботи;
- Управління соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими;
- Управління організації кримінально-виконавчої інспекції;
- Управління матеріально-побутового забезпечення;
- Управління охорони здоров'я та медико-санітарного забезпечення;
- Управління з організації виробничої діяльності та економіки;
- Управління фінансів;
- Управління оплати праці та соціально-трудова відносин;
- Управління бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- Відділу організації правового забезпечення та судово-претензійної роботи;
- Організаційно-штатного відділу;
- Відділу державного нагляду за охороною праці та навколишнього середовища;
- Сектору цивільної оборони та мобілізаційної роботи [529].

Голова ДПтС України у межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства видає накази, організовує і контролює їхнє виконання. Причому проекти нормативно-правових актів підлягають погодженню з Міністром юстиції, а нормативно-правові акти – державній реєстрації в установленому законодавством порядку.

2. Територіальні органи управління центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань.

Стаття 9 Закону України „Про ДКВС України” передбачає, що для забезпечення виконання завдань ДКВС України центральним органом виконавчої влади з питань виконання покарань утворюються територіальні органи управління - управління (відділи) в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві та Київській області, місті Севастополі.

Територіальні органи управління здійснюють керівництво оперативно-службовою та фінансово-господарською діяльністю підпорядкованих їм органів і установ та виконують функції, передбачені положеннями про територіальні органи управління [21].

Особливостями функціонування територіальних органів управління є:

- 1) відносна відособленість (територіальна, ієрархічна, компетенційна) цих органів від інших елементів системи ДКВС України;
- 2) наявність внутрішніх елементів (підсистем) у вигляді організаційно-структурних підрозділів - управлінь, відділів, відділень тощо;
- 3) наявність зв'язків між внутрішніми елементами - організаційних, інформаційних, неформальних та ін.;
- 4) упорядкованість внутрішніх елементів та зв'язків між ними — нормативна визначеність структури конкретного територіального органу управління, характеру діяльності різних структурних підрозділів, видів і форм взаємодії між ними;
- 5) наявність упорядкованих прямих і зворотних зовнішніх зв'язків територіального органу управління: наприклад, визначені органи, які здійснюють контроль за їхньою діяльністю, види і форми контролю, а також роль самих територіальних органів управління як вищестоящого контролюючого органу; характер можливої взаємодії з іншими органами влади, громадськими організаціями;
- 6) наявність спеціальних, властивих тільки територіальним органам управління видів діяльності (керівництво установами та органами в межах певного регіону та ін.)

Саме середня ланка системи ДПтС України, а відповідно, керівники цієї ланки мають принципове значення для досягнення цілей державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Натомість, слід відзначити, що на відміну від правового регулювання діяльності керівника ДДУПВП, функціонування територіальних органів управління відзначається недостатністю правового забезпечення діяльності його керівництва. Тому справедливою, своєчасною і потрібною є пропозиція С.В. Зливка про необхідність розроблення і прийняття типового положення про територіальні органи управління ДКВС України [248, с.128], у яких визначити організаційно-правові засади, однакові для діяльності усіх територіальних управлінь. На наш погляд, особливої уваги в такому нормативному акті необхідно приділити особливостям управлінської діяльності керівника органу управління.

Функціональне навантаження на територіальні органи управління ДКВС України є фактично найбільшим у всій системі органів та установ виконання покарань. Дослідження наукових та нормативних джерел (див., наприклад, [506], [213], [237], [247], [246], [83]) дозволяє визначити функції територіальних органів управління ДПтС України: забезпечення виконання кримінальних покарань, утримання підозрюваних, обвинувачених, підсудних і засуджених, що перебувають під вартою, а також контроль за поведінкою умовно засуджених, здійснення безпосереднього керівництва виправними установами та іншими підрозділами, підлеглими територіальному органу; організація раціонального розміщення засуджених в установах виконання покарання, слідчих ізоляторах, прийняття заходів щодо дотримання прав засуджених, підозрюваних і звинувачених, норм їхнього матеріально-побутового забезпечення і медичного обслуговування; здійснення в установленому порядку переведення засуджених з однієї установи виконання покарання до іншої; контроль за виконанням вироків, організація виконання режимних вимог в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах; здійснення постійного контролю за оперативною обстановкою в підрозділах через систему чергових частин, проведення

службових перевірок випадків надзвичайних подій, розроблення заходів щодо запобігання подібним випадкам; організація оперативно-розшукової діяльності; організація охорони установ виконання покарань, їхніх об'єктів і слідчих ізоляторів; розроблення і здійснення заходів з формування і розвитку у засуджених особистих якостей, стимулюючих у них виправлення, дотримання вимог закону і прийнятих в суспільстві правил поведінки; організація і використання методик і програм психолого-педагогічного впливу на засуджених, взаємодія з громадськими і релігійними організаціями; організація виконання актів амністії і помилування; забезпечення установ виконання покарань, слідчих ізоляторів інженерно-технічними засобами охорони та нагляду за засудженими, спеціальними засобами захисту і активної оборони, зв'язку; здійснення права володіння, користування і розпорядження майном ДКВС України, закріпленого на праві оперативного управління, прийняття всіх необхідних заходів зі збереження і раціонального використання цього майна; здійснення контролю за ефективністю використання і збереження майна ДКВС України; затвердження структури і штатів підрозділів ДКВС України; створення, реорганізація і ліквідація підприємств установ виконання покарань; надання підприємствам установ виконання покарань послуг зі взаємодії з комерційними і некомерційними організаціями різних форм власності; розроблення проектів регіональних програм з розвитку і зміцнення ДКВС України; організація бухгалтерського і статистичного обліку в підрозділах ДКВС України; організація роботи зі збереження навколишнього середовища, дотримання природоохоронного законодавства в підрозділах ДКВС України; організація правового забезпечення діяльності ДКВС України в межах адміністративно-територіальної одиниці України, здійснення договірної та претензійної роботи; внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань виконання кримінальних покарань; здійснення інспекцій підлеглих установ і органів виконання покарань, слідчих ізоляторів; здійснення безперервного контролю за діяльністю підлеглих підрозділів ДКВС України, узагальнення і аналіз статистичних й інших інформаційних матеріалів щодо

виконання кримінальних покарань; організація підбору та розстановки посадових осіб підрозділів ДКВС України відповідно до штату і нормативів чисельності працівників ДКВС України; координація взаємодії підрозділів ДКВС України з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, а також з громадськими і релігійними організаціями і засобами масової інформації; розгляд скарг та заяв підозрюваних, обвинувачених, засуджених, а також громадян про порушення прав і свобод людини, громадянина в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Реалізацію зазначених функцій забезпечують наступні підрозділи:

- Секретаріат або канцелярія;
- Відділ (відділення, група) по роботі з особовим складом;
- Відділення (група) внутрішньої безпеки;
- Відділ (відділення, група) організаційно-аналітичної роботи;
- Оперативний відділ (відділення, група);
- Відділ (відділення) організації охорони, нагляду і безпеки;
- Відділ (відділення, група) соціально-виховної та психологічної роботи;
- Відділ (відділення, група) по контролю за виконанням судових рішень;
- Відділ (відділення, група) кримінально-виконавчої інспекції;
- Відділ (відділення, група) інтендантського та комунально-побутового забезпечення;
- Відділ (відділення, група) медичного обслуговування та контролю за санітарно-епідеміологічним станом;
- Група з мобілізаційної роботи та цивільної оборони;
- Виробничі та економічні служби;
- Виробничий відділ (відділення, група);
- Технічний відділ (відділення, група);
- Відділ (відділення, група) державних замовлень та збуту продукції;
- Відділення (група) будівництва та капітальних ремонтів;
- Відділ (відділення, група) економіки;
- Бухгалтерія;

- Пенсійна група;
- Юридична група [83].

Повсякденна діяльність керівника територіального органу спрямована на досягнення конкретних цілей. Перед ним завжди стоять конкретні питання забезпечення реалізації єдиної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Організаційні питання зазначеному посадовцю доводиться вирішувати щодня (наприклад, проблеми забезпечення підготовки установ до опалювального сезону в умовах дефіциту фінансових коштів; проблеми забезпечення стабільності роботи установ та органів ДПтС України в умовах падаючих обсягів виробництва і зниження кількості робочих місць; проблеми протидії злочинним групам, діяльність яких спрямовується на порушення установленого порядку відбування покарання; проблеми ефективної організації протитуберкульозного лікування засуджених в умовах дефіциту медикаментів і застарілого діагностичного обладнання; проблеми відтоку кадрів з ДКВС України з причини низького рівня соціального забезпечення).

При цьому складною проблемою для начальника територіального органу є вибір методів і форм впливу на підлеглих співробітників для досягнення поставлених цілей через реалізацію своєї організаційної функції. Досвідчений керівник завжди має в своєму арсеналі і застосовує на практиці декілька випробуваних способів і прийомів, тобто методів для вирішення проблем, що виникають. Ми вважаємо, що уміле і грамотне використання методів та прийомів, їхня раціоналізація дозволяють зробити трудовий процес керівника територіального органу ефективнішим.

А.П. Коренев розрізняє два напрями раціоналізації трудових процесів: організаційно-тактичний і технічний [278, с.273].

Організаційно-тактичний сприяє підвищенню ефективності управлінської праці. Виявляється він в ефективному поєднанні відомих і досліджених організаційно-розпорядчих методів управління.

Зупинимося детальніше на проблемі раціоналізації методів управління.

У конкретних ситуаціях керівник територіального органу реалізує певний комплекс взаємозв'язаних методів. В одному випадку він застосовує переконання і стимулювання, в іншому – переконання та дисциплінарний вплив, в третьому - тільки дисциплінарний вплив.

Узагальнюючи зазначені положення щодо управління, погоджуючись з класифікацією, запропонованою В.І. Мухінім, методи управління слід розподілити на дві групи:

- 1) методи тривалої управлінської дії;
- 2) тактичні методи короткострокової організаційної дії [345, с.102].

Методи управління, що відносяться до першої групи, здійснюються за допомогою адміністративних актів тривалої дії. До них повинні належати:

- довгострокові програми і плани соціально-економічного розвитку територіального органу, його підрозділів та установ, що розробляються в територіальних органах і затверджуються наказом начальника або рішенням колегії;
- накази начальника територіального органу, що регулюють питання створення нових структурних одиниць;
- інструкції;
- положення про установи і підрозділи, що входять до юрисдикції територіального органу.

За допомогою цих методів керівник територіального органу задає перспективний розвиток територіального органу і підпорядкованих установ і керується ними в подальшій діяльності; визначає посадовий статус співробітників, включаючи керівників підпорядкованих підрозділів і установ, а також структуру підпорядкованих підрозділів і установ.

Важливою умовою використання методів тривалої управлінської дії в ДКВС України, на нашу думку, є:

- недопущення погіршення оперативної обстановки в установах та органах виконання покарань, а також умов відбування покарань і роботи персоналу в

установах та органах, а також підрозділах, що досягається поєднанням застосування методів прогнозування і моделювання очікуваних результатів;

– забезпечення здійснення принципу збалансованості прав і обов'язків у співробітників, задіяних у виконанні довгострокових заходів;

– забезпечення збалансованості прав та відповідальності на рівні територіального органу ДПтС України.

Короткострокові організаційні методи управління начальник територіального органу використовує в своїй практиці постійно. За рік в територіальному органі ДПтС України видається в середньому 320-350 наказів і розпоряджень короткострокової дії (за даними в Чернігівській області). Наприклад, накази керівника територіального органу про організацію посиленого варіанту несення служби або про проведення комплексної інспекції певної установи. Завданням цих короткострокових нормативних актів є забезпечення чіткого функціонування щоденної злагодженої роботи підрозділів і установ, які підпорядковуються територіальному органу ДПтС України, а також усіх співробітників ввіреного територіального органу. Проте кожний акт повинен мати певну юридичну форму: наказу, розпорядження, вказівки, як правило, заздалегідь погодженого із зацікавленими службами. Цей документ, на нашу думку, повинен відповідати декільком обов'язковим вимогам:

1. Його видання повинно бути дійсно необхідним для практичної діяльності територіального органу, підпорядкованих йому підрозділів, установ.

2. Кожний співробітник, який задіяний у реалізації нормативного акта, після ознайомлення з ним повинен чітко представляти, яке призначення виданого нормативного акта і який механізм його виконання.

3. Виданий нормативний документ має бути збалансований - це фактично означає, що він не повинен надто жорстко регламентувати діяльність співробітників, оскільки це знижує їхню ініціативу, а відповідно маневреність системи управління, в той же час недостатня регламентація веде до зниження ефективності управлінського впливу.

Вибір використання методів управління на практиці обумовлений низкою чинників суб'єктивного і об'єктивного характеру. В їхньому числі досвід роботи керівника, компетентність і відповідальність, важливість або значущість вирішуваного питання, час, відведений для цього, а також особисті якості суб'єкта - рішучість або зайва педантичність, невпевненість і т.д.

Адміністративні методи управління, що використовуються керівником, виражаються в різних формах (серед них локальні нормативні акти: накази, розпорядження). Слід зазначити, що на практиці керівник територіального органу застосовує як адміністративно-правові, так і адміністративно-організаційні методи управління.

Перші носять владно-юридичний характер, тобто виражені в правовій формі і обов'язкові для тих, кому вони адресовані.

Адміністративно-правові методи використовуються при виданні нормативно-правових актів, до яких відносяться інструкції з охорони установ, забезпечення нагляду за засудженими, накази щодо призначення та звільнення персоналу, а також прийняті спільні з іншими правоохоронними органами накази про спільну діяльність.

Інші носять розпорядчий характер. До них відносяться накази, розпорядження, які визначають засади організації конкретних заходів, описують процедуру, визначають конкретні завдання тощо. Такими, наприклад, є накази про організацію посиленого варіанту несення служби та ін.

Начальник територіального органу широко застосовує в своїй діяльності універсальні адміністративно-організаційні методи: координацію, узгодження, взаємодію, інструктаж та ін.

Особливістю застосування цих методів є організаційно-стабілізуюча дія, а також наявність великої кількості напрямів в діяльності ДПтС України, в числі яких: організація охорони виправних установ і конвоювання засуджених; оперативна робота і забезпечення внутрішньої безпеки персоналу, засуджених і осіб, взятих під варту; виховна робота зі співробітниками і засудженими; ресурсне забезпечення територіального органу і установ ДПтС України;

виробнича діяльність і трудова зайнятість засуджених; медична робота; виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Ефективна реалізація зазначених напрямків можлива тільки при злагоджених діях всіх служб і підрозділів територіального органу ДПтС України і досягається використанням методу координації. Керівник забезпечує досягнення єдності дій підрозділів територіального органу, його окремих співробітників за рахунок здійснення єдиної стратегії і тактики дій окремих учасників, встановлення взаємозв'язку і взаємостосунків між підрозділами, підпорядкованими йому установами і співробітниками.

Координацію діяльності підпорядкованих служб і підрозділів керівник територіального органу здійснює на різних етапах своєї діяльності: починаючи зі складання перспективних, річних, квартальних планів роботи і закінчуючи безпосереднім оперативним керівництвом в повсякденній діяльності.

Метод взаємодії на рівні керівника територіального органу полягає в узгодженні дій двох і більше структур правоохоронної системи в межах територіальної одиниці України, при вирішенні спільних завдань. Наприклад, взаємодія для територіального органу ДПтС України виражається в плануванні спільних заходів з іншими правоохоронними органами, обміні інформацією, зокрема конфіденційного характеру, спільному проведенні заходів.

Як правило, здійснюючи проведення спеціальних, найважливіших заходів, начальник територіального органу особисто здійснює інструктаж співробітників, задіяних в їхньому виконанні, застосовуючи на практиці метод інструктажу, який дозволяє йому найбільш детально ознайомити виконавців з умовами і обставинами дорученої справи, застерегти їх від можливих помилок. З метою підвищення ефективності цього методу інформацію, яка доводиться до виконавців в період їхнього інструктажу, на нашу думку, раціонально розподілити на інформацію: яка має ознайомчий або застережний характер, а також яка роз'яснює порядок дій та ін.

Важливим для керівника територіального органу є правильно організований поточний оперативний контроль фактичного виконання

підлеглими йому службами і установами запланованих заходів, виданих наказів і розпоряджень, рішень колегій і оперативних нарад.

Проведені нами дослідження серед керівного складу органів та установ ДПтС України доводять, що не всі види контролю рівнозначні. Проте відомчі акти віддають перевагу поточному контролю, який розписаний у відомчих нормативних актах.

Контроль як метод ефективної реалізації управлінських рішень на практиці використовується досить широко. До поточного контролю відноситься і контроль з боку начальника за своєчасним і якісним виконанням розпорядчих документів (тобто наказів, вказівок, розпоряджень, розпоряджень) центрального органу виконавчої влади в сфері виконання покарань. Для удосконалення контрольної та наглядової діяльності керівника територіального органу, на наш погляд, слід створити спеціальний організаційно-інспекторській відділ і розробити автоматизовану програму «Контроль». За допомогою цих змін буде зменшений людський фактор щодо організації контролю, що підвищить упорядкованість інформації і в кінцевому результаті приведе до підвищення ефективності контролю та виконавчої дисципліни серед співробітників.

На практиці начальник територіального органу використовує всі види контролю, зокрема і попереджувальний контроль.

Цей метод, як правило, керівник територіального органу застосовує перед розробкою плану роботи на півріччя, коли необхідно додатково визначити обстановку в установах з метою виявлення слабких місць, недоробок в певному періоді, для зосередження зусиль співробітників апарату територіального органу на поліпшенні положення в планованому періоді.

Наприклад, наприкінці року керівник територіального органу ставить групі співробітників, які відповідають за інженерно-технічні засоби охорони завдання визначити потенційно „слабкі” (тобто втеченебезпечні) місця і посилити інженерно-технічні засоби, для чого спеціально виділяються ресурси. Проводяться перевірки запасів і якості зберігання продовольства, економічного стану підприємств, залишків фінансових коштів установ і т.д. На підставі

результатів цих перевірок керівник територіального органу вносить корективи в плановані заходи на подальший період. Також він вносить корективи в плани фінансового і ресурсного забезпечення.

Попередній контроль начальник територіального органу проводить, як правило, напередодні комплексної інспекції територіального органу і його установ вищестоящими органами для того, щоб підготувати установи до майбутньої інспекції. Це дає винятково позитивні результати, оскільки за короткий строк при відповідній мобілізації всіх сил і засобів вдається отримати об'єктивну інформацію про реальний стан і вжити необхідних заходів до усунення виявлених недоліків.

Подальший контроль керівник територіального органу проводить після ухвалення певних рішень, зокрема своїх наказів, розпоряджень, а також рішень колегії і оперативних нарад. Його авторитет значною мірою залежить від того, наскільки повно і своєчасно ухвалені ним рішення виконуються на місцях.

3. Установи виконання покарань, слідчі ізолятори та кримінально-виконавчі інспекції.

Згідно зі статтею 10 Закону України „Про ДКВС України” кримінально-виконавча інспекція - орган, який виконує покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт та здійснює контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років [21].

Відповідно діяльність керівника цього підрозділу спрямована на ефективну організацію процесів виконання зазначених покарань. Особливість діяльності зазначеного підрозділу полягає у тому, що всі покарання не пов'язані з ізоляцією від суспільства, що покладає на працівників кримінально-виконавчих інспекцій додаткову відповідальність за належне виконання власних обов'язків та свідчить про здебільшого контролюючий характер їхньої праці.

Кримінально-виконавча інспекція створена відповідно до наказу Державного департаменту України з питань виконання покарань від 21 листопада 2001 року № 212 [104]. Структуру кримінально-виконавчої інспекції складають: Управління кримінально-виконавчої інспекції Центрального апарату Державного департаменту України з питань виконання покарань; відділи (відділення, групи) кримінально-виконавчої інспекції Управлінь (відділів) Державного департаменту України з питань виконання покарань в областях, м. Києві, Київській області та м. Севастополі; міські міжрайонні і районні відділи (відділення) кримінально-виконавчої інспекції [104].

Управління КВІ ДДУПВП очолює начальник, який підпорядковується Голові Департаменту, а в оперативному відношенні – заступнику Голови Департаменту, який курирує діяльність Управління згідно із затвердженими Головою Департаменту функціональними повноваженнями. Начальник Управління КВІ призначається на посаду та звільняється з посади Головою Департаменту у встановленому законодавством порядку. Персонал Управління КВІ, начальник відділу кримінально-виконавчої інспекції у місті Севастополі призначаються та звільняються з посади Головою Департаменту за поданням начальника Управління КВІ ДДУПВП [168, с.29-30].

Начальник управління кримінально-виконавчої інспекції:

- організовує роботу Управління, несе персональну відповідальність за виконання покладених на Управління завдань, вдосконалення форм і методів роботи, її ефективність.

- здійснює загальне керівництво кримінально-виконавчою інспекцією та несе відповідальність за результати її роботи.

- визначає функціональні обов'язки персоналу Управління.

- організовує добір, навчання персоналу Управління і керівного складу підпорядкованої служби на місцях.

- організовує методичну роботу та проведення занять з персоналом Управління щодо вивчення нормативної бази діяльності кримінально-виконавчої служби.

- проводить індивідуальну роботу з персоналом Управління щодо виховання у нього сумлінного ставлення до праці, ініціативності в роботі, дотримання службової дисципліни.

- спрямовує та контролює роботу заступників начальників територіальних органів управління Департаменту з соціально-виховної, психологічної роботи та діяльності кримінально-виконавчої інспекції, начальників відділів (секторів) кримінально-виконавчої інспекції цих органів управління.

- організовує взаємодію з державними, громадськими організаціями, науковими та навчальними закладами з питань організації діяльності кримінально-виконавчої інспекції.

- організовує вивчення та поширення позитивного досвіду і практики виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

- контролює якість розгляду звернень громадян у строки та в порядку, передбаченому чинним законодавством [96].

Р.В. Алієв, досліджуючи адміністративну діяльність кримінально-виконавчої інспекції, виділив такі основні функції управління цим органом: організація та координація діяльності підрозділів кримінально-виконавчої інспекції щодо виконання кримінальних покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт; забезпечення здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням; звільнених від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років; звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; організація направлення засуджених до покарання у виді обмеження волі, які на час винесення вироку не перебували під вартою, до виправних центрів; вивчення причин та умов, що

сприяють вчиненню засудженими нових злочинів, порушень громадського порядку, трудової дисципліни та вживання заходів щодо їх усунення; організація роботи щодо здійснення початкового розшуку осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, місцезнаходження яких невідоме; надання дозволу особам, засудженим до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, на виїзд за межі України на постійне місце проживання; контроль за дотриманням підпорядкованими підрозділами чинного законодавства, а також виконанням вимог нормативно-правових актів Департаменту; розроблення рекомендацій щодо організації виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, застосування до осіб, засуджених до таких покарань, заходів заохочення та стягнення, умовно-дострокового звільнення; визначення основних напрямів діяльності підрозділів кримінально-виконавчої інспекції щодо захисту прав і свобод людини під час відбування кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; удосконалення структури, організаційних основ, форм і методів діяльності підрозділів кримінально-виконавчої інспекції, узагальнення та впровадження в їхню роботу досягнень науки і передового досвіду [127].

У контексті функціонування ДДУПВП Управління КВІ реалізує власні повноваження через два відділи:

- моніторингу діяльності кримінально-виконавчої інспекції;
- організації виконання судових рішень та зонального контролю.

Слід зазначити, що окремі положення наказу ДДУПВП прямо вказують на необхідність організації взаємодії зазначених відділів, а, відповідно, і підрозділів КВІ в регіонах. Наприклад, відділ моніторингу діяльності кримінально-виконавчої інспекції Управління КВІ ДДУПВП організовує взаємодію з державними та правоохоронними органами, органами місцевого самоврядування, власниками підприємств, установ, організацій або уповноваженими ними органами, громадськими організаціями з питань забезпечення виконання судових рішень стосовно осіб, які перебувають на обліку кримінально-виконавчої інспекції, проведення з ними виховної та індивідуально-профілактичної роботи (п.4.6.); організовує взаємодію з

науковими та навчальними закладами з питань методичного забезпечення діяльності кримінально-виконавчої інспекції та підготовки персоналу(п. 4.17); організовує взаємодію із засобами масової інформації та громадськими організаціями з питань, які відносяться до компетенції Управління (п. 4.18) тощо [96].

Повноваження персоналу регіональних підрозділів КВІ О.І. Богатирьова залежно від характеру напрямків роботи, що здійснюються персоналом інспекції, поділяє на: 1) організаційні; 2) інформаційно-аналітичні та «представницькі»; 3) розшукові; 4) контролюючі; 5) виховні; 6) інші повноваження [168, с.51]. З таким розподілом можна погодитись і зауважити, що в підрозділах КВІ з невеликою кількістю персоналу, повноваження начальника та інспектора КВІ (або старшого інспектора) фактично збігаються, це означає, що за певними винятками, вони виконують однакову роботу. Натомість в підрозділах КВІ, де кількість персоналу більша, спостерігається функціональне розподілення обов'язків, яке характерне для управлінських процесів, а тому зазначені групи повноважень не є характерними для усіх категорій персоналу підрозділів КВІ. Тобто начальник КВІ буде виконувати усі перераховані групи повноважень, інший персонал (інспектори, старші інспектори) буде наділений функціонально виконавчою частиною повноважень (наприклад, розшукові, контролюючі, виховні заходи), причому буде фактично позбавлений елементів управлінської діяльності.

Особливість діяльності керівника установ виконання покарань пов'язана певною мірою з недостатньою нормативною визначеністю його діяльності. На відміну від керівників фактично кожної з управлінської ланки системи органів та установ ДПтС України управлінці установ виконання покарань керуються тільки посадовими інструкціями, причому значна кількість питань, які, на наш погляд, повинні бути прописані у відповідному законі, не врегульовані взагалі. Яскравим прикладом є текст та зміст статті 11 Закону України „Про ДКВС України”, де сказано, що установи виконання покарань та слідчі ізолятори утворюються і ліквідуються центральним органом виконавчої влади з питань

виконання покарань та виконують функції, передбачені законом та іншими нормативно-правовими актами [21]. Такий підхід до формування однієї з найважливіших статей закону є, на наш погляд, надзвичайно невдалим і до певної міри означає самоусунення з боку законодавця від комплексного урегулювання засад діяльності установ виконання покарань. Протилежним прикладом є досвід Росії, де загальні засади, права та обов'язки установ виконання покарань передбачені спеціальним Законом РФ „Про установи та органи, які виконують покарання у виді позбавлення волі” (статті 13, 14) [7]. Тож, на наш погляд, на часі внесення змін до вітчизняного закону України „Про ДКВС України” з метою формулювання більш чіткого правового статусу установ виконання покарань.

Є.Ю. Бараш справедливо відзначає, що „особливість управлінської діяльності в установах виконання покарань полягає у: ненормованому робочому дні персоналу; підвищеній відповідальності персоналу за свої дії і вчинки; більш високій ймовірності виникнення напружених і критичних ситуацій; здійсненні управлінської діяльності у взаємодії з особами, що мають яскраво виражену негативну соціальну орієнтацію. Специфічною ознакою управління установами виконання покарань згаданий автор також відзначає і їхню віддаленість від культурно-індустріальних центрів, що створює додаткові труднощі у вирішенні деяких питань (підбір та закріплення кадрів, створення необхідних умов для їх побуту і відпочинку, організація шефської та спонсорської роботи, обмін передовим досвідом тощо). Наявність екстремальних умов функціонування в діяльності установ виконання покарань не є рідкісним ускладненням оперативної обстановки, що створює особливості процесу управління (скорочується час на підготовку і прийняття рішень, різко збільшуються фізіологічні і психічні навантаження на працівників). До особливостей управління установами виконання покарань також відносяться і особливий характер організації служби персоналу кримінально-виконавчих установ на зразок військової, що обумовлює особливі умови функціонування установ виконання покарань, необхідність дотримання працівниками службової

дисципліни” [150, с.98-99].

Досліджуючи різні аспекти функціонування персоналу установ виконання покарань, А.О.Галай розробив систему вимог до нього. Така система вимог повністю підходить до характеристики діяльності керівника установи виконання покарань:

1. Загальні вимоги: а) вимоги до прийому на роботу; б) службові вимоги (загальні вимоги щодо виконання службових завдань); в) вимоги щодо поведінки зі спецконтингентом; г) організаційно-економічні вимоги; д) професійні психологічні вимоги.

2. Посадові вимоги, які включають вимоги щодо виконання роботи окремими посадовими особами установ виконання покарання (стійкі переконання у концептуальних принципах пенітенціарної діяльності, розуміння та виконання службових завдань, дотримання законодавства, дисциплінованість, авторитетність, гідність, самоповага, почуття обов'язку, володіння прийомами рукопашного бою, спецзасобами, зброєю та спецтехнікою, охайність тощо) [191, с.75-76].

Крім цього, додатковою особливістю діяльності керівника установи виконання покарань повинна бути підвищена відповідальність перед суспільством; авторитетність серед персоналу; толерантність. Тільки поєднання таких вимог дозволить керівнику установи виконання покарань ефективно реалізовувати усі покладені на нього повноваження і досягнути визначеної у законі мети.

Управління установою виконання покарань здійснюється через визначену систему посадових осіб та структурних підрозділів. Так, зокрема, структура адміністрації установи виконання покарань, окрім начальника установи, складається з: першого заступника начальника установи - заступника начальника установи з нагляду і безпеки, охорони та оперативної роботи; заступників начальника установи: із соціально-виховної та психологічної роботи - начальника відділу соціально-виховної та психологічної роботи; з інтендантського та комунально-побутового забезпечення - начальника відділу з

інтендантського та господарського забезпечення; з виробництва; помічника начальника установи по роботі з особовим складом. В установах виконання покарань утворені та функціонують відділи: нагляду і безпеки; охорони; оперативний; соціально-виховної та психологічної роботи; по контролю за виконанням судових рішень; планово-виробничий; інтендантського та господарського забезпечення; бухгалтерія; інформаційна група; канцелярія; по роботі з особовим складом; відомчої пожежної охорони [83].

Розглянувши компетенційні основи управління в органах та установах різних рівнів, необхідно визначити особливості управлінської діяльності керівників органів та установ ДПтС України щодо організації взаємодії.

Управлінська діяльність з позицій технології її реалізації (збір інформації, аналіз, підготовка проекту рішення і т. д.) має багато спільного з аналогічними видами діяльності в інших правоохоронних органах. Проте специфіка завдань, що стоять перед ДКВС України визначає особливості технологій реалізації управлінської діяльності. Така ж позиція стосується і управління організацією взаємодії.

Підготовка і ухвалення управлінського рішення є першим етапом, має принципове значення для взаємодії та управлінського процесу загалом.

Аналіз наукової літератури (див., наприклад, [188], [270], [310]) дозволяє стверджувати, що даний процес включає:

- обґрунтування мети управлінського рішення;
- збір і аналіз інформації;
- підготовка проекту рішення;
- узгодження і ухвалення рішення.

В основі управлінського рішення лежить мета, яка може бути пов'язана з певною нормативною вимогою або ініціативою як з боку установи або органу (вихідна), так і з боку різного спрямування інституцій (вхідна). Проблема формування мети має велике значення, адже неправильне її визначення може повністю методологічно невірно побудувати процес взаємодії і призвести до недосягнення мети, або, гірше, до негативних наслідків. Наявність будь-якої

мети є поштовхом для організаційної роботи і тим бродилом, яке спонукає людей об'єднатися для спільних дій [258, с.47]. Визначення мети дозволяє повною мірою сформулювати систему завдань, які стоять перед взаємодією. Мета має відповідати певним критеріям, зокрема, вона повинна бути зрозумілою і чітко сформульованою, здійсненою (реальною), відповідати цілям діяльності установ та органів ДПтС України, не виходити за межі компетенції взаємодіючих суб'єктів тощо.

Мета є базовим елементом управлінського рішення, впливає і визначає хід організації співпраці.

Наступною стадією підготовки та прийняття управлінського рішення є збір і аналіз інформації.

Слід погодитись з В.Я. Мацюком у тому, що в основі проектування системи управління закладена інформація про те, що потрібно суб'єкту від об'єкта, які його цілі. Саме ця інформація поєднує: інформаційний пошук, збір, передавання, обробку, збереження інформації, організаційну розробку, прийняття рішення, організацію його виконання і систему управління [335, с.52].

В.М. Плішкін, враховуючи, що інформація здобувається завжди з певною метою, зазначив: "Інформація визначається як комплекс необхідних відомостей (даних, знань) для успішного проведення аналізу, вироблення, формулювання прийняття та організації виконання управлінських рішень, контролю, прогнозування, а також інших функцій соціального управління" [404, с.314]. Крім того, зазначений автор до основних вимог інформації відносить: цільове призначення, обсяг, цінність, повноту, надійність, вірогідність, надмірність, швидкість передавання та переробки інформації [404, с.318]. Як відзначає О.М.Бандурка, „для всіх видів інформаційного забезпечення важливе значення мають вірогідність і точність, кількість і якість інформації, її цінність, корисність і своєчасність, але найважливішим в інформаційному забезпеченні управління органами внутрішніх справ є ефективне використання інформації” [149, с.172].

Без наявності достатньої інформації прийняття вивіреного управлінського

рішення фактично не можливе, а тому ця стадія є надзвичайно важливою. Керівник органу та установи ДПтС України повинен отримати достатній обсяг інформації про процес підготовки до взаємодії. Така інформація повинна бути своєчасною та актуальною, достатньою та системною. Зазначені характеристики інформації свідчать про те, що вона повинна бути новою, не застарілою, вичерпно розкривати аспекти певної діяльності і сформованою у комплексі, що дозволить вибрати управлінцю з цього масиву головне.

Зокрема, на наш погляд, обов'язково при організації взаємодії керівник повинен володіти наступною інформацією:

- наявність правових основ для організації взаємодії (обов'язкових чи ініціативних);
- інформація про суб'єкта взаємодії (статистичні та описові дані);
- інформація про досвід та результати подібної взаємодії;
- прогноз на взаємодію (очікувані результати);
- інформація про ресурси взаємодії (конкретний персонал, який буде задіяний, потреби в матеріальних та фінансових ресурсах).

Це мінімальний набір інформації, який дозволить сформуванню у керівника комплексне уявлення про майбутню спільну діяльність. Ми погоджуємось з С.В. Петковим, який, досліджуючи менеджмент в ОВС, зазначав, що „менеджер ОВС повинен не шукати, а вибирати інформацію, мати при собі спеціальний апарат, який займався б підготовкою матеріалів для прийняття рішень, збором і аналізом даних. Тому інформаційні служби повинні піклуватися не тільки про своєчасне надання необхідної інформації керівному складу, але й глибоко, систематично аналізувати її, щоб виявити, яка специфічна інформація необхідна на кожному рівні менеджменту ОВС для ухвалення відповідного рішення” [394, с.25]. Така ж ситуація, на наш погляд, повинна стосуватися діяльності керівників органів та установ ДПтС України.

Інформаційне забезпечення прийняття управлінського рішення про взаємодію в органах та установах ДПтС України є процесом збору, отримання та опрацювання інформації, необхідної для формування комплексного уявлення у

особи, яка приймає рішення про правові та організаційні засади організації взаємодії.

Саме на основі проведеної інформаційно-аналітичної роботи здійснюється підготовка проекту рішення. Таке рішення повинно мати юридичне закріплення в певному документі. Документаційне забезпечення управлінського рішення щодо взаємодії - це діяльність спеціальних працівників або підрозділів щодо створення (фіксації та оформлення) документаційної інформаційної бази питань взаємодії, яка є основою спільної діяльності.

Залежно від оформлення управлінські рішення можуть мати вигляд наказу, вказівки, інструкції, протоколу, висновку, листа, довідки, рапорту, доповідної записки, припису [149, с.141-143].

Щодо організації взаємодії, то форма нормативного закріплення може мати вигляд наказу, інструкції, протоколу, порядку і адміністративного договору. Причому наказ та порядок – це форма нормативної вказівки на проведення заходів, усі інші види документів носять ненормативний характер.

Узгодження і прийняття рішення – остання стадія підготовки управлінського рішення. Узгодження необхідне для того, щоб остаточно визначитись з ефектом від прийнятого рішення. У такому випадку проводиться нарада (або оперативна нарада), на якій додатково визначається позиція зацікавлених підрозділів установи або органу ДПтС України щодо організації взаємодії. Наприклад, якщо мова йде про спільну діяльність в рамках проведення розслідування злочинів, вчинених засудженими, або іншими особами, то нарада проводиться з представниками оперативного відділу та відділу нагляду та безпеки тощо. Проведення узгоджувальної діяльності є до певної міри гарантією ефективності подальших спільних заходів, адже в ході цієї роботи визначаються конкретні виконавці та відповідальні особи.

Наслідком всієї проведеної роботи є прийняття управлінського рішення про взаємодію, яке в подальшому повинно бути реалізоване.

Рішення буде виконаним, якщо мета, поставлена в ньому, досягнута повністю. Однак керівники органів і установ ДПтС України покарань повинні

з'ясувати та проаналізувати, в першу чергу, сам процес їхнього досягнення: наскільки процес спільної діяльності був налагоджений, чи були збої в процесі діяльності і які їхні причини, шляхи удосконалення процесу діяльності, чи відповідали методи та засоби їхнього досягнення вимогам законності тощо. Важливо з'ясувати прорахунки та помилки, а також позитивні сторони.

3.3. Види та форми взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями

Взаємодія органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями складається з конкретних заходів спільної діяльності, поступальних кроків, необхідних для досягнення спільної мети. Форма взаємодії як спосіб організації містить у собі комплекс способів і прийомів взаємодії, систему зв'язків і правовідносин взаємодіючих суб'єктів [454, с.6]. Форми взаємодії – способи співробітництва, що забезпечують узгоджений характер діяльності, конкретні способи зв'язку між взаємодіючими суб'єктами [373, с.47].

У сучасних наукових дослідженнях питання форм взаємодії різних правоохоронних органів достатньо розроблені, однак протилежна ситуація склалася з приводу форм взаємодії органів та установ ДПтС України з різними інституціями. Отже, спочатку проаналізуємо існуючі наукові доробки і на їхній основі визначимо специфічні характеристики спільної діяльності розглянутих суб'єктів.

В.А. Ліпкан і О.С. Ліпкан зазначають, що форма виражає спосіб існування, розвиток. Вона впливає на зміст управління позитивно або негативно: стимулює або гальмує реалізацію змісту, його розвиток. У свою чергу зміст визначає форму. Зміст управління являє собою сукупність взаємопов'язаних внутрішніх, суттєвих для якісної характеристики управління, властивостей та ознак [311, с.368].

Ю.І. Пивовар, досліджуючи питання взаємодії міліції і органів фінансового контролю, визначив, що форма – зовнішній прояв урегульованих нормами адміністративного, фінансового, кримінально-процесуального права, узгоджених за часом, місцем, засобами й цілями функціонально-обумовлених дій відповідних суб'єктів з метою виконання завдань, що ставляться перед ними [398, с.48].

І.В. Озерський вважає, що форма взаємодії передбачає структуру заходів, час і тривалість їхнього проведення, методи і специфіку взаємодії суб'єкта та

об'єкта діяльності. Форма взаємодії виражає конкретні одноразові дії суб'єктів взаємодії організаційно-правового порядку [183, с.542].

Ми поділяємо позицію Д.Г. Заброди, який при формулюванні поняття форми взаємодії пропонує враховувати такі ознаки: 1) зовнішній прояв діяльності суб'єктів; 2) відбиття найбільш суттєвих закономірностей взаємодії; 3) урегульованість нормативно-правовими актами; 4) прояв у конкретних діях відповідних суб'єктів. Крім цього, основним критерієм визначення форми взаємодії має бути функціонально-операційний аспект спільної діяльності, при якій би вона (форма) як зовнішній прояв взаємодії, враховувала б у своїй основі, перш за все, характер тих функціональних операцій, які здійснюються узгоджено правоохоронними та контролюючими органами [232].

Правильною є думка Л.О. Феценко, яка вважає, що вибір форми взаємодії повинен ґрунтуватись на дотриманні таких положень: 1. Відповідність форми взаємодії меті і завданням. Характер взаємодії та масштаб цілей, специфіка завдань об'єктивно обумовлюють необхідність вибору заходів, необхідних для їхнього вирішення, це насамперед стосується вибору тієї чи іншої форми взаємодії: оперативний, поточний, повсякденний характер мети та завдань обумовлює вибір та використання таких форм взаємодії, які дозволяють швидко об'єднати керівників (в разі потреби) та мобілізувати виконавців; чим більш актуальна, складна та масштабна мета та завдання, тим вищий ранг керівників та більша кількість задіяних співробітників; надзвичайний, особливий характер мети, завдань, які відповідають певним умовам, обстановці, ситуації, вимагає створення особливих форм взаємодії. Ці форми використовуються, поки не нормалізується ситуація, не буде досягнута мета. 2. Комбінаторність, можливість сполучності з іншими формами діяльності як в режимі взаємодії, так і в автономному. Особливості певних напрямів діяльності вимагають вибору різнопланових форм взаємодії” [481, с.151].

Таким чином, під формою взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями необхідно розуміти передбачену нормативними актами або домовленостями між суб'єктами систему заходів,

часові рамки їхнього проведення, їхні способи і специфіку.

Питання класифікації форм також є актуальним для формування комплексного уявлення про взаємодію.

Л.О. Фещенко пропонує наступні класифікаційні критерії:

- регулярність взаємодії (систематична та епізодична);
- характер підстави для взаємодії (ініціатива, нормативний акт)
- спосіб реалізації спільної мети;
- напрям діяльності;
- зміст (характер) взаємодії (інформаційна, консультаційна, функціональна, організаційна);
- рівень взаємодії [481, с.139].

Д.Г. Заброта класифікує взаємодію за наступними критеріями: 1) мета; 2) характер зв'язків; 3) спосіб вирішення завдань; 4) кількість учасників; 5) час і тривалість спільних дій; 6) напрями; 7) відношення до системи або підсистеми органів, що здійснюють боротьбу з корупцією; 8) ступінь конспірації або конфіденційності; 9) організаційно-правова форма; 10) підстави виникнення; 11) спрямованість функціонування [230, с.58].

Такої ж позиції дотримується Ю.І. Пивовар, при цьому деталізує, що за метою взаємодія буває постійною і тимчасовою. Залежно від часу виділяють короткотермінову і довготривалу взаємодію. За характером зв'язків між взаємодіючими суб'єктами така взаємодія поділяється на безпосередню та опосередковану взаємодію. За способом вирішення завдань виділяються такі види взаємодії, як спільне і самостійне функціонування взаємодіючих служб. За кількістю учасників взаємодія поділяється на двосторонню і багатосторонню. За напрямками взаємодію можна розглядати як стратегічну, оперативну і тактичну. Щодо відношення до системи або підсистеми органів, взаємодія поділяється на зовнішню і внутрішню. За ступенем конспірації або конфіденційності взаємодія поділяється на гласну та негласну. За організаційно-правовою формою взаємодію поділяють на координаційну, субординаційну і реординаційну. За підставами виникнення взаємодія може бути регламентована та ініціативна [398,

с.42-45].

Ми не погоджуємося з деякими класифікаційними критеріями з огляду на те, що деякі з них поглинають один одного. Так, наприклад, поділ взаємодії за метою фактично охоплює форми за часом; форми взаємодії за характером зв'язків між взаємодіючими суб'єктами фактично поглинають форми взаємодії за способом вирішення завдань і т.д. Тож, на наш погляд, критерієм класифікації форм взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями повинні бути:

- за метою та часом тривання взаємодія буває постійною і тимчасовою, разовою;
- за характером зв'язків між взаємодіючими суб'єктами, взаємодія поділяється на безпосередню та опосередковану, двосторонню і багатосторонню взаємодію;
- за процесом управління, взаємодію можна розглядати як стратегічну, тактичну та оперативну;
- за ступенем конфіденційності взаємодія є гласною та негласною;
- за нормативним регулюванням взаємодія буває нормативно-регламентованою та договірною (ініціативною).

Отже, за метою взаємодія буває *постійною, тимчасовою, разовою*. *Постійна взаємодія* налагоджується для вирішення постійно існуючих проблем функціонування органів та установ. Наприклад, організація обміном інформації з підрозділами по боротьбі зі злочинністю (ОВС, СБУ та ін) або взаємодія із судами з приводу різних процесуальних та процедурних питань виконання кримінальних покарань (підготовка та розгляд справ про умовно-дострокове звільнення та ін.). *Тимчасова взаємодія* відбувається при реалізації спільних заходів, тривалість та змістовне наповнення яких конкретно визначене. Тривалість взаємодії – достатньо умовна характеристика і відображає часовий проміжок реалізації спільних дій. Наприклад, реалізація спільного проекту установи виконання покарань та громадської організації протягом року або двох років (залежно від домовленостей). Така взаємодія завершується у встановлені нормативними

актами або домовленостями строки і інколи призводить до того, що мета взаємодії не досягається або не повністю досягається. *Разова взаємодія* передбачає реалізацію однократних спільних заходів, які, як правило, характеризуються спрямованістю на вирішення конкретної проблеми і короткотривалістю. Наприклад, гасіння пожежі на території установи виконання покарань спільними зусиллями відомчої пожежної охорони та підрозділів МНС України.

За характером зв'язків між взаємодіючими суб'єктами взаємодія поділяється на *безпосередню та опосередковану, двосторонню і багатосторонню взаємодію*. *Безпосередня взаємодія* органів та установ ДКВС України пов'язана з наявністю прямого зв'язку між конкретним підрозділом і певною державною або неурядовою інституцією. Прикладом такої взаємодії є проведення правозахисних або інших заходів громадськими організаціями із засудженими певної установи або органу ДПтС України. *Опосередкована взаємодія* відзначається ускладненням взаємодіючих зв'язків і, як правило, наявністю більше, ніж двох учасників взаємодії. Наприклад, взаємодія установ виконання покарань з Українським центром оцінювання якості освіти для проведення зовнішнього незалежного оцінювання засуджених та осіб, узятих під варту, забезпечення їх необхідними матеріалами для проведення тестування відбувається через організацію пунктів тестування на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДПтС України. *Двостороння взаємодія* – спільна діяльність, при якій одним із суб'єктів виступають органи або установи ДПтС України, іншим суб'єктом – державні або неурядові інституції (наприклад, обмін конфіденційною інформацією між оперативними підрозділами установ та органів ДПтС України та підрозділами ОВС). *Багатостороння взаємодія* - спільна діяльність, при якій одним із суб'єктів виступають органи або установи ДПтС України, іншими суб'єктами виступають відразу декілька зацікавлених інституцій (наприклад, спільна робота установ виконання покарань, територіальних органів внутрішніх справ та центрів зайнятості населення щодо надання особам, які звільнені від

відбування покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, соціальній адаптації).

За процесом управління взаємодію можна розглядати як *стратегічну, тактичну та оперативну*. *Стратегічна взаємодія* установ та органів ДКВС України - це комплекс спільних заходів з державними та неурядовими інституціями, які спрямовані на досягнення стратегічних цілей суб'єктів взаємодії, характеризується постійністю зв'язків, тривалістю і визначеною перспективою розвитку (наприклад, такою є взаємодія із судами з приводу підготовки та розгляду різних матеріалів стосовно засуджених або проведення спільних нарад з представниками різних правоохоронних структур). *Тактична взаємодія* спрямована на забезпечення реалізації спільної діяльності в межах окремо визначеного завдання (наприклад, організація спільно зі ЗМІ створення циклу передач про сучасний стан функціонування установ та органів ДПтС України). *Оперативна взаємодія* є частиною тактичної та стратегічної взаємодії, характеризується формуванням і реалізацією спільних короткотермінових заходів, безпосереднім управлінням та корекцією процесу взаємодії. Інколи є разовою (наприклад, проведення одиничного культурного заходу в установі виконання покарань (концерту) тощо).

За ступенем конфіденційності *взаємодія є гласною та негласною*. Аналіз нормативних актів з питань взаємодії органів та установ ДПтС України свідчить про те, що взаємодія носить у більшості випадків гласний характер, а навіть більше, останнім часом відзначається тенденція намагання продемонструвати якомога більшу відкритість для суспільства і, відповідно, збільшення випадків залучення громадських організацій, державних інституцій тощо. Щодо негласної взаємодії, то в першу чергу йдеться про встановлений порядок обміну оперативною інформацією і проведення інших оперативно-розшукових заходів під час попередження та розкриття злочинів, вчинених засудженими та іншими особами, а також надзвичайних ситуацій (наприклад, при втечах засуджених).

За нормативним регулюванням взаємодія буває *нормативно-регламентованою та договірною (ініціативною)*. *Нормативно-регламентована*

взаємодія характеризується порядком закріплення процедури організації спільних дій та заходів, тобто закріплення цієї процедури у нормативно-правових актах (наприклад, Закон України „Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк” [39] та ін). *Договірна (ініціативна) взаємодія* відрізняється від попередньої тим, що домовленість на проведення спільних заходів регламентується угодою (адміністративним договором), а відповідно, як і кожна договірна практика, повинна мати ініціаторів (наприклад, угода про обмін інформацією між Державною податковою адміністрацією України та Державним департаментом України з питань виконання покарань від 05 серпня 2008 року, згідно з якою ДПА України та Департамент з метою здійснення контролю за правильністю і своєчасністю відрахувань із заробітку засуджених до виправних робіт і перерахуванням відрахованих сум у доход держави на підставі вироку суду, який набрав законної сили, вжиття спільних заходів для забезпечення надходжень коштів до бюджету, а також виконання Закону України “Про амністію” здійснюють обмін інформацією на центральному рівні).

У теорії управління основні форми взаємодії в основному групують у наступні основні блоки: а) обмін інформацією; б) спільна розробка управлінських рішень; в) реалізація розроблених управлінських рішень (при настанні певних строків та виникненні відповідних ситуацій); г) проведення інших погоджених заходів, які не були передбачені письмовими управлінськими рішеннями [404, с.510].

Взаємодія органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями відбувається на різних рівнях:

1. Міжнародний рівень – між центральним органом виконавчої влади у сфері виконання покарань, конкретними установами та органами ДПтС України та міжнародними організаціями міждержавного характеру, органами державної влади зарубіжних країн, неурядовими інституціями. У 2009 році Департамент підтримував співпрацю з представниками державних та неурядових інституцій 36 країн (у т.ч. з 18, що входять до складу Європейського Союзу), а саме:

Австрії, Бельгії, Білорусі, Великої Британії, Вірменії, Грузії, Данії, Естонії, Іспанії, Ізраїлю, Ірландії, Італії, Казахстану, Канади, Китаю, Киргизстану, Латвії, Литви, Молдови, Нідерландів, Норвегії, Німеччини, Польщі, Португалії, Росії, Румунії, Словаччини, Сполучених Штатів Америки, Туреччини, Угорщини, Узбекистану, Фінляндії, Франції, Чехії, Швеції та Швейцарії¹.

7 жовтня 2010 року на засіданні колегії ДДУПВП були схвалені «Засади міжнародної діяльності ДКВС України». Згідно з цим документом, одним із важливих напрямів діяльності ДКВС України є співробітництво з міжнародними організаціями і фондами, пенітенціарними відомствами та неурядовими інституціями зарубіжних країн.

Метою міжнародної співпраці кримінально-виконавчої служби має стати пошук, вивчення, аналіз та інтегрування загальновизнаного міжнародного досвіду у галузі кримінально-виконавчих правовідносин у діяльність кримінально-виконавчої служби, виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях і відносяться до компетенції кримінально-виконавчої служби, сприяння ефективній реалізації пропозицій і зауважень наглядових інституцій Ради Європи, Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій у галузі дотримання прав людини і громадянина.

Міжнародна співпраця кримінально-виконавчої служби здійснюється у таких напрямках:

- вдосконалення системи управління кримінально-виконавчою службою;
- виконання вимог Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання;
- сприяння організації діяльності кримінально-виконавчої інспекції на засадах пробації;
- забезпечення відкритості діяльності кримінально-виконавчої служби для демократичного цивільного контролю;
- удосконалення механізму правового регулювання діяльності кримінально-

---

¹

Офіційна довідка щодо міжнародної співпраці Державного департаменту України з питань виконання покарань (станом на 15.01.2010)

виконавчої служби шляхом адаптації національного законодавства до відповідних міжнародних документів;

- вдосконалення системи підготовки персоналу кримінально-виконавчої служби та підвищення рівня його соціального захисту;
- розвиток матеріально-технічної бази установ виконання покарань та слідчих ізоляторів у рамках міжнародних проектів;
- інших напрямках, що схвалюються колегією Держдепартаменту або передбачаються програмними документами розвитку і модернізації кримінально-виконавчої служби на певний період.

Міжнародна співпраця кримінально-виконавчої служби здійснюється у таких формах:

- організація і проведення семінарів та робочих зустрічей з метою представлення набутого досвіду;
- навчальні візити, що дають змогу вирішити практичні питання, пов'язані із діяльністю та впровадженням набутого досвіду;
- стажування персоналу кримінально-виконавчої служби в органах державної влади та інших інституціях зарубіжних країн;
- проведення спільних досліджень у сфері державної політики з питань виконання покарань;
- сприяння роботі зарубіжних експертів у якості радників щодо розроблення законодавчих актів або впровадження набутого досвіду;
- обмін інформацією, документацією та відповідними матеріалами у рамках чинного законодавства зарубіжних країн, а також підготовка публікацій за напрямами співробітництва, визначеними у цих засадах міжнародної діяльності;
- інших формах співробітництва за узгодженням із носіями прав і обов'язків національного та міжнародного права [58].

2. Центральний (державний) рівень – взаємодія між центральним апаратом ДДУПВП та керівних апаратів центральних органів виконавчої влади. Слід відзначити, що питання, які постають в процесі управління ДКВС України, носять надзвичайно широкий спектр проблем, а тому взаємодія може бути організована

фактично зі всіма міністерствами та більшістю відомств.

3. Регіональний рівень – взаємодія між територіальними органами управління ДПтС України та регіональними органами виконавчої влади, органами місцевого самоуправління, правоохоронними органами, недержавними інституціями. Причому на цьому рівні можлива взаємодія між різними регіонами держави.

4. Місцевий рівень (названий нами умовно і включає значну кількість установ та органів ДПтС України, місцезнаходження яких часто не співпадає з певною адміністративно-територіальною одиницею) – взаємодія між конкретними установами та органами ДПтС України та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоуправління, місцевими підрозділами правоохоронних органів, недержавними інституціями. Особливістю цього рівня є наявність як горизонтальних, так і вертикальних зв'язків. Адже інколи установи виконання покарань знаходяться за межами населених пунктів, що значно зменшує коло можливого залучення інституцій до співпраці, тож використання сил та засобів більш високого регіонального рівня зі значно більшим потенціалом (наприклад, обласного) є порятунком для віддалених підрозділів ДПтС України.

В залежності від конкретного суб'єкта та мети можна виділити наступні види взаємодії ДДУПВП:

1. Із Міністерством фінансів України:
  - з питань підготовки бюджетного запиту до проекту державного бюджету України щодо фінансування ДКВС України на певний бюджетний період;
  - організація безперервної роботи щодо фінансування видатків із державного бюджету;
  - виконання кошторису доходів і видатків;
  - з питань дотацій та перерахування прибутків підприємств установ виконання покарань;
  - фінансування утворення нових установ та органів, а також навчальних та інших закладів ДКВС України та ін.
2. Із Міністерством економічного розвитку і торгівлі України:

– з питань економічного регулювання діяльності підприємств установ виконання покарань;

– з питань залучення осіб, взятих на облік в КВІ до певних видів робіт та ін.

3. Із Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України:

– з питань технічного регулювання будівництва установ виконання покарань, а також будівництва житла для персоналу ДКВС України та ін.

– з питань належного забезпечення житлово-комунального господарства установ та органів ДПтС України.

4. Із Міністерством аграрної політики та продовольства України:

– з питань реалізації аграрної політики в діяльності установ виконання покарань;

– постачання сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольством засуджених в установах виконання покарань та ін.

5. Із Міністерством енергетики та вугільної промисловості України:

– з питань розрахунків установ та органів виконання покарань за енергоносії;

– забезпечення безперебійного енергопостачання установ виконання покарань та ін.

6. Із Міністерством інфраструктури України:

– з питань уточнення графіків і маршрутів руху спеціального транспорту для етапування засуджених та осіб, взятих під варту, доставляння їх автомобільним, залізничним, авіаційним транспортом до установ виконання покарань та слідчих ізоляторів (із залученням Головного управління внутрішніх військ МВС України) та ін.

7. Із Міністерством оборони України:

– з питань сприяння виконанню покарань щодо військовослужбовців;

– діяльності установ та органів виконання покарань у випадку оголошення військового стану у державі та ін.

8. Із Міністерством внутрішніх справ України:

- з питань боротьби зі злочинністю, профілактики правопорушень як серед засуджених, так і серед інших осіб;

- встановлення адміністративного нагляду за певними категоріями осіб;
- розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінальних покарань;
- формування спеціальних обліків та ін.

9. Із Міністерством закордонних справ України:

- з питань організації візитів та відвідання установ та органів ДПтС України представників іноземних держав;

- з питань організації візитів представників ДКВС України до іноземних держав;

- реалізація чинних документів про співробітництво України (та ДКВС України зокрема) з міжнародними організаціями та ін.

10. Із Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України:

- з питань сприяння залученню фахівців до соціально-виховної роботи із засудженими в установах та органах ДПтС України;

- сприяння соціальній адаптації неповнолітніх засуджених та осіб, які звільнилися з установ виконання покарань;

- з питань загальноосвітнього і професійно-технічного навчання засуджених і ув'язнених осіб;

- проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників з числа засуджених та ув'язнених осіб;

- організація наукових досліджень проблем, пов'язаних з функціонуванням ДКВС України та ін.

11. Із Міністерством культури України:

- з питань сприяння залученню фахівців до культурно-виховної роботи із засудженими в установах та органах ДПтС України;

- з питань сприяння залученню громадськості до діяльності установ виконання покарань та ін.

12. Із Міністерством соціальної політики України:

- з питань постпенітенціарного влаштування звільнених осіб;

- з питань врегулювання питань оплати праці;
- з питань контролю за організацією праці та ін.

13. Із Міністерством охорони здоров'я України:

- з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, санітарного та епідеміологічного благополуччя в установах та органах ДПтС України;

- забезпечення постачання до установ виконання покарань необхідних медикаментів;

- реалізації державних і відомчих програм (стосовно осіб, хворих на туберкульоз і СНІД) та ін.

14. Із Міністерством юстиції України:

- узгодження всіх питань, пов'язаних з розвитком та діяльністю ДКВС України;

- з питань законотворчої діяльності та ін.

15. Із Міністерством надзвичайних ситуацій України:

- з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, рятувальної справи, техногенної і пожежної безпеки, профілактики травматизму невиробничого характеру;

- функціонування установ та органів ДПтС України в умовах надзвичайних ситуацій та ін.

На підставі зазначеного можна констатувати, що взаємодія ДДУПВП організована фактично з усіма органами виконавчої влади і кожен напрямок взаємодії має значення для ефективного функціонування системи органів та установ ДКВС України. Практичні працівники ДКВС України вважають, що активізація взаємодії потрібна: з органами внутрішніх справ - 32%, службою безпеки України - 6%, прокуратурою - 18%, судами - 8%, органами прикордонної служби України - 1%, податковими органами - 2%, митними органами - 1%, місцевими органами влади та місцевого самоврядування - 12%, благодійними фондами, правозахисними організаціями, релігійними організаціями - 11%, міжнародними організаціями - 8%, засобами масової інформації - 1%.

Серед іншого необхідно відзначити, що особливе місце для організації взаємодії посідають правоохоронні служби, адже система виконання покарань підпорядкована спільній державницькій меті – боротьбі зі злочинністю і є одним із механізмів цієї боротьби. Інструкція про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю визначає такі основні напрями взаємодії правоохоронних органів, як:

- організація реалізації державної політики у сфері боротьби зі злочинністю;
- профілактика злочинів та інших правопорушень;
- виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів;
- забезпечення громадського порядку та громадської безпеки;
- удосконалення правової бази боротьби зі злочинністю [80].

Дослідження форм взаємодії дозволило визначити основні параметри напрямків спільної діяльності, їхні способи та специфіку. Підсумовуючи положення даного підрозділу, можна стверджувати, що вибір форми та виду взаємодії має велике значення для всього процесу спільної діяльності, адже виражає потребу в тих чи інших конкретних заходах, з яких складається ця діяльність.

***

Висновки до розділу

1. Під принципами взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями необхідно розуміти систему базових, основоположних засад, відправних положень, які визначають сутність, покладені в основу механізму та відображають об'єктивні закономірності організованої у відповідності з вимогами чинного законодавства, узгодженої за цілями, місцем та часом спільної діяльності означених суб'єктів взаємодії для досягнення їхніх індивідуальних та спільних завдань.

2. Структура принципів взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями має наступний вигляд: 1. Загальні принципи; 2. Спеціальні принципи: 2.1. Принципи взаємодії органів та установ ДКВС України з державними інституціями; 2.2. Принципи взаємодії органів та установ ДКВС України з неурядовими інституціями.

3. Загальними для взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями є принципи: законності; науковості; плановості; системності; оперативності розгляду і прийняття рішень з питань, що потребують спільного вирішення та забезпечення їхнього виконання у межах визначеної компетенції; комплексного використання у разі необхідності сил і засобів, що є в розпорядженні взаємодіючих сторін[80]; пріоритетності мети реалізації кримінально-виконавчої політики.

4. До спеціальних принципів взаємодії органів та установ ДПтС України з державними інституціями ми відносимо: погодженість; раціональність використання сил та засобів; оперативність; взаємну довіру; розмежування компетенції; професіоналізм; керованість; конфіденційність (у випадках, встановлених законодавством).

До спеціальних принципів взаємодії органів та установ ДПтС України з неурядовими інституціями ми відносимо: погодженість; гласність; поєднання позиції громадськості з засадами державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; відповідність мети діяльності неурядової організації пріоритетам пенітенціарної справи; взаємну довіру; професіоналізм; керованість.

5. Процес взаємодії можна розподілити на такі стадії:

1 стадія (початкова) – організаційна;

2 стадія (основна) – реалізаційна;

3 стадія (заклучна) – підсумкова.

Організаційна діяльність щодо взаємодії зводиться до того, щоб сформувати усі передумови для подальшого безпосереднього процесу спільної діяльності. Така діяльність передбачає: формування конкретної мети взаємодії і концепції

взаємодії в цілому; установлення ділових зв'язків зі стороною яка бажає, або зобов'язана взаємодіяти; визначення форми спільних заходів; визначення конкретних матеріальних, інформаційних або технічних ресурсів, необхідних для взаємодії; планування та визначення способу нормативного закріплення заходів взаємодії; підбір конкретних виконавців взаємодії, розподіл повноважень.

На цій основній стадії повинна бути реалізована концепція взаємодії – система загальних вихідних положень, які відображають цілі, завдання, ідеї та правила, на основі яких будуються відносини взаємодії, визначаються конкретні заходи взаємодії.

Головне змістовне навантаження підсумкової стадії полягає у визначенні того, чи відповідають результати взаємодії запланованій меті, визначенні причин відхилень та формуванні рекомендацій щодо поліпшення процесу взаємодії в майбутньому.

6. Управлінська діяльність керівника органу або установи ДПтС України з позицій технології її реалізації (збір інформації, аналіз, підготовка проекту рішення і т. д.) має багато спільного з аналогічними видами діяльності в інших правоохоронних органах. Проте специфіка завдань, що стоять перед ДКВС України, визначає особливості технологій реалізації управлінської діяльності. Така ж позиція стосується і управління організацією взаємодії.

7. Інформаційне забезпечення прийняття управлінського рішення про взаємодію в органах та установах ДПтС України є процесом збору, отримання та опрацювання інформації, необхідної для формування комплексного уявлення у особи, яка приймає рішення, про правові та організаційні засади організації взаємодії.

При організації взаємодії керівник повинен володіти наступною інформацією: наявність правових основ для організації взаємодії (обов'язкових чи ініціативних); інформація про суб'єкта взаємодії (статистичні та описові дані); інформація про досвід та результати подібної взаємодії; прогноз на взаємодію (очікувані результати); інформація про ресурси взаємодії (конкретний

персонал, який буде задіяний, потреби в матеріальних та фінансових ресурсах).

8. Під формою взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями необхідно розуміти передбачену нормативними актами або домовленостями між суб'єктами систему заходів, часові рамки їхнього проведення, їхні способи і специфіку.

9. Форми взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями можна класифікувати наступним чином: за метою та часом тривання взаємодія буває постійною і тимчасовою, разовою; за характером зв'язків між взаємодіючими суб'єктами взаємодія поділяється на безпосередню та опосередковану, двосторонню і багатосторонню взаємодію; за процесом управління взаємодію можна розглядати як стратегічну, тактичну та оперативну; за ступенем конфіденційності, взаємодія є гласною та негласною; за нормативним регулюванням взаємодія буває нормативно-регламентованою та договірною (ініціативною).

РОЗДІЛ 4.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ДПтС УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ

4.1. Проблеми адміністративно-правового забезпечення внутрішньоструктурної взаємодії установ та органів ДПтС України

Ефективне функціонування системи органів та установ ДПтС України можливе тільки за умови тісної спільної діяльності усіх її складових. Кожен орган та кожна установа ДПтС України реалізують покладені винятково на них завдання у певному напрямку загальної державної політики у сфері виконання покарань. Принципове значення має пріоритетна мета реалізації кримінально-виконавчої політики, адже як ніколи саме при внутрішньосистемній взаємодії усі зусилля взаємодіючих сторін спрямовуються на її досягнення.

В.В. Кондратішина під кримінально-виконавчою політикою розуміє визначення основних напрямів, форм, методів і засобів правотворчої та правозастосувальної діяльності відповідних державних органів, громадських інститутів й окремих громадян у сфері виконання кримінальних покарань [274, с.20].

Зміст кримінально-виконавчої політики України, на думку І.Г. Богатирьова, прямо пов'язаний зі стратегією держави у сфері виконання кримінальних покарань та Концепцією державної політики у сфері кримінальної юстиції й забезпечення правопорядку в Україні [167, с.3].

П.Л. Фріс формує наступне поняття кримінально-виконавчої політики – це «визначення основних напрямків правотворчої діяльності держави і правозастосувальної діяльності відповідних державних органів у сфері реалізації кримінальних покарань» [489, с.17].

Політика у сфері виконання покарань з позиції І.С. Яковець – це ті принципи і цілі, які держава запроваджує в життя при створенні і застосуванні норм кримінально-виконавчого права, визначенні цілей, принципів, стратегії, напрямків діяльності органів та установ виконання покарань, їх основних форм і методів [199, с.18].

І нарешті у роботі видатного вченого-пенітенціариста Г.О.Радова поняття пенітенціарної політики визначено як галузь державно-правової діяльності уповноважених на те суб'єктів соціального управління з визначення обов'язкових до виконання керівних ідей, принципів, доктринальних положень, установок, вимог, цілей та завдань у сфері забезпечення каяття осіб, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, які б відповідали законам та закономірностям соціалізації особистості, збалансовано забезпечувати задоволення законних прав та інтересів громадянина, суспільства і держави [415, с.12-13].

Кримінально-виконавча політика має принципове значення для організації внутрішньосистемної взаємодії, адже саме цілі цієї політики в цілому визначають спрямованість взаємодії.

Внутрішньосистемна взаємодія має специфічне визначення та власні особливості, які відрізняються від загальних підходів до засад взаємодії з різними інституціями.

Зокрема, ґрунтуючись на теоретичних постулатах, які визначені в попередніх розділах, *під внутрішньоструктурною взаємодією слід розуміти організовану у відповідності з вимогами чинного законодавства, узгоджену за цілями, місцем та часом спільну діяльність підрозділів органів та установ ДПтС України, яка спрямована на досягнення цілей та завдань, передбачених державною політикою у сфері виконання кримінальних покарань.*

Особливості цієї взаємодії:

– суб'єкти взаємодії є структурними елементами однієї системи (ДКВС України);

– спільна діяльність має одну пріоритетну стратегічну мету (реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань), проте конкретні тактичні завдання можуть бути різними;

– відносини взаємодії часто переплітаються з координацією і контрольною діяльністю.

Саме остання особливість утворює додаткові складності при організації спільної діяльності, часто стає перепорою і потребує нормативного урегулювання.

Проведене нами анкетування працівників ДКВС України засвідчило в деяких випадках взагалі нерозуміння потреби в такій взаємодії і відсутність знань та навичок в цій сфері. Так, зокрема, тільки 12% респондентів відзначили, що взаємодія ефективна повною мірою; 79 % респондентів зазначили, що взаємодія ефективна достатньою мірою, проте може бути й краще; 5 % опитаних відзначили, що взаємодія не ефективна; 4% - взаємодія фактично відсутня. Тож, результати анкетування свідчать про наявність протиріч в колах практичних працівників щодо питань внутрішньосистемної взаємодії. На нашу думку, такі протиріччя свідчать про необхідність удосконалення організаційно-правового забезпечення взаємодії органів та установ ДПтС України між собою.

Слід також наголосити на надзвичайно слабкому нормативному регулюванні питань внутрішньосистемної взаємодії, а точніше – фактичну відсутність останнього. Питання внутрішньосистемної взаємодії урегульовані фрагментарно в різних нормативно-правових актах, які регулюють питання організації процесу виконання кримінальних покарань, а також діяльності різних підрозділів ДКВС України (наприклад, Наказ ДДУПВП № 35 від 25.02.2009 року [84], яким визначений порядок виконання адміністративного стягнення у виді громадських робіт, передбачається, що територіальні органи управління ДДУПВП мають забезпечити вивчення положень відповідної Інструкції персоналом кримінально-виконавчої інспекції та організацію виконання органами кримінально-виконавчої інспекції адміністративного стягнення у вигляді громадських робіт. Таким чином, нормативно закріплена вимога взаємодіяти територіальними органами управління

та кримінально-виконавчими інспекціями. Іншим прикладом є створення комісій з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, в територіальних органах управління ДДУПВП та Апеляційної комісії ДДУПВП, головним призначенням яких є організація розподілу і направлення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі, із слідчих ізоляторів до установ виконання покарань [60]. Таким чином, нормативно встановлена вимога налагодження взаємодії між територіальними органами управління ДДУПВП і відповідними установами та органами ДПтС України, які знаходяться під територіальною юрисдикцією відповідних управлінь).

Більш детальне дослідження внутрішньосистемної взаємодії необхідно проводити за тим місцем, яке той чи інший орган або установа займає в системі ДКВС України.

Відповідно до статті 6 Закону України „Про ДКВС України” структура служби складається з:

- центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань зі спеціальним статусом;
- його територіальних органів управління;
- кримінально-виконавчих інспекцій;
- установ виконання покарань;
- слідчих ізоляторів;
- в'язниць;
- навчальних закладів;
- закладів охорони здоров'я;
- підприємств установ виконання покарань;
- інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань ДКВС України [21].

Зважаючи на таку визначену систему ДКВС України, взаємодію в ній можна визначити наступним чином (схема 4.1.):

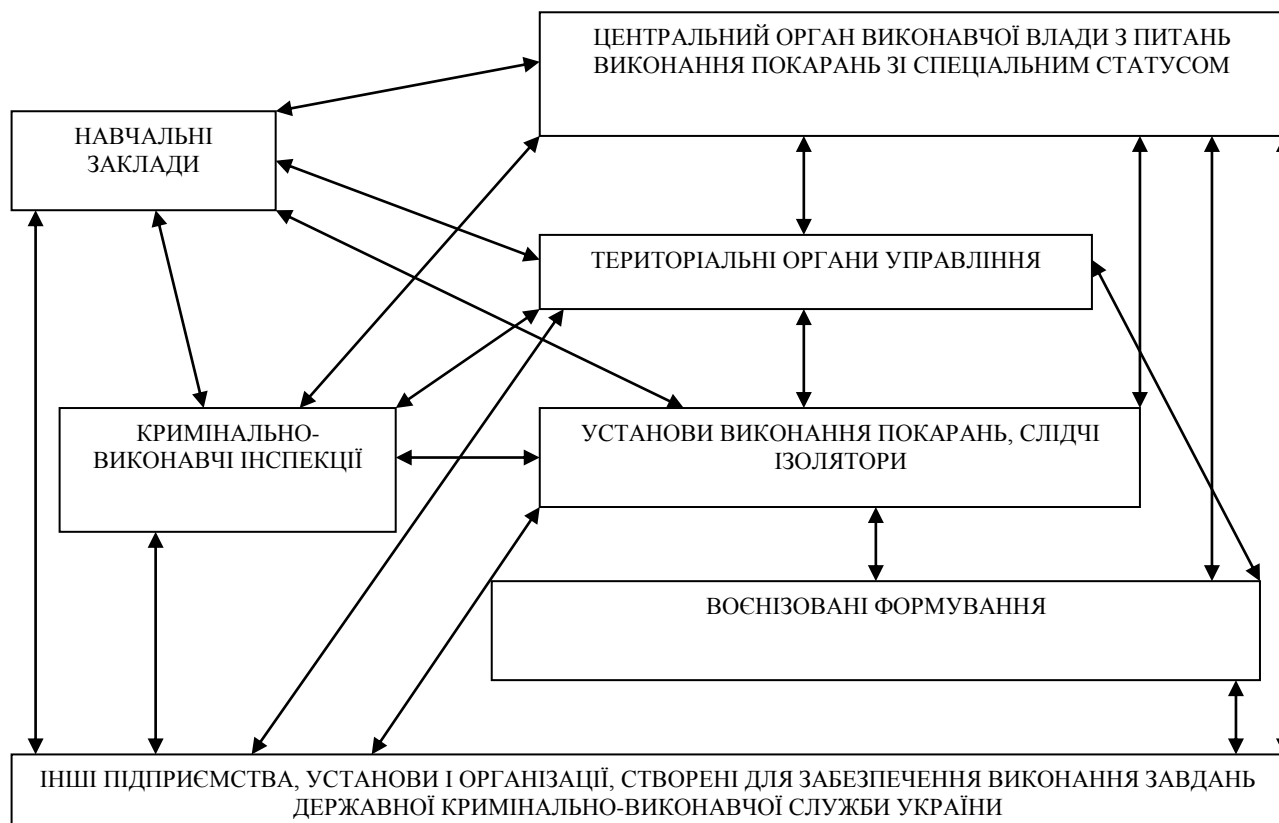

Схема 4.1. Схема внутрішньосистемної взаємодії ДКВС України

Тепер, схематично визначивши структуру зв'язків внутрішньосистемної взаємодії органів та установ ДПтС України, необхідно дослідити функціональні напрямки спільної діяльності. Таке дослідження знову ж таки можливе при детальному аналізі відомчих нормативних актів та конкретних функціональних повноважень тих чи інших органів та установ ДПтС України.

Взаємодія ДПтС України з її територіальними органами управління, установами виконання покарань та слідчими ізоляторами полягає у спільній діяльності з приводу:

- забезпечення виконання державних цільових програм розвитку органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України (пункт 4 параграфу 4 Положення про ДПтС України);

- участі у розробленні та виконанні державних комплексних програм протидії злочинності (пункт 5 параграфу 4 Положення про ДПтС України);

- організації та контролю виконання вироків суду та інших судових рішень і застосування передбачених законом засобів виправлення засуджених (пункт 6 параграфу 4 Положення про ДПтС України);
- забезпечення дотримання вимог законодавства в органах і установах, що належать до сфери управління ДПтС України (пункт 7 параграфу 4 Положення про ДПтС України);
- організації запобігання вчинення злочинів і дисциплінарних проступків засудженими й особами, взятими під варту, та вжиття щодо них заходів припинення злочинів і дисциплінарних проступків; забезпечення виявлення і розкриття злочинів, учинених в органах і установах, що належать до сфери управління ДПтС України, проведення дізнання у справах про такі злочини; організації здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням та умовно-достроково; забезпечення контролю за організацією охорони установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, дотримання правопорядку та безпеки в них; організації забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, підрозділами таких установ та слідчих ізоляторів; організації і контролю за оперативно-розшуковою діяльністю органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, налагодження взаємодії з органами, до складу яких входять підрозділи, що провадять таку діяльність; здійснення довідково-інформаційного та методичного забезпечення органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України; забезпечення функціонування власної системи внутрішньої безпеки (пункти 8-15 параграфу 4 Положення про ДПтС України);
- здійснення передачі осіб під вартою в порядку екстрадиції, а також прийом громадян України, засуджених за кордоном, для відбування покарання на території України та передачу громадян іноземних держав, засуджених судами України, для відбування покарання за кордоном, забезпечення транзитного перевезення через територію України осіб, узятих під варту, або засуджених згідно із законами та міжнародними договорами України, згода на

обов'язковість яких надана Верховною Радою України (пункт 17 параграфу 4 Положення про ДПтС України);

- забезпечення виконання актів амністії та помилування, проведення перевірки дотримання органами та установами, що належать до сфери управління ДПтС України, вимог нормативно-правових актів, які регламентують порядок оформлення матеріалів до клопотання про помилування (пункт 18 параграфу 4 Положення про ДПтС України);

- організації проведення соціально-виховної та психологічної роботи з особами, які відбувають покарання, залучення до її проведення представників релігійних і благодійних організацій, об'єднань громадян, творчих спілок, окремих осіб (пункт 18 параграфу 4 Положення про ДПтС України);

- сприяння спостережним комісіям та об'єднанням громадян у здійсненні громадського контролю за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань; організації у взаємодії з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України професійно-технічного і загальноосвітнього навчання засуджених та надання освітніх послуг особам, узятим під варту; організації здійснення медичної практики, санітарно-епідеміологічного нагляду, медичного контролю за станом здоров'я засуджених і осіб, узятих під варту, надання їм медичної допомоги, взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та об'єднаннями громадян щодо підготовки засуджених до звільнення з установ виконання покарань; організації залучення засуджених до суспільно-корисної оплачуваної праці; здійснення державного нагляду за безпечним веденням робіт персоналом органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України, засудженими та особами, взятими під варту; встановлення і підтримки міжнародних зв'язків з міжнародними організаціями, за погодженням з Міністром юстиції України укладання угод з відповідними органами іноземних держав про співробітництво у сфері виконання кримінальних покарань, протидії злочинності та з інших питань, що належать до компетенції ДПтС України (пункти 20-26 параграфу 4 Положення про ДПтС України);

– забезпечення в межах повноважень проведення заходів щодо запобігання корупції і контролю за їх реалізацією в апараті ДПтС України, органах і установах, що належать до сфери її управління; добору кадрів в апарат ДПтС України та на керівні посади в органах і установах, що належать до сфери її управління, формування кадрового резерву на відповідні посади, організації роботи з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу апарату ДПтС України, органів і установ, що належать до сфери її управління; внутрішнього фінансового контролю за витрачанням та ефективним використанням державних коштів і майна; організації проведення наукових досліджень, дослідно-конструкторських і проектно-технологічних робіт, координації роботи підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань ДКВС України, пов'язану із сертифікацією, стандартизацією, метрологією, винахідництвом і раціоналізацією; забезпечення в межах своїх повноважень вирішення питань цивільного захисту, стабільної роботи органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України, в умовах особливого періоду і надзвичайного стану, додержання правового режиму надзвичайного чи воєнного стану в разі його введення в Україні або в окремих її місцевостях, здійснення інших заходів відповідно до законодавства; забезпечення у межах своїх повноважень мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України (параграф 5 Положення про ДПтС України);

– сприяння діяльності профспілкового руху, ветеранських та інших громадських організацій, статутні положення яких не суперечать засадам діяльності ДПтС України та вимогам законодавства; забезпечення висвітлення діяльності органів і установ, що належать до сфери управління ДПтС України, зокрема через засновані нею в установленому порядку засоби масової інформації та власний веб-сайт, організації проведення семінарів, конференцій з питань, що належать до її компетенції; провадження у встановленому порядку

редакційно-видавничої діяльності (параграф 5 Положення про ДПтС України) тощо [43].

Визначення саме цих напрямків цілком відповідають усім ознакам та характеристиками саме взаємодії, адже значна частина повноважень ДПтС України характеризується не рівноправними зв'язками, але й субординаційними, координаційними, або контрольними. А тому їх не можна відносити до відносин взаємодії.

Найпоширенішими видами взаємодії між зазначеними суб'єктами є:

- Інформаційний обмін;
- Проведення спільних заходів;
- Матеріально-технічна співпраця.

Взаємодія територіальних органів управління ДПтС України з установами виконання покарань, слідчими ізоляторами та підрозділами КВІ, які знаходяться під їхньою юрисдикцією.

Найтісніший зв'язок на практиці повинен відбуватися саме між зазначеними вище органами та установами. На практиці, на жаль, їхні відносини фактично зведені до контролю та координації. Працівники територіальних органів управління ДПтС України відвідують конкретні органи або установи для проведення планових та позапланових перевірок, що призводить до розвитку односторонньої діяльності, при цьому фактично виключає фактор співпраці.

На наш погляд, взаємодія територіальних органів управління ДПтС України з установами та органами ДПтС України на відповідній території повинна відбуватися у таких формах:

- проведення спільних нарад з питань поточної діяльності конкретних підрозділів ДПтС України;
- проведення фахівцями територіальних органів управління ДПтС України навчання персоналу установ та органів;
- спільна діяльність щодо формування прогнозних та програмних документів, які стосуються діяльності конкретних установ та органів, планів їхньої діяльності;

– залучення персоналу територіальних органів управління ДПтС України до проведення конкретних заходів (виховного, освітнього, правопросвітницького, медичного характеру) із засудженими конкретних установ та органів;

– проведення оперативно-розшукових та інших режимних заходів щодо попередження, виявлення та розкриття злочинів, які вчинюються спецконтингентом, а також персоналом ДПтС України, забезпечення внутрішньої безпеки;

– проведення спільних заходів, які стосуються реалізації норм кримінально-виконавчого законодавства у частині забезпечення ефективного процесу виконання кримінальних покарань (здійснення розподілу та переведення засуджених через відповідні комісії, розгляд питань про умовно-дострокове звільнення, реалізація актів амністії та помилування, забезпечення виконання судових вироків та ін.);

– спільна діяльність під час надзвичайних подій;

– матеріально-технічна та інформаційно-аналітична співпраця;

– співпраця з надання медичної допомоги.

Таким чином, значення взаємодії між зазначеними суб'єктами, на наш погляд, значно недооцінене. Ми вважаємо, що зазначені форми взаємодії повинні бути уніфіковані та нормативно закріплені, що приведе до підвищення ефективності спільної діяльності. Для цього необхідно розробити „Порядок взаємодії територіальних органів управління ДПтС України з установами виконання покарань, слідчими ізоляторами та підрозділами кримінально-виконавчої інспекції” і нормативно закріпити його у вигляді інструкції.

Така інструкція повинна вміщувати:

1. Загальні положення взаємодії (поняття, мета, принципи);

2. Організаційні та функціональні аспекти взаємодії між різними службами територіальних управлінь ДПтС України та установ виконання покарань, слідчих ізоляторів та підрозділів кримінально-виконавчої інспекції.

Упровадження такої інструкції дозволить чітко встановити засади взаємодії на всіх рівнях, визначити конкретні строки проведення спільних заходів,

відповідальний персонал, функціональне навантаження. Як результат, можна очікувати структурування відносин на усіх рівнях, формування чіткого механізму спільної діяльності.

Взаємодія установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, кримінально-виконавчих інспекцій між собою.

Незважаючи на той факт, що саме ці підрозділи ДПтС України виконують безпосередні державні завдання з виконання кримінальних покарань, можна констатувати значне недооцінення налагодження взаємодії між ними. Серед специфічних ознак взаємодії між установами та органами виконання покарань можна відзначити наступні:

- вирішення однакових завдань, а відповідно, наявність подібних проблем;
- можливість переведення засуджених із однієї установи до іншої;
- характер виробничої діяльності підприємств установ виконання покарань;
- кількість установ та органів виконання покарань в певному регіоні;
- особливості категорій спецконтингенту, які відбувають покарання, утримуються або перебувають на обліку в установах або органах виконання покарань;
- ускладненість оперативної обстановки в певному регіоні і установах цього регіону зокрема;
- кількість громадських та інших, готових до співпраці інституцій в певному регіоні.

Установи виконання покарань співпрацюють між собою, як правило, в таких напрямках:

правоохоронний – оперативні працівники у встановленому порядку можуть здійснювати обмін інформацією, а також в разі потреби створювати спільні групи для розкриття злочинів, які вчиняються засудженими. Причому на практиці коло питань, які можуть бути вирішені у взаємодії, надзвичайно широке. Це, зокрема:

- попередження, а у випадках їхнього вчинення – припинення втеч;
- попередження потрапляння на території установ виконання покарань та слідчих ізоляторів заборонених предметів;

- розкриття злочинів, які вчинені групою осіб або організованими групами і особи відбувають покарання у різних установах;

- попередження акцій масових непокор на територіях установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

Крім того, отримана від взаємодії інформація може мати велике профілактичне значення і бути використана в роботі із засудженими в процесі відбування ними покарань.

Необхідно відзначити, що на базах різних установ виконання покарань проводяться навчання спеціальних підрозділів ДПтС України, що також є складовою правоохоронного напрямку.

комунально-побутовий – налагодження співпраці з допомоги та обміну товарами виробництва, які виробляються в різних установах виконання покарань і можуть бути використані для забезпечення функціонування установ та органів з іншим профілем виробництва.

соціально-виховний – виражається у декількох аспектах:

- проведення спільних соціально-виховних заходів для засуджених різних установ та органів виконання покарань (прикладом є фестиваль самодіяльної художньої творчості засуджених „Червона калина”, який проводиться кожен рік серед засуджених виховних колоній);

- надання інформації про соціальні та психологічні характеристики засуджених, які були переведені з однієї установи до іншої;

- медичне обслуговування засуджених у спеціальних установах;

- обмін досвіду проведення тих чи інших виховних, культурних, освітніх заходів.

діяльності у надзвичайних ситуаціях – напрямок, при якому організовується спільна діяльність при настанні надзвичайних ситуацій та станів як природного, так і техногенного характеру.

спільне навчання персоналу та обмін досвідом за конкретними напрямками діяльності – проведення навчань на базах різних установ або органів за різними напрямками діяльності, наприклад, на базі Менської виправної колонії № 91 в

Чернігівській області кожні півроку проводяться спільні заняття персоналу різних установ та обмін досвідом з питань організації охорони об'єктів, а на базі Домницького виправного центру № 135 проводяться навчання з питань організації нагляду у виправних колоніях та центрах тощо.

Серед іншого необхідно відзначити, що установи виконання покарань взаємодіють з підрозділами кримінально-виконавчих інспекцій у питаннях виконання положень Кримінального кодексу України щодо окремих, альтернативних позбавленню волі покарань. Наприклад, адміністрація установи виконання покарань, у якій відбуває основний вид покарання особа, засуджена також до додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, не може використовувати засуджену особу до роботи, яку їй заборонено виконувати. За двадцять днів до закінчення строку покарання, а в разі умовно-дострокового звільнення засудженої особи або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким - у день звільнення установа направляє до підрозділу інспекції за обраним місцем проживання копію вироку та постанови суду, довідку на засуджену особу, де зазначає її установочні дані, дату звільнення та дані про родичів, а також підписку про явку до підрозділу інспекції в триденний термін після звільнення [86].

Таким чином, взаємодія між конкретними установами виконання покарань, слідчими ізоляторами, кримінально-виконавчими інспекціями є невід'ємною складовою функціонування системи органів та установ ДПтС України і безумовно сприяє досягненню поставлених завдань.

Установи та органи ДПтС України – це специфічні державні інституції, особливістю об'єкта впливу яких є особи, які вчинили злочини. Таким чином, загальною ознакою для всіх установ та органів є наявність засуджених осіб. До моменту початку відбування засудженими покарання вони проходять усі стадії кримінального процесу, а до установ потрапляють через процедуру доставляння у спеціальних транспортних засобах (етапування), яке здійснюється підрозділами внутрішніх військ МВС України.

Слід більш детально зупинитись на даному питанні, адже, на наш погляд, воно стосується як раз взаємодії всередині системи органів та установ виконання покарань. У деяких наукових дослідженнях можна знайти згадування про наявність „делегування компетенційних положень” від системи ДКВС України до МВС України як негативне явище функціонування ДКВС України [248, с.59] і з таким твердженням, на наш погляд, можна погодитись. Ми вважаємо, що одним із питань, яке додає дискусії про адміністративно-правовий статус ДКВС України, її функціонування як окремого відомства, входження до системи органів юстиції або МВС України, є якраз залишки повноважень, які притаманні винятково системі виконання покарань. Принагідно відзначимо досвід Росії, де в статті 12 Закону РФ „Про установи та органи, які виконують покарання у виді позбавлення волі”[7]” зазначено, що конвоювання засуджених і ув’язнених, які утримуються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах кримінально-виконавчої системи, здійснюється міліцією, а також спеціальними підрозділами кримінально-виконавчої системи з конвоювання за плановими маршрутами, встановленими відповідним переліком. Конвоювання підсудних на судові засідання Верховного Суду Російської Федерації здійснюється внутрішніми військами Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації.

Таким чином, зазначений досвід вказує на наявність спеціальних підрозділів системи виконання покарань з конвоювання.

Якщо проаналізувати аналогічні положення в Україні, можна відзначити наступне. На даний час функція конвоювання повністю забезпечується підрозділами внутрішніх військ МВС України.

Стаття 1 Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” зазначає, що внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України входять до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначені для охорони та оборони важливих державних об’єктів, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, а також для участі в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю [17]. Таке визначення фактично відкидає систему внутрішніх військ від організації процесу виконання

кримінальних покарань і, якщо визначати ці підрозділи як складову МВС України, є правильним. Натомість, якщо говорити про конвоювання засуджених, а це прямо передбачається статтею 2 зазначеного закону, то виникає суперечність між визначенням і завданнями та функціями, які покладаються на ці підрозділи.

Стаття 9 зазначеного Закону до обов'язків внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України відносить забезпечення ізоляції осіб, затриманих за підозрою у вчиненні злочину, засуджених; бути у постійній готовності до надання наявними силами і засобами допомоги адміністрації установ виконання покарань та слідчих ізоляторів у ліквідації фактів групової непокорності і масових безпорядків; виділяти сили і засоби для ведення разом із органами внутрішніх справ розшуку осіб, які втекли з-під охорони або нагляду [17].

Таким чином, ми можемо констатувати, що функції внутрішніх військ тісно переплітаються з діяльністю із забезпечення режимних вимог установ виконання покарань. Такий стан на тлі вимоги систематизації всіх повноважень в сфері діяльності ДКВС України інколи викликає проблеми організації взаємодії в цій сфері.

Удосконалення організації цього процесу ми вбачаємо в декількох альтернативних кроках:

1. Створення спеціального підрозділу з конвоювання засуджених та ув'язнених осіб в системі ДКВС України. Для цього необхідно внести зміни до Закону України „Про ДКВС України” в частині визначення системи органів та установ ДКВС України, а також її завдань та функцій і виключити із Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” відповідні компетенційні положення. Наступним кроком є розроблення відповідного Положення про ці підрозділи і порядок їхньої взаємодії з іншими правоохоронними органами.

2. Створення спеціального підрозділу з конвоювання засуджених та ув'язнених осіб в системі ДКВС України, головним завданням якого буде організація конвоювання спецконтингенту у взаємодії з підрозділами внутрішніх

військ МВС України. Для цього потрібні зміни та доповнення зазначених вище законів.

3. Удосконалення взаємодії внутрішніх військ МВС України та підрозділів установ та слідчих ізоляторів ДПтС України з метою покращення і налагодження більш чіткої спільної діяльності згаданих підрозділів.

Останній варіант в умовах перманентної економічної кризи і неможливості виділення значних коштів для формування нових підрозділів є найбільш виправданим.

Тому пропонуємо:

1. Статтю 1 Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” змінити і викласти наступним чином: „внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України входять до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначені для охорони та оборони важливих державних об’єктів, перелік яких устанавлюється Кабінетом Міністрів України, а також для участі в охороні громадського порядку, боротьбі із злочинністю, а також забезпечення конвоювання засуджених та осіб, узятих під варту”.

Таке доповнення зніме суперечність у визначенні внутрішніх військ і їхнім завданнями.

2. Статтю 9 Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” доповнити частиною наступного змісту:

„Внутрішні війська, виконуючи завдання з конвоювання засуджених та осіб, взятих під варту, ліквідації фактів групової непокорності і масових безпорядків в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, ведення розшуку осіб, які здійснили втечу з-під охорони або нагляду, взаємодіють з установами та органами ДКВС України”.

Таке доповнення до закону створює правові передумови налагодження ефективної співпраці під час конкретно визначених подій і дасть можливість обоим взаємодіючим суб’єктам реалізувати власні повноваження.

3. Розробити нову Інструкцію „Про порядок взаємодії внутрішніх військ МВС України з підрозділами установ та органів ДКВС України при конвоюванні

засуджених та осіб, взятих під варту, ліквідації фактів групової непокори і масових безпорядків в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, веденні розшуку осіб, які здійснили втечу з-під охорони або нагляду”. Зазначимо, що є декілька інструкцій щодо здійснення спільної діяльності цих підрозділів, проте всі вони вже значно застаріли і не відповідають вимогам теперішнього часу та інституційній системі правоохоронних органів (наприклад, [88]), а інші мають обмежений доступ користування і тому не можуть бути детально проаналізовані в даному дослідженні.

Завершуючи дослідження внутрішньої взаємодії в системі ДКВС України, не можна залишити поза увагою питання існування та функціонування спеціальних підрозділів цієї служби.

Зауважимо, що саме існування таких підрозділів викликає обурення та громадський спротив в колах правозахисників, громадських діячів, які цікавляться пенітенціарною сферою, юристів, науковців.

Зокрема О. Беца, критикуючи діяльність усієї системи ДКВС України та її керівництва зокрема, зазначав, що через непрофесійність „видаються та реєструються такі накази, як наказ Департаменту №167 від 10.10.2005 року „Про затвердження Положення про підрозділ спеціального призначення”, який викликає занепокоєння у громадськості та правозахисних організацій. Особливо пункти 3.5., 3.6, 3.9, при виконанні яких можуть мати місце і мають місце суттєві порушення прав засуджених. Основні завдання підрозділу спеціального призначення полягають у запобіганні та припиненні злочинів терористичної спрямованості на об'єктах кримінально-виконавчої системи, а також запобігання та припинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань і слідчих ізоляторів. Проте підрозділ також залучається до проведення оглядів і обшуків засуджених та осіб, узятих під варту, їх речей, оглядів інших осіб та їх речей; він бере участь у забезпеченні правопорядку, додержання вимог режиму, правил внутрішнього розпорядку в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах. Під час таких несподіваних обшуків, підрозділ, який отримав у народі назву «маски-шоу» (його «бійці») заходять у виправну установу у масках на

голові, з повним спорядженням: бронежилети, дубинки, наручники, слезоточивий газ) допускають brutальні порушення елементарних прав людини. За перевіреними даними багатьох повідомлень правозахисних організацій схема їх дій завжди однакова. Ці «бійці» вриваються до камер слідчого ізолятора чи житлових приміщень колоній з криком «всім лягти на підлогу!», потім починають ходити ногами по лежачих засуджених, бити їх ногами та дубинками по різних частинах тіла та голові. Вони примушують кожного по черзі бігти в коридор поміж шеренгами вишикуваних «бійців», які продовжують бити їх дубинками, примушують присідати чи сідати в «шпагат», повзати по підлозі, присідати по сто разів, віджиматися від підлоги. Інша частина «бійців» влаштовує повний погром особистих речей засуджених, знищуючи речі та продукти, змішуючи цукор з тютюном та пральним порошком, висипаючи чай, каву на підлогу, привласнюючи цигарки, консерви, запальнички, шоколад тощо [161].

І. Яковець також гостро критикує дії керівництва ДДУПВП, наголошуючи на тому, що „до запровадження належної правової регламентації антитерористичного підрозділу Департаменту відповідно до покладених на нього чинним законодавством завдань (і виключно у цих межах, без невиправданого втручання в сферу кримінально-виконавчих відносин) не може бути й мови про існування такого формування” [511]. Не вдаючись до аналізу аргументації подібної позиції згаданої авторки зазначимо, що в цілому з позицій забезпечення прав засуджених такий підхід є правильним. Проте відразу відзначаємо його однобічність і відсутність аналізу контраргументів.

Відразу наголосимо на тому, що ми підтримуємо необхідність функціонування такого підрозділу.

Тепер наведемо власні аргументи з цього приводу.

Рішення про державну реєстрацію Наказу ДДУПВП від 10.10.2005 № 167 „Про затвердження Положення про підрозділ спеціального призначення” [63] було скасовано на підставі Висновку Міністерства юстиції № 15/88 від 24.12.2007 року і Наказу Міністерства юстиції № 1302/5 від 26.12.2007 і зазначений наказ був виключений з Державного реєстру нормативно-правових актів 14.01.2008

року. Таке рішення було прийнято у зв'язку з тим, що висновок Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини Міністерства юстиції України від 21.11.2007 засвідчив, що положення згаданого наказу не відповідають Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини.

Таким чином, на даний час можемо констатувати відсутність нормативно-правової основи функціонування спеціальних підрозділів. І такий стан, на наш погляд, є вкрай негативним, адже практика функціонування таких підрозділів, за спостереженнями І.Яковець, до сих пір існує [511]. Отже, маємо ситуацію, де підрозділу „де-юре” немає, а „де-факто” – він існує, і більше того, активно продовжує функціонувати. Це перший аргумент необхідності формування спеціальної нормативної бази діяльності спеціальних підрозділів ДКВС України.

Значна гуманізація процесу відбування кримінальних покарань призвела до подекуди неконтрольованих явищ в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. Про це свідчить, зокрема, той факт, що у першому кварталі 2010 року з числа засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях, понад 4,1 тис. осіб перебувають на профілактичному обліку як злісні порушники режиму відбування покарання. Крім того, слід констатувати, що додаткової складності у роботі установ та органів виконання покарань додає досить складний криміногенний склад засуджених. Так, станом на середину 2010 року в установах відбувало покарання: 18,2 тис. осіб, засуджених за вбивство, з яких 9,7 тис. осіб, засуджених за умисне вбивство при обтяжуючих обставинах; 417 осіб, засуджених за бандитизм; 11 тис. осіб – за умисне тяжке тілесне ушкодження; 29,1 тис. – за розбій, грабіж та вимагання; 2,6 тис. осіб - за згвалтування; 28 осіб за захоплення заручників; 13,3 тис. осіб, засуджених на строк понад 10 років; 1638 осіб – засуджених до довічного позбавлення волі, вироки стосовно яких набрали законної сили, та 93 особи, вироки щодо яких законної сили не набули [107].

Натомість вирішення питання швидкого реагування на серйозні порушення режиму відбування покарання або вчинення злочинів, які посягають на життя та здоров'я персоналу ДКВС України або нормальне функціонування установ та

органів виконання покарань, на даний час фактично неможливе. Крім того, зважаючи на демілітаризований характер діяльності персоналу ДКВС України, його безпеці повинно приділятися значно більше уваги. Тому доцільність існування спеціальних підрозділів не викликає сумнівів.

Інше питання – правильне визначення основ їхньої діяльності: завдань, принципів, повноважень. На наш погляд, структура нормативно-правового акта, який би урегулював діяльність такого підрозділу, має складатися з наступних частин:

1. Загальні положення (поняття, статус у ДКВС України, правова основа діяльності, принципи діяльності)
2. Основні завдання та функції спеціального підрозділу;
3. Персонал спеціального підрозділу (його правовий статус, права, обов'язки, відповідальність);
4. Контроль та нагляд за діяльністю спеціальних підрозділів;
5. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності.

Спеціальний підрозділ ДКВС України є воєнізованим формуванням, який створюється при територіальному органі управління ДПтС України, головним призначенням якого є припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ, а також інших злочинних дій, які становлять небезпеку для життя та здоров'я засуджених та персоналу.

Спеціальний підрозділ створюється як самостійний структурний підрозділ територіального органу управління ДПтС України та підпорядковується безпосередньо його начальнику. Він же здійснює загальне керівництво оперативно-службовою діяльністю спеціального підрозділу, її організаційне забезпечення. Таким чином, уся відповідальність за використання сил та засобів спеціальних підрозділів повинна покладатися персонально на керівника територіального органу управління ДПтС України.

У своїй діяльності спеціальний підрозділ повинен керуватися Конституцією України, законами України "Про ДКВС України", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному

судочинстві", "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів", іншими законами України, нормативними актами Верховної Ради України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами ДКВС України та відповідним положенням.

Основними принципами діяльності спеціального підрозділу мають бути: законність; повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина; гуманізм; єдиноначальність; взаємодія з іншими підрозділами ДКВС України, правоохоронними органами; відкритість для демократичного цивільного контролю.

Серед іншого обов'язково необхідно нормативно закріпити положення, згідно з яким спеціальний підрозділ повинен виконувати покладені на нього завдання в тісній взаємодії з іншими структурними підрозділами органів та установ ДПтС України, іншими правоохоронними органами.

Щодо головних функцій спеціального підрозділу, то, відкидаючи найбільш суперечливі аспекти вже нечинного Положення про спеціальні підрозділи, можна залишити найважливіші і найголовніші, які в цілому дозволять ефективно функціонувати даним підрозділам. Це, зокрема, участь у заходах щодо запобігання та припинення злочинів, зокрема втеч, насильницьких діянь, пов'язаних з захопленням заручників, вчиненням підпалів, убивств, тортур, залякування засуджених, персоналу ДКВС України та громадян, які знаходяться в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах; участь у затриманні озброєних злочинців в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, відбитті нападів на об'єкти кримінально-виконавчої системи; забезпечення підтримання правопорядку при введенні режиму особливих умов в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах у випадках стихійного лиха, епідемій, аварій важливих для життєзабезпечення систем, масових заворушень, проявів групової непокори засуджених та осіб, узятих під варту, або в разі виникнення реальної загрози збройного нападу на об'єкти кримінально-виконавчої системи, припинення групових протиправних дій засуджених та осіб, узятих під варту, та ліквідації їх наслідків; забезпечення безпеки засуджених і осіб, узятих під варту,

персоналу і громадян, які перебувають на території установ виконання покарань та слідчих ізоляторів; сприяння оперативним підрозділам установ виконання покарань і слідчих ізоляторів у проведенні оперативно-розшукових заходів; взаємодія із спеціальними підрозділами інших правоохоронних органів [63].

Ми не маємо застережень щодо даних функцій діяльності спеціального підрозділу і вважаємо, що вони цілком відповідають законодавству з питань прав людини та міжнародних стандартів у цій сфері.

Особлива частина спеціального нормативно-правового акта, який повинен урегулювати питання діяльності спеціального підрозділу ДКВС України, повинна бути присвячена питанням контролю та нагляду.

Головною гарантією забезпечення законності при проведенні спеціальних операцій цим підрозділом повинно бути обов'язкове погодження їхнього проведення з прокурором, який здійснює нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, а в окремих випадках необхідності втручання в сферу особистого життя осіб – і санкція суду.

Наголошуємо на тому, що характер діяльності таких підрозділів повинен бути суворо регламентованим і відкритим для контролю та нагляду, при цьому пріоритети діяльності повинні відповідати засадам державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та забезпечення прав людини.

Таким чином, необхідність такого підрозділу обумовлена необхідністю:

- мати можливість оперативного впливу на злочинні дії, які спрямовані на нормальне функціонування установ ДПтС України, безпеку засуджених та персоналу;
- існування підрозділу, який би міг швидко надати допомогу при надзвичайних ситуаціях в установах ДПтС України;
- функціонування підрозділу, який би міг здійснювати ефективну взаємодію з іншими правоохоронними органами при виникненні необхідності у спільній діяльності з попередження та припинення злочинів.

Отже, дослідивши різні аспекти взаємодії між установами та органами ДПтС України, можна підсумувати, що їхня спільна діяльність сприяє досягненню складних завдань кримінально-виконавчої політики України і дозволяє в цілому забезпечити реалізацію більшості із визначених законодавством її напрямків, а також забезпечити сталу діяльність усіх структурних елементів, яка спрямована на розвиток системи.

Діяльність установ виконання покарань є достатньо дослідженою, натомість актуальним та недостатньо розробленим у сучасній науці є питання внутрішньоструктурної взаємодії різних підрозділів установ виконання покарань. Саме цим проблемам присвячений наступний підрозділ.

4.2. Практика управління взаємодією функціональних підрозділів установ виконання покарань

Дослідження взаємодії підрозділів установ ДПтС України між собою є актуальним з огляду на управлінський характер такої взаємодії та надзвичайну важливість тих цілей, які повинні досягатися установами ДПтС України. Причому у цьому підрозділі ми відходимо від традиційного для нашого дослідження формулювання суб'єктного складу взаємодії („установи та органи ДПтС України”), а зосередимо увагу тільки на установах ДПтС України. Це зумовлено, в першу чергу, складністю і розгалуженістю внутрішньої структури установ ДПтС України, яка на відміну від органів ДПтС України має значну кількість функціональних напрямків, а відповідно - функціональних підрозділів. Зважаючи на значний обсяг практичного матеріалу з даної проблеми, ми визначили деякі пріоритетні напрямки для дослідження, серед них зокрема: дослідження теоретичних засад внутрішньоструктурної взаємодії; визначення факторів, які впливають на організацію взаємодії; аналіз конкретних заходів, які здійснюються різними структурними підрозділами при взаємодії; розробка напрямів удосконалення правового регулювання організації взаємодії різних структурних підрозділів.

Опитування практичних працівників ДКВС України засвідчує, що 77% проанкетованих вважають взаємодію ефективною достатньою мірою, проте може бути й кращою, 14% вважають, що взаємодія ефективна повною мірою, 9% вважають, що взаємодія не ефективна.

На думку багатьох авторів, взаємодія в установах ДПтС України необхідна для того, щоб досягнути узгодженості дій структурних підрозділів за завданнями, напрямами і часом в інтересах досягнення спільної мети.

Так, М.П. Мелентьев вважає, що взаємодія структурних підрозділів - це узгоджена діяльність окремих підрозділів, служб і співробітників в рамках одного органу управління [336, с.35-39].

Радянський вчений А.А. Аксьонов, який досліджував проблеми організації взаємодії в органах внутрішніх справ, зазначає, що взаємодія - це спільна діяльність рівноправних елементів системи установ виконання покарань, яка спрямована на вирішення спільних завдань. При цьому він виділяє найбільш істотні ознаки взаємодії:

- наявність спільної діяльності декількох елементів системи;
- спрямованість на вирішення загального для них завдання;
- рівне положення елементів у системі;
- здійснення ними своїх звичайних, повсякденних обов'язків у процесі взаємодії [119].

Наведені визначення, хоча і відображають сутність взаємодії в установах ДПтС України, але потребують деякого уточнення, тому що кожне розкриває лише одну зі сторін. Так, М.П. Мелентьев підкреслює у взаємодії діяльність за погодженням, а А.А. Аксьонов - щодо спільних дій. Крім того, не зовсім є обґрунтованим виділення в якості ознаки взаємодії рівного положення елементів системи. Наприклад, якщо розглядати взаємодію на рівні „оперативний працівник - майстер виробництва”, то дані співробітники не тільки не перебувають у стані підпорядкування, але і не є рівноправними. Зокрема, у деяких випадках майстер зобов'язаний виконувати вказівки оперативного працівника, наприклад, у частині посилення контролю за засудженими, схильними до втечі. Здійснення своїх звичайних, повсякденних обов'язків у процесі взаємодії, характерне лише для взаємодії у звичайних (штатних) умовах функціонування установ ДПтС України. При ускладненні оперативної обстановки та виникненні надзвичайних ситуацій відбувається перерозподіл функцій і покладання на структурні підрозділи та окремі категорії персоналу не властивих їм обов'язків.

На наш погляд, більш вдалим є формулювання В.В. Дедюхіна і Ф.Г. Канцарініна. Під взаємодією частин і служб установ виконання покарань вони розуміють засновані на законах та підзаконних актах спільні або узгоджені

за завданнями, напрямками і часом дії, в інтересах виконання службово-оперативних завдань з максимальною ефективністю [215, с.4], [184].

При цьому виділяються такі необхідні елементи:

- узгодження дій за завданнями (визначення і постановка конкретних завдань відповідним суб'єктам взаємодії, виконання яких забезпечує досягнення спільної мети);
- узгодження дій за напрямками (суб'єкти взаємодії зосереджують свої зусилля на досягненні мети на певному напрямку і у визначеному місці);
- узгодження дій частин і служб у часі (визначення конкретних строків виконання завдань з урахуванням часу дії інших взаємодіючих підрозділів) [215, с.4-5].

Взаємодія пронизує весь цикл управління від початку до кінця і є невід'ємною частиною будь-якої системи, функціонально-організаційний механізм якої складається із сукупності впорядкованих елементів, взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою.

Організація взаємодії в установі ДПтС України носить об'єктивний характер і обумовлена такими причинами, як:

- 1) спільність основних цілей і завдань взаємодіючих структурних підрозділів;
- 2) необхідність максимального використання наявних у їхньому розпорядженні сил і засобів;
- 3) різна компетенція підрозділів;
- 4) функціонування підрозділів у схожих умовах і єдина спрямованість їхньої діяльності на одні й ті ж об'єкти управління [473, с.152].

З огляду на всі системні ознаки, які характерні для установи виконання покарань, специфіку й об'єктивні закономірності взаємодії, можна стверджувати, що *під взаємодією структурних підрозділів установи ДПтС України необхідно розуміти нормативно встановлену, структурно і функціонально закріплену систему спільних або узгоджених за завданнями, напрямками і часом дії, здійснюваних для вирішення оперативних і службових завдань та виконання*

покладених на ці підрозділи функцій з метою ефективного виконання покарання у виді позбавлення волі.

У зв'язку з вищезазначеним відзначимо, що для взаємодії структурних підрозділів установ ДПтС України характерні такі ознаки:

– залежно від способів їхнього регулювання відносини можуть виступати у формі правових чи організаційних. Нормативно встановленими вони будуть у тому випадку, якщо врегульовані нормами права;

– взаємодія структурних підрозділів складається в рамках організаційної структури установи виконання покарання;

– при взаємодії структурні підрозділи та їхні співробітники використовують сили, засоби і методи в межах своєї компетенції та виконуваних функцій;

– взаємодія спрямована на вирішення оперативно-службових завдань з метою ефективного виконання покарання у виді позбавлення волі.

Функція організації взаємодії знаходить ефективну реалізацію за допомогою здійснення координації діяльності структурних підрозділів. Координація забезпечує узгодженість дій, взаємодію всіх суб'єктів, що беруть участь у вирішенні завдань, що стоять перед системою.

“Координація” згідно зі словником соціального управління – „це функція управління, змістом якої є забезпечення упорядкованих взаємозв'язків і взаємодій між організаціями, ділянками та учасниками виробництва й управління з метою узгодження дій щодо реалізації рішень, об'єднання спільних зусиль і вирішення загальних завдань” [439, с.76].

Слушним є висновок В.Т. Білоуса про те, що координація може бути як спеціальною функцією, так і особливою інтегруючою формою організації управління. Як функція вона повинна забезпечувати певну залежність рішень окремих підрозділів по боротьбі зі злочинністю (дій) від загальних рішень правоохоронних органів чи загальнодержавних рішень з цих питань, а як форма організації управління – створювати особливий апарат для досягнення загальних цілей самостійними спецпідрозділами різних правоохоронних органів,

комплексно узгоджувати їхню діяльність у тій частині, що належить до сфери взаємних інтересів найбільш повного і своєчасного викриття злочинів у конкретній сфері або пов'язане із досягненням загальної мети – посилення боротьби зі злочинністю в цілому [163, с.378]. І.Л. Олійник зазначає, що координація – це діяльність правоохоронних органів за узгодженням зусиль, сил і засобів та напрямом їх на попередження і викорінювання злочинності, причин і умов що їх породжують, об'єднання цих сил, засобів у найбільш розповсюджених злочинних проявах місцях [368, с.26]. В.Д. Рудашевський вважає, що під координацією слід розуміти забезпечення односпрямованості діяльності або попередження виникнення відхилень у функціонуванні автономних частин системи для досягнення спільної мети шляхом корекції і підтримки дій [422, с.29]. А.А. Аксьонов визначає координацію як управлінську діяльність, спрямовану на узгодження і досягнення загальних для виправної установи цілей [119], [184].

Координаційна діяльність, як і взаємодія, є характерною для будь-якого управлінського циклу. Вона спрямована на: передбачення проблем і призначена для усунення перебоїв в роботі установи виконання покарань після того як (або якщо) вони відбулися; збереження існуючої схеми роботи; поліпшення діяльності системи або існуючої організації навіть за відсутності конкретних проблем. Координаційна діяльність є останньою стадією організації.

На наш погляд, координація - це заключний елемент в організації взаємодії структурних підрозділів установи ДПтС України. Метою координації є об'єднання всіх організаційних зусиль суб'єкта управління і забезпечення такого процесу організації, який сприятиме досягненню поставлених цілей. Координація дозволяє об'єднати зусилля окремих співробітників і структурних підрозділів. Підтримка зв'язку між загальною метою і всіма індивідуальними або груповими видами діяльності досягається шляхом координації. Таким чином, можна говорити про те, що всі організаційні дії, у тому числі й організація взаємодії, включають як один з елементів координацію.

Проте не слід ототожнювати функції координації та організації взаємодії. Координація може виявлятися як при взаємодії структурних підрозділів (коли вона практично співпадає з організацією взаємодії), так і в діяльності підрозділів, які між собою не взаємодіють.

Аналіз організації взаємодії структурних підрозділів УВП показує, що взаємодія у ній носить цілеспрямований характер, його зміст складають спільні або узгоджені дії всіх структурних підрозділів; взаємодія структурних підрозділів досягається за допомогою організації та координації дій всього персоналу; мета організації взаємодії структурних підрозділів полягає в об'єднанні всіх наявних сил і засобів для здійснення комплексних заходів, спрямованих на створення, удосконалення, зміцнення і розвиток системи попередження порушень засудженими встановленого порядку відбування покарання і злочинів; реалізацію комплексу заходів виправного змісту, необхідних для успішної ресоціалізації засуджених.

У результаті дослідження правових засад, а також практики організації взаємодії структурних підрозділів УВП необхідно відзначити, що:

а) в існуючих на сьогоднішній день нормативно-правових актах, що регулюють діяльність установ виконання покарань, взагалі відсутнє визначення поняття „взаємодія”, незважаючи на його достатньо широке застосування. На наш погляд, це призводить до певних протиріч в розумінні сутності цього процесу на практиці;

б) питання організації взаємодії фактично не регулюються в кримінально-виконавчому та адміністративному законодавстві, відомчих нормативно-правових актах. Наявні окремі норми носять загальний або уточнюючий характер, торкаються лише окремих аспектів взаємодії в межах певного виду діяльності. Здебільшого вони декларативні, дублюються в різних нормативних актах. Також відсутнє нормативне закріплення принципів, механізму, форм, методів здійснення взаємодії. Обов'язки з організації взаємодії для структурних підрозділів та окремих категорій персоналу не визначені;

в) питання, що стосуються інформаційного, матеріального, технічного, фінансового та іншого забезпечення взаємодії в нормативно-правових актах не відображені.

Вказані недоліки, на наш погляд, свідчать про необхідність упорядкування нормативного регулювання організації взаємодії шляхом видання окремого нормативно-правового акта, що регламентує ці питання, а також розробки для кожної категорії персоналу установ виконання покарань посадових інструкцій, до структури яких увійшли б положення, що встановлюють права, обов'язки і відповідальність конкретного виконавця за організацію взаємодії.

Кожна УВП є складним соціальним організмом, що має певну замкнуту систему управління. Як і будь-яка система, вона постійно розвивається і удосконалюється під впливом різного роду факторів.

Для ефективної організації управління, зокрема взаємодії структурних підрозділів УВП, виявлення причин і умов, що впливають на даний процес, є актуальним завданням. Актуальність зазначеного обумовлена, по-перше, необхідністю виявлення позитивних і негативних факторів, що впливають на організацію взаємодії; по-друге, необхідністю якісної і кількісної оцінки заходів впливу кожного з факторів або їхньої сукупності на організацію взаємодії; по-третє, необхідністю визначення розвитку тих або інших факторів, їхньої інтенсивності та можливостей ефективної організації взаємодії з урахуванням обстановки, що складається [184].

У результаті проведених російськими вченими Т.Н. Задонцевою і П.І. Колеватовим досліджень виявлено 150 факторів, що негативно впливають на кримінально-виконавчу діяльність [236, с.38]. Проте в спеціальній і науковій літературі не представлений досвід комплексного вивчення факторів, які впливають на організацію взаємодії структурних підрозділів виправної установи. В основному розглядається вплив факторів на процес управління у виправних установах в цілому.

Фактор (з нім. faktor от лат. factor — виробляючий) [346]. Фактор - це момент, істотна обставина в якому-небудь процесі, явищі. У нашому випадку

таким процесом є організація взаємодії структурних підрозділів виправної установи. В управлінській діяльності під фактором, як справедливо відзначає В.Н. Іванов, слід розуміти причину або джерело впливу на систему, що визначає її стан, умови управлінської діяльності [380, с.139].

Найдоцільнішим є розгляд системи факторів, що впливають на організацію взаємодії структурних підрозділів УВП, виходячи з того, що це одна з управлінських функцій. У даному випадку ми згодні з Р.А. Фатхутдіновим, який пише, що фактор - це показник об'єкта або процесу, що протікає в системі і здійснює вплив на функцію [477, с.277].

Практика діяльності установ виконання покарань, на наш погляд, дозволяє визначити наступні організаційно-управлінські фактори, що впливають на організацію взаємодії:

- 1) інформаційне забезпечення;
- 2) розробка, прийняття і реалізація рішень;
- 3) координація;
- 4) контроль за діяльністю структурних підрозділів з реалізації рішень у сфері організацій взаємодії;
- 5) оцінка ефективності організації взаємодії структурних підрозділів виправної установи;
- 6) кадрове забезпечення;
- 7) функціонально-організаційна структура;
- 8) матеріально-технічне забезпечення.

Здійснення будь-якої управлінської функції, у тому числі й організація взаємодії, відбувається в певних умовах, тобто на даний процес роблять вплив фактори, пов'язані зі станом оперативної обстановки.

І.І. Лигалов і В.Г. Самойлов під оперативною обстановкою розуміють сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, що впливають на роботу служб виправної установи із забезпечення виконання покарання, на процес виправлення осуджених [316, с.7-9]. Оперативна обстановка, на думку А.Кузьменка, це „стан, характер умов та сукупність чинників процесу вирішення

протирич у певний момент часу і на конкретній території” [296]. Оперативна обстановка посідає чільне місце в системі факторів, які впливають на організацію взаємодії в установах виконання покарань.

Окрім зазначених факторів, на наш погляд, безпосереднє значення при організації взаємодії також має:

- 1) вид установи виконання покарань, ліміт його наповнення і профіль виробництва;
- 2) стан правопорядку;
- 3) ускладнення оперативної обстановки.

Визначивши фактори, коротко проаналізуємо кожен з них.

1. Інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення є основою організації взаємодії. Наявність багатьох факторів, які перешкоджають нормальному функціонуванню установи виконання покарань, вимагає від її керівника оперативності в координації і організації взаємодії структурних підрозділів, що неможливо здійснити без ефективного інформаційного забезпечення. Всі структурні підрозділи як елементи однієї системи зв'язані інформацією. Ефективна організація інформаційних процесів є необхідною умовою успішного виконання кримінального покарання. При здійсненні взаємодії необхідно визначити і погодити джерела інформації, її види, обсяг, способи збору.

Недоліки в інформаційному забезпеченні взаємодії структурних підрозділів пояснюються тим, що:

– у структурі установ виконання покарань відсутні підрозділи або персонал, які відповідають за збір, зберігання і обробку інформації, необхідної для прийняття оптимального рішення з організації взаємодії. Основне навантаження щодо роботи з інформацією покладається на начальника установи, а також на чергового помічника начальника установи і канцелярію, що призводить до розосередження інформації і відсутності її систематизації;

- у більшості установ виконання покарань відсутня єдина база даних, необхідних для комплексного аналізу оперативної обстановки, що складається, і ухвалення оперативних, тактичних та стратегічних рішень;

- персонал структурних підрозділів не має достатніх навичок роботи з первинною інформацією, яка найбільш важлива при аналізі оперативної обстановки, що склалася;

- відсутні наукові розробки з методики роботи з інформацією;

- недостатньо використовуються технічні засоби при організації інформаційного забезпечення.

2. *Рішення, що приймаються щодо організації взаємодії структурних підрозділів.* Організація будь-якого виду діяльності - це безперервний процес вироблення, прийняття та реалізації рішень. Ефективність рішень у сфері організації взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань залежить від ступеня повноти і достовірності інформації про певний напрям діяльності. Тому інформаційні зв'язки повинні бути побудовані таким чином, щоб керівники могли своєчасно одержувати інформацію та приймати рішення, а виконавці їх реалізовувати. Несвоєчасність або неповнота наданих відомостей призводить до ухвалення необґрунтованих та неефективних рішень.

Основними причинами неефективності рішень при організації взаємодії структурних підрозділів установ виконання покарань, на наш погляд, є:

- недооцінка значимості організації взаємодії як однієї з найважливіших функцій, що забезпечує злагоджене або спільне використання усіх наявних сил та засобів для досягнення цілей виконання покарання;

- неефективність комплексного планування діяльності установи виконання покарань;

- професійна невідповідність, неповнота знань про зміст діяльності структурних підрозділів, що призводить до невідпрацьованості системи контролю і об'єктивної оцінки;

- невикористання можливостей персоналу структурних підрозділів [184, с.80].

3. *Координаційна діяльність.* Ефективність організації взаємодії структурних підрозділів УВП визначається в першу чергу координаційною діяльністю її начальника, а також інших суб'єктів (його заступників, керівників структурних підрозділів, чергових). Діяльність УВП носить інтенсивно-ситуативний характер. Велика кількість різних чинників, які перешкоджають нормальному функціонуванню, вимагають від керівників оперативності в координації діяльності структурних підрозділів саме за допомогою рішень, що приймаються на основі знання реальної об'єктивної ситуації, що склалася в установі.

Відсутність системи координації діяльності структурних підрозділів УВП сприяє поглибленню їхньої роз'єднаності, порушенню і розриву оперативно-службових зв'язків між керівниками служб, їхніми співробітниками, перешкоджає досягненню позитивних результатів діяльності. Координація повинна бути спрямована на усунення перешкод в діяльності структурних підрозділів, узгодження їхніх зусиль, формування оптимального розподілу завдань і функцій між ними. В процесі координації керівник: визначає, за яких обставин і в якому обов'язку він повинен втрутитись в діяльність взаємодіючих суб'єктів; визначає ступінь самостійності суб'єктів: способи, засоби і методи координації; вирішує питання маневрування силами і засобами; визначає єдину стратегію і лінію поведінки всіх суб'єктів; здійснює координацію окремих зусиль і всього заходу в цілому.

4. *Контроль за діяльністю структурних підрозділів з реалізації рішень у сфері організації взаємодії.* Контроль є однією з необхідних функцій всіх систем і процесів управління. Його кінцевий результат - інформація, яка виконує координуючу роль в діяльності з організації взаємодії. Невідпрацьованість системи контролю призводить до того, що керівники установ і структурних підрозділів не володіють інформацією про хід реалізації рішень, не можуть визначити їхню ефективність, визначити недоліки і проблеми, а також об'єктивно оцінити результати діяльності співробітників. Система контролю повинна базуватися на прямому та зворотному зв'язках [184, с.80].

На розробку керівником виправної установи системи контролю над взаємодією структурних підрозділів негативний вплив роблять наступні чинники:

- нечіткий розподіл обов'язків і відповідальності між суб'єктами взаємодії;
- некомпетентність деяких керівників в даній сфері діяльності;
- незнання завдань, форм, методів і змісту діяльності взаємодіючих структурних підрозділів;
- незнання виду, обсягу, джерел і способів отримання інформації про результати спільної діяльності персоналу структурних підрозділів;
- відсутність або неефективність системи оцінки діяльності взаємодіючих структурних підрозділів.

5. *Оцінка ефективності організації взаємодії структурних підрозділів.* Оцінка ефективності полягає у встановленні показників, які точно відображають кількісну і якісну сторони результатів взаємодії. Оцінка ефективності дає можливість поставити нові проблеми, завдання та розпочати новий цикл організації взаємодії.

Зазначений фактор негативно впливає на організацію взаємодії тоді, коли система показників ефективності за даним напрямком професійної діяльності не продумана або взагалі відсутня. Негативний вплив також виражається в безсистемності збору і аналізу інформації про результати взаємодії структурних підрозділів. Недосконалість системи оцінки взаємодії у виправній установі призводить до того, що одержана інформація виявляється непотрібною або на її основі робляться необґрунтовані, помилкові висновки.

6. *Кадрове забезпечення установ виконання покарань.* Ефективність взаємодії структурних підрозділів виправної установи знаходиться в прямій залежності від кадрового забезпечення. Як видно з результатів наукових досліджень, багато науковців саме цей фактор вважають одним з найбільш значимих. Зокрема, у роботах вчених-адміністративістів Є.Ю. Бараша [151], А.О.Галая [192-195], О.Г. Боднарчука [170-174], С.В. Зливка [242], [244], [245] та представників кримінально-виконавчої науки І.Г. Богатирьова [166],

С.І. Халимона [494] та інших постійно наголошується на необхідності якісного формування персоналу служби виконання покарань через різні механізми і в першу чергу через створення вищого навчального закладу III-IV рівня акредитації для підготовки фахівців кваліфікаційного рівня „спеціаліст” та „магістр”. Ми повністю погоджуємося з потребою ДКВС України у комплектації персоналом вищої категорії, зважаючи на його надзвичайно складну та відповідальну місію. До цієї проблеми необхідно підходити також з іншого боку: проходження служби в ДКВС України не є престижною професійною трудовою діяльністю, яка на додаток дуже погано фінансово та матеріально забезпечується. За офіційною статистикою ДДУПВП ситуація не має катастрофічного вигляду. Зокрема, станом на середину 2010 року загальна штатна чисельність персоналу кримінально-виконавчої служби становила понад 52 тис. одиниць, у тому числі вищого, середнього та старшого начальницького складу – понад 13 тис., рядового та молодшого начальницького складу – майже 24,6 тис., перемінного складу Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань (курсанти) – 590, вільнонайманих працівників – 13,8 тис., у тому числі державних службовців – майже 2,2 тис. Некомплект персоналу кримінально-виконавчої служби становив майже 3,5 тис. одиниць або 6,7% від загальної штатної чисельності, в тому числі середнього та старшого начальницького складу – 745 (5,7%), рядового та молодшого начальницького складу – майже 1,2 тис. (4,7%), вільнонайманих працівників – майже 1,6 тис. (11,3%). Фактична чисельність персоналу кримінально-виконавчої служби становила 46,7 тис. одиниць, у тому числі вищого, старшого та середнього начальницького складу – майже 11,5 тис., рядового та молодшого начальницького складу – майже 23,3 тис., вільнонайманих працівників – понад 11,9 тис. Станом на 01.04.2010 у вищих навчальних закладах, що готують фахівців для кримінально-виконавчої служби, за денною та заочною формами навчання навчалися 2253 студенти (курсанти), з них: у Чернігівському юридичному коледжі Держдепартаменту – 907 курсантів (слухачів); на факультеті підготовки фахівців для кримінально-виконавчої

системи (№9) Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого – 1222 студенти; на соціологічному факультеті та факультеті психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна – 124 студенти [107].

На практиці ж ситуація дещо гірша. Через потребу в економії державних коштів та зниження показника неукомплектованості посад деякі керівники установ та органів ДПтС України вдаються до штучного заниження рівня некомплекту. У свою чергу, такий стан перешкоджає успішному виконанню відповідними підрозділами своїх функцій, а також позначається на організації взаємодії всіх структурних підрозділів.

Крім того, практика кадрового забезпечення установ та органів ДПтС України засвідчує велику плінність персоналу, особливо серед випускників Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого та Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Наявність престижного диплому про вищу освіту не відповідає престижу служби, до якої направляються випускники зазначених навчальних закладів. Це призводить до того, що на службу у ДКВС Україні приходять працівники без достатнього рівня особистих, фізичних, психологічних, моральних якостей, а також належного професійного рівня.

Саме тому гострою залишається проблема створення одного великого наукового та навчального центру (через створення вищого навчального закладу) підготовки персоналу ДКВС України.

7. Організаційно-функціональна структура виправної установи. Надзвичайно важливий фактор, який впливає на ефективність організації взаємодії структурних підрозділів, - це оптимальність функціонально-організаційної структури установ виконання покарань.

Організація взаємодії повинна ґрунтуватися на функціональній структурі. Остання є первинною стосовно організаційної структури і похідною від мети. Правильна організація будь-якого напрямку діяльності прямо залежить від цільової функціональної і відповідної їй структурної побудови.

Нині існуюча структура установи виконання покарань включає певною мірою замкнуті підрозділи (оперативний відділ (група), відділ нагляду та безпеки, відділ охорони, відділ соціально-виховної та психологічної роботи, відділ по контролю за виконанням судових рішень і т.д.) [83], які основні зусилля спрямовують на виконання закріплених за ними функцій, унаслідок чого виникає функціональна роз'єднаність. Функціональна ізольованість структурних підрозділів на перший план ставить власні завдання, при цьому як наслідок знижує зацікавленість щодо вирішення загальних завдань, що стоять перед установою виконання покарань. У разі, коли пріоритет часто надається якійсь одній службі, неминуче виникають психологічні бар'єри та конфліктні ситуації у відносинах між співробітниками.

Аналіз існуючої структури установ виконання покарань свідчить про надзвичайно слабкі горизонтальні зв'язки - основи для організації взаємодії. Дана обставина викликана, на наш погляд, тим, що керівники структурних підрозділів дуже рідко (іноді через відсутність відповідних повноважень) беруть на себе ініціативу з організації взаємодії. А більшість рішень щодо погодження дій та взаємодії структурних підрозділів приймається начальником колонії. Проте через фізичне та професійне перенавантаження, недостатню кількість інформації зазначений посадовець часто не може знайти оптимального рішення.

Серйозним недоліком існуючої структури, на нашу думку, є той факт, що відповідальність за вирішення загальних завдань, що стоять перед УВП, розподіляється між декількома структурними підрозділами, хоча повинна бути покладена рівною мірою на всі служби. Недосконалість системи взаємодії призводить до того, що співробітники структурних підрозділів не мають відповідних навичок спільної роботи з іншими відділами та службами.

Отже, вплив організаційно-функціональної структури на організацію взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань очевидний, оскільки саме підхід з позицій функцій є вирішальною передумовою правильного визначення структури установи, кількості співробітників, їхнього професійного та посадового складу і порядку взаємодії [184].

8. *Матеріально-технічне забезпечення організації взаємодії структурних підрозділів установ виконання покарань.* Одним з факторів, що визначають організацію взаємодії структурних підрозділів, є матеріально-технічне забезпечення.

Злагоджену діяльність структурних підрозділів і її координацію з боку керівника ускладнює:

– відсутність надійних засобів збору, прийому, обробки, аналізу, зберігання і передачі інформації. У достатньо складних криміногенних умовах, в яких функціонує виправна установа, коли швидко змінюється оперативна обстановка, особливого значення для організації взаємодії підрозділів набуває використання в роботі технічних засобів, перш за все комп'ютерної, розмножувальної, копіювальної та іншої техніки, яка значно скорочує час на роботу з інформацією, а отже, і на ухвалення рішень;

– відсутність або значне застаріння засобів зв'язку. Очевидно, що організація ефективної взаємодії у виправній установі неможлива без системи зв'язку. Зв'язок у виправній установі є основним засобом, що забезпечує чітку і безперебійну передачу повідомлень та інформаційних даних в будь-яких умовах оперативної обстановки, тобто дозволяє оперативно реагувати на зміни обстановки у виправній установі і в районі її дислокації, а також підтримувати постійну взаємодію між структурними підрозділами, забезпечувати координацію їхніх дій. Але через відсутність відповідних засобів або використання давно застарілих моделей ефективна організація взаємодії неможлива. Неякісне забезпечення взаємодії засобами зв'язку позначається на оперативності ухвалення управлінського рішення, доведенні його до взаємодіючих суб'єктів, якості і швидкості виконання, здійсненні належного контролю [184].

Фактори, які пов'язані зі станом оперативної обстановки в установі виконання покарань:

1. *Вид установи, ліміт наповнення і профіль виробництва.* Згідно з положеннями Кримінально-виконавчого кодексу України (стаття 11), установами виконання покарань є: арештні доми, кримінально-виконавчі

установи, спеціальні виховні установи. Кримінально-виконавчі установи поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу і кримінально-виконавчі установи закритого типу [9].

Мінімальний ліміт наповнення установи засудженими становить до 300 засуджених, максимальний – понад 2500 засуджених [83]. Станом на 1 квітня 2010 року в 184 установах кримінально-виконавчої служби трималось 148,9 тис. осіб, у тому числі у 32 діючих слідчих ізоляторах – 39,3 тис. осіб (Керченський СІЗО не був введений в дію), у 120 кримінально-виконавчих установах закритого типу – 103,7 тис. засуджених (із них майже 5,5 тис. жінок), у 21 виправному центрі – понад 4,4 тис. осіб, у 10 виховних колоніях – майже 1,5 тис. неповнолітніх засуджених [107]. Станом на 1 грудня 2010 року у 184 установах ДКВС України трималося 153,8 тис. осіб, у тому числі: у 32 діючих слідчих ізоляторах – 39,6 тис. осіб, у 141 кримінально-виконавчій установі відкритого та закритого типів – 112,7 тис. засуджених, у 10 виховних колоніях – 1451 засуджений [234].

Від виду установи виконання покарань і ліміту її наповнення залежать: штатна чисельність персоналу; функціонально-структурна побудова; функціональне навантаження на персонал, а отже, характер взаємодії. Також цей фактор впливає на цілі, завдання, функції окремих структурних підрозділів. Очевидно, що зі збільшенням кількості персоналу або числа структурних підрозділів зростає число зв'язків усередині установи виконання покарань, що вимагає від суб'єктів організації взаємодії більш активної роботи з координації загальної діяльності.

Профіль виробництва в першу чергу визначає наявність або відсутність віддалених об'єктів роботи, наприклад, лісозаготівельних ділянок, контрагентських робіт тощо. Віддаленість окремих об'єктів в більшості випадків негативно позначається на організації взаємодії і координації діяльності структурних підрозділів, вимагає додаткового ресурсного забезпечення.

2. Стан попередження порушень засудженими установленого порядку відбування покарання. Організація взаємодії структурних підрозділів установ

виконання покарань знаходиться в прямій і зворотній залежності від стану попередження порушень засудженими встановленого порядку відбування покарання, оскільки одним із головних завдань організації взаємодії є якраз забезпечення даної сфери діяльності. Очевидно, що від стану попередження порушень засудженими встановленого порядку відбування покарання у виправній установі залежить кількість задіяних сил і засобів, ступінь взаємодії підрозділів при рішенні комплексних завдань, методи і форми організації спільної роботи [184].

3. *Ускладнення оперативної обстановки.* Ускладненням оперативної обстановки в установі виконання покарань вважається такий стан, при якому у середовищі засуджених відбуваються процеси і явища, які перешкоджають ефективному здійсненню діяльності персоналу.

Ускладнення оперативної обстановки, надзвичайні ситуації визначають перед персоналом завдання, які відмінні за характером діяльності в звичних умовах, вимагають від керівництва оперативного ухвалення додаткових правових, організаційних та інших заходів.

Ускладнення оперативної обстановки впливає на:

- обмін інформацією, її повноту і достовірність;
- перерозподіл сил і засобів усередині виправної установи;
- рішення, що приймаються з організації взаємодії структурних підрозділів;
- характер, ступінь, форми і методи взаємодії і координації;
- ресурсне забезпечення взаємодії;
- ступінь централізації (збільшує її, а отже, знижує самостійність взаємодіючих суб'єктів) [184, с.80].

Нормативно-правове регулювання організації взаємодії структурних підрозділів. Відсутність належного нормативно-правового регулювання організації взаємодії в установі виконання покарань як на державному і відомчому рівнях, так часто і на рівні конкретної установи виконання покарань призводить до недооцінки можливостей взаємодії щодо досягнення цілей, які

стоять перед конкретними установами. Нагадаємо, що 33% опитаних співробітників саме з недостатністю нормативно-правового регулювання пов'язують неефективність організації взаємодії.

Наслідком недостатнього нормативного регулювання питань взаємодії є:

- неузгодженість дій структурних підрозділів;
- дублювання функцій; відсутність системи, порядку координації взаємодії і контролю за його організацією;
- відсутність персональної відповідальності за організацію даного напрямку діяльності;
- невміння деяких суб'єктів взаємодії правильно організувати роботу в даному напрямку.

Психологічний фактор. Наявність даного чинника понад усе виявляється в психологічному кліматі, який існує в структурних підрозділах. За його створення та підтримку відповідальний начальник установи виконання покарань. Вплив на організацію взаємодії має стиль, форми і методи управління. Дезорганізація взаємодії відбувається через виділення керівництвом як пріоритетного одного з напрямів службової діяльності (виробничого, оперативного, режимного, виховного або іншого). Це призводить до необґрунтованого ігнорування інших напрямків, наявності протиріч між структурними підрозділами, конфліктів, а інколи спрямування всіх сил та засобів на вирішення тільки окремих (тактичних) завдань, а не на досягнення стратегічних цілей [184].

Відсутність належної координації дій учасників взаємодії як причину недостатнього рівня взаємодії називають 25% опитаних працівників, а 12% відзначили звичайне небажання взаємодіяти та відсутність ініціативи.

Очевидно, що при організації взаємодії окремих категорій персоналу повинен враховуватися той факт, що кожний з них володіє неповторною психічною індивідуальністю. В установі виконання покарань, як і в кожному його структурному підрозділі, разом з офіційно (нормативно) закріпленою і

очевидною організаційною структурою існує неофіційна (неформальна) соціально-психологічна структура, яка ґрунтується на закономірностях міжособистісного спілкування. Її межі можуть співпадати з офіційною структурою колективу або відрізнятися від неї. Неформальна група може включати персонал з різних підрозділів установи, розбивати ці підрозділи на декілька неофіційних підгруп або ж взагалі функціонувати за межами установи. Неформальні групи створюються на основі спільних інтересів, поглядів тощо. Від стану і активності неофіційної структури колективу виправної установи значною мірою залежить його соціально-психологічний клімат. Стабільність неформальної групи дозволяє ефективніше використовувати можливості співробітників [184, с.94].

Отже, дослідивши фактори, які впливають на організацію взаємодії, можна підсумувати, що складно дати оцінку чинникам, що впливають на організацію взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань і точно встановити, які з них позитивні, а які негативні. Ще важче визначити ступінь впливу окремих факторів (або їхніх комбінацій). Насправді в установі виконання покарань завжди присутній не один фактор, а їхня сукупність. Можна лише констатувати, що чинників, які впливають на організацію взаємодії та функціонування, дуже багато і що ступінь їхнього впливу різний. З часом фактори змінюються: одні зникають, інші з'являються.

Суб'єктами взаємодії в установах виконання покарань виступають: начальник установи, його заступники, чергові помічники начальника установи, начальники структурних підрозділів і співробітники, що входять до їхнього складу, а також інший персонал.

Дослідження, проведені колективом російських вчених М.П. Барабановим, С.А. Кутуковим, В.В. Поповим, О.О. Івановим, показують, що „найчастіше персонал виправної установи взаємодіє з начальником виправної установи (41%), заступником з безпеки і оперативної роботи (49%), заступником з виховної роботи (28%), оперативним відділом (60%), відділом безпеки (59%), оперативним черговим (55%), відділом охорони (34%), психологічною службою

(21%), медичною частиною (17%), виробничо-технічними службами (9%), школою і професійним училищем (7% і 10%)), групою ІТЗО (14%)” [184, с.101].

Особисті спостереження автора дисертації під час практичної роботи в УВП засвідчують функціональність взаємодії між різними підрозділами.

Дійсно, всі підрозділи установ виконання покарань співпрацюють з її керівництвом, проте в даному випадку не завжди мова йде про взаємодію, а в переважній більшості якраз про управління та координацію. Це особливість співпраці з керівною ланкою.

Подальші напрямки спільної діяльності досить різноманітні і відбуваються в залежності від функціонального навантаження того чи іншого підрозділу.

Зокрема, відділ нагляду та безпеки найчастіше взаємодіє з оперативним відділом, відділом охорони, відділом соціально-психологічної роботи зі спецконтингентом, відділом комунально-побутового забезпечення; оперативний відділ взаємодіє з відділом нагляду та безпеки, відділом соціально-психологічної роботи зі спецконтингентом; відділ соціально-психологічної роботи зі спецконтингентом взаємодіє з відділом по контролю за виконанням судових рішень, відділом комунально-побутового забезпечення, відділом нагляду та безпеки, оперативним відділом тощо.

Коротко проведемо характеристику діяльності окремих підрозділів в контексті налагодження взаємодії, причому за основу беремо інформаційну складову їхньої діяльності, яка безумовно є основою співпраці.

Оперативний відділ (а в деяких установах виконання покарань - група) є одним з основних структурних підрозділів, який виконує безпосередні функції з попередження порушень засудженими установленого порядку відбування покарання, а також злочинів в установах виконання покарань. Це пов'язано з тим, що він має значний арсенал як гласних, так і негласних методів роботи.

Для виконання завдань оперативно-службової діяльності оперативні підрозділи установ виконання покарань використовують гласні і негласні пошукові заходи, застосовують оперативні та оперативно-технічні засоби. До

таких заходів і засобів можуть звертатися тільки ті підрозділи, які наділені правом здійснення оперативно-розшукової діяльності [165, с.10].

Отже, саме оперативні співробітники володіють найповнішою та найдостовірнішою інформацією про негативні тенденції, що мають місце в середовищі засуджених. Оперативний відділ [83] з метою попередження порушень засудженими встановленого порядку відбування покарання і злочинів (якщо це не суперечить специфічним оперативним завданням) повинен володіти і обмінюватися з іншими зацікавленими структурними підрозділами інформацією:

- про стан оперативно-профілактичної роботи;
- про осіб, які перебувають на профілактичних обліках і які потребують постановки на такі обліки;
- про осіб, схильних до здійснення протиправних діянь;
- про криміногенні явища і процеси, що відбуваються в середовищі засуджених та районі дислокації установи (тобто інформацією, одержаною в результаті проведення оперативно-розшукових заходів) тощо.

На наш погляд, на часі зміна організаційних засад функціонування оперативних відділів. Це пов'язано з тим, що, перебуваючи в прямому підпорядкуванні начальнику установи виконання покарань, оперативні працівники не можуть повноцінно та об'єктивно проводити оперативно-розшукову діяльність стосовно персоналу установ ДПтС України, а також припиняти корупційні прояви зокрема.

Тому, на наш погляд, оперативні підрозділи установ виконання покарань необхідно підпорядкувати безпосередньо територіальним органам управління ДПтС України.

Таким чином, функціонування оперативних підрозділів буде мати наступний вигляд. Загальне керівництво оперативними підрозділами територіальних органів управління ДПтС України здійснює перший заступник начальника територіального органу управління ДПтС України, а в областях, де такої посади не передбачено – начальником. Безпосереднє керівництво

здійснюється заступником начальника територіального органу управління ДПтС України з оперативної роботи. До самого оперативного відділу територіального органу управління ДПтС України будуть входити оперативні та старші оперативні уповноважені, які входитимуть до оперативних груп по конкретних установах виконання покарань. Незважаючи на те, що за штатним розкладом та функціональним підпорядкуванням зазначені працівники віднесені до категорій працівників територіальних органів управління ДПтС України, свою безпосередню діяльність вони мають здійснювати в конкретних установах виконання покарань, на які покладається обов'язок забезпечити відповідними приміщеннями, а також сприяти та не перешкоджати їхній діяльності.

Такі зміни забезпечать певну незалежність від персоналу установ виконання покарань і гарантуватиме їхню неупередженість, а також підвищить статус цієї категорії персоналу ДКВС України.

Відділ нагляду та безпеки [83] збирає, аналізує, опрацьовує відомості і обмінюється з іншими зацікавленими службами інформацією:

- про стан режиму і нагляду в установі;
- про результати проведення в установах обшуків та кількості вилучених заборонених предметів і речовин;
- про виявлені факти порушень порядку відбування покарання і засуджених, які їх допустили;
- про місця, які є уразливими для здійснення втеч і перекидань;
- про стан обладнання інженерно-технічними засобами охорони та нагляду;
- про способи, прийоми, які використовуються засудженими для зберігання та проносу заборонених предметів і речовин, а також про методи їхнього виявлення;
- про інші заходи режимного характеру.

Чергові помічники начальника установи обмінюються інформацією:

- про рух засуджених з урахуванням різних характеристик;
- про виявлені злочини і правопорушення, а також осіб, які їх вчинили;

- про проведені обшуки, огляди, а також факти і місця вилучення заборонених предметів та речовин;

- про факти припинення протиправних діянь і затриманих засуджених або інших громадян тощо.

Начальники відділень соціально-психологічної служби збирають, аналізують, обробляють відомості та обмінюються інформацією:

- про стан виховної роботи у відділенні;
- про кількість засуджених, які відбувають покарання у певному конкретно взятому відділенні, їхню вікову, демографічну, соціально-педагогічну, кримінально-правову характеристику;
- про кількість засуджених, які перебувають на профілактичному обліку;
- про зв'язки конкретного засудженого у відділенні і його неформальний статус та ін [67], [72].

Відділ охорони [83] збирає, аналізує, обробляє відомості та обмінюється з іншими зацікавленими відділами і службами інформацією:

- про стан охорони об'єктів установ виконання покарань;
- про облаштування системи охорони інженерно-технічними засобами;
- про огляди транспортних засобів, вантажів, засуджених, громадян і вилучені при цьому заборонені предмети і речовини тощо.

Медична частина збирає, аналізує, обробляє відомості і обмінюється з іншими зацікавленими відділами та службами інформацією:

- про загальний медико-санітарний стан в установі;
- про кількість засуджених, які перебувають на стаціонарному та амбулаторному лікуванні або вже завершили лікування;
- про кількість засуджених, схильних до алкоголізму, наркоманії, токсикоманії і які проходять лікування або відмовляються від нього;
- про засуджених, схильних до суїциду;
- про засуджених, схильних до симуляції;
- про засуджених, які мають психічні відхилення;
- про кількість засуджених, хворих на туберкульоз, ВІЛ-інфікованих [92].

Психологічна служба (психолог) збирає, аналізує, обробляє відомості і обмінюється із зацікавленими службами інформацією про психологічні особливості та якості окремих засуджених та їхніх груп [95].

Відділ (група) по контролю за виконанням судових рішень збирає, аналізує, опрацьовує відомості і обмінюється інформацією про кількісний та якісний склад засуджених (з урахуванням кримінально-правової, вікової, демографічної характеристик, кількості прибулих і звільнених засуджених, а також конвойованих до інших УВП, слідчих ізоляторів).

Відділ інтендантського та комунального забезпечення та інші виробничо-технічні служби збирають, аналізують, обробляють відомості і обмінюються з зацікавленими структурними підрозділами інформацією:

- про стан нагляду за засудженими на об'єктах виробництва;
- про кількість працевлаштованих і непрацевлаштованих засуджених, наявні робочі місця;
- про ставлення окремих засуджених до праці;
- про розстановку засуджених по виробничих об'єктах;
- про норми та кількість виготовленої продукції, а також одержані прибутки або збитки.

Інші структурні підрозділи та працівники УВП збирають, аналізують, обробляють інформацію, що становить інтерес і може сприяти досягненню цілей діяльності як окремих підрозділів, так і всієї установи в цілому.

Взаємодія в УВП - це не стихійний процес. Вона має цілеспрямований і організований характер, що передбачає дію на нього з боку суб'єктів управління, в першу чергу начальника установи як основного суб'єкта управління, його заступників, чергових помічників начальника, керівників структурних підрозділів для організації і координації зусиль всіх співробітників. Отже, необхідно розрізняти суб'єктів взаємодії і суб'єктів організації взаємодії.

Суб'єкт організації взаємодії дуже часто збігається з суб'єктом управління, оскільки володіє щодо інших учасників взаємодії владними повноваженнями. Суб'єкт організації взаємодії - поняття вужче, ніж суб'єкт взаємодії. Наприклад,

при попередженні порушень засудженими установленого порядку режиму відбування покарання, суб'єктом взаємодії в установі виконання покарань може бути будь-який працівник, який безпосередньо виконує функції з попередження порушень, а також інший персонал, який надає разову допомогу щодо припинення або недопущення протиправних дій [184, с.105].

Основою взаємодії, як і всього управління в цілому, є інформація. Спільне збирання, аналіз, обробка інформації і подальший обмін нею між усіма суб'єктами взаємодії посідає основне місце в процесі попередження порушень засудженими установленого порядку відбування покарання у виправній установі. Спільна погоджена діяльність в даному напрямку дозволяє:

- одержувати повну і достовірну інформацію про негативні процеси і явища, які відбуваються в середовищі засуджених, використовувати її весь наявний масив;
- виключити дублювання в роботі різних структурних підрозділів з інформацією;
- економити час, матеріальні, технічні, фінансові, кадрові ресурси;
- порівнювати показники роботи структурних підрозділів;
- оцінювати вплив тих або інших заходів оперативного, режимного, психолого-педагогічного, медичного та іншого характеру на певну сферу діяльності;
- залучати до збирання, аналізу, обробки інформації ресурси (матеріально-технічні, кадрові та інші) всіх структурних підрозділів установи.

Основним моментом взаємодії структурних підрозділів є обмін інформацією, адже, зважаючи на різну компетенцію і виконувані функції, структурні підрозділи володіють різними джерелами, методами та засобами її отримання. Інформація, одержана суб'єктами взаємодії, різна як за обсягом, так і за спрямованістю. Тому є необхідним з метою підвищення ефективності роботи структурних підрозділів та їхньої взаємодії створити у всіх установах виконання покарань систему збору, аналізу, обробки інформації і обміну нею.

На наш погляд, система інформаційної взаємодії структурних підрозділів в установах виконання покарань повинна включати: джерела отримання інформації; методи, сили та засоби її отримання, аналізу, обробки інформації та обміну нею. У рамках указаної системи кожний структурний підрозділ і окремих співробітників здійснюють збір інформації відповідно до своїх функцій і компетенцій, використовуючи при цьому всі наявні методи, сили і засоби.

У процесі інформаційного обміну повинен дотримуватися режим таємності. Інформація, що належить до відомостей обмеженого розповсюдження, доводиться тільки до співробітників, що мають відповідну форму допуску, і структурних підрозділів, яким вона необхідна для виконання покладених на них обов'язків.

Залежно від оперативної обстановки, що складається в установі виконання покарань, система збору, аналізу, обробки інформації і обміну нею може змінюватися. У такому випадку структурні підрозділи залежно від напряму службової діяльності, виконуваних функцій надають додаткові відомості.

Комплексний збір, аналіз і обробка інформації, а також обмін нею між службами дозволяє скласти достовірний прогноз розвитку оперативної обстановки. Прогноз, підготовлений спільно всіма структурними підрозділами, має високий ступінь достовірності та точності.

Основою для організації взаємодії структурних підрозділів установи повинен бути прогноз. Здійснення взаємодії у процесі прогнозування дозволяє:

- скорегувати систему взаємодії структурних підрозділів залежно від стану оперативної обстановки у виправній установі;
- показати реальний характер та масштаби змін в діяльності виправної установи в цілому і за окремими напрямками;
- надати начальнику установи, його заступникам, керівникам служб інформацію, на підставі якої можливе ухвалення ефективних та обґрунтованих управлінських рішень;
- поставити перед усім персоналом та кожним співробітником окремо пріоритетні завдання, визначитися в термінах та черговості їхнього вирішення;

- наперед розрахувати кількість необхідних сил та засобів, розподілити завдання та функції між службами, визначити форми взаємодії [184, с.105].

Взаємодія структурних підрозділів на наступному етапі управлінського циклу - при виконанні або реалізації управлінського рішення - повинна виражатися у конкретних заходах, тобто здійснення (крім збору, аналізу, обробки інформації і обміну нею, що вже розглядалось вище) комплексу оперативно-режимних, виховних, психологічних заходів, а також заходів трудового впливу. Тож, необхідно розглянути ті заходи, які безпосередньо реалізуються в ході взаємодії.

1. Взаємодія служб при проведенні оперативно-режимних заходів полягає в тому, що:

- спільними зусиллями всіх структурних підрозділів виявляються, локалізуються та роз'єднуються групи засуджених негативної спрямованості, а також ізолюються їхні лідери та активні учасники;

- виявляються та усуваються конфлікти, що виникли або могли виникнути між засудженими та їхніми групами;

- весь персонал установи здійснює нагляд за засудженими в місцях їхнього перебування (у відділенні, на виробничих і комунально-побутових об'єктах, в їдальні тощо);

- майже весь атестований персонал (різних структурних підрозділів) приймає участь у проведенні обшуків;

- персонал стежить за виконанням засудженими розпорядку дня, виконання інших режимних вимог;

- співробітники відділу нагляду та безпеки спільно з представниками інших служб проводять комісійні обходи та огляди інженерно-технічних засобів охорони та нагляду;

- з метою підвищення ефективності нагляду та контролю за засудженими у житловій та виробничій зонах за співробітниками всіх структурних підрозділів закріплюються окремі об'єкти (виробничі ділянки, цехи, комунально-побутові приміщення тощо) [184, с.112].

2. Взаємодія при проведенні заходів виховного і психологічного характеру обумовлена:

- залученням до проведення виховних заходів (бесід, лекцій, агітаційних, культурно-масових та спортивних заходів) усього персоналу установи виконання покарань;
- використанням можливостей різних служб з метою відновлення соціально корисних зв'язків засудженого;
- вивченням групової структури і динаміки міжособистісних відносин з використанням психолого-педагогічних та режимно-профілактичних методів;
- участю всіх служб у процесі залучення засуджених до отримання середньої та професійної освіти.

Проте практика свідчить про небажання проведення різних структурних підрозділів спільних виховно-виправних заходів, посиляючись на власну завантаженість та обов'язки проведення згаданих заходів соціально-психологічною службою установ.

3. Взаємодія при застосуванні заходів трудового впливу означає, що:

- весь персонал установи зобов'язаний у своїй повсякденній діяльності впливати на засуджених для якомога ширшого залучення їх до праці;
- оперативні, режимні працівники, а також начальники відділень соціально-психологічної служби щодня повинні відвідувати робочі місця для надання методичної та практичної допомоги виробничим службам щодо підтримки дисципліни і порядку на виробничих об'єктах.

Крім спільного та злагодженого проведення загальнопрофілактичних заходів, структурні підрозділи повинні також взаємодіяти і в процесі індивідуально-профілактичної діяльності.

Взаємодія у сфері індивідуальної профілактики правопорушень повинна, на наш погляд, включити декілька етапів: 1) прийом засуджених та робота з ними у відділенні карантину, діагностики та розподілу; 2) спільний та злагоджений вплив на засуджених під час всього перебування в установі; 3) спільна робота служб при звільненні засудженого з установи.

Прийом прибулих засуджених до установи та робота з ними у відділенні карантину, діагностики та розподілу складає важливий етап взаємодії підрозділів, оскільки засуджені ще не адаптовані до нового середовища та умов перебування в даній установі і тому спільна і злагоджена індивідуально-профілактична робота найбільш ефективна.

Прийом засуджених до установи та первинна робота із засудженими повинна здійснюватися групою осіб з різних структурних підрозділів установи. Так, оперативні співробітники спільно з відділом нагляду та безпеки, співробітниками соціально-психологічної служби, психологами, медичними працівниками на даному етапі виявляють осіб, схильних до здійснення протиправних діянь, і вживають заходів щодо постановки їх на профілактичні обліки, встановлюють факти конфліктів і особистих неприязних відносин, що склалися при конвоюванні або виникли під час перебування у відділенні карантину, діагностики та розподілу і вживають заходи до зміни ситуації. У цей же час з'ясовується ставлення кожного засудженого до призначеного покарання, заходів режимного, виховного, трудового впливу, освіти; роз'яснюється їхнє правове становище, вимоги режиму.

На підставі спільного вивчення засуджених після проведення засідання спеціальної комісії щодо розподілу засуджених відбувається їхній розподіл по відповідних дільницях. При взаємодії з виробничим персоналом визначається найбільш ефективне трудове використання і розстановка по робочих місцях [184].

Процес взаємодії структурних підрозділів щодо індивідуальної профілактики є безперервним і здійснюється протягом всього часу відбування засудженим покарання. У контексті зазначеного зміст взаємодії складають спільні та погоджені дії всіх служб:

- щодо виявлення засуджених, які можуть вчинити протиправні діяння (грунтуючись на аналізі комплексної інформації, одержаної в результаті інформаційної взаємодії);
- щодо вивчення таких осіб та постановка їх на облік;

– щодо здійснення на засуджених комплексного впливу шляхом застосування заходів режимного, виховного, оперативного-розшукового характеру.

Зміст взаємодії підрозділів при звільненні засудженого з установи складають спільні та погоджені дії щодо встановлення ступеня виправлення засудженого. Особливої актуальності така взаємодія набуває при організації умовно-дострокового звільнення та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, адже для організації цього процесу необхідно врахувати позиції майже усіх підрозділів установи (мова йде про інформаційну взаємодію, яка конкретно виражена в опитувальному листі, у якому відображається позиція про доцільність і можливість даного рішення).

Вирішальна роль в організації та здійсненні взаємодії належить начальнику установи. Це пов'язано з тим, що взаємодія, будучи цілеспрямованим і керованим процесом, забезпечується за рахунок організаційної діяльності суб'єктів управління виправної установи, в першу чергу начальника. Взаємодія виступає об'єктом, на який спрямовані управлінські зусилля.

Процес організації взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань має низку недоліків, можливості даного виду діяльності використовуються не повною мірою.

Необхідність удосконалення організації взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань викликана:

- відсутністю або недостатністю правового регулювання окремих питань організації взаємодії;
- некомпетентністю в питаннях організації взаємодії деяких керівників установ та структурних підрозділів;
- слабкою службовою підготовкою персоналу щодо спільних дій в різній оперативній обстановці або повною неготовністю до них;
- відсутністю методичного забезпечення організації взаємодії.

Уся діяльність УВП повинна бути заснована на системі нормативно-правових актів. Тому вдосконалення організаційних основ взаємодії

структурних підрозділів неможливе без зміни існуючої нормативно-правової бази.

Правові норми, які регулюють процес внутрішньої взаємодії, містяться в численних відомчих нормативно-правових актах, проте більшість аспектів організації взаємодії взагалі нормативно не закріплена. Видання інструкції про організацію взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань дозволить урегулювати всі основні питання взаємодії в межах єдиного відомчого нормативно-правового акта. Зосередження всіх норм, які регулюють організацію взаємодії в установі, полегшить роботу керівників, дозволить їм вибудувати цей процес на правовій основі.

Ухвалення такого нормативно-правового акта дозволить: позначити відповідальних за організацію взаємодії в установі виконання покарань, визначити їхні права та обов'язки; визначити цілі, завдання і основні принципи організації взаємодії; закріпити основні форми організації взаємодії; визначити порядок обміну інформацією (обсяг, ступінь доступу, форми і строки надання, приблизний перелік обов'язкових до передачі відомостей і т.д.); визначити порядок і форми спільних дій в різних умовах діяльності; визначити порядок проведення спільних інструктажів, зібрань, нарад, навчань з питань взаємодії; визначити порядок і критерії оцінки ефективності організації взаємодії (правове закріплення оцінки ефективності організації взаємодії дозволить включити даний показник до переліку показників, що характеризують діяльність виправної установи).

На наш погляд, інструкція з організації взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань повинна включати наступні розділи: загальні положення (цілі, завдання, поняття, вимоги, що висуваються до взаємодії); суб'єкти організації взаємодії (поняття, права, обов'язки, відповідальність); основні напрями взаємодії (порядок обміну інформацією, форми спільної діяльності тощо); ресурсне забезпечення взаємодії; взаємодія при виникненні надзвичайних обставин; контроль за організацією взаємодії; оцінка ефективності.

Таким чином, з метою удосконалення організації взаємодії структурних підрозділів необхідно здійснити наступний комплекс заходів: розробити єдиний нормативно-правовий акт (наприклад, інструкцію) з організації взаємодії структурних підрозділів установи; передбачити у посадових інструкціях для працівників установ відповідні положення щодо організації взаємодії, їхню конкретну компетенцію; внести зміни до низки відомчих нормативних актів з метою врегулювання деяких питань взаємодії; створити в установах виконання покарань єдину інформаційну базу з метою забезпечення безперервної інформаційної взаємодії всіх структурних підрозділів; внести зміни в процес планування, зорієнтувавши його на узгодження дій всіх служб; розвивати практику функціонування оперативних груп з метою удосконалення спільних дій співробітників всіх підрозділів; ввести питання внутрішньоструктурної організації в тематичні плани навчальних закладів, які здійснюють підготовку персоналу ДКВС України, а також до програми службової підготовки практичного персоналу.

4.3. Удосконалення правового забезпечення проведення органами та установами ДПтС України спільних заходів з судами та правоохоронними органами України

Ефективна діяльність органів та установ ДПтС України як складової правоохоронної системи України вимагає налагодження взаємодії з багатьма її органами. Про актуальність такої взаємодії свідчить офіційна статистика ДДУПВП, згідно з якою лише за один квартал 2010 року оперативними підрозділами установ кримінально-виконавчої служби з початку року попереджено вчинення понад 1,2 тис. злочинів. У взаємодії з правоохоронними органами виявлено і перекрито майже 400 каналів надходження до засуджених наркотичних засобів, надано допомогу підрозділам органів внутрішніх справ у розкритті близько 4,2 тис. злочинів [107].

Не вдаючись до дискусій з приводу віднесення або невіднесення тих чи інших органів до категорії правоохоронних, ми беремо за основу перелік, наданий у Законі України „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів”, стаття 2 якого визначає, що правоохоронні органи - органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [19].

На наш погляд, навіть незважаючи на недостатньо чітке формулювання поняття правоохоронних органів, а також розширене тлумачення згаданого визначення дозволяє відносити до категорії правоохоронних органів ще достатню кількість інших підрозділів міністерств та відомств, які займаються правоохоронною та правозастосовною діяльністю.

Практика діяльності органів та установ ДПтС України засвідчує, що найчастіше взаємодія відбувається з:

- судом;
- прокуратурою;
- органами внутрішніх справ;
- Службою безпеки України;
- органами Державної податкової служби України;
- Державною прикордонною службою України та митними органами;
- Державною виконавчою службою Міністерства юстиції України.

Причому даний перелік є умовний, адже в окремих епізодичних випадках взаємодія відбувається з усіма зацікавленими правоохоронними органами.

Тепер проаналізуємо конкретні напрямки та форми взаємодії між визначеними інституціями, визначимо наявні проблеми і запропонуємо шляхи їхнього вирішення.

Взаємодія органів та установ ДПтС України з судом, як правило, відбувається у формі інформаційної співпраці та проведення спільних нарад. Головною ж формою взаємодії є проведення судових засідань (в тому числі – виїзних).

Коло питань, які вирішуються адміністрацією органів та установ ДПтС України надзвичайно різноманітне:

- орган або установа виконання покарань вносить до суду подання про застосування до особи відповідного примусового лікування (стаття 21 КВК України).
- під час виконання покарання у виді громадських або виправних робіт щодо особи, яка після постановлення вироку визнана інвалідом першої або другої групи або досягла пенсійного віку, а також жінки, яка стала вагітною, кримінально-виконавча інспекція направляє до суду подання про звільнення її від подальшого відбування покарання (стаття 37, 42 КВК України);

– стосовно особи, яка стала непрацездатною після постановлення вироку суду, кримінально-виконавча інспекція вносить подання до суду про заміну виправних робіт штрафом (стаття 42 КВК України).

– подання про умовно-дострокове звільнення засудженого від покарання у виді виправних робіт або заміну невідбутої частини покарання штрафом (стаття 46 КВК України).

– якщо під час відбування покарання буде встановлено, що засуджений має хворобу, яка становить небезпеку для здоров'я інших осіб, та відмовляється від лікування, адміністрація колонії вносить до суду подання про застосування до такої особи примусового лікування;

– стосовно засудженого, щодо якого відповідно до статей 81, 82 Кримінального кодексу України може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, орган або установа виконання покарань надсилає подання до суду у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством (стаття 154 КВК України);

– у разі встановлення вагітності у жінки, засудженої до громадських чи виправних робіт, кримінально-виконавча інспекція вносить до суду подання про її дострокове звільнення від відбування покарання з часу звільнення від роботи у зв'язку з вагітністю і пологами. Залежно від поведінки засудженої після досягнення дитиною трирічного віку або в разі смерті дитини кримінально-виконавча інспекція вносить до суду подання про звільнення її від відбування покарання або заміну його більш м'яким покаранням чи направлення засудженої для відбування покарання, призначеного за вироком (стаття 154 КВК України);

– якщо засуджений, звільнений від відбування покарання з випробуванням, не виконує покладених на нього обов'язків або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, кримінально-виконавча інспекція вносить до суду подання про скасування звільнення від відбування покарання з

випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання (стаття 166 КВК України) [9].

Таким чином, усі питання, які вирішуються судом щодо засуджених можна поділити на наступні категорії:

- дисциплінарні (щодо засуджених осіб, які неналежно виконуються обов'язки покладені на них судом);
- зі звільнення (щодо окремих категорій осіб, які згідно із законом можуть бути звільнені від подальшого відбування покарань);
- уточнюючі (у разі виявлення неточностей у вироку, які не дають можливості приступити до виконання покарання, він повертається до суду, який виніс рішення, а також повідомляться відповідний прокурор про обставини справи).

У контексті сказаного постає актуальне питання про існування спеціальних суддів, які б займалися винятково справами установ та органів виконання покарань. Такий досвід достатньо поширений в західних країнах, де функціонують пенітенціарні судді. Наприклад, чинне законодавство Франції щодо судочинства в пенітенціарних установах визначає, що установи виконання покарань повинні інформувати пенітенціарного суддю про функціонування тюремного закладу та про програму проведення робіт з благоустрою установи протягом року. Про всі дисциплінарні санкції адміністрації щодо засуджених, про будь-які порушення дисципліни засудженими, які можуть посягнути на безпеку функціонування тюремного закладу, а також про всі переміщення засуджених суддя повинен бути поінформований. Крім того, тюремні лікарі, а також соціальні працівники повинні надавати річні звіти пенітенціарному судді. Рішення про відвідування пенітенціарної установи приймається тільки пенітенціарним суддею за наявності згоди регіонального директора адміністрації пенітенціарної установи.

Пенітенціарний суддя – член спостережної комісії, що створюються при кожній установі. Він повинен відвідувати пенітенціарні заклади не менше одного разу на місяць з метою перевірки умов тримання засуджених. Із

результатами власних спостережень він ознайомлює компетентні органи, щороку направляє Міністру юстиції звіт про виконання покарань у ввірених йому тюремних закладах [455, с.150]. Подібний досвід присутній і в Польщі, де до компетенції пенітенціарного судді входять повноваження зі здійснення пенітенціарного нагляду за законністю та правильністю виконання покарання у виді позбавлення волі, арешту, затримання, поміщення до закритого лікувального закладу, а також за накладенням дисциплінарних стягнень і застосуванням заходів впливу, що полягають у позбавленні волі [431, с.188].

Необхідно погодитись та підтримати М.М. Сикала в тому, що наявність у судових системах багатьох зарубіжних країн пенітенціарних судів або пенітенціарних суддів впливає на ефективність контролю за діяльністю органів та установ виконання покарань відповідних держав. У контексті подальшого реформування ДКВС України та судової системи України досвід запровадження пенітенціарних судів є позитивним та ефективним, а отже, заслуговує на увагу [431, с.189].

Серед іншого необхідно відзначити проблеми нормативного регулювання, які в деяких випадках повністю нівелюють діяльність органів та установ ДКВС України щодо притягнення осіб, які ухиляються від відбування покарань, або постановки засудженої особи на облік у зв'язку з відбуванням покарання з випробуванням. Тим самим знижує ефективність їхньої діяльності, а іноді і призводить до нереалізації принципу невідворотності покарання. Більш детально розглянемо дану ситуацію.

Стаття 166 КВК України „Відповідальність осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням” передбачає, що „у разі ухилення засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням, від виконання обов'язків, які покладені на нього судом, або порушення громадського порядку, за яке його було притягнуто до адміністративної відповідальності, кримінально-виконавча інспекція застосовує до нього застереження у виді письмового попередження про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення для відбування призначеного покарання” [9].

Згідно з п.6.4. Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань [86], початкові розшукові заходи проводяться протягом одного місяця з дня, коли працівнику інспекції стало відомо про залишення засудженою особою місця постійного проживання або неприбуття звільненого з місць обмеження або позбавлення волі до обраного місця проживання.

Пункт 6.5. передбачає, що якщо протягом указанного терміну місцезнаходження засудженої особи не встановлене, то працівник інспекції передає подання, копію вироку суду та матеріали початкових розшукових заходів із супроводжувальним листом до органів внутрішніх справ для здійснення подальшого розшуку засуджених осіб. Одночасно з цим стосовно засудженої особи інспекція надсилає до суду подання для вирішення питання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням чи звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років [86].

Такий порядок видається послідовним і логічним, однак практична реалізація даних положень наштовхується на безпечілітне положення статті 262 Кримінально-процесуального кодексу України („Участь підсудного в судовому розгляді”), згідно з яким розгляд справи в засіданні суду першої інстанції відбувається з участю підсудного, явка якого до суду є обов'язковою. Розгляд справи за відсутності підсудного допускається лише у виняткових випадках: 1) коли підсудний перебуває за межами України і ухиляється від явки до суду; 2) коли справу про злочин, за який не може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, підсудний просить розглянути у його відсутності. Проте суд має право і в цьому разі визнати явку підсудного обов'язковою [10].

Таким чином, суди при розгляді подібних подань для вирішення питання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням кримінально-виконавчих інспекцій на практиці йдуть шляхом застосування положень Кримінально-процесуального кодексу України і, звичайно, відмовляють у задоволенні таких подань, що призводить до можливості

ухилитися засудженим від відбування реальних покарань і безкарності за порушення вимог КВК України щодо відбування покарання з випробуванням.

Отже, існує реальна потреба у вирішенні даної правової проблеми шляхом внесення змін до чинного законодавства.

По-перше, необхідно доповнити ч.2. статті 166 КВК України такими словами: „Явка засудженого до суду на розгляд справи за поданням кримінально-виконавчої інспекції не є обов'язковою”;

По-друге, доповнити частину 2 статті 262 КПК України пунктом 3 наступного змісту:

„Розгляд справи за відсутності підсудного допускається лише у виняткових випадках:

...

„3) за поданням кримінально-виконавчої інспекції у справах про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання”.

Такі зміни гармонізують достатньо складний процес взаємодії кримінально-виконавчих інспекцій та судів і надасть їм завершеної форми.

У контексті сказаного виникає досить актуальне питання необхідності взаємодії органів та установ ДПтС України з державною виконавчою службою у питаннях реалізації окремих судових рішень. Аналіз практики звернень персоналу ДКВС України до зазначеної служби виявив наявність низки проблем як організаційного, так і правового характеру.

Зупиняючись на даному питанні, необхідно зазначити декілька слів про саму державну виконавчу службу.

Стаття 1 Закону України „Про державну виконавчу службу” зазначає, що державна виконавча служба України входить до системи органів Міністерства юстиції України і здійснює виконання рішень судів, третейських судів та інших органів, а також посадових осіб відповідно до законів України [20]. При цьому слід зазначити, що дана служба, незважаючи на достатньо широкі правозастосовчі та правоохоронні функції та повноваження, згідно із законом не

відноситься до категорії правоохоронних. Додатковим обмеженням для визнання цієї служби правоохоронним органом – є функціонування її в системі органів юстиції.

Досліджуючи діяльність державної виконавчої служби, Р.В. Ігонін визначає її як спеціальний орган державної виконавчої влади, що перебуває в структурі Міністерства юстиції України, наділений адміністративно-юрисдикційними повноваженнями та здійснює управління в сфері виконавчого провадження [254, с.183]. А.І. Перепелиця зазначає, що державним утворенням, яке здійснює в Україні примусове виконання рішень судів та рішень інших несудових органів, є державна виконавча служба, яка функціонує як інституція державної виконавчої влади, як інституція спеціального призначення і як орган, який, виконуючи ряд правоохоронних дій, потребує отримання статусу правоохоронного формування держави [386, с.194].

Серед іншого необхідно відзначити позицію вже згаданого Р.В. Ігоніна про те, що „необхідно вивести державну виконавчу службу з підпорядкування Міністерства юстиції України та надати їй статусу центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом” [254, с.183]. Такий підхід, на нашу думку, не є виправданим і створює додаткові державні інституції, потребує додаткового фінансування і на даний час є недоцільним. Натомість, більш правильним видається повернення цієї служби до судової системи і створення на її базі системи судових приставів. Такий підхід, підтверджений багаторічним високоефективним співіснуванням судових та судово-виконавчих органів, приведе до зникнення додаткової бюрократії у виконавчому провадженні, визначить по-новому статус працівників цієї служби.

Повертаючись до питань взаємодії державної виконавчої служби з органами та установами ДПтС України, відзначимо, що обидві ці служби входять до кримінально-виконавчої системи України, адже згідно з ч.6 статті 11 КВК України виконання кримінальних покарань також здійснюють Державна виконавча служба, військові частини, гауптвахти і дисциплінарний батальйон [9]. А згідно зі статтею 12 КВК України державна виконавча служба виконує

покарання у виді штрафу і конфіскації майна у випадках та в порядку, передбачених цим кодексом та законами України [9]. Таким чином, діяльність розгляданих служб до певної міри об'єднана завданнями кримінально-виконавчої політики, а отже, повинні надавати допомогу у спільній діяльності. Однак недосконалість нормативної основи призводить до виникнення складностей, і як наслідок, не завжди виконання рішень судів з приводу питань забезпечення режимних вимог в установах ДПтС України.

Наведемо приклад.

Відділом державної виконавчої служби Менського районного управління юстиції було винесено дві постанови: про відмову у відкритті виконавчого провадження і про скасування процесуального документа по справі за виконавчим листом №5-258, виданий 21.07.2008 року Менським районним судом Чернігівської області.

Зазначена справа стосувалася вилучення у засудженого Менської виправної колонії №91 мобільного телефону, який згідно з Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [78] є забороненим до зберігання предметом і є прямим порушення режимних вимог.

Пункт 42 зазначених правил передбачає, що згідно з кримінально-виконавчим законодавством України виявлені в засуджених гроші і цінні речі вилучаються і за рішенням суду можуть бути передані в дохід держави. Вилучені гроші і цінні речі згідно з протоколом посадової особи, яка їх вилучила, негайно, але не пізніше трьох діб, здаються черговому помічнику начальника установи до бухгалтерії. Вилучене реєструється у спеціальному журналі. Якщо через конкретні умови буде визнано недоцільним зарахування вилучених грошей і цінних речей у дохід держави, то гроші зараховуються на особовий рахунок засудженого, а цінні речі здаються на склад або в бухгалтерію для збереження. Предмети, вироби і речі, збереження яких заборонено або які придбані незаконним шляхом, перелік яких визначений нормативно-правовими актами Департаменту, підлягають вилученню і зберіганню. Речі, вилучені з обігу, знищуються, гроші, цінності та інші речі за рішенням суду можуть бути

передані в дохід держави. Про вилучення предметів, виробів і речей посадовою особою установи виконання покарань складається протокол (додаток 15 до цих Правил). За фактом вилучення предметів, виробів і речей, які могли б бути використані зі злочинною метою, проводиться розслідування [78].

Посадова особа установи виконання покарань в установленому порядку належним чином оформила усі необхідні матеріали щодо притягнення засудженої особи до дисциплінарної відповідальності і направила до суду матеріали про стягнення в дохід держави цінної речі – мобільного телефону. Суд, розглянувши надіслані матеріали у судовому засіданні, виніс рішення про передачу в дохід держави згаданого майна, видавши при цьому виконавчий лист №5-258.

Однак після надходження зазначеного листа до відділу державної виконавчої служби були винесені згадані вище постанови (про відмову у відкритті виконавчого провадження і про скасування процесуального документа). При цьому судовий виконавець навів наступну аргументацію:

„Направлений судом для примусового виконання виконавчий лист не є виконавчим документом, оскільки КВК України не передбачено видачу виконавчих листів за рішеннями, прийнятими у відповідності до цього Кодексу, та направлення його для примусового виконання державній виконавчій службі.

Згідно зі статтею 12 КВК України, державна виконавча служба виконує покарання у виді штрафу і конфіскації майна у випадках та в порядку, передбачених цим Кодексом та законами України.

Примусове рішення про конфіскацію (передачу в дохід держави) вилучених предметів у засуджених, які відбувають покарання у виправних установах, КВК України та іншими Законами України на державну виконавчу службу не покладається.

Постанова суду прийнята у відповідності з КВК України, а тому, відповідно до ст.59, 102 цього Кодексу, п.42 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, п.п.2, 9 Порядку обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.1998 року №1340, облік, попередня оцінка, відповідальність за зберігання та передача на реалізацію майна покладаються на органи (організації), що здійснили вилучення або зберігають його” [77].

Далі за процедурою згідно з листом до керівництва виправної установи мобільний телефон був повернутий на зберігання до колонії, а у зв'язку з тим, що порядку та й відповідних можливостей для реалізації у виправних установах немає, у дохід держави цей предмет передано не було.

Цей приклад є свідченням наявності непоодиноких проблем у налагодженні співпраці між державною виконавчою службою та ДКВС України.

Зважаючи, що стаття 102 має відсилочний характер, для вирішення вищеописаної проблеми пропонуємо нову редакцію п.1. ч.4 статті 59 КВК України наступного змісту:

„Засудженим забороняється:

доставляти і зберігати на території, де вони проживають, предмети, вироби і речовини, перелік яких визначений нормативно-правовими актами Державного департаменту України з питань виконання покарань. У разі виявлення таких предметів, виробів і речовин у засудженого вони підлягають вилученню і зберіганню, речі, вилучені з обігу, знищуються, гроші, цінності та інші речі за рішенням суду через процедуру виконавчого провадження державною виконавчою службою можуть бути передані в дохід держави”.

Такий підхід дозволить судам видавати виконавчі документи для примусової передачі відповідного вилученого майна у дохід держави, а відповідно налагодити співпрацю у цьому напрямку.

Взаємодія з органами прокуратури обумовлена нормативною вимогою статті 5 Закону «Про прокуратуру», де сказано, що однією із функцій прокуратури є нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [35]. На наш погляд, застереженням в даному випадку є той факт, що самих форм взаємодії

органів та установ ДПтС України з прокуратурою не багато, адже категорія «взаємодія» суттєво відрізняється від категорії «нагляд».

О.Ф. Андрійко зазначає, що нагляд слід розглядати як окремий вид (форму) контролю, до особливостей якого належить те, що нагляд здійснюється державними органами щодо об'єктів, які їм організаційно не підпорядковані, тоді як контроль стосується підпорядкованих суб'єктів; у процесі нагляду застосовуються заходи адміністративного впливу, тоді як за результатами контролю можуть застосовуватися і заходи дисциплінарні; адміністративний нагляд здійснюється за дотриманням відповідними суб'єктами спеціальних норм і правил, тоді як контроль – за діяльністю підконтрольних об'єктів у цілому чи окремими її аспектами [117, с.349-350].

Д.М. Овсянко висловлює думку про те, що нагляд є самостійним видом контрольно-наглядової діяльності, якому властиві свої особливості [365, с.261].

Як зазначає Ю.П. Битяк, метою нагляду є виявлення та попередження правопорушень, усунення їхніх наслідків та притягнення винних до відповідальності без права втручання в оперативну та господарську діяльність піднаглядних об'єктів, зміни чи скасування актів управління [118, с.223-224].

Таким чином, нагляд, на відміну від взаємодії, спрямований не на рівноправну діяльність двох зацікавлених суб'єктів, а на діяльність контролюючого характеру та змісту.

Прокуратура виконує свої наглядові функції завжди по відношенню до непідпорядкованих їй органів державного управління, інших об'єктів [198, с.78].

Прокурорський нагляд – вид діяльності спеціально уповноважених органів державної влади, наділених повноваженнями по виявленню порушень законів, вжиттю заходів до поновлення порушених прав громадян та юридичних осіб та притягненню винних осіб до відповідальності [411, с.14].

Конкретні заходи щодо нагляду прокурора за додержанням законності в установах та органах ДПтС України здійснюється шляхом: 1) періодичних планових перевірок; 2) перевірок за скаргами, заявами, інформацією засобів масової інформації та інших джерел або за фактами порушень закону або

надзвичайних подіях.

Згідно з Наказом Генерального прокурора України №7 гн від 26 грудня 2005 року «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» комплексні перевірки у слідчих ізоляторах, дільницях слідчих ізоляторів на території виправних колоній, комісіях Департаменту питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання, осіб, засуджених до позбавлення волі, повинні проводитись щомісячно; у кримінально-виконавчих інспекціях - щоквартально; в установах виконання покарань - один раз на півріччя [100].

Під час таких перевірок, які проводяться із залученням фахівців, з'ясовуються такі загальні питання: а) кількість засуджених і додержання умов їхнього тримання (норм житлової площі, медичне забезпечення, харчування тощо); б) стан злочинності та дисциплінарна практика серед засуджених; в) кількість осіб, які тримаються у штрафних ізоляторах, дисциплінарних ізоляторах, в карцерах; г) працевлаштування засуджених, їх забезпечення роботою, виконання виробничих завдань; д) кількість осіб, які користуються правом безконвойного пересування, а також які працюють за межами охоронюваної зони; е) випадки застосування щодо засуджених зброї, гамівних сорочок, наручників та гумових кийків [411, с.250].

Прокурор, який здійснює перевірку, повинен ознайомитися з актами інспекторських перевірок, що проводилися працівниками територіальних органів управління ДПтС України. Необхідною та обов'язковою складовою перевірки є здійснення прокурором обходу житлової та виробничої зони, а також інших об'єктів установи виконання покарань.

Серед інших обов'язково з'ясовуються наступні питання:

- законність тримання засуджених в установах виконання покарань;
- забезпечення охорони та режиму тримання засуджених згідно з вимогами закону;

- стан боротьби зі злочинами та іншими порушенням режиму;
- додержання адміністрацією установ виконання покарань вимог закону про матеріально-побутове забезпечення осіб, позбавлених та обмежених волі;
- додержання законів про працю та про залучення засуджених до праці;
- додержання правових норм, які регулюють робочий час, час відпочинку, охорону праці і техніку безпеки;
- законність оплати праці засуджених та утримань із їх заробітку;
- додержання вимог закону про проведення виховної роботи, організацію загальноосвітнього і професійно-технічного навчання;
- додержання законів про відшкодування збитків, завданих злочинами;
- додержання законності при звільненні засуджених;
- додержання законодавства про пожежну безпеку та охорону навколишнього природного середовища;
- законність розгляду та вирішення заяв, звернень і скарг ув'язнених;
- законність наказів і розпоряджень адміністрації установ виконання покарань [411, с.251-252].

Отже, діяльність щодо нагляду та взаємодії має принципову різницю, адже головним призначенням прокурорського нагляду в цій сфері є забезпечення законності під час реалізації встановленого чинним законодавством порядку та умов виконання кримінальних покарань, а також попереднього ув'язнення установами та органами ДПтС України і забезпечення дотримання прав, обов'язків та законних інтересів засуджених та осіб, взятих під варту. А взаємодія покликана сприяти процесу функціонування та досягненню мети взаємодіючих суб'єктів – органів прокуратури і установ та органів ДПтС України і не має одностороннього характеру, як це відбувається під час організації нагляду.

Таким чином, основними формами взаємодії установ та органів ДКВС України з прокуратурою є:

- інформаційний обмін;
- проведення спільних нарад;

- проведення працівниками прокуратури роз'яснювальної роботи серед засуджених;
- підготовка та прийняття спільних процесуальних рішень з питань притягнення засуджених до відповідальності;
- участь у виїзних судових засіданнях;
- спільна діяльність у разі надзвичайних подій.

Слід відзначити, що серед усіх правоохоронних органів найчастіше налагоджується *взаємодія органів та установ ДПтС України з органами внутрішніх справ (ОВС)*.

Це обумовлено низкою причин:

- наявність в окремих підрозділів ОВС деяких повноважень, пов'язаних з безпосередньою діяльністю у сфері виконання покарань (наприклад, конвоювання засуджених);
- нормативно встановленими обов'язками ОВС з виконання деяких видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі;
- організацією ОВС адміністративного нагляду щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, а також контроль за поведінкою осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарань;
- необхідність ведення профілактичних та спеціальних обліків;
- потреба у проведенні інформаційного обміну у сфері боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями;
- залучення працівників ОВС до проведення профілактичних заходів (роз'яснення законодавства, проведення бесід, лекцій, семінарів з проблематики попередження наркоманії тощо)
- проведенням спільних заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій та припинення злочинів, які вчиняються засудженими, спрямованих на нормальний порядок функціонування органів та установ ДКВС України (втеч, дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань тощо).

Таким чином, *основною метою взаємодії органів та установ ДПтС України з органами внутрішніх справ* є проведення спільних заходів, а також

інформаційний обмін задля попередження та припинення злочинів та інших правопорушень як засудженими так і іншими особами, а також забезпечення реалізації окремих повноважень цих органів у сфері виконання кримінальних покарань та боротьби зі злочинами.

Практика свідчить, що за різних обставин взаємодія між цими органами може бути як короткочасна, так і тривала.

Короткочасна взаємодія пов'язана з виконанням конкретного завдання (наприклад, надання інформації про поведінку засудженого під час відбування покарання за запитом органу внутрішніх справ тощо).

Тривала взаємодія пов'язана з нормативним або ініціативним узгодженням спільних дій для використання сил та засобів суб'єктів взаємодії для забезпечення певного, достатньо тривалого в часі процесу (наприклад, здійснення спільних заходів стосовно здійснення контролю щодо засуджених осіб під час виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі).

На наш погляд, можна виділити наступні форми взаємодії органів та установ ДПтС України з органами внутрішніх справ:

- спільна діяльність (проведення заходів) правоохоронної та профілактичної спрямованості, а також в разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- обмін інформацією з питань попередження та припинення різних правопорушень, а також іншої інформації, необхідної для ефективного функціонування суб'єктів взаємодії;
- технічна співпраця.

Для того, щоб проаналізувати зміст взаємодії органів та установ ДКВС України, необхідно визначити вихідні критерії, які б можна було покласти в основу характеристики взаємодії. У даному контексті актуальним є дослідження Л.О.Фещенко, яка зазначає, що за змістом/характером розрізняють взаємодію інформаційну (обмін методичною, науково-аналітичною, кримінологічною, оперативною та іншою інформацією, яка представляє взаємний інтерес), функціональну (часткове виконання спільної роботи чи спільна діяльність),

консультаційну (надання консультацій, методична допомога, взаємне використання можливостей правоохоронних органів для підвищення кваліфікації працівників, проведення спільних семінарів, конференцій), організаційну (розробка нормативів, встановлення регламентаційних процедур, прийняття спільних управлінських рішень, спільне планування заходів) [481, с.145].

Крім цього, критерієм характеристики конкретних спільних заходів при взаємодії є поставлені завдання або певні службові ситуації.

1. Взаємодія в контексті боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями, які вчинюються як засудженими, так і іншими особами, полягає у:

- обміні інформацією про підготовку до вчинення злочинів або інших правопорушень, участі засуджених в організованих злочинних групах тощо;
- проведенні спільних оперативно-розшукових заходів;
- залученні оперативного та іншого персоналу ДПтС України до створення та роботи спільних слідчо-оперативних груп для розслідування злочинів, у вчиненні яких підозрюються або брали участь засуджені;
- формуванні та використанні спільних інформаційних баз даних;
- залученні фахівців ДКВС України (психологів, персоналу соціально-психологічної служби, оперативних працівників та ін.), а також фахівців ОВС (наприклад, криміналістів) до попередження та розкриття злочинів та інших правопорушень, вчинених як засудженими, так і іншими особами;
- спільному консультиванні;
- формуванні рекомендацій щодо удосконалення спільної діяльності.

2. Взаємодія в контексті проведення профілактичної та виховної роботи:

- проведення працівниками ОВС роз'яснювальної роботи із засудженими та особами, які перебувають під вартою;
- відвідування разом з працівниками ОВС установ виконання покарань неповнолітніх осіб, схильних до асоціальної поведінки та вчинення злочинів;

- спільне вивчення стану криміногенної ситуації, структури та динаміки злочинності;

- розробка та подання пропозицій щодо нормативних актів, а також проектів нормативних актів у сфері профілактики злочинів та інших правопорушень.

3. Взаємодія під час надзвичайних ситуацій та злочинів, які посягають на нормальне функціонування установ виконання покарань:

- створення штабу щодо діяльності в умовах надзвичайних ситуацій;
- використання сил та засобів ДПтС України та ОВС щодо припинення надзвичайного стану злочинного характеру;
- оперативне інформування про вчинення злочинів, спрямованих на нормальне функціонування установ виконання покарань, втеч, дій, що дезорганізують діяльність установ з метою швидкого її припинення;
- інформування про осіб, які перебувають у розшуку;
- проведення спільних операцій з розшуку та затримання осіб, які розшуковуються.

І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, М.П. Ільтяй зазначають, що „відповідно до Інструкції з організації взаємодії ОВС України та органів і установ кримінально-виконавчої системи України оперативно-розшукова діяльність здійснюється за такими напрямками:

- виявлення, попередження, припинення та розшук злочинців, встановлення осіб, які їх готують, вчиняють, або вже вчинили, а також розшуку і затримання заарештованих та засуджених, які ухиляються від відбуття покарання шляхом проведення спільних чи узгоджених оперативно-розшукових заходів;

- організація та проведення комплексу оперативних заходів відносно осіб, які утримуються в ізоляторі тимчасового тримання та установах виконання покарань, з метою отримання інформації про підготовку та вчинення злочинів, умов, що їм сприяли, осіб, до них причетних, а також про події та обставини, що встановлюють загрозу безпеці інтересів суспільства і держави;

- надання взаємної допомоги у межах своєї компетенції при здійсненні оперативно-розшукової діяльності;
- обмін оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою та іншою оперативною інформацією, що становить взаємний інтерес;
- обмін практичним досвідом оперативно-розшукової діяльності, професійної підготовки працівників оперативних підрозділів, проведення спільних тренувань, навчань, інших форм спільної службової діяльності;
- направлення в установленому порядку до зацікавлених органів внутрішніх справ оперативної інформації після оперативної розробки засуджених у виправних установах та осіб, які утримаються в СІЗО;
- щомісячна звірка регіональних управлінь ДКВС і УМВС України у направлених до органів внутрішніх справ явок з повинною та ініціативних повідомлень, а також результати їх перевірки на інформування ініціаторів” [165, с.73-74].

Практика здійснення профілактичного впливу на засуджених засвідчує, що найвища його ефективність буде досягнута тоді, коли відповідний працівник виправної установи має необхідну, своєчасну і достовірну інформацію про об'єкт впливу. Проте повна поінформованість про особу засудженого, його минуле кримінальне життя та, відповідно, потреба заходів, які слід застосувати для попередження його протиправної діяльності під час відбування покарання в місцях позбавлення волі, може бути досягнута після всебічного вивчення засудженого, а також при надходженні додаткової інформації. Джерелами такої інформації можуть бути працівники оперативних підрозділів територіальних органів внутрішніх справ, інших правоохоронних органів, у тому числі працівники оперативних підрозділів інших установ виконання покарань і кримінально-виконавчих інспекцій та громадяни. Однак зараз є серйозні проблеми в інформаційній взаємодії. Зокрема, у вітчизняній практиці на даний час побоювання передати інформацію інколи перетворюється на ізолюваність, надмірну підозрілість, що найчастіше призводить до "втрати" цінних відомостей, не сприяє розкриттю злочинів [209, с.96].

Можливість взаємної поінформованості оперативних підрозділів кримінально-виконавчих установ та оперативних підрозділів інших підрозділів установ виконання покарання, а також територіальних органів внутрішніх справ передбачена відповідними міжвідомчими та відомчими нормативними правовими актами, які носять конфіденційний характер. Відповідне надання інформації іншими означеними суб'єктами зумовлене тими завданнями, які виконують підрозділи кримінально-виконавчих установ.

У даному випадку необхідно відзначити наступне: інформація оперативного підрозділу територіального органу внутрішніх справ стосується, в першу чергу, події, обставин злочину, а не особи засудженого, хоча для профілактичного впливу велике значення буде мати й інформація про особу, яка міститься у кримінальній справі і якою володіє слідчий.

Така інформація надходить до оперативних підрозділів виправних установ через оперативних працівників територіальних органів внутрішніх справ, при цьому вона втрачає на етапах передачі деякі цінні факти. В свою чергу, необхідну інформацію про засудженого, який відбуває покарання у виді позбавлення волі, слідчі органів внутрішніх справ також одержують через оперативних працівників територіальних органів внутрішніх справ, що також може призвести до втрати певних відомостей. Бо взаємодія слідчого і персоналу оперативних підрозділів кримінально-виконавчих установ переважно робиться через третю особу [209, с.97].

В контексті організації взаємодії оперативних підрозділів зі слідчим О.М. Бандурка зазначає, що успіх, результативність роботи з розкриття та розслідування злочинів значною мірою залежить від:

- суворого дотримання вимог законів та підзаконних нормативних актів (наказів та інструкцій), в тому числі конспірації;
- організуючої ролі начальника органу внутрішніх справ, при невтручанні його в процесуальну діяльність слідчого;
- провідної ролі слідчого на стадії порушення кримінальної справи в силу процесуальних повноважень;

- комплексного використання сил, засобів та методів, які мають як слідчі, так і оперативний співробітник, при чіткому розмежуванні компетенцій;
- процесуальної самостійності слідчого щодо вибору та провадження слідчих дій, оцінки оперативно-розшукових матеріалів та прийняття процесуальних рішень;
- самостійності оперативного співробітника у виборі засобів та методів оперативно-розшукових дій;
- нерозголошення слідчим не долучених до матеріалів кримінальної справи даних про сили, засоби та методи отримання даних;
- дотримання оперативним працівником таємниці попереднього слідства [145, с.101].

Безпосередній обмін інформацією між означеними суб'єктами дозволяє щонайменше зменшити та запобігти викривленню необхідної інформації, а відтак підвищити її оперативність, якість і своєчасність. Тому взаємодія персоналу оперативних підрозділів кримінально-виконавчих установ і слідчого у формі обміну інформацією - важлива передумова як для проведення своєчасних профілактичних заходів щодо засуджених під час відбування ними кримінального покарання, так і успішного розслідування злочинів слідчим. Запорукою ефективного та якісного виконання завдань, які стоять перед оперативними та іншими підрозділами кримінально-виконавчих установ та слідчими, є також організація безпосередньої взаємодії відповідно до виникаючих ситуацій та потреби у співпраці. В даному випадку необхідно відзначити, що не виключається взаємодія оперативних підрозділів виправних установ та оперативних працівників територіальних органів внутрішніх справ для вирішення оперативно-розшукових завдань [209, с.98].

Більшість зазначених положень стосується покарань, пов'язаних з ізоляцією засуджених від суспільства, проте взаємодія ОВС та органів ДПтС України є об'єктивною необхідністю діяльності з виконання кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Обґрунтованість та необхідність взаємодії кримінально-виконавчої інспекції з ОВС, на думку С.І. Халимона, з питань запобігання злочинам серед осіб, які перебувають на її обліку, обумовлена декількома обставинами. По-перше, це пов'язано з тим, що перед кримінально-виконавчою інспекцією стоять хоча і різнорівневі, але все ж таки загальні завдання, пов'язані із запобіганням злочинам та іншим правопорушенням. По-друге, у зв'язку з відокремленням кримінально-виконавчої інспекції від МВС ускладнилось організаційне та фінансове становище інспекції [493, с.64].

О.І. Богатирьова акцентує увагу на тому, що взаємодія кримінально-виконавчої інспекції з органами внутрішніх справ відбувається шляхом співпраці та координації дій КВІ зі службою дільничних інспекторів міліції, кримінальною міліцією у справах дітей, службою розшуку, слідчими та органами дізнання ОВС [168, с.125].

Згідно з дослідженням зазначеної авторки, КВІ найтісніше співпрацює зі службою дільничних інспекторів міліції. Таке співробітництво включає в себе: ознайомлення в КВІ з матеріалами на осіб, які перебувають у неї на обліку, інформованість про засуджених, внесення пропозицій щодо проведення індивідуально-профілактичної роботи як із засудженими, так і членами їхніх сімей, проведення індивідуальних бесід, особливо з виконання засудженими покладених судом обов'язків, не допущення порушень громадського порядку та трудової дисципліни, виявлення фактів порушення засудженими умов відбування покарань. Щодо координації взаємодії КВІ і служби дільничних інспекторів міліції слід виділити наступні напрямки:

- спільне відвідування засуджених за місцем проживання;
- надання правової, психологічної допомоги засудженим;
- проведення як планових, так і не планових рейдів місць можливого перебування засуджених [168, с.126].

Взаємодія КВІ з дільничними інспекторами включає в себе:

- ознайомлення в кримінально-виконавчій інспекції з матеріалами на засуджених, які перебувають у них на обліку;

- інформування про засуджених, а також про обов'язки, які суд поклав на них;
- внесення пропозицій про проведення із засудженими індивідуально-профілактичної роботи, закріплення за ними наставників;
- проведення із засудженими, членами їхніх сімей та іншими особами, які можуть здійснювати вплив на засуджених, бесід про виконання доручених судом обов'язків, недопущення порушень громадського порядку та трудової дисципліни;
- виявлення фактів антигромадської поведінки засудженими і застосування до них заходів профілактично-виховного впливу [74].

Також в процесі власного наукового дослідження О.І. Богатирьова дійшла висновку про необхідність передачі кримінально-виконавчій інспекції таких функцій органів внутрішніх справ, як: 1) проведення індивідуально-профілактичної роботи; 2) розшук засуджених осіб, місцезнаходження яких невідомо; 3) привід засуджених, які без поважних причин не з'явилися за викликом до інспекції або суду [168, с.128]. На наш погляд, такий висновок недостатньо обґрунтований, адже покарання не пов'язані з позбавленням волі, є складним процесом, який неможливо реалізувати лише силами та засобами КВІ, а тому взаємодія з ОВС є службовою необхідністю. Крім того, перелічені функції і так повинні реалізовуватися персоналом КВІ згідно із Законом України „Про ДКВС України”, а налагодження взаємодії тільки підвищує ефективність процесу їхньої реалізації, надає оперативності.

Взаємодія органів та установ ДПтС України з підрозділами Служби безпеки України переважно відбувається за наступними напрямками:

- *інформаційний обмін* (щодо запобігання, виявлення та припинення злочинів вчинених засудженими або іншими громадянами; щодо підбору відповідних кандидатів на проходження служби в ДКВС України на посадах, пов'язаних з необхідністю отримання допуску до інформації з грифом таємності, тощо)

- *навчання персоналу* (окремі категорії персоналу ДКВС України (як правило, керівники структурних підрозділів, пов'язаних з режимом та охороною) територіальних органів управління ДПтС України проходять навчання щодо налагодження відповідної роботи на об'єктах ДКВС України в територіальних управліннях Служби безпеки України);

- *проведення спільних антикорупційних заходів* (в разі наявності інформації про вчинення персоналом ДКВС України діянь, які підпадають під ознаки корупції, відповідний підрозділ Служби безпеки України разом з підрозділом внутрішньої безпеки ДДУПВП проводять комплекс заходів щодо їхнього припинення та притягнення винних осіб до відповідальності). Наприклад, оперативним складом служби внутрішньої безпеки протягом першого кварталу 2010 року було здійснено 326 перевірок у сферах оперативно-службової та фінансово-господарської діяльності органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Для усунення виявлених недоліків керівникам територіальних органів управління, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів направлено 139 інформацій. За результатами проведених перевірок до дисциплінарної відповідальності було притягнуто 105 працівників, а 11 – звільнено з ДКВС України. За своєю структурою корупційні діяння допущені персоналом — це факти незаконного отримання грошової винагороди за передачу засудженим предметів, обіг яких у місцях позбавлення волі заборонений. Внаслідок порушень вимог антикорупційного законодавства судами до адміністративної відповідальності притягнуто 18 осіб начальницького складу ДКВС України. За порушення спеціальних обмежень, спрямованих на попередження корупції, передбачених статтею 5 вказаного Закону, що виявилось у наданні недостовірної інформації та незаконних переваг засудженому, до адміністративної відповідальності судами притягнуто 5 осіб начальницького складу. Стосовно вказаних осіб судами застосовані штрафні санкції у сумі від 255 гривень до 500 гривень. За матеріалами служби внутрішньої безпеки у 2010 році стосовно персоналу установ виконання покарань порушено 11 кримінальних справ [528];

- *антитерористична діяльність*. Згідно з ч. 6 статті 5 Закону України „Про боротьбу з тероризмом” Державний департамент України з питань виконання покарань здійснює заходи щодо запобігання та припинення злочинів терористичної спрямованості на об'єктах ДКВС України. А координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України [15]. Дійсно, таке формулювання статті визначає тільки загальні засади антитерористичної діяльності ДДУПВП. Ми вважаємо, що його недостатньо для ефективної спільної діяльності у разі терористичної загрози. Ми пропонуємо ч. 6 статті 5 Закону України „Про боротьбу з тероризмом” в частині діяльності ДДУПВП доповнити наступним реченням:

„Керівництво органів та установ ДПтС України надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує допуск задіяних фахівців Служби безпеки України на об'єкти і забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій. Спеціальний підрозділ ДПтС України бере участь в операціях з припинення терористичних актів на об'єктах Державної пенітенціарної служби України”.

Взаємодія органів та установ ДПтС України з підрозділами Державної податкової служби України обумовлена наступними причинами.

1. Необхідність інформаційної співпраці підрозділів податкової міліції з установами та органами ДПтС України щодо запобігання, виявлення та припинення злочинів, розслідування яких віднесено до компетенції податкової міліції.

2. Потреба в обміні інформацією про джерела доходів осіб, засуджених до виправних робіт, а також осіб, позбавлених права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю.

3. Особливістю економічної діяльності підприємств установ ДПтС України.

Р.М. Гура зазначав, що «налагодити взаємодію з податковими органами досить складно. На них не покладено обов'язок здійснювати контроль за

засудженими, а в своїй діяльності вони прагнуть вирішувати завдання, не менш важливі для держави і суспільства, ніж ті, котрі постають перед органами виконання покарання. Тому Державному департаменту України з питань виконання покарання слід провести роботу на всіх рівнях вертикалі влади, спрямовану на роз'яснення важливості сприяння з боку податкових органів, визначення механізмів взаємодії, в результаті якої має бути укладена міжвідомча угода про взаємодію між кримінально-виконавчими інспекціями і податковими органами під час виконання позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю» [212, с.166].

І.Г. Богатирьов відзначав, що доцільна взаємодія кримінально-виконавчої інспекції з податковою міліцією та податковою інспекцією з питань матеріального відрахування з усіх видів заробітку. Ця взаємодія характеризується тим, що на сьогодні матеріальне відрахування покладено на бухгалтерії підприємств, де працюють засуджені, а у їхніх працівників немає матеріальної зацікавленості та стимулу стягнення сум із всіх видів заробітку за вироком суду. Було б правильним, якби матеріальна сторона виконання покарання засуджених, наприклад, до виправних робіт була віднесена до компетенції податкової міліції, а кримінально-виконавча інспекція зосередили б свої зусилля на проведенні профілактично-виховного впливу на засуджених, які перебувають у неї на обліку [164, с.297].

Нині порядок обміну інформацією, терміни, структура та формат відомостей про джерела доходів осіб, засуджених до виправних робіт, а також осіб, позбавлених права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю, здійснюється відповідно до Угоди про обмін інформацією між Державною податковою адміністрацією України (далі – ДПА України) та ДДУПВП від 05.08.2008 року.

Проаналізуємо цей порядок.

Обмін інформацією здійснюється на центральному та районному рівнях в електронному вигляді шляхом передачі файлів визначеної структури засобами змінних носіїв інформації та на паперових носіях з урахуванням рівня

обмеженості доступу до інформації, що передається, і передбачає надання інформації про джерела доходів осіб, засуджених до виправних робіт, а також осіб, позбавлених права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю.

Департамент щоквартально після закінчення звітного періоду (кварталу) з урахуванням граничних строків подання податкової звітності та сплати податків, а також строків, необхідних для обробки органами державної податкової служби декларацій (звітів) та фактичного зарахування коштів до бюджету, формує та передає до ДПА України запит, який супроводжується листом у паперовому вигляді.

ДПА України протягом 15 робочих днів з дня отримання запиту формує та надає Департаменту згідно з відомостями, наявними в інформаційних ресурсах ДПА України, відповідь, яка супроводжується листом у паперовому вигляді, про джерела доходів осіб, засуджених до виправних робіт. Департамент та ДПА України забезпечують ведення у встановленому порядку зареєстрованих паперових журналів обліку запитів/відповідей щодо фізичних осіб, засуджених до виправних робіт, із зазначенням джерел доходів, за зразком. Департамент надає ДПА України на постійній основі інформацію стосовно громадян, які позбавлені права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за спеціальною структурою. Інформація надається станом на дату, з якої починається дія цього Протоколу, після чого поновлюється щомісячно (до 20-го числа поточного місяця), на районному рівні територіальними підрозділами кримінально-виконавчої інспекції Департаменту до державних податкових інспекцій у районах, містах, районах у містах, міжрайонних, об'єднаних та спеціалізованих державних податкових інспекцій.

Інформація надається у паперовому та електронному вигляді на змінних носіях і супроводжується листом за визначеною формою. Орган державної податкової служби, який отримав інформацію протягом 3 (трьох) робочих днів, передає через регіональну (обласну) ДПА такі дані до ДПА України. У разі наявності інформації про перебування фізичної особи на посаді керівника та/або

головного бухгалтера чи взяття на облік його як суб'єкта підприємницької діяльності ДПА України протягом 10 (десяти) календарних днів з дня отримання інформації від регіональної (обласної) ДПА направляє до Департаменту інформаційне повідомлення про виявлення такого факту.

У Департаменті та ДПА України запити та відповіді на запити щодо осіб, засуджених до виправних робіт, із зазначенням джерел доходів, а також супроводжувальні листи з інформацією про фізичних осіб, які позбавлені права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, у паперовому та електронному вигляді реєструються в загальному порядку, передбаченому для реєстрації вхідної та вихідної кореспонденції.

Обмін інформацією на центральному рівні здійснюється за допомогою попередньо взятих на облік змінних носіїв інформації зі створенням відповідних умов, що гарантують необхідний рівень захисту інформаційних ресурсів. Безпосередній обмін здійснюється на файловому рівні з описом файлів, що передаються, у супровідних документах. Сторони здійснюють обмін актуалізованими версіями відомчих довідників та класифікаторів, які використовуються при передачі інформації. При обміні інформацією сторони впроваджують організаційно-технічні заходи, які забезпечують захист інформації з обмеженим доступом, що передається, згідно з вимогами законодавства. Інформація, що передається, є конфіденційною, використовується винятково з метою здійснення контролю за правильністю і своєчасністю відрахувань із заробітку засуджених до виправних робіт і перерахуванням відрахованих сум у дохід держави на підставі вироку суду, який набрав законної сили, а також здійснення контролю стосовно громадян, які позбавлені права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

Щодо взаємодії органів та установ ДПтС України з підрозділами податкової міліції, то вона полягає винятково в інформаційному обміні. Інформація щодо окремих засуджених осіб може бути цікавою для податківців, і навпаки, при проведенні оперативно-розшукових заходів щодо засуджених в установах

виконання покарань, інформація, яка є у підрозділів податкової міліції, може бути корисною для персоналу ДКВС України.

Взаємодія установ та органів ДПтС України з Державною прикордонною службою України та митними органами відбувається у таких напрямках:

- інформаційний обмін;
- проведення спільних заходів.

Інформаційний обмін між цими суб'єктами обумовлений, як правило, розшуковими заходами, які організуються після вчинення втеч або ухилень засудженими та особами, які утримуються під вартою або перебувають на обліку. Станом на 1 квартал 2010 року на оперативно-профілактичних обліках в установах ДПтС України перебували 884 особи, схильні до втечі [107]. Таким чином, завжди існує ймовірність фактів ухилення від відбування покарань.

Практика припинення втеч та затримання осіб, які їх вчинили вимагає недопущення перетину державного кордону такими особами та переховування їх в інших державах. З цією метою надзвичайно ефективним і дієвим засобом є інформування підрозділів Державної прикордонної служби України та митних органів про факти вчинення зазначених злочинів. Інформація повинна включати: анкету на засудженого, який ухиляється від відбування покарання або вчинив втечу (прізвище, ім'я, по батькові, вік, дата народження, місце народження, місце проживання до засудження, кримінально-правова характеристика, особливі прикмети тощо); фотокартку засудженого; інформацію про дату та обставини ухилення від покарання або вчинення втечі.

Щодо другого аспекту взаємодії – проведення спільних заходів, то мова йде, в першу чергу, про розробку та реалізацію спільних операцій щодо затримання осіб, які ухиляються від покарань або вчинили втечу в безпосередній близькості від державного кордону України і могли намагатися здійснити його перетин, або під час його перетину на прикордонних та митних постах. Інколи співпраця може бути налагоджена в зворотному напрямку – мова йде про проведення спільних заходів щодо припинення незаконних перетинів державного кордону і руху осіб, які його вчинили, в бік установ ДПтС України.

Отже, аналіз різних форм взаємодії установ та органів ДПтС України з правоохоронними органами засвідчує безумовну актуальність цієї взаємодії. Проте значна кількість нормативних актів, у яких визначені різні аспекти спільної діяльності цих суб'єктів, знижує ефективність і додає цьому процесу додаткової складності, через що на практиці організувати спільну діяльність на постійній основі вдається нечасто.

На практиці організація взаємодії установ та органів ДПтС України з правоохоронними органами, на наш погляд, має виражатися в даний час у створенні й діяльності постійних координаційних робочих груп із представників зацікавлених підрозділів, чия діяльність має бути спрямована на координацію дій зазначених органів для ефективного вирішення як власних завдань, так і на вирішення завдання профілактики та боротьби зі злочинністю.

Слід також відзначити значну застарілість правового регулювання взаємодії правоохоронних органів, адже відповідна Інструкція [80] була впроваджена в практичну діяльність ще у 1994 році і до нинішнього часу не приведена до сучасних умов. Дана Інструкція визначає „основні напрями та форми взаємодії у вирішенні питань боротьби зі злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державного митного комітету України, Національної гвардії України, Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України” [80]. Як видно із зазначеного, багатьох правоохоронних органів уже не існує, а деякі напрями та форми неактуальні, а тому необхідно розробити новий нормативний правовий акт про організацію взаємодії та координацію діяльності правоохоронних органів, яка б відповідала сучасним викликам і надавала б можливість використовувати сучасні форми, види та напрями взаємодії. Причому нормативне закріплення необхідно здійснити на найвищому рівні у формі закону. Як варіант, пропонується розробити і прийняти Закон України «Про взаємодію та координацію діяльності правоохоронних органів».

Крім цього, у контексті нашого дослідження актуальним є також створення міжвідомчої інструкції про взаємодію установ та органів ДПтС України з правоохоронними органами.

4.4. Організація взаємодії органів та установ ДПтС України з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування

Не менш важливим, ніж правоохоронний напрямок взаємодії органів та установ ДПтС України, є організація спільної діяльності з іншими державними інституціями, діяльність яких не носить правоохоронний або правозастосовний характер.

Стаття 5 Закону України «Про ДКВС України» визначає, що Державна кримінально-виконавча служба України взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями відповідно до законодавства.

Для організації міжнародного співробітництва у сфері виконання кримінальних покарань Державна кримінально-виконавча служба України взаємодіє з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями на основі міжнародних договорів [21].

Функціонування установ та органів ДПтС України має складний характер і у повсякденній практичній діяльності зіштовхується зі значною кількістю проблем, які вирішити самостійно, без допомоги ззовні вони не здатні. Коло питань, до яких причетні державні інституції в процесі виконання кримінальних покарань, на наш погляд, зводиться до наступного:

- участь у реалізації регіональної політики і формуванні відповідних програмних документів;
- ліквідація надзвичайних ситуацій на території установ виконання покарань;
- сприяння працевлаштуванню засуджених, а також звільнених осіб;
- участь у соціальній адаптації звільнених осіб;
- надання медичних послуг та допомоги засудженим особам, а також ув'язненим особам;
- надання засудженим можливості здобувати освіту.

Взаємодія органів та установ ДПтС України з органами місцевого самоврядування нормами Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [28] фактично не передбачена. Проте нормативно-правові акти, які визначають порядок виконання окремих видів покарань (в першу чергу, не пов'язаних з позбавленням волі), наділяють їх окремими повноваженнями в цій сфері. Зокрема, взаємодія кримінально-виконавчих інспекцій з органами місцевого самоврядування зводиться до наступного:

- спільного визначення об'єктів та робіт, де мають відбувати покарання засуджені до громадських робіт;
- своєчасного інформування сільських, селищних міських районних рад про ухилення засуджених до громадських робіт від виконання покладених на них обов'язків;
- інформування органів місцевого самоврядування про проблемні питання при виконанні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі;
- надання допомоги у проведенні профілактичної роботи з засудженими, які проживають на території сільських, селищних міських районних рад [493, с.58-59].

Органи та установи ДПтС України є складовою державного механізму, точніше частиною системи органів виконавчої влади, тому їхня діяльність є частиною як загальнодержавної політики у сфері правоохорони та виконання покарань, так і регіональної політики у зазначених сферах. Зважаючи на це, діяльність зазначених органів та установ здійснюється у взаємодії з місцевими органами виконавчої влади.

Виконавчу владу в областях, районах, районах Автономної Республіки Крим, у містах Києві та Севастополі здійснюють обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації [29].

Правовою основою взаємодії є стаття 31 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», згідно з якою місцеві державні адміністрації при здійсненні своїх повноважень у сфері управління взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Крім

цього, голова місцевої державної адміністрації має право порушувати перед міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади вмотивовані питання про відповідність обійманій посаді керівників їхніх територіальних органів (у нашому випадку, наприклад, щодо керівника установи виконання покарань тощо), на підставі чого міністерство, інший центральний орган виконавчої влади повинен у місячний термін прийняти рішення та дати обґрунтовану відповідь [29].

Для організації спільної діяльності у місцевих державних адміністраціях (в деяких випадках тільки обласного рівня) утворюються спеціальні підрозділи – відділи з питань діяльності правоохоронних органів, оборонної та мобілізаційної роботи.

Аналіз повноважень місцевих державних адміністрацій за Законом України «Про місцеві державні адміністрації» дає змогу визначити коло напрямків, в реалізації яких беруть участь органи та установи ДПтС України. Це зокрема:

- розробка проектів програм соціально-економічного розвитку (ст.17 Закону);

- реалізація державної політики в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді (с.22 Закону);

- реалізація державної політики в галузі соціального забезпечення та соціального захисту соціально незахищених громадян (ст.23 Закону);

- здійснення згідно із законодавством заходів соціального патронажу щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк (ст.23 Закону);

- вирішення питання про утворення, реорганізацію та ліквідацію спеціальних будинків-інтернатів для осіб похилого віку, осіб, які потребують медичної допомоги у зв'язку із захворюванням на туберкульоз, та інвалідів першої і другої груп, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк (ст.23 Закону);

- участь у залученні виробничих потужностей підприємств установ виконання покарань для соціально-економічного розвитку регіонів та здобуття засудженими професій, що користуються попитом на ринку праці (ст.24 Закону);
- забезпечення здійснення заходів щодо охорони громадської безпеки, громадського порядку, боротьби зі злочинністю (ст.25 Закону);
- здійснення заходів щодо організації правового інформування і виховання населення (ст.25 Закону);
- участь у вирішенні питань проведення виборів і референдумів та адміністративно-територіального устрою у межах, визначених законодавством (ст.25 Закону);
- утворення та координація діяльності спостережних комісій (ст.25 Закону);
- забезпечення здійснення заходів щодо соціальної адаптації осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк (ст.25 Закону);
- забезпечення здійснення заходів щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк і потребують медичної допомоги у зв'язку із захворюванням на туберкульоз (ст.25 Закону);
- оголошення у разі стихійного лиха, аварій, катастроф, епідемій, епізоотій, пожеж, інших надзвичайних подій зони надзвичайної ситуації; здійснення передбачених законодавством заходів, пов'язаних з підтриманням у них громадського порядку, врятуванням життя людей, захистом їхнього здоров'я і прав, збереженням матеріальних цінностей (ст.25 Закону) [29].

Останній напрямок викликає особливий інтерес, адже взаємодія різних інституцій в умовах надзвичайного стану та ситуації є комплексною діяльністю, до якої залучаються різні інституції. Установи та органи ДПтС України не є винятком.

Взаємодія органів та установ ДПтС України з підрозділами Міністерства надзвичайних ситуацій України відбувається щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, рятувальної справи, техногенної і

пожежної безпеки, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також функціонування установ та органів ДПтС України в умовах надзвичайних ситуацій.

«Заходи, що застосовуються в умовах дії режиму надзвичайного стану, є недопустимими і антиконституційними у звичайних умовах життєдіяльності, але їхнє застосування необхідне у випадках виникнення надзвичайного стану, коли для ліквідації загрози безпеці недостатньо звичайних правових засобів. Режим надзвичайного стану вимагає застосування адекватних заходів – у протилежному випадку держава не буде здатна забезпечити виконання покладених на неї функцій, що закріплені у Конституції» [153, с.32].

Згідно з законодавством України існує чотири види надзвичайних спеціальних адміністративно-правових режимів: правовий режим воєнного стану, правовий режим надзвичайного стану, правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації та режим надзвичайної ситуації. Конкретні параметри правових режимів істотно відрізняються: кожний режим закріплює визначену кількість заборон та позитивних зобов'язань. Вони різні за глибиною змін у конституційному статусі громадян, за територією, на якій вводиться режим, та за терміном дії режиму [295, с.57].

Згідно із законом “Про правовий режим надзвичайного стану” надзвичайний стан – «це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту

конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [34].

На думку А.В. Басова, інститут режиму надзвичайного стану, з юридичної точки зору, являє собою комплексний правовий інститут зі специфічним змістом і структурою. Інститут режиму надзвичайного стану забезпечує регулювання суспільних відносин, які виникають у зв'язку з виникненням надзвичайної ситуації. На думку згаданого автора, у разі введення режиму надзвичайного стану виникають такі групи відносин: між різними органами державної влади; між органами державної влади, що відповідальні за реалізацію режиму надзвичайного стану, та фізичними й юридичними особами, які знаходяться на території дії режиму та на суміжних територіях. Дані відносини визначають комплекс відповідних дій щодо: захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які знаходяться на території дії режиму надзвичайного стану; запровадження відповідальності за порушення встановлених заходів режиму надзвичайного стану і притягнення до відповідальності осіб, що порушили ці заходи, а також притягнення до відповідальності посадових осіб, що перевищили надані їм повноваження та ін. [153, с.34-35].

Таким чином, якщо екстраполювати зазначені положення на діяльність установ та органів ДПтС України в умовах надзвичайного стану, то:

по-перше, виникають відносини між персоналом установ та органів ДПтС України та органами державної влади, що відповідальні за реалізацію режиму надзвичайного стану, а також між засудженими або ув'язненими особами та відповідним персоналом ДКВС України і органами державної влади, що відповідальні за реалізацію режиму надзвичайного стану;

по-друге, зазначені відносини виникають з приводу захисту прав та законних інтересів засуджених, осіб, взятих під варту, а також інших фізичних і юридичних осіб, які знаходяться на території дії режиму надзвичайного стану.

Однією з найважливіших функцій управління діяльністю установ ДПтС України в умовах надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру є організація взаємодії з підрозділами МНС України, а також іншими державними органами, що відповідальні за реалізацію режиму надзвичайного стану.

Конкретні завдання, які стоять перед спільною діяльністю цих суб'єктів, лежать в площині:

- організації цивільного захисту персоналу ДКВС України та засуджених;
- проведення рятувальних заходів;
- організації заходів щодо забезпечення техногенної і пожежної безпеки.

Найчастіше, взаємодія розгляданих суб'єктів відбувається як раз у сфері забезпечення техногенної і пожежної безпеки.

Для виконання завдань, передбачених Законом України "Про пожежну безпеку" та постановою Кабінету Міністрів від 26 жовтня 1999 року № 1943, в органах і установах кримінально-виконавчої служби створена відомча пожежна охорона, яка складається зі служби пожежної безпеки Департаменту, інспекцій пожежної безпеки територіальних органів управління Департаменту та підрозділів пожежної охорони в місцях позбавлення волі. У взаємодії з Державним департаментом пожежної безпеки МНС України Державною кримінально-виконавчою службою України протягом 2000-2006 років розроблений, опрацьований пакет відомчих нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки. У першу чергу – це Правила пожежної безпеки для об'єктів ДКВС України та Інструкція про порядок здійснення державного пожежного нагляду в установах і на об'єктах кримінально-виконавчої служби. У штатному розписі територіальних органів управління Департаменту існує 18 посад начальників інспекцій пожежної безпеки, а в органах і установах виконання покарань свої функції виконують 136 осіб старшого і середнього начальницького складу, 308 осіб молодшого начальницького складу. Функціонує 132 підрозділи внутрішньовідомчої пожежної охорони. На озброєнні в установах знаходяться 139 пожежних автомобілів і 58 пожежних мотопомп [162, с.40-41].

На жаль, значна кількість нормативних актів, покликаних удосконалити діяльність у сфері забезпечення пожежної безпеки, після їхнього розроблення так і не були прийняті в установленому порядку. Наприклад, донині на обговоренні знаходяться Правила пожежної безпеки для об'єктів ДКВС України.

Систему спільних заходів відповідних підрозділів установ виконання покарань з підрозділами пожежної безпеки МНС України можна зобразити таким чином:

1. обстеження та інспектування відповідних об'єктів ДПтС України;
2. функціонування спеціальної протипожежної системи в установах ДПтС України;
3. спільні навчання персоналу щодо дій у випадках настання надзвичайних ситуацій, пожеж;
4. безпосередня реалізація спільних заходів при гасінні пожеж.

Для цілеспрямованої роботи щодо забезпечення належного протипожежного стану в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах створені і активно працюють пожежно-технічні комісії, добровільні пожежні дружини (команди) з числа персоналу і засуджених [162, с.41]. Дійсно, основний акцент організації спільної діяльності повинен бути зроблений на попередження пожежних ситуацій на території кримінально-виконавчих установ. Проте, якщо реалізація попереджувальних заходів не змогла унеможливити пожежну ситуацію, то повинен існувати розроблений порядок взаємодії кримінально-виконавчих установ з відповідними підрозділами державного пожежного нагляду для швидкого гасіння та припинення пожежі [209, с.104].

Слід відзначити, що комплексної, сформованої та повноцінно діючої правової бази взаємодії установ та органів ДПтС України з підрозділами МНС України донині немає, що не може не позначитися на ефективності її організації.

У зв'язку з цим, підтримуємо пропозицію Є.Ю. Соболя про необхідність нормативного врегулювання питання інформування і задіяння органів внутрішніх справ з моменту виникнення надзвичайної ситуації в місцях позбавлення волі шляхом внесення змін до відомчих наказів Міністерства

внутрішніх справ і Державного департаменту України з питань виконання покарань та відображення їх у планах дій під час надзвичайних ситуацій. А також його пропозицію про те, що уніфікованим проектом управлінського рішення під час організації взаємодії може служити типовий план, розроблений відповідно до конкретних цілей. Його основу має становити систематизований зразковий перелік (алгоритм) невідкладних і першочергових послідовних дій суб'єктів управління різних рівнів з мобілізації, приведення до готовності, ефективного використання власних сил і засобів, організації взаємодії з доданими силами з метою ліквідації надзвичайних ситуацій та усунення її наслідків. Необхідно організувати належний міжвідомчий контроль за надходженням виписок з типових планів до зацікавлених органів [437, с.178-179].

Зважаючи на зазначене, необхідно розробити та впровадити Положення про взаємодію органів та установ ДПтС України з підрозділами МНС України щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, у якому повинні бути визначені цілі та принципи її здійснення, рівні її організації, зміст і порядок взаємодії, а також взаємні права і обов'язки взаємодіючих сторін з вказівкою конкретних уповноважених на те органів та їхніх підрозділів.

При виникненні надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру взаємодія може бути реалізована в трьох напрямках:

- при забезпеченні режиму надзвичайного стану;
- при забезпеченні режиму надзвичайної ситуації;
- при виникненні надзвичайних ситуацій кримінального характеру в ході ліквідації наслідків природних і техногенних катастроф і аварій.

Організація взаємодії повинна здійснюватися завчасно за ініціативи як установ виконання покарань, так і інших державних органів і виявлятися у визначенні складу сил і засобів для ліквідації надзвичайних ситуацій на основі прогнозування обстановки, інформаційного обміну, планування, узгодження і координації їхніх дій, здійснення контролю за підготовкою та реалізацією

відповідних спільних заходів. Враховуючи, що надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру істотно впливають на організацію діяльності усіх підрозділів установ виконання покарань, особливу увагу необхідно приділяти питанням спеціальної професійної підготовки, адже персонал у таких ситуаціях повинен забезпечити не лише законність, правопорядок і недопущення розвитку надзвичайних обставин, але і відновлення нормального режиму функціонування, забезпечити власну безпеку та безпеку спецконтингенту.

Правовою передумовою для цього фактично є можливість запровадження режиму особливих умов в діяльність вказаних установ. При цьому необхідно враховувати відмінності в рівні службово-бойової, фізичної і психологічної підготовки основного персоналу установи виконання покарань і осіб, що включаються в спеціальні підрозділи, що залучаються до робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [423, с.44-45].

Підготовка до ефективних дій при надзвичайних ситуаціях включає в себе індивідуальну підготовку співробітників, підготовку органів управління, а також окремих підрозділів установ виконання покарань. Вона може бути завчасною і безпосередньою. Найбільш ефективна спеціальна професійна підготовка, організована у формі тактико-службових занять (тренувань), тактико-спеціальних, а також командно-штабних навчань. Вищою формою активного навчання є оперативні ігри, оскільки вони дають можливість реально оцінювати свої можливості, формувати практичні навички та вміння діяти в умовах надзвичайних ситуацій, виробляти у керівників певний стереотип дій, приймати правильні управлінські рішення, вирішувати велике коло складних завдань при надлишку або нестачі інформації та дефіциті часу. Особливу роль в підготовці персоналу установ виконання покарань до дій при надзвичайних ситуаціях відіграє планування керівником установи професійної підготовки [424, с.87].

Таким чином, налагодження взаємодії установ та органів ДПтС України з підрозділами МНС України сприятиме швидкому та ефективному припиненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, забезпеченню прав засуджених, а також персоналу ДКВС України в таких ситуаціях,

попередженню значних негативних наслідків матеріального та нематеріального характеру.

Особливо актуальною та цікавою є взаємодія установ та органів ДПтС України з МОН України з метою вирішення питань, пов'язаних зі здобуттям освіти і організацією та проведенням зовнішнього незалежного оцінювання засуджених та осіб, узятих під варту.

Згідно з офіційними повідомленнями ДДУПВП станом на 1 січня 2010 року в установах ДПтС України проведено зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, у якому взяли участь 153 засуджених, з яких 104 пройшли тестування. За підсумками навчального року 4553 засуджених отримали документи про освіту, з яких 2429 – атестати про повну середню освіту та 2124 – свідоцтва про загальну базову середню освіту. На початок 2009-2010 навчального року до загальноосвітніх навчальних закладів було зараховано близько 15 тис. засуджених, які не мали загальної середньої освіти, що становило 81,2% від загальної кількості таких засуджених. У вищих навчальних закладах Міністерства освіти і науки України заочно навчалися 47 засуджених. Понад 10,3 тис. засуджених навчаються 57 робітничим професіям, у тому числі 8,4 тис. засуджених – у навчальних закладах при установах та понад 1,9 тис. засуджених здобувають робітничі професії безпосередньо на виробництві підприємств установ за курсовою та індивідуальною формами навчання [107].

З метою забезпечення права засуджених на доступність і безоплатність здобуття загальної середньої освіти на початок 2010/2011 навчального року загальноосвітні навчальні заклади функціонують при 151 установі ДКВС України, у тому числі: у 56 установах - вечірні школи (з них у 10 виховних колоніях – середні загальноосвітні школи II-III ступенів), 79 - класи (групи) з вечірньою формою навчання, 16 - навчально-консультаційні пункти [234].

Для повноцінного забезпечення процесу здобуття засудженими освіти і проходження процедури зовнішнього незалежного оцінювання 29 січня 2010 року між Українським центром оцінювання якості освіти та Державним

департаментом України з питань виконання покарань була укладена угода № 1 про співробітництво. Метою цієї угоди є домовленість співпрацювати на всіх етапах підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень засуджених та осіб, узятих під варту, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України.

Таким чином, згідно з означеною угодою нині передбачений наступний порядок взаємодії.

Український центр оцінювання якості освіти діє через регіональні центри оцінювання якості освіти. ДПтС України діє через установи виконання покарань, слідчі ізолятори ДПтС України.

Спільні зобов'язання сторін:

- проведення спільних обговорень та нарад щодо співпраці;
- регулярний обмін інформацією про організацію роботи і діяльність кожної зі сторін у межах оцінювання якості освіти;
- підготовка документів та нормативних актів, що стосуються питань цієї угоди.

Зобов'язання Українського центру оцінювання якості освіти:

- інформування керівників установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України щодо особливостей реєстрації засуджених та осіб, узятих під варту, які бажають взяти участь в зовнішньому незалежному оцінюванні;
- забезпечення установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України достатньою кількістю Інформаційно-реєстраційних бюлетенів зовнішнього незалежного оцінювання;
- організація пунктів тестування на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України для проведення зовнішнього незалежного оцінювання засуджених та осіб, узятих під варту, забезпечення їх необхідними матеріалами для проведення тестування;

- проведення тестування засуджених та осіб, узятих під варту, відповідно до Порядку проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень та Графіка проведення зовнішнього незалежного оцінювання;
- проведення тестування засуджених та осіб, узятих під варту, відповідно до вимог МОН;
- надання установам виконання покарань та слідчим ізоляторам ДКВС України запрошень для участі в зовнішньому незалежному оцінюванні засуджених та осіб, узятих під варту.

Зобов'язання ДДУПВП:

- визначення відповідальної (довіреної) особи за стан підготовки, організації проведення зовнішнього незалежного оцінювання та взаємодію в цьому напрямку з регіональними центрами оцінювання якості освіти;
- надання документів, необхідних для реєстрації в зовнішньому незалежному оцінюванні, засуджених та осіб, узятих під варту, до відповідного регіонального центру оцінювання якості освіти у терміни, відведені на реєстрацію;
- зберігання сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання засуджених та осіб, узятих під варту, після їхньої реєстрації для участі в тестуваннях;
- надання запрошень-перепусток засудженим та особам, узятим під варту, для участі в зовнішньому незалежному оцінюванні;
- виділення окремих приміщень (аудиторій) для проведення тестувань осіб, які виявили бажання взяти участь у зовнішньому незалежному оцінюванні. Приведення аудиторії тестування у відповідність до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 16.10.2009 №937 «Про затвердження нормативно-правових актів щодо проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випусників навчальних закладів системи загальної освіти в 2010 році», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.12.2009 за №1233/17249;

- організація доставки тестових матеріалів і підвезення інструкторів до установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, а також бланків відповідей учасників зовнішнього незалежного оцінювання до центру обробки відповідно до графіків, узгоджених із відповідним регіональним центром оцінювання якості освіти;
- допуск до приміщень установ виконання покарань, слідчих ізоляторів ДКВС України інструкторів та громадських спостерігачів під час проведення зовнішнього незалежного оцінювання з урахуванням обмежень, встановлених законодавством;
- забезпечення отримання документів із результатами зовнішнього незалежного оцінювання особами, які брали участь в тестуваннях.

Угода не передбачає фінансових зобов'язань сторін і реалізується на основі принципу взаємного співробітництва.

Реєстрація засуджених та осіб, узятих під варту, здійснюється відповідно до Правил реєстрації осіб, які виявили бажання пройти зовнішнє незалежне оцінювання, в регіональних центрах оцінювання якості освіти у спосіб, визначений для реєстрації через довірену особу.

Заява особи, яка бажає зареєструватися, має бути завірена печаткою установи виконання покарань, слідчого ізолятора та підписом керівника установи. У випадку, якщо особа, яка реєструється, не має можливості надати оригінал паспорта або свідоцтва про народження, її можна зареєструвати за копією документа, що посвідчує особу, або за номером особової справи. Особа, яка звільняється на час проведення тестування і буде його проходити за місцем постійного проживання, реєструється на підставі лише паспорта (свідоцтва про народження).

Особа, яка реєструється, має чітко вказати в заяві дані про місце перебування на час проходження тестування (адресу установи виконання покарань, слідчого ізолятора або адресу постійного проживання у випадку звільнення). Реєстраційні дані тих засуджених та осіб, узятих під варту, які на час проходження тестування будуть перебувати в установі виконання покарань,

вносяться до реєстраційної бази з відміткою "проходження зовнішнього оцінювання на базі установи виконання покарань". Сертифікати зовнішнього оцінювання мають зберігатися довіреною особою та надаватися абітурієнтам на час проходження зовнішнього оцінювання.

Для проведення зовнішнього незалежного оцінювання засуджених та осіб, узятих під варту, будуть функціонувати пункти тестування на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Приміщення (аудиторії) мають відповідати вимогам Регламенту роботи пункту тестування.

Згідно зі спільним Листом Українського центру оцінювання якості освіти та ДДУПВП від 10.02.2010 № 13-58-08/55; №5/1-63 «Про організацію та проведення зовнішнього оцінювання для осіб, які перебувають у місцях виконання покарань», передбачені наступні особливості проведення зовнішнього оцінювання в пунктах тестування, створених на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів:

- старші інструктори та інструктори, які проводять тестування в аудиторії, призначаються регіональним центром оцінювання якості освіти; старший інструктор виконує також функціональні обов'язки уповноваженої особи.

- наявність відповідальних за пункти тестування та чергових у пунктах, створених на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, не передбачено;

- матеріали, необхідні для проведення зовнішнього незалежного оцінювання, надсилаються Українським центром оцінювання якості освіти на адреси регіональних центрів або на адреси, визначені ними за узгодженням із Державним департаментом України з питань виконання покарань;

- пунктами збереження тестових матеріалів можуть бути приміщення регіональних центрів оцінювання якості освіти або пункти тестування, створені на базі навчальних закладів;

- збереження тестових матеріалів повинно відповідати вимогам Регламенту роботи пункту тестування;

- доставлення тестових матеріалів до пунктів тестування, створених на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, мають здійснювати разом старший інструктор та інструктор транспортним засобом, що забезпечує Державний департамент України з питань виконання покарань;

- доставлення бланків відповідей абітурієнтів із пунктів тестування, створених на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, до пунктів збереження тестових матеріалів організовує Державний департамент України з питань виконання покарань [101].

Серед іншого слід відзначити, питання освіти для ДКВС України має й інші напрямки. Зокрема, нині набуває розвитку практика навчання засуджених із застосуванням заочної та дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах. Усе більше засуджених прагнуть скористатися можливістю здобути освіту перебуваючи в установах виконання покарань.

Також у питаннях підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу підрозділи ДДУПВП взаємодіють з навчальними закладами ДКВС України та МОН України:

- Чернігівським юридичним коледжем ДДУПВП;
- Білоцерківським та Дніпродзержинським училищами професійної підготовки персоналу ДКВС України;
- Національною юридичною академією України імені Ярослава Мудрого;
- Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна [107].

У цих навчальних закладах курсове навчання проходять 19 категорій персоналу органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів [107].

За дорученнями Президента України від 8 вересня 2010 року № 087/56792-01 та Прем'єр-міністра України від 10 вересня 2010 року № 54429/1/1-10, головою Державної пенітенціарної служби О. Лісціковим та ректором Національної академії внутрішніх справ В. Коваленком організовано діяльність спільної робочої групи, яка займалась безпосередньою розробкою і організацією діяльності Інституту кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ. Вагомим фактором визначення парадигми професійної освіти

в новоствореному вищому навчальному закладі повинно стати оновлення згідно з визначеним Президентом України в Указі від 9 грудня 2010 року №1085/2010 та міжнародними стандартами завданням щодо пенітенціарної сутності служби. Попередньо узгоджено, що у 2011 році здійснюватиметься набір на навчання 200 осіб на денну форму навчання (з них відповідно 150 осіб за спеціальністю «Правознавство» та 50 осіб за спеціальністю «Психологія»), та 200 осіб на заочну форму навчання за спеціальністю «Правознавство» (90 осіб випускників 2011 року Чернігівського юридичного коледжу стаціонарної форми навчання, 110 осіб – за направленнями територіальних органів управління Служби, з них: 60 осіб для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (спеціаліст) на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста та 50 осіб для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста (магістра) на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра) [528].

Як зазначалося вище, до повноважень місцевих органів виконавчої влади належить фактична їхня участь у процесі соціального адаптування звільнених осіб до умов життя у суспільстві. Тому проаналізуємо порядок взаємодії органів та установ ДПтС України, відповідних соціальних служб у питаннях соціального влаштування звільнених осіб.

В.М. Трубніков зазначав, що проблеми, пов'язані з соціальною адаптацією звільнених осіб, можна поділити на дві категорії:

- перша категорія охоплює турботи, пов'язані із задоволенням необхідних потреб у житлі, їжі, одязі, заробітку, тобто з утворенням зовнішніх умов життєдіяльності суб'єкта;

- друга група проблем пов'язана із входженням звільненого до нового мікросередовища – сім'ї, трудового колективу, найближчого побутового оточення [461, с.30].

За роки позбавлення волі проходять зміни в оцінці найбільш значних людських цінностей, формується хибна, спотворена самосвідомість, настає відчужування від суспільства. Тому нерідко засуджені і звільнені втрачають елементарні навички виконання соціальних функцій: працювати на волі, робити

необхідні придбання, обслуговувати себе, переборювати труднощі. Особливо це суттєво для нашого часу, коли виникають перешкоди і соціальні труднощі на кожному кроці [425, с.17].

Дослідження, проведене О.М. Неживець, дало підстави стверджувати, що головними проблемами, поставленими перед звільненими, є: проблема працевлаштування, житлова проблема, проблема зі здоров'ям, сімейні стосунки та взаємини з близькими та родичами, проблеми соціальної адаптації в сучасних умовах життя, взаємини в колективі та в суспільстві. Аналіз звернень з питань працевлаштування осіб, звільнених з місць позбавлення волі, показав, що вони звертались до батьків, родичів та знайомих, в правоохоронні органи, в центри зайнятості [351, с.14].

Процес соціального адаптування засуджених та формування у них знань та навичок розпочинається ще в установі виконання покарань, в школі підготовки до звільнення засуджених, де з ними проводиться робота на трьох етапах:

1. Початковий (з'ясовуються родинні стосунки, наявність соціальних зв'язків, у разі необхідності пропонується допомога адміністрації у їхньому відновленні; з'ясовуються рівень освіти, наявна професія, робоча спеціальність, пропонується набути повну загальну середню або професійно-технічну освіту, підвищити освітній рівень за дистанційними технологіями, вивчаються наміри щодо місця проживання після звільнення та працевлаштування тощо);

2. Основний (реалізуються вищезазначені побажання засудженого, у разі необхідності надається допомога в оформленні паспортів, інших документів, які мають значення при вирішенні питань, які мають значення у процесі підготовки до звільнення; представниками державних та громадських організацій проводяться консультації, лекції, бесіди з питань, що мають значення у процесі підготовки до звільнення, через бібліотеку установи, щотижневу газету Державного департаменту України з питань виконання покарань "Закон і обов'язок" та наочну інформацію надається можливість ознайомлюватися з нормативно-правовими актами, які регламентують вирішення питань трудового та побутового влаштування після звільнення);

3. Заключний (за 6 місяців до кінця строку покарання засуджений зараховується на курси підготовки до звільнення, засуджений, який має реальну перспективу бути звільненим умовно-достроково або на заміну невідбутої частини покарання більш м'яким, зараховується на курси за 3 місяці до засідання комісії колонії, яка буде розглядати питання щодо можливості направлення до суду відповідного подання, заняття на курсах проводять представники адміністрації колонії, державних та громадських організацій у формі: лекцій; бесід; практичних занять з психологічної підготовки, зокрема, тренінгів; засудженим, які втратили соціальні зв'язки, надається інформація про регіональний центр соціальної адаптації та інші) [72].

Процес соціальної адаптації як завершальна стадія процесу виконання покарань має принципове значення для закріплення результату усієї попередньої виховно-виправної діяльності, яка проводилась із засудженим під час перебування його в установі виконання покарань. Тому її організація має надзвичайно важливе значення. Вирішення питань соціальної адаптації звільнених можливе тільки за умови організації тісної співпраці установ виконання покарань з органами внутрішніх справ, адміністраціями підприємств, відповідними територіальними органами зайнятості.

Актуальною залишається думка В.П. Петкова про те, що «у безвихідному положенні на сьогодні після відбуття покарання опиняється значна частина інвалідів та людей похилого віку. Останнім часом в установах країни утримується достатньо велика кількість інвалідів та людей похилого віку. Переважна їх більшість після звільнення потребує допомоги з боку держави, але не одержує її, нерідко утворюється парадоксальна ситуація, коли засуджені категорично відмовляються залишати установи виконання покарань, вбачаючи в них єдину можливість відносно легкого існування [392, с.377].

Зважаючи на зазначене, ми констатуємо, що належна організація процесу підготовки до звільнення – одна зі складових адміністративної діяльності установ виконання покарань. Означений процес дуже складний і відповідальний як для персоналу виправних установ, так і для засуджених. На жаль,

дослідження практичної діяльності персоналу виправних установ в цій сфері змушує зауважити, що існують суттєві прорахунки в організації діяльності щодо підготовки засуджених до звільнення. Вони зумовлені, на нашу думку, як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. До суб'єктивних причин відносяться: неналежне виконання персоналом виправних установ покладених на них обов'язків; низька професійна підготовка персоналу установ виконання покарань щодо організації процесу підготовки засуджених до звільнення; відхилення новітніх педагогічних та організаційних форм підготовки засуджених до звільнення; слабка ефективність взаємодії персоналу виправних установ з відповідними службами постпенітенціарного сприяння засудженим. До об'єктивних причин відносяться: неможливість держави задовольнити в повному обсязі потреби засуджених у постпенітенціарній допомозі; високий рівень безробіття та відповідно обмежений ринок праці, де можуть бути влаштовані звільнені; недостатній контроль за виконанням відповідного законодавства в сфері постпенітенціарного впливу на засуджених; недостатній обмін інформацією відповідних служб з виправними установами щодо особистостей засуджених та іншими необхідними даними; недосконалість нормативного регулювання організації роботи зі звільненими; слабке залучення різноманітних інституцій до процесу адаптації звільнених [208].

Соціальна адаптація особи, звільненої з кримінально-виконавчої установи, – це пристосування особи до соціального середовища, повне відновлення прав і свобод з метою забезпечення оволодіння нею соціальними нормами, правилами, цінностями, соціальним досвідом та встановлення ефективного соціального контролю за її поведінкою [452, с.14].

Правовою основою такої співпраці є Закони України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» та «Про зайнятість населення», а також «Порядок взаємодії органів і установ виконання покарань, територіальних органів внутрішніх справ, органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості щодо надання особам, які можуть бути звільнені від

відбування покарання та відбули покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, соціальній адаптації», затверджений спільним наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства соціальної політики України від 04.03.2009 № 38 / 86 / 89 [97]. Згідно з цими нормативно-правовими актами нині передбачений наступний порядок спільної діяльності зазначених державних інституцій.

Персонал установи виконання покарань не пізніше, ніж за три місяці до закінчення призначеного строку покарання проводить бесіду із засудженим для визначення його намірів щодо місця проживання та працевлаштування після звільнення і надання необхідної допомоги у вирішенні цих питань. За підсумками бесіди від засудженого приймається заява, яка після звільнення долучається до його особової справи.

За три місяці до закінчення строку покарання засудженого до обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, персонал установи надсилає повідомлення-запит до відповідного органу внутрішніх справ для перевірки можливості проживання після звільнення за обраним ним місцем проживання, а на засуджених, які звернулись по допомогу у влаштуванні, - повідомлення-запит до відповідного органу праці та соціального захисту населення для перевірки наявності центру соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань, в обраному особою, яка звільняється, регіоні. Повідомлення-запит надсилається стосовно засуджених, які характеризуються адміністрацією установи виконання покарань як такі, що довели своє виправлення та яким до настання передбаченого законодавством терміну можливого застосування умовно-дострокового звільнення залишилося не більше трьох місяців.

Стосовно осіб, які звільняються з установ виконання покарань, з числа чоловіків віком 28-60 років і жінок віком 28-55 років, які за умови складних життєвих обставин (відсутність у них місця проживання тощо) та за їхньою згодою направляються до центру соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань, персонал установи надсилає до відповідного центру особисту заяву засудженого та медичну довідку про стан його здоров'я.

Як виняток за умови складних життєвих обставин за рішенням адміністрації центру соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань, до нього можуть бути прийняті особи віком від 18 до 28 років.

Стосовно засуджених похилого віку, що досягли встановленого чинним законодавством пенсійного віку, інвалідів I і II груп, якщо вони потребують стороннього догляду та медичного обслуговування і не мають працездатних дітей або родичів, зобов'язаних за законом їх доглядати, які за їх згодою підлягають направленню до спеціального будинку-інтернату для громадян похилого віку та інвалідів, разом з повідомленням-запитом до органу внутрішніх справ, персонал установи направляє до органу праці та соціального захисту населення за місцем розташування відповідного спеціального будинку-інтернату для громадян похилого віку та інвалідів особисту заяву засудженого, довідку медичної частини установи про стан його здоров'я з висновком про необхідність стороннього догляду, довідку про розмір призначеної пенсії або інших соціальних виплат (за наявності), а також довідку медико-соціальної експертної комісії про групу інвалідності (за наявності групи інвалідності), індивідуальну програму реабілітації інваліда (за наявності).

У разі, якщо виникли об'єктивні обставини, що не дозволяють засудженому виїхати до населеного пункту або місцевості, де він проживав до взяття під варту (засудження), персонал установи надсилає повідомлення-запит до територіального органу внутрішніх справ тієї місцевості, яку обрав засуджений для проживання після звільнення. При цьому в повідомленні зазначаються підстави обрання ним даного місця проживання.

У разі отримання з територіального органу внутрішніх справ, органу праці та соціального захисту населення інформації про відсутність можливості проживання засудженого за обраним ним місцем, персонал установи повідомляє його про це і за погодженням з ним вживає заходів щодо направлення до іншого місця проживання.

За 20 днів до звільнення засудженого, персонал установи надсилає повідомлення про звільнення до відповідного територіального органу

внутрішніх справ; до органу праці та соціального захисту населення на засуджених, які звернулись по допомогу у влаштуванні, - повідомлення; у разі звільнення та направлення засудженого в інший регіон – до спостережної комісії для подальшого соціального патронажу - повідомлення, а стосовно осіб, які звільняються від покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі у зв'язку із заміною невідбутої частини покарання більш м'яким, - копію повідомлення до відповідного підрозділу кримінально-виконавчої інспекції.

Стосовно працездатних засуджених працездатного віку за 20 днів до звільнення персонал установи надсилає повідомлення до міського (районного) центру зайнятості державної служби зайнятості тієї місцевості, яку вони обрали для проживання, для надання допомоги в їх працевлаштуванні відповідно до Закону України "Про зайнятість населення".

У разі звільнення засуджених від покарання достроково, персонал установи надсилає повідомлення до відповідних державних органів не пізніше трьох днів після звільнення. Стосовно осіб, звільнених від відбування покарання умовно-достроково, також надсилає до відповідної спостережної комісії повідомлення.

Перед звільненням засудженого проводиться бесіда, під час якої додатково роз'яснюються положення Законів України "Про зайнятість населення" та "Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк" щодо порядку отримання допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, а також порядку реєстрації за обраним ним місцем проживання.

За даними наукового дослідження О.М. Неживець, до установ виконання покарань у 2003 році надійшло 47582 повідомлення про результати трудового та побутового влаштування осіб, звільнених з установ виконання покарань. Реально ж працевлаштовані були 22115 звільнених осіб, що становить 40,1% від кількості звільнених [352, с.224].

У разі надходження з територіального органу внутрішніх справ повідомлення про неприбуття звільненого до обраного ним місця проживання додатково направляється повідомлення до територіального органу внутрішніх

справ, де ймовірна його поява, виходячи з анкетних даних засудженого.

Органи внутрішніх справ у разі надходження з установи виконання покарань повідомлення-запиту проводять перевірку можливості проживання засудженого за обраним ним місцем проживання, про що робиться відмітка у журналі контролю за прибуттям та постановленням на облік раніше судимих осіб. У разі виявлення факту неможливості проживання засудженого за обраним ним місцем проживання надсилають повідомлення-запит до органу праці та соціального захисту населення для перевірки наявності центру соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань, що надає помешкання для проживання. Про наслідки вирішення цього питання сповіщають установу виконання покарань не пізніше, як через 20 днів з дня надходження повідомлення-запиту (направляється відповідний талон повідомлення-запиту). При надходженні з установи виконання покарань повідомлення про звільнення засудженого проводять перевірку прибуття звільненого до обраного ним місця проживання. Протягом місяця після звільнення засудженого інформують установу виконання покарань про його прибуття, реєстрацію та працевлаштування (направляється відривний талон повідомлення про прибуття звільненого).

Дільничний інспектор міліції вживає заходів щодо роз'яснення таким особам вимог законодавства з питань постановки на облік, реєстрації за обраним місцем проживання, працевлаштування та дотримання загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

У місячний термін після постановлення на облік осіб, які на підставі акта про помилування були звільнені від подальшого відбування покарання, направляють до Управління з питань помилування Адміністрації Президента України стосовно кожного з них повідомлення.

У разі неприбуття звільненого до обраного ним місця проживання протягом 10 днів після звільнення інформують про це установу виконання покарань.

У разі вчинення злочину особою, яка була звільнена від подальшого відбування покарання на підставі акта про помилування та перебуває на обліку в

органі внутрішніх справ, протягом 10 днів з моменту надходження інформації про порушення кримінальної справи направляють до Управління з питань помилування Адміністрації Президента України повідомлення, а після винесення вироку суду за фактом злочину - повідомлення.

Органи праці та соціального захисту населення у разі надходження з установи виконання покарань повідомлення-запиту не пізніше як через 20 днів з дня його надходження сповіщають установу виконання покарань про кількість центрів соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань, в регіоні та види соціальних послуг, що надаються ними, та надсилають відповідне повідомлення.

При надходженні повідомлення територіального органу внутрішніх справ здійснюють пошук місця проживання для особи, яка звільняється з установи виконання покарань, у центрі соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань. У разі відсутності в регіоні такого центру - у спеціальному гуртожитку, іншій установі для осіб, звільнених з установ виконання покарань, або закладі соціального захисту для бездомних громадян тощо. Про наслідки вирішення цього питання сповіщає територіальний орган внутрішніх справ не пізніше, як через 14 днів з дня надходження повідомлення-запиту.

Стосовно звільнених осіб, які не мають реєстрації за обраним місцем проживання і у яких відсутнє житлове приміщення (будинок, квартира, кімната тощо), яке б вони могли використовувати для проживання (перебування) і в якому вони могли б бути зареєстрованими, у разі особистого звернення звільненої особи направляють її до центру обліку бездомних громадян для отримання посвідчення про облік.

Стосовно працездатних осіб працездатного віку протягом 20 днів після звільнення з установи виконання покарань або у разі особистого звернення звільненої особи надсилають повідомлення до міського (районного) центру зайнятості тієї місцевості, в якій вони зареєструвалися або стали на облік у центрі обліку, для надання допомоги у їхньому працевлаштуванні відповідно до Закону України "Про зайнятість населення".

У разі самостійного звернення звільненої особи до органу праці та соціального захисту населення (установи для осіб, звільнених з установ виконання покарань, або закладу соціального захисту для бездомних громадян) у триденний термін сповіщають про це територіальний орган внутрішніх справ та установу виконання покарань (за наявності довідки про звільнення).

Зазначений порядок можна визнати обґрунтованим і вичерпним з одним застереженням. Процес організації звільнення і початок адаптації інколи просто неможливий з причини не появи звільненої особи за місцем її реєстрації і знаходження відповідних соціальних служб. Ми вважаємо доцільною, потрібною та обґрунтованою імперативну вимогу щодо обов'язкової реєстрації та постановки на облік звільнених осіб після звільнення в ОВС та органах праці та соціального захисту населення і передбачити заходи адміністративного примусу та відповідальності за ухилення від реєстрації та обліку. За даними дослідження О.М.Неживець питома вага в числі кількості злочинів, які скоїли раніше судимі особи, становить 16,2 [352, с.217]. Такі дані свідчать про достатньо високий рівень рецидиву серед звільнених і потребу введення додаткових заходів щодо зменшення цих показників. Ми, зокрема, пропонуємо:

по-перше, передбачити в Законі України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» норму, якою встановити обов'язок засуджених перед звільненням повідомляти відповідний персонал установ виконання покарань про місце, куди дана особа буде направлятися, і обов'язок прямувати до вказаного місця для реєстрації і постановки на облік в ОВС та органів соціального захисту населення і протягом одного року дотримуватися реєстраційно-облікових правил;

по-друге, розробити відповідну процедуру і внести зміни до Порядку взаємодії органів і установ виконання покарань, територіальних органів внутрішніх справ, органів соціального захисту населення, центрів зайнятості щодо надання особам, які можуть бути звільнені від відбування покарання та відбули покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, соціальній адаптації.

по-третє, у випадку невиконання вищезазначених правил на ОВС покласти обов'язок щодо розшуку даної особи з подальшим застосуванням до неї правил адміністративного нагляду. Відповідно передбачити в Законі України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [13] та Інструкції «Про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [59] положення про встановлення адміністративного нагляду за особами, які звільнилися і порушили правила обліку в ОВС та органах соціального захисту населення.

Крім того, в контексті налагодження постійної взаємодії органів та установ ДПтС України з органами праці та соціального захисту населення необхідно в структурі Міністерства соціальної політики України створити структурний підрозділ з питань соціальної адаптації звільнених осіб з місць позбавлення волі. Утворення такого підрозділу у взаємодії з ДПтС України дозволить проводити послідовну спеціалізовану роботу із трудового та соціального влаштування звільнених осіб; формувати нові форми та напрямки такої роботи; удосконалювати правову базу діяльності, спрямованої на соціальну адаптацію звільнених осіб.

Серед інших заходів, на наш погляд, необхідно продовжувати формувати систему установ соціальної адаптації; удосконалювати засади контролю над діяльністю щодо соціальної адаптації; розвивати механізми співпраці між підрозділами через проведення спільних нарад та інформаційного обміну.

Слід також відзначити, що органи та установи ДПтС України взаємодіють з багатьма іншими державними інституціями, які причетні до їхнього функціонування або реалізації кримінально-виконавчої політики держави. До них, зокрема, відносяться:

державні підприємства, які здатні налагодити спільну діяльність з установами та органами ДПтС України з питань господарської діяльності, здійснення спільних підприємницьких проектів або можуть забезпечити реалізацію продукції, виготовленої установами виконання покарань;

Адміністрація Президента, яка через Управління з питань помилування надає Комісії при Президентові у питаннях помилування відповідні матеріали про помилування [48];

інші галузеві органи виконавчої влади, які, реалізуючи власні повноваження, торкаються функціонування установ та органів ДПтС України (відповідні підрозділи Міністерства фінансів України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства охорони здоров'я України тощо).

***

Висновки до розділу

1. Значення взаємодії всередині самої системи органів та установ ДПтС України значно недооцінене. Недостатньою видається нормативна основа для налагодження спільної діяльності між різними установами та органами ДПтС України. Зокрема, ми вважаємо, що з метою підвищення ефективності повинні бути уніфіковані та нормативно закріплені форми та напрямки взаємодії між територіальними органами управління та конкретними органами та установами ДПтС України.

2. Установи виконання покарань співпрацюють між собою, як правило, в таких напрямках: правоохоронний - оперативні працівники у встановленому порядку можуть здійснювати обмін інформацією, а також в разі потреби створювати спільні групи для розкриття злочинів, які вчиняються засудженими; комунально-побутовий – налагодження співпраці з допомоги та обміну товарами виробництва, які виробляються в різних установах виконання покарань і можуть бути використані для забезпечення функціонування установ та органів з іншим профілем виробництва; соціально-виховний - проведення спільних соціально-виховних заходів для засуджених різних установ та органів виконання покарань; надання інформації про соціальні та психологічні характеристики засуджених, які були переведені з однієї установи до іншої; медичне обслуговування

засуджених у спеціальних установах; обмін досвіду проведення тих чи інших виховних, культурних, освітніх заходів; діяльності у надзвичайних ситуаціях - організується спільна діяльність при настанні надзвичайних ситуацій та станів як природного, так і техногенного характеру; навчання персоналу та обмін досвідом за конкретними напрямками діяльності - проведення навчань на базах різних установ або органів за різними напрямками діяльності.

3. Вирішення питання швидкого реагування на серйозні порушення режиму відбування покарання або вчинення злочинів, спрямованих на життя та здоров'я персоналу ДКВС України або нормальне функціонування установ та органів виконання покарань, на даний час фактично неможливе.

Необхідність функціонування спеціального підрозділу обумовлена потребою: мати можливість оперативного впливу на злочинні дії, які спрямовані на порушення нормального функціонування установ ДПтС України, безпеку засуджених та персоналу; існування підрозділу, який би міг швидко надати допомогу при надзвичайних ситуаціях в установах ДПтС України; функціонування підрозділу, який би міг здійснювати ефективну взаємодію з іншими правоохоронними органами при виникненні необхідності у спільній діяльності з попередження та припинення злочинів

Спеціальний підрозділ ДКВС України є воєнізованим формуванням, який створюється при територіальному органі управління ДПтС України, головним призначенням якого є припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ, а також інших злочинних дій, які становлять небезпеку для життя та здоров'я засуджених та персоналу. Спеціальний підрозділ повинен виконувати покладені на нього завдання в тісній взаємодії з іншими структурними підрозділами органів та установ ДПтС України, іншими правоохоронними органами. Головною гарантією забезпечення законності при проведенні спеціальних операцій цим підрозділом повинно бути обов'язкове погодження їхнього проведення з прокурором, який здійснює нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням

особистої свободи громадян, а в окремих випадках необхідності втручання в сферу особистого життя осіб – і санкція суду.

4. Для взаємодії структурних підрозділів установи ДПтС України характерні такі ознаки: залежно від способів їхнього регулювання відносини можуть виступати у формі правових чи організаційних. Нормативно встановленими вони будуть у тому випадку, якщо врегульовані нормами права; взаємодія структурних підрозділів складається в рамках організаційної структури установи виконання покарання; при взаємодії структурні підрозділи та їхні співробітники використовують сили, засоби і методи в межах своєї компетенції та виконуваних функцій; взаємодія спрямована на вирішення оперативно-службових завдань з метою ефективного виконання покарання у виді позбавлення волі.

5. У результаті дослідження правових засад, а також практики організації взаємодії структурних підрозділів УВП необхідно відзначити, що:

а) в існуючих на сьогоднішній день нормативно-правових актах, що регулюють діяльність установ виконання покарань, взагалі відсутнє визначення поняття „взаємодія”, незважаючи на його достатньо широке застосування. На наш погляд, це призводить до певних протиріч в розумінні сутності цього процесу на практиці;

б) питання організації взаємодії фактично не регулюються в кримінально-виконавчому та адміністративному законодавстві, відомчих нормативно-правових актах. Наявні окремі норми носять загальний або уточнюючий характер, торкаються лише окремих аспектів взаємодії в межах певного виду діяльності. Здебільшого вони декларативні, дублюються в різних нормативних актах. Також відсутнє нормативне закріплення принципів, механізму, форм, методів здійснення взаємодії. Обов'язки з організації взаємодії для структурних підрозділів та окремих категорій персоналу не визначені;

в) питання, що стосуються інформаційного, матеріального, технічного, фінансового та іншого забезпечення взаємодії в нормативно-правових актах взагалі не відображені.

6. Практика діяльності установ виконання покарань, на наш погляд, дозволяє визначити наступні організаційно-управлінські фактори, що впливають на організацію взаємодії: 1) інформаційне забезпечення; 2) розробка, прийняття і реалізація рішень; 3) координація; 4) контроль за діяльністю структурних підрозділів з реалізації рішень у сфері організацій взаємодії; 5) оцінка ефективності організації взаємодії структурних підрозділів виправної установи; 6) кадрове забезпечення; 7) функціонально-організаційна структура; 8) матеріально-технічне забезпечення.

Окрім зазначених факторів, на наш погляд, безпосереднє значення при організації взаємодії також має: 1) вид установи виконання покарань, ліміт його наповнення і профіль виробництва; 2) стан правопорядку; 3) ускладнення оперативної обстановки.

7. Наслідком недостатнього нормативного регулювання питань взаємодії є: неузгодженість дій структурних підрозділів; дублювання функцій; відсутність системи, порядку координації взаємодії і контролю за його організацією; відсутність персональної відповідальності за організацію даного напрямку діяльності; невміння деяких суб'єктів взаємодії правильно організувати роботу в даному напрямку.

8. Правові норми, які регулюють процес внутрішньої взаємодії, містяться в численних відомчих нормативно-правових актах, проте більшість аспектів організації взаємодії взагалі нормативно не закріплена. Розробка інструкції про організацію взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань дозволить урегулювати всі основні питання взаємодії в межах єдиного відомчого нормативно-правового акта. Зосередження всіх норм, які регулюють організацію взаємодії в установі, полегшить роботу керівників, дозволить їм вибудувати цей процес на правовій основі. Ухвалення такого нормативно-правового акта дозволить: - позначити відповідальних за організацію взаємодії в установі виконання покарань, визначити їхні права та обов'язки; - визначити цілі, завдання і основні принципи організації взаємодії; - закріпити основні форми організації взаємодії; - визначити порядок обміну інформацією (обсяг, ступінь

доступу, форми і строки надання, приблизний перелік обов'язкових до передачі відомостей тощо); - визначити порядок і форми спільних дій в різних умовах діяльності; - визначити порядок проведення спільних інструктажів, зібрань, нарад, навчань з питань взаємодії; - визначити порядок і критерії оцінки ефективності організації взаємодії (правове закріплення оцінки ефективності організації взаємодії дозволить включити даний показник до переліку показників, що характеризують діяльність виправної установи).

9. Взаємодія органів та установ ДПтС України з судом, як правило, відбувається у формі інформаційної співпраці та проведення спільних нарад. Таким чином, усі питання, які вирішуються у взаємодії з судом щодо засуджених, можна поділити на наступні категорії: дисциплінарні (щодо засуджених осіб, які неналежно виконують обов'язки, покладені на них судом); зі звільнення (щодо окремих категорій осіб, які згідно із законом можуть бути звільнені від подальшого відбування покарань); уточнюючі (у разі виявлення неточностей у вироку, які не дають можливості приступити до виконання покарання, він повертається до суду, який виніс рішення, а також повідомляється відповідний прокурор про обставини справи).

10. Взаємодія з органами прокуратури обумовлена нормативною вимогою статті 5 Закону «Про прокуратуру», де сказано, що однією із функцій прокуратури є нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. На наш погляд, застереженням в даному випадку є той факт, що самих форм взаємодії органів та установ ДПтС України з прокуратурою небагато, адже категорія «взаємодія» суттєво відрізняється від категорії «нагляд». Нагляд на відміну від взаємодії спрямований не на рівноправну діяльність двох зацікавлених суб'єктів, а на діяльність контролюючого характеру та змісту. Діяльність щодо нагляду та взаємодії має принципову різницю, адже головним призначенням прокурорського нагляду в цій сфері є забезпечення законності під час реалізації встановленого чинним законодавством порядку та умов виконання

кримінальних покарань, а також попереднього ув'язнення установами та органами ДПтС України і забезпечення дотримання прав, обов'язків та законних інтересів засуджених та осіб взятих під варту. А взаємодія покликана сприяти процесу функціонування та досягненню мети взаємодіючих суб'єктів – органів прокуратури і установ та органів ДПтС України і не має одностороннього характеру, як це відбувається під час організації нагляду. Таким чином, основними формами взаємодії установ та органів ДКВС України з прокуратурою є: інформаційний обмін; проведення спільних нарад; проведення працівниками прокуратури роз'яснювальної роботи серед засуджених; підготовка та прийняття спільних процесуальних рішень з питань притягнення засуджених до відповідальності; участь у виїзних судових засіданнях; спільна діяльність у разі надзвичайних подій.

11. Можна виділити наступні форми взаємодії органів та установ ДПтС України з ОВС: спільна діяльність (проведення заходів) правоохоронної та профілактичної спрямованості, а також в разі виникнення надзвичайних ситуацій; обмін інформацією з питань попередження та припинення різних правопорушень, а також іншої інформації, необхідної для ефективного функціонування суб'єктів взаємодії; технічна співпраця.

12. Взаємодія органів та установ ДПтС України з підрозділами Державної податкової служби України обумовлена наступними причинами: необхідністю інформаційної співпраці підрозділів податкової міліції з установами та органами ДПтС України щодо запобігання, виявлення та припинення злочинів, розслідування яких віднесено до компетенції податкової міліції; потребою в обміні інформацією про джерела доходів осіб, засуджених до виправних робіт, а також осіб, позбавлених права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю; особливістю економічної діяльності підприємств установ ДПтС України.

13. Взаємодія установ та органів ДПтС України з Державною прикордонною службою України та митними органами відбувається у таких напрямках: інформаційний обмін; проведення спільних заходів. Інформаційний

обмін між цими суб'єктами обумовлений, як правило, розшуковими заходами, які організуються після вчинення втеч або ухилень засудженими та особами, які утримуються під вартою або перебувають на обліку.

14. Функціонування установ та органів ДПтС України має складний характер і у повсякденній практичній діяльності зіштовхується зі значною кількістю проблем, які вирішити самостійно, без допомоги ззовні вони не здатні. Коло питань, до яких причетні державні інституції в процесі виконання кримінальних покарань, на наш погляд, зводиться до наступного: участь у реалізації регіональної політики і формуванні відповідних програмних документів; ліквідація надзвичайних ситуацій на території установ виконання покарань; сприяння працевлаштуванню засуджених, а також звільнених осіб; участь у соціальній адаптації звільнених осіб; надання медичних послуг та допомоги засудженим особам, а також ув'язненим особам; надання засудженим можливості здобувати освіту.

РОЗДІЛ 5.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ДПтС УКРАЇНИ З НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

5.1. Організаційно-правові аспекти взаємодії органів та установ ДПтС України з неурядовими інституціями

Система органів та установ ДПтС України є складною централізованою, поліфункціональною структурою, що реалізовує одну з основних внутрішніх функцій держави. Враховуючи складність, важливість і виняткову соціальну значущість завдань, що вирішуються кримінально-виконавчою службою України, вона зобов'язана у своїй діяльності використовувати можливості громадянського суспільства. Інакше, як свідчить вітчизняний історичний досвід і досвід європейських держав, успішно вирішувати завдання боротьби зі злочинністю і виконувати кримінальні покарання неможливо.

О.В. Романенко зазначає, що державу (механізм держави) і інститути громадянського суспільства можна розглядати як складові елементи єдиного механізму, діяльність якого спрямована на створення умов для реалізації потреб і інтересів людини. Щодо громадянського суспільства, то, з одного боку, держава створює умови для розвитку громадянського суспільства та нормативно обмежує своє втручання в діяльність інститутів останнього; з іншого, інститути громадянського суспільства утримуються від вчинення дій, заборонених нормами права, і спрямовують свою діяльність на задоволення потреб і інтересів громадян [420, с.53].

Під механізмом громадянського суспільства розуміють систему всіх соціоінститутів, які створено для безпосередньої реалізації його функцій. Механізмом громадянського суспільства виступає “система самооб’єднань громадян – муніципальних комун, благодійних фондів, кооперативних об’єднань, клубів, релігійних та інших організацій і союзів, які відображають різні інтереси у сферах виробничого, соціального, духовного життя”. Отже, під

механізмом взаємодії громадянського суспільства і держави слід розглядати взаємодію (а саме систему взаємообумовлених і упорядкованих законом соціальних дій, які викликають відповідні дії) структурних компонентів громадянського суспільства (інститутів), які презентують державу та її підструктурні компоненти (органи влади, управління, установи, підприємства) з іншими структурними компонентами громадянського суспільства [363, с.42].

Згідно із Законом України «Про об'єднання громадян», об'єднання громадян незалежно від назви визнається політичною партією або громадською організацією. Громадською організацією, як визначено у ст. 3 означеного Закону України, є добровільне об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших різноманітних спільних інтересів [30].

Конституція України 1996 р. (ст.36) визначає громадську організацію, як „організацію, що створюється для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей” [1].

У країнах СНД прийнято вживання терміну „некомерційна організація” і це закріплено на законодавчому рівні, так, в Російській Федерації це закон "Про некомерційні організації", в Естонії - "Про некомерційні об'єднання" та ін. [181, с.30].

Натомість у нашому дослідженні ми використовуємо термін «неурядові» інституції.

У світовій практиці є загальноприйнятим виділення трьох основних ознак недержавних інституцій (асоціацій), а саме: неурядовість (non government) – незалежність об'єднання від держави – вважається домінуючою ознакою; неприбутковість (non profit) та добровільність об'єднання членів (voluntary) [181, с.21].

За своєю сутністю термін «неурядові» або «недержавні організації» можна застосувати до будь-якої організації, яка не є частиною державного механізму. У такому розумінні даного терміна вважаються недержавними і “традиційно” недержавні громадські організації (групи захисту прав громадян, організації, що здійснюють соціальні послуги, освітні ресурсні центри, екологічні організації тощо) і такі громадські об’єднання, як політичні партії, профспілки, спортивні клуби, релігійні установи, бізнесові об’єднання тощо [285, с.69].

Підтвердженням вищесказаного є результати дослідження О.М. Ващук, яка зазначає, що сьогодні поширення набуває також застосування терміна „неурядова організація”, як правило, даний термін вживається, коли йдеться про статутну діяльність громадських організацій або в контексті їхніх взаємин з державними органами влади, державними установами. Звідси і розуміння неурядових організацій як локальних, національних чи міжнародних об’єднань людей, діяльність яких здійснюється за ініціативи громадян, а не з санкції чи вказівки уряду, і не має на меті отримання прибутку. Термін „неурядові організації” (non-governmental organizations) був введений в 1945 р. Статутом ООН, а згодом закріплений в низці міжнародних документів і прийнятий законодавством багатьох держав [181, с.30-31].

Ознаками неурядових інституцій вважаються: добровільність; незалежність; неприбутковість; суспільна корисність [419, с.13].

На відміну від політичних партій, котрі борються за державну владу, право формувати державну політику і керувати здійсненням державної влади, громадські організації більш наближені до базових потреб населення, адже громадяни об’єднуються в їхніх лавах для здійснення і захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних та інших спільних інтересів. Громадські організації не прагнуть досягти контролю над державною владою, а намагаються лише вплинути на владні структури і процес прийняття рішень, які виражали б інтереси різних соціальних спільностей, груп, верств населення [285, с.75].

В умовах демократичної, правової державності з розвиненим громадянським суспільством процеси взаємодії державних органів і суспільства набувають об'єктивно неминучого характеру. Тому не випадково ч. 1 статті 25 КВК України зазначає, що „об'єднання громадян, релігійні і благодійні організації та окремі особи можуть брати участь у виправленні і ресоціалізації засуджених та проведенні соціально-виховної роботи з ними, надавати допомогу органам і установам виконання покарань у порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами України” [9]. Цим самим кримінально-виконавче законодавство України надає особливого значення впливу громадськості на осіб, які відбувають кримінальне покарання.

О.В.Романенко, досліджуючи участь інститутів громадянського суспільства в реалізації пенітенціарної функції держави, виділив наступні підстави, які обумовлюють таку об'єктивну необхідність:

По-перше, участь інститутів громадянського суспільства в реалізації пенітенціарної функції держави обумовлена загальними об'єктивними закономірностями виникнення держави та її взаємодією з громадянським суспільством.

По-друге, враховуючи те, що злочин є кінцевим результатом тривалого процесу соціальної і моральної деградації особистості під впливом негативних соціально-економічних умов, суспільство зобов'язане виправити те, чого не повинно було допустити, шляхом безпосередньої участі у діяльності держави, яка пов'язана з реалізацією пенітенціарної функції.

По-третє, виходячи з того, що в умовах соціальної правової держави участь інститутів громадянського суспільства в процесі формування пенітенціарної політики запобігатиме підміні інтересів людини інтересами державного апарату, як це відбувається в тоталітарних державах, а також сприятиме вираженню інтересів громадян і різних недержавних суспільних утворень у сфері виконання покарань.

По-четверте, необхідність участі інститутів громадянського суспільства в реалізації пенітенціарної функції здобувач пов'язує з необхідністю участі даних інститутів у процесі здійснення пенітенціарної та постпенітенціарної діяльності.

По-п'яте, автор обґрунтовує необхідність здійснення громадського контролю за діяльністю держави, яка пов'язана з реалізацією пенітенціарної функції [420].

Успішна, ефективна діяльність органів та установ ДПтС України можлива тільки за умови налагодженої, належним чином організованої і юридично врегульованої взаємодії з неурядовими інституціями. Взаємодію з неурядовими інституціями ефективною достатньою мірою, проте такою, яка може бути й краще, вважають 57% опитаних респондентів, 31% опитаних вважають взаємодію ефективною повною мірою, 12% - неефективною.

Зважаючи на теоретичні постулати, визначені нами у першому розділі, взаємодію органів та установ ДПтС України з неурядовими організаціям можна визначити як постійні, об'єктивно обумовлені природою правової держави взаємовідносини органів та установ ДПтС України з інститутами громадянського суспільства в особі неурядових організацій, які відбуваються за спільним задумом (планом), узгоджені за завданнями, напрямками, часом і способами дій для досягнення важливої соціально значимої мети - підвищення ефективності виконання кримінальних покарань на гуманістичних, демократичних засадах і корекції злочинних проявів у суспільстві.

Організація взаємодії органів та установ ДПтС України з недержавними інституціями носить об'єктивний характер і обумовлена наступними причинами:

- 1) спільність частини цілей і завдань взаємодіючих структур, держави і суспільства в цілому;
- 2) їхня різна компетенція і ступінь впливу;
- 3) необхідність максимального використання наявних в їхньому розпорядженні сил і засобів, авторитету і впливу;
- 4) досягнення суспільством певного рівня розвитку, що характеризує його як демократичне громадянське суспільство;

5) включеність інститутів громадянського суспільства в діяльність державних структур та „прозорість” діяльності останніх;

б) пріоритет загально визнаних гуманістичних цінностей, міжнародно-правових норм для держави і суспільства [330, с.32].

Взаємодії органів та установ ДПтС України з недержавними інституціями характерні наступні основні ознаки:

– правова або організаційна форма відносин (залежно від тих засобів, за допомогою яких забезпечується регулювання взаємодії);

– складається в рамках організаційної структури та взаємозв'язків правової держави і розвиненого громадянського суспільства;

– відбувається поєднання державно-владної діяльності та повноважень і громадського впливу;

– спрямована на розв'язання соціально значимого завдання.

Сама взаємодія як явище, про що вказувалось раніше, властива будь-якій системі, будь-якій груповій діяльності людей, але лише в соціальних керованих системах вона носить змістовний, цілеспрямований характер. Моделі взаємодії з неурядовими організаціями, які використовують окремі органи або установи ДПтС України, є продуманими і часто запланованими. Тобто взаємодія знаходить своє вираження за допомогою однієї з функцій управління, а саме організації. А тому можна дійти висновку, що взаємодія є самостійною операцією в управлінському циклі. На наш погляд, слід погодитися з думкою авторів (див., наприклад, [281], [130], [410]), які стверджують, що практично взаємодія і діяльність з її організації є сумісними і не можуть існувати одне без одного, а розгляд їх окремо можливий тільки в наукових – теоретичних положеннях. Тому, на наш погляд, організація взаємодії – це управлінська функція, покликана забезпечити узгоджені за завданнями, напрямками і часом дій органів та установ ДПтС України і недержавних організацій для повноцінного і ефективного використання всіх спільних можливостей, для розв'язання поставлених завдань і виконання їхніх функцій.

Основним нормативним актом, що безпосередньо регламентує діяльність громадських об'єднань, є Закон України „Про об'єднання громадян” [30]. Стаття 1 зазначеного закону дає визначення об'єднання громадян як добровільного громадського формування, створеного на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод.

Об'єднання громадян, незалежно від назви (рух, конгрес, асоціація, фонд, спілка тощо) визнається політичною партією або громадською організацією [30].

Так само як і для інших органів та установ, правовою основою і гарантіями участі громадських об'єднань в реалізації виконання кримінальних покарань є стаття 2 Закону України „Про ДКВС України” [21], а саме п. 7 ч.1 одним із основних принципів діяльності служби називає взаємодію з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями. Ця норма не суперечить ч. 1 статті 25 КВК України, яка зазначає, що „об'єднання громадян, релігійні і благодійні організації та окремі особи можуть брати участь у виправленні і ресоціалізації засуджених та проведенні соціально-виховної роботи з ними, надавати допомогу органам і установам виконання покарань у порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами України”[9]. Проте до певної міри суперечить її назві – „Участь громадськості у виправленні і ресоціалізації засуджених. Громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань”. У другій частині назви, мабуть, йдеться про положення ч.2 статті 25, де сказано, що „для забезпечення громадського контролю за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань створюються спостережні комісії, які діють на підставі цього Кодексу та Положення про спостережні комісії, яке затверджується Кабінетом Міністрів України” [9].

На наш погляд, зазначена норма КВК не відображає повною мірою назву статті, а тому потребує доопрацювання та зміни. Зокрема пропонується доповнити статтю 25 КВК України частиною третьою такого змісту:

„Громадські організації контролюють діяльність установ та органів виконання покарань в межах і порядку, встановлених законодавством України”.

Слід також зазначити, що згідно зі ч.3 статті 6 КВК України в якості одного з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених цілком справедливо виступає і громадський вплив [9]. Також засуджені мають право звертатися відповідно до законодавства з пропозиціями, заявами і скаргами до об'єднань громадян (ст.8 КВК).

Сама організація взаємодії органів та установ ДПтС України (у контексті співпраці) поділяється на два основні етапи:

1) узгодження і координація позицій, точок зору з питань взаємодії, їхній взаємний облік, а також планування спільної діяльності та її правове оформлення;

2) безпосередня діяльність, що складається зі спільних і автономних дій суб'єктів взаємодії, спрямованих на успішне вирішення завдань з виправлення засуджених, забезпечення прав і свобод засуджених та персоналу, зміцнення правопорядку, забезпечення соціального захисту, надання матеріальної допомоги засудженим та персоналу.

Як свідчить практика, важливою складовою першого етапу є узгодження зусиль на досягнення поставлених завдань, правильне розмежування і співвідношення функцій між суб'єктами взаємодії зі збереженням і розвитком їхньої самостійності та ініціативи. У даному випадку дуже важливо визначити основний зміст, завдання, напрями і методи діяльності суб'єктів взаємодії для досягнення спільної мети. Координація допомагає на практиці забезпечити єдність дій суб'єктів взаємодії. Основними напрямками практичної діяльності з координації зусиль звичайно є: концентрація зусиль на визначених ділянках роботи, практичні завдання і доручення, взаємна допомога, гласність, роз'яснення, переконання, моральне і матеріальне стимулювання.

Координація діяльності громадських об'єднань органів та установ ДПтС України - це складний і відповідальний процес. Він вимагає від підрозділів ДПтС України знання закономірностей управління соціальними процесами,

структури, цілей і завдань, що вирішуються громадськими об'єднаннями, специфіки їх діяльності, надання їм допомоги для підвищення їх активності та ефективності [330, с.116]. Координація завершується виробленням суб'єктами взаємодії спільного плану дій і оформленням його у вигляді спільного нормативного акта (наказу) або адміністративного договору про майбутні спільні дії.

Особливістю другого етапу є те, що суб'єкти співпраці в цей період здійснюють як спільні, так і самостійні, автономні дії. Перші узгоджуються за цілями, завданнями, змістом, часом, місцем, а втілюються в узгоджених діях через відповідні форми, методи і засоби.

Спільні дії органів та установ ДПтС України з неурядовими інституціями на даний час здійснюються у різних напрямках.

Важливим напрямом співпраці на сучасному етапі стала участь представників неурядових інституцій в роботі із закріплення результатів виправлення засуджених, яка передбачає сприяння у вирішенні питань трудового і побутового влаштуванню осіб, які звільняються; здійснення спостереження за особами, які звільнилися умовно-достроково від відбування покарання; проведення виховних заходів та ін.

Останнім часом частіше почали використовуватися такі перевірені багаторічною практикою форми участі представників громадських об'єднань у виправленні засуджених, як індивідуальне шефство над окремими засудженими, робота в громадських радах, участь в проведенні масових заходів (виступи з лекціями, бесіди, збори засуджених, тематичні вечори, вечори питань і відповідей тощо).

Сумнівною видається позиція, згідно з якою необхідно ширше залучати представників громадських об'єднань в діяльність установ виконання покарань і надання їм можливості приймати участь у вирішенні питань, пов'язаних зі зміною правового положення засуджених (наприклад, умовно-дострокового звільнення від покарання або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким), а також надання можливості входити за своєю ініціативою або спільно з

адміністрацією установи виконання покарань з відповідними поданнями в суд [330, с.117]. На наш погляд, передбачений нині порядок здійснення процедури умовно-дострокового звільнення від покарання та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, хоча і не є ідеальним, проте повною мірою відображає інтереси учасників цього процесу, крім того, вказівка на необхідність узгодження матеріалів зі спостережними комісіями вже забезпечує участь громадськості в даному процесі. Тому немає потреби в додатковому навантаженні даної процедури.

Важливим напрямом діяльності неурядових інституцій в даний час стає здійснення ними контрольних функцій щодо забезпечення співробітниками органів та установ ДПтС України конституційних прав та законних інтересів засуджених у сфері охорони життя, здоров'я, честі, гідності; створення необхідних умов праці, побуту, відпочинку, виховання та навчання; здійснення контролю за харчуванням; наданням медичної, соціальної, юридичної допомоги і правового захисту засуджених; їхнього соціального забезпечення тощо.

Надаючи особливої уваги захисту прав і законних інтересів засуджених, громадські об'єднання використовують комплекс політичних, економічних, соціальних, правових, культурних, наукових, медичних заходів.

Ще одним важливим напрямом діяльності неурядових організацій є практична допомога персоналу установ та органів ДПтС України в організації праці засуджених, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, оволодіння новою технікою і технологією виробництва; соціального захисту засуджених, членів їхніх сімей, трудового і побутового влаштування осіб, які звільняються; проведенні всього комплексу виховної роботи тощо. Особливістю процесу реалізації цієї допомоги засудженим є те, що вона, як правило, здійснюється спільно з контрольними функціями (коли громадські об'єднання та їхні органи впливають на діяльність установ та органів ДПтС України через безпосереднє керівництво і вищі державні органи), а також із превентивною і виховною роботою.

Однією з умов успішної співпраці і взаємодії персоналу установ та органів ДПтС України з представниками неурядових організацій є їхнє психологічне сприйняття такої співпраці. Анкетування співробітників ДКВС України показало, що більшість проанкетованих (57 %) позитивно ставляться до взаємодії з громадськими об'єднаннями.

Причому розуміння необхідності такої співпраці, за дослідженнями А.П. Матвеева чітко пов'язане з віком і освітнім рівнем співробітників. Серед опитаних осіб вікової категорії від 20 до 39 років позитивно про взаємодію висловилися 91,2 %, в той же час серед вікової категорії від 40 до 55 років цей показник становив лише 43,4 %. Аналогічна тенденція є видимою і залежно від освіти. 73,4 % опитаних з вищою освітою висловилися за розширення співпраці, у осіб, що мають середню спеціальну освіту цей показник становив 49,3 %. Дуже цікаво, що є певна залежність і від профілю освіти. Необхідність співпраці серед осіб з вищою юридичною освітою визнають 74,8 % опитаних, а серед осіб з іншою гуманітарною освітою цей показник становить 94,2 %. Що стосується осіб з середньою спеціальною освітою, то серед них показники практично не розрізняються. За напрямками взаємодії переваги визначилися таким чином: участь представників громадських об'єднань у виховній роботі - 73,2 % опитаних; сприяння в працевикористанні і працевлаштуванні - 79,4; участь в організації освітньої діяльності - 63,9; надання матеріальної допомоги установі виконання покарань - 96,4 % і лише 23,74 % висловилися за здійснення громадськими об'єднаннями контрольних функцій [330, с.119].

На думку С.К. Афоничкіна, необхідно виділити наступні основні напрямки співпраці установ виконання покарань з недержавними організаціями:

- забезпечення місць позбавлення волі висококваліфікованими кадрами, які беруть участь у співпраці;
- відвідування представниками громадськості місць позбавлення волі для ознайомлення з документами, що стосуються питань дотримання прав і законних інтересів засуджених в частині їхнього матеріально-побутового забезпечення і медико-санітарного обслуговування, а також з умовами утримання засуджених;

- надання рекомендацій щодо поліпшення умов утримання спецконтингенту, задоволення їх матеріальних і духовних потреб, здійснення заходів соціальної реабілітації, а також матеріальної, технічної допомоги установам виконання покарань;
- формування у засуджених законослухняної поведінки, добросовісного ставлення до праці і навчання, підвищення професійного і культурного рівня засуджених;
- участь в етичному, правовому, трудовому, фізичному та іншому вихованні засуджених;
- прийом пропозицій, заяв, скарг від засуджених;
- доведення до відома вищестоящих органів управління, органів державної влади і місцевого самоврядування інформації про недоліки в роботі органів і установ і про необхідність їх усунення;
- знаходження додаткових засобів для поліпшення організації харчування засуджених, забезпечення їх одягом та предметами першої необхідності;
- організація шефства, надання фінансової допомоги при звільненні і допомозі в працевлаштуванні;
- застосування комплексу заходів сприяння в трудовому і побутовому влаштуванні в період підготовки до звільнення і після відбуття кримінального покарання;
- здійснення благодійної діяльності, соціальної підтримки, допомоги в захисті прав засуджених;
- проведення семінарів і організація курсів підвищення кваліфікації представників громадських об'єднань для роботи із засудженими;
- участь представників громадських об'єднань в загальнодержавних та регіональних семінарах і науково-практичних конференціях, присвячених питанням пенітенціарної сфери;
- організаційно-методична робота в ході розробки і реалізації планів заходів виховного характеру із засудженими;

– розробка та надання в користування необхідних методичних, наукових та інших матеріалів з питань співпраці з громадськими об'єднаннями [143, с.126-127].

Зважаючи на зазначене та враховуючи практичний досвід, можна стверджувати, що основними організаційними формами, в яких на даний час здійснюється співпраця неурядових організацій з установами та органами виконання покарань, є:

– відвідування установ виконання покарань і огляд житлових, виробничих, комунально-побутових та інших приміщень і об'єктів;

– бесіди із засудженими, персоналом;

– ознайомлення з документами, що стосуються питань дотримання прав і законних інтересів засуджених;

– прийом пропозицій, звернень, заяв і скарг засуджених, підозрюваних і обвинувачених, персоналу ДКВС України;

– доведення до відома вищестоящих органів управління ДПтС України, органів державної влади і місцевого самоврядування інформації про недоліки в роботі органів і установ виконання покарань і про необхідність їхнього усунення;

– надання засудженим допомоги в розшуку родичів, а також інша діяльність з відновлення соціально корисних зв'язків;

– сприяння у відвідуваннях засуджених священнослужителями різних конфесій, а також представниками релігійних об'єднань;

– надання благодійної допомоги органам та установам виконання покарань;

– надання адресної фінансової підтримки конкретних програм, спрямованих на реалізацію основних напрямів діяльності громадських об'єднань в рамках договорів про співпрацю і конкретних проектів;

– сприяння в інформуванні органів влади і громадськості про найбільш гострі проблеми кримінально-виконавчої системи і всієї діяльності у сфері виконання покарань.

Концепція соціального партнерства громадських організацій та органів і установ виконання покарань передбачає, що співробітництво громадських організацій з органами і установами виконання покарань здійснюється насамперед у таких напрямках:

- залучення можливостей громадських інституцій, благодійних фондів до надання допомоги установам виконання покарань у створенні належних житлово-побутових умов для засуджених та ув'язнених, їхнього матеріально-побутового та медико-санітарного забезпечення;

- сприяння адміністрації установ виконання покарань у проведенні соціально-виховної роботи із засудженими, організації їхнього загальноосвітнього та професійно-технічного навчання, реалізації інших освітніх програм;

- допомога виправним колоніям у створенні додаткових робочих місць для залучення засуджених до суспільно корисної праці;

- сприяння засудженим та їхнім сім'ям у відновленні та підтриманні соціально корисних зв'язків, допомога адміністрації установ виконання покарань у підготовці засуджених до звільнення;

- надання засудженим правової допомоги у сфері цивільного, трудового, сімейного та житлового законодавства;

- участь у здійсненні заходів соціального патронажу щодо осіб, звільнених від відбування покарання;

- створення та підтримка діяльності центрів соціальної адаптації та інших установ, що здійснюють заходи соціального патронажу звільнених осіб;

- інформаційна та правова допомога працівникам органів і установ виконання покарань, сприяння їхньому соціальному захисту;

- участь в організації індивідуально-профілактичної роботи із засудженими до покарань у виді громадських робіт та виправних робіт, а також осіб, звільнених від покарання з випробуванням;

- здійснення за дорученням спостережних комісій громадського контролю за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання, а також

проведення виховної роботи з ними за місцем роботи або за місцем проживання цих осіб;

– підготовка та внесення у встановленому порядку пропозицій щодо зміни законодавчої та нормативної бази з метою забезпечення захисту прав, законних інтересів засуджених, а також правового і соціального захисту персоналу [62].

Участь неурядових організацій у виправленні засуджених, як правило, виражається у:

- правовому вихованні - пропаганді законослухняної поведінки, здорового способу життя;
- юридичному консультуванні;
- сприянні трудовому вихованню засуджених шляхом надання допомоги в створенні нових робочих місць;
- наданні допомоги в отриманні освіти та підвищенні рівня освіти;
- підтримці роботи психологічної служби установ виконання покарань;
- організації дозвілля засуджених;
- трудовому і житлово-побутовому влаштуванні осіб, які звільнюються з місць позбавлення волі;
- сприянні у відновленні житлових прав засуджених, їхньому влаштуванні на роботу, навчанні після звільнення;
- здійсненні іншої благодійної допомоги.

На рівні кримінально-виконавчої служби і структур громадянського суспільства взаємодія щодо реалізації кримінально-виконавчої політики [330], як уявляється, повинна здійснюватися за наступними напрямками:

- участь у правотворчій діяльності з питань, пов'язаних зі сферою виконання кримінальних покарань;
- організація і здійснення громадського контролю за діяльністю органів та установ ДПтС України;
- надання ДКВС України широкомасштабної допомоги у досягненні завдань, які стоять перед її органами та установами;
- надання допомоги звільненим за різними підставами особам;

– надання матеріальної допомоги підрозділам ДПтС України та робота з їхнім персоналом.

За офіційними даними ДПтС України, з підрозділами ДКВС України станом на початок 2010 року співпрацювали 17 міжнародних неурядових організацій (Європейське Бюро міжнародної асоціації тюремного служіння (МАТС); Дитячий фонд ООН (UNICEF); UNDOC; UNAIDS; ПРОООН/UNDP; Всесвітня організація охорони здоров'я; Фонд «Народонаселення»; Британська Рада в Україні (British Council Ukraine); Фонд сприяння пенітенціарним реформам імені Джона Говарда; Українська Міжконфесійна Християнська Місія "Духовна та благодійна опіка у місцях позбавлення волі"; Международное антитеррористическое единство (МАЕ); Московський офіс Penal Reform International; Нідерландський благодійний фонд "Софія"; Нідерландський фонд "Друзі Прилук"; Благодійний фонд Скандинавська дитяча місія в Україні; Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва; Шведська неурядова організація «Конвіктус») [530]. На початок 2011 року дана статистика залишилася незмінною.

У 2009 році на загальнодержавному рівні з ДКВС України співпрацювали 189 неурядових організацій, на регіональному – 124 неурядові організації [530]. (додатки Е, Ж, З)

Наприклад, Асоціація захисту прав молоді Волині надає консультації особам, які відбувають покарання у Ковельській виховній колонії, в рамках проекту «Покращення доступу до правових знань осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Метою проекту є зменшення рівня рецидивної злочинності через підвищення рівня правових знань засуджених осіб у Волинській області шляхом надання індивідуальних правових консультацій. Юристами Асоціації надаються індивідуальні консультації з питань правового регулювання помилування, спадкування, умов відбування покарання та пенсійного забезпечення осіб, які втратили годувальника. Проектом передбачається надання не менше 150 індивідуальних консультацій вихованцям Ковельської виховної колонії, надання

відповідей на запитання, сприяння у складанні необхідних документів (прохань про помилування, заяв на умовно-дострокове звільнення тощо) [533].

Кіровоградське Обласне Відділення Всеукраїнської Благодійної Організації «Всеукраїнська мережа ЛЖВ» ініціювало проведення занять школи з прав людини для засуджених в Кіровоградській виправній колонії №6. До участі в заході долучились ВІЛ-інфіковані засуджені активісти групи взаємодопомоги для ВІЛ-позитивних ув'язнених «Надія+». Під час навчання учасники ознайомились із Загальною декларацією прав людини, розглянули обов'язки держави, які вона має у відношенні до людей, та зрозуміли необхідність поваги прав та свобод кожної людини. В результаті вперше в установах пенітенціарної системи Кіровоградської області 10 ВІЛ-інфікованих засуджених колонії №6 ознайомились з невід'ємними правами людини, та обов'язками, що має держава для їхнього забезпечення [532].

Благодійна організація «Чернігівський жіночий правозахисний центр» провела "круглий стіл" на тему надання безкоштовної правової допомоги. В роботі круглого столу взяли участь: начальник Головного управління юстиції у Чернігівській області, заступник міського голови, представники Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань в Чернігівській області, працівники прокуратури, керівництво Чернігівської виправної колонії №44, Чернігівського СІЗО №31, кримінально-виконавчої інспекції м. Чернігова, члени Чернігівської міської спостережної комісії, представники громадських організацій міста та громадських організацій України, зокрема, "Донецького Меморіалу", які займаються питаннями надання безкоштовної правової допомоги засудженим та звільненим особам. Учасники круглого столу за результатами обговорення вирішили ініціювати внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України [534].

З метою виконання положень Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, ратифікованого Законом України від 21 липня 2006 року №22-V [37] та вимог Указу Президента України від 25 квітня

2008 року №401 «Про Концепцію реформування ДКВС України» щодо забезпечення додержання конституційних прав і свобод людини в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах ДКВС України та відкритості її діяльності для демократичного цивільного контролю наказами ДДУПВП від 11.11.2009 № 257 введено до штату центрального апарату ДДУПВП посаду Помічника Голови (з питань дотримання прав людини в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах) та від 20.11.2009 № 273 в ДДУПВП створено Центр превентивного моніторингу та захисту прав людини в діяльності органів і установ ДКВС України. Проект Положення про Центр превентивного моніторингу та захисту прав людини в діяльності органів і установ ДКВС служби України передбачає, що Центр повинен бути структурним підрозділом департаменту, а мета його діяльності – налагодження системи регулярних відвідувань місць, де знаходяться позбавлені волі особи, для вивчення та аналізу стану справ з недопущенням катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, дотриманням прав людини в роботі органів та установ ДПтС України. Центр повинен був бути безпосередньо підпорядкований Голові, підконтрольний та підзвітний Громадській Раді при Департаменті. Передбачалося, що персонал Центру мав бути наділений правом безперешкодно, без попереднього узгодження, відвідувати органи та установи виконання покарань, зустрічатися з засудженими та особами, узятими під варту, наодинці, без обмеження у часі, з питань дотримання прав людини, проводити розслідування за фактами застосування персоналом чи іншими особами катувань та інших жорстоких нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання [222]. Проте на практиці, даний Центр не було створено.

Нині в кожному територіальному управлінні ДПтС України в області створена посада помічника начальника управління з питань дотримання прав людини в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах за аналогією з подібною практикою у МВС України. Натомість на наш погляд, такий підхід, не є виправданим. Покладення повноважень, які притаманні громадянським

інституціям на працівників, які фактично знаходяться у відносинах підпорядкування керівництву територіальних управлінь ДПтС України, не може апріорі забезпечити незалежність їхньої діяльності.

Тому для удосконалення діяльності щодо залучення неурядових інституцій до функціонування установ та органів ДПтС України, а також захисту прав та законних інтересів засуджених у кожній області необхідно запровадити практику функціонування інституту уповноважених у справах засуджених, які не будуть знаходитись у будь-яких субординаційних відносинах з керівництвом ДКВС України.

В ідеалі практику функціонування таких уповноважених необхідно запровадити при кожній установі ДПтС України, проте, зважаючи на складний економічний стан у країні, початковим етапом запровадження цього інституту може бути створення інституту уповноважених у справах засуджених обласних рад. Таким чином, буде збережена організаційна, фінансова, морально-етична та правова незалежність від потенційно можливого впливу з боку персоналу.

Для ефективного функціонування цього інституту, необхідно створити відповідну правову основу, зокрема, поряд зі змінами на законодавчому рівні (необхідно внести доповнення до Кримінально-виконавчого, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів), необхідно сформувати відповідну правову базу на регіональному рівні.

Таким чином, запровадження нової форми участі громадських інституцій – уповноважених з прав засуджених при обласних радах - дозволить повною мірою забезпечувати реалізацію прав засуджених та координувати діяльність із залучення неурядових організацій до співпраці з установами та органами ДПтС України. Слід відзначити, що в окремих регіонах РФ (наприклад, у Саратовській області) існує практика достатньо успішного функціонування інституту уповноважених у справах засуджених при кожній УВП.

З метою координації взаємодії установ та органів ДПтС України з міжнародними та вітчизняними неурядовими організаціями, релігійними конфесіями, використання їхнього потенціалу при забезпеченні подальшого

реформування кримінально-виконавчої системи України при ДПтС України та його територіальних органах управління були створені Громадські ради. До їх складу увійшли представники міжнародних та вітчизняних неурядових інституцій, науковці, представники релігійних конфесій.

Згідно з Типовим положенням про Громадську раду при територіальному органі управління ДПтС України Громадська рада є постійно діючим консультативно-дорадчим органом, який утворюється при територіальному органі управління ДПтС України з метою забезпечення сприятливих умов для реалізації об'єднаннями громадян, релігійними та благодійними організаціями визначених статтею 25 Кримінально-виконавчого кодексу України функцій щодо участі у виправленні та ресоціалізації засуджених, а також відповідно до Указу Президента України від 15 вересня 2005 р. №1276/2005 “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” [45], постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 р. №356/2005 “Про додаткові заходи щодо залучення громадян до участі в управлінні державними справами” [55].

Основними завданнями Громадської ради є:

- сприяння створенню ефективних організаційних та правових умов для реалізації громадянами України конституційного права на участь в управлінні державними справами, забезпечення відкритості діяльності органів і установ виконання покарань;
- забезпечення врахування громадської думки у процесі підготовки та організації виконання рішень з питань формування та реалізації державної політики у сфері виконання покарань.

Громадська рада відповідно до покладених на неї завдань:

- готує і подає пропозиції до плану роботи територіального органу управління Департаменту щодо взаємодії з громадськістю, строків проведення публічних громадських обговорень та консультацій з громадськістю;
- бере участь у підготовці заходів, пов'язаних з проведенням територіальним органом управління Департаменту консультацій з

громадськістю з питань формування та реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;

- забезпечує проведення громадської експертизи проектів нормативно-правових актів Департаменту, що стосуються прав, свобод та законних інтересів громадян, які тримаються в установах кримінально-виконавчої системи, а також персоналу органів і установ виконання покарань;

- опрацьовує отримані за результатами проведення консультацій з громадськістю та громадської експертизи нормативно-правових актів Департаменту пропозиції і зауваження з питань формування та реалізації виконання кримінальних покарань і подає їх у встановленому порядку керівництву територіальним органом управління Департаменту;

- сприяє територіальному органу управління Департаменту у здійсненні заходів з питань організації процесу виправлення та ресоціалізації засуджених, створення належних умов для їхнього тримання, залучення до цієї діяльності громадських організацій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоуправління, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та громадян;

- взаємодіє зі спостережними комісіями, піклувальними радами при виховних колоніях щодо виконання ними своїх повноважень із забезпечення громадського контролю за дотриманням прав і законних інтересів громадян при виконанні кримінальних покарань, надає їм організаційну і методичну допомогу у здійсненні своїх повноважень;

- систематично інформує громадськість, зокрема через засоби масової інформації, про свою діяльність, прийняті рішення та стан їхнього виконання.

Громадська рада з метою виконання покладених на неї завдань має право: отримувати в установленому порядку від територіального органу управління проекти рішень з питань, віднесених до компетенції Громадської ради; надавати територіальному органу управління пропозиції з питань, віднесених до компетенції Громадської ради; запрошувати для участі у своїх засіданнях посадових осіб територіального органу управління; утворювати постійні та

тимчасові робочі органи (комітети, комісії, експертні групи) відповідно до основних напрямків діяльності; проводити конференції, збори.

Під час здійснення своїх повноважень Громадська рада не має права втручатися в оперативно-службову діяльність органів і установ виконання покарань. До складу Громадських рад входять представники об'єднань громадян, органів місцевого самоврядування, спостережних комісій та піклувальних рад при виховних колоніях, засобів масової інформації. Персональний склад Громадської ради затверджує начальник територіального органу управління. Громадську раду очолює голова, який обирається членами Громадської ради строком на два роки. Голова громадської ради має заступників, які обираються з числа членів Громадської ради за його поданням [106].

Загалом при ДДУПВП та його територіальних органах управління діють громадські ради, до складу яких входять 58 представників громадських організацій, 24 представники засобів масової інформації, 26 священнослужителів [107].

Члени громадської ради здійснюють виїзди до УВП для надання практичної допомоги в питаннях забезпечення прав і законних інтересів засуджених, а також персоналу ДКВС України.

Традиційно разом з просвітницькою і благодійною діяльністю в установах та органах ДПтС України надзвичайно розповсюдженою завжди була практика діяльності релігійних об'єднань, що представляють різні віросповідання.

Як відзначає О.В. Романенко, відповідно до даних обласних управлінь (відділів) виконання покарань за станом на 01.01.99 р., у 113 установах виконання покарань працювали 473 представники офіційно зареєстрованих в Україні 18 релігійних конфесій. Кількість віруючих засуджених становить майже 9,2 тисячі осіб, яким надані 102 приміщення, відповідно оформлених для відправлення релігійних обрядів. При цьому кількість віруючих у місцях позбавлення волі має тенденцію до збільшення: якщо у 1997 р. їх було 7 тис. осіб, то у 1998 р. — понад 9,2 тис осіб [421]. Нині в установах кримінально-

виконавчої служби духовно-просвітницьку роботу проводять понад 1,9 тис. священнослужителів, представників практично всіх релігійних конфесій та організацій, офіційно зареєстрованих в Україні. Богослужіння та інші релігійні заходи регулярно відвідують майже 33,5 тис. віруючих засуджених. Всього в установах кримінально-виконавчої служби діє 109 культових релігійних споруд, з яких: 36 храмів, 27 церков, 42 каплиці, 4 будинки молитви, також функціонують 195 молитовних кімнат і 18 молитовних куточків. Протягом 2009 року в установах завершено будівництво та проведено освячення чотирьох культових релігійних споруд: Церкви Священномученика Володимира – Митрополита Київського у Роменській виправній колонії (№ 56); Храму на честь святителя Миколая Мирлікійського Чудотворця у Цуманській виправній колонії (№ 84); Каплиці Святого Серафіма Соровського у Єнакієвській виправній колонії (№ 52); Храму на честь Святого великомученика Пантелеймона Цілителя у Жданівській виправній колонії (№ 3). На даний час в установах ведеться будівництво ще 24 окремих культових релігійних споруд [107].

Залучення неурядових інституцій до діяльності органів та установ ДПтС України не тільки відповідає вимогам міжнародних стандартів пенітенціарної сфери, але й суттєво впливає на результативність процесу адаптації засуджених до життя на волі.

Завершуючи розгляд питання взаємодії установ та органів ДПтС України з неурядовими інституціями, слід підкреслити, що означені установи та органи в найрізноманітніших формах налагоджують співпрацю. Ця різноманітність обумовлює необхідність їхньої систематизації з метою глибокого вивчення і раціонального застосування на практиці. Будь-яка систематизація, як відомо, припускає угруповання однорідних об'єктів за певними підставами. У даному випадку такими підставами можуть служити характер діяльності суб'єктів взаємодії. Відповідно до цього можна виділити такі дві групи форм.

У першу групу об'єднуються всі форми, що використовуються суб'єктами безпосередньо у процесі виховно-виправної діяльності. До них відносяться

розглянуті раніше форми безпосередньої участі представників неурядових організацій у виховній роботі із засудженими.

Другу групу складають організаційні форми. Вони використовуються суб'єктами організації з метою досягнення спільної або узгодженої діяльності представників установ або органів ДПтС України і безпосередніх суб'єктів громадського впливу. Іншими словами, організаційні форми необхідні для ефективного використання форм першої групи. Усі організаційні форми, на нашу думку, можна розділити на такі види:

1. Узгоджувальні форми. Вони включають проведення різного роду заходів з учасниками взаємодії з метою активації їхньої спільної діяльності при вирішенні конкретних завдань (аналіз і обговорення стану роботи з трудового та побутового влаштування звільнених осіб, обговорення питань удосконалення трудової зайнятості засуджених тощо). За допомогою цих заходів уточнюється функціональна складова кожного із суб'єктів взаємодії і відбувається координація дій, сил, засобів

2. Аналітичні форми. Вони використовуються при здійсненні різних управлінських операцій. Це - підготовка і ухвалення рішень (плани роботи, видання спільних наказів, розробка методичних рекомендацій тощо), аналіз, обробка і розповсюдження необхідної інформації, узагальнення досвіду спільної діяльності, підбиття підсумків, облік, контроль та ін.

3. Форми методичної допомоги. Нерідко представники неурядових інституцій, що приймають участь в спільній діяльності, потребують первинної підготовки для роботи із засудженими. З цією метою проводяться спеціальні заходи (ознайомлювальні огляди, семінари, бесіди, читання лекцій тощо) щодо ознайомлення представників неурядових інституцій зі специфікою діяльності установ та органів ДПтС України і правовими основами виконання кримінальних покарань.

4. Агітаційні форми. До них відносяться: висвітлення діяльності ДКВС України, розміщення інформаційних матеріалів в засобах масової інформації, Інтернеті, інформування громадськості про позитивні і проблемні моменти в

діяльності кримінально-виконавчої служби, формування і зміцнення позитивного іміджу персоналу служби.

5. Обмежувальні форми. До них відносяться встановлювані вищестоящими органами обмеження і межі, пов'язані з діяльністю суб'єктів громадського впливу.

В окрему групу слід об'єднати організаційно-структурні форми співпраці. Це форми, за допомогою яких відбувається інтеграція зусиль багатьох представників суб'єктів взаємодії. До них відносяться: громадські (опікунські) ради при виправних або виховних установах; різні комісії та інші організаційні формування за участю представників як від виправних установ, так і неурядових організацій [330].

Серед іншого справедливою та слушною залишається пропозиція щодо створення певних вимог до неурядових інституцій як суб'єкта взаємодії. Наприклад, таких: загальні вимоги: відповідність мети та принципів діяльності неурядової організації пріоритетам пенітенціарної справи; реальна користь та актуальність організації взаємодії; легальність та легалізованість неурядової організації (zareєстрована і визнана у встановленому законом порядку); дотримання організаційних вимог; наявність досвіду роботи в сфері надання соціальної допомоги. Спеціальні вимоги: вимоги до персоналу, який прийматиме участь у спільній діяльності; вимоги щодо дотримання режимних вимог; професійні та відповідні психолого-педагогічні вимоги; вимоги щодо поводження зі спецконтингентом: вимоги до здійснення процедури організації спільної діяльності; плановість; постійний контроль та нагляд за діяльністю відповідним персоналом кримінально-виконавчої установи; прозора звітність; можливість притягнення до відповідальності [210].

Від розробки науково обґрунтованих критеріїв віднесення того або іншого органу, колективу до суб'єктів, від їхньої правильної класифікації багато в чому залежить вірний методологічний підхід в справі залучення неурядових інституцій до співпраці з органами та установами ДПтС України. А це, у свою

чергу, сприятиме виробленню ефективніших форм, методичних прийомів і стилю роботи громадських об'єднань, а значить, підвищить її ефективність.

5.2. Шляхи удосконалення організації взаємодії органів та установ ДПтС України із засобами масової інформації

Питання інформаційного забезпечення певних суспільних відносин є об'єктом досліджень як українських, так і російських та зарубіжних вчених. Зокрема, різні аспекти інформаційних відносин досліджені у дисертаціях І.В. Арістової [134], Б.А. Кормича [279], О.Г.Фролової [491], О.В. Кохановської [282], Ю.Є. Максименко [323], Н.В. Кушакової [303], О.В. Олійника [369], Є.В. Петрова [389], А.В. Пазюка [382], Д.Я. Семир'янова [429], Ю.В. Стеценка [447], О.О. Кулініч [298], Н.Б. Новицької [361], О.В. Логінова [312], Ю.П. Бурило [179], І.С. Стаценко-Сургучової [443], Ю.О. Легези [305], О.В. Нестеренко [355], О.В. Сирового [432] та ін. Проте засади використання інформаційних технологій в діяльності органів та установ ДПтС України та взаємодії зазначених органів та установ із засобами масової інформації в Україні не досліджувалися.

Масова інформація є одним з основних об'єктів інформаційно-правових відносин, що існують між суб'єктами інформаційного права, тобто конкретними індивідами, організаціями, органами, групами осіб, які беруть участь у процесі виготовлення, поширення, споживання й використання інформації і які наділені відповідними правами та обов'язками щодо цих інформаційних відносин.

Саме поняття інформації достатньо розроблене в сучасній науці, проте і дотепер не існує єдиного підходу до його визначення.

У роботах вчених-кібернетиків, зокрема Н. Вінера, інформація розглядається як специфічна субстанція, відмінна як від матеріального, так і від ідеального (тобто інформація – це ані матерія, ані енергія)[186, с.418]. Слід також відзначити, що саме кібернетика як сукупність наукових положень комплексно досліджує інформаційні процеси та інформацію як головну складову цих процесів. Крім того, під інформацією як об'єктом правовідносин пропонується розуміти продукт (результат) інтелектуальної діяльності людей,

що існує в об'єктивній формі у вигляді відомостей про навколишній світ у всій сукупності його явищ і процесів, із приводу якого виникає і здійснюється діяльність суб'єктів правовідносин. Інформація як наукова категорія являє собою ідеальний продукт відображення світу в усій сукупності його складових у свідомості людини та у сприйнятті інших живих систем, що існують у реальній дійсності в якій-небудь здатній до сприйняття об'єктивній формі [298, с.62].

У дослідженнях з конституційного права можна знайти таке визначення інформації як „відомості про осіб, предмети, факти та будь-які процеси незалежно від форми їх надання” [303, с.201].

Учений-адміністративіст Б.А. Кормич розглядає інформацію як „дані, що були організовані в такій формі та документовані або передані таким чином, що можуть бути сприйнятими іншою особою. Кожна конкретна інформація має певні індивідуальні характеристики, до яких відносяться її кількість, зміст та цінність” [279, с.378].

Якщо звернутися до нормативних актів, то можна відзначити наступні визначення. Зокрема, Закон України “Про інформацію” в ст. 1 визначає, що “під інформацією цей Закон розуміє документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі”[26].

Стаття 1 Закону України „Про телебачення і радіомовлення” визначає, що аудіовізуальна інформація - будь-які сигнали, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами людини та ідентифікуються як повідомлення про події, факти, явища, процеси, відомості про осіб, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень та звуків [40].

Публічна інформація - це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених законом [22].

Таким чином, розглянувши різноманітні точки зору на проблему визначення інформації, на наш погляд, можна виділити узагальнити, що дане поняття використовується як:

- сукупність відомостей, необхідних для управління;
- комплекс вузькоспеціалізованих даних, які утворені у значних обсягах у всіх сферах діяльності суспільства;
- інтелектуальний ресурс і інтелектуальної власності суспільства.

З урахуванням зазначеного, інформацію у контексті діяльності засобів масової інформації можна визначити як зібрані або отримані будь-яким законним способом автором або колективом авторів відомості та повідомлення, які систематизовані та оброблені певним чином. Вони являють собою продукт інтелектуальної творчої діяльності, представлений в об'єктивній формі на матеріальному носії або в базі даних який відображає розмаїтість процесів у житті суспільства, держави й кожного його члена з метою подальшого його використання та (або) споживання.

Інформація є специфічним предметом правового регулювання інформаційних відносин. Інформаційні правовідносини між всіма суб'єктами складаються з реальної практичної інформаційної та інформаційно-правової діяльності, що дозволяє конкретним особам, органам, установам, організаціям, структурам і громадянам створювати, збирати, поширювати, використовувати інформацію, інформаційні технології, ресурси й техніку в законному порядку відповідно до мети і завдань діяльності даних суб'єктів.

Слід погодитися з Б.А. Кормичем у тому, що суспільне використання інформації передбачає наявність певних природних та соціальних правил та законів, за якими інформація переміщується від одного індивіда до іншого. Останнє дозволяє говорити про таке явище як суспільний обіг інформації, що охоплює будь яку інформацію, яка є оприлюдненою для суспільного використання і передається від однієї особи до іншої. Цей обіг інформації регулюється як правовими, так і моральними нормами. Окремо існує правовий обіг інформації, який охоплює лише ту частину суспільного обігу інформації,

відносини щодо організації та передачі якої врегульовані правовими нормами. Таким чином, лише та інформація, що передбачена законодавством, а також суспільні відносини, що виникають з приводу збору, обробки, зберігання та розповсюдження такої інформації, можуть виступати предметом інформаційної безпеки [279, с.378].

Інформаційна діяльність - це вид соціально-економічної діяльності. Інформаційна діяльність передбачає виконання наступних основних функцій: збір інформації; обробку; зберігання та пошук; поширення інформаційних продуктів та послуг [135, с.27].

Серед різних державних та громадських інституцій (органів влади, громадських об'єднань та ін.) значна роль у формуванні демократичного устрою та вільного громадянського суспільства традиційно відводиться засобам масової інформації (далі - ЗМІ). На нашу думку, діяльність ЗМІ безпосередньо пов'язана зі свободою масової інформації, яка означає вільне (безперешкодне) поширення через зазначені засоби будь-якої інформації, крім тієї, яка заборонена законом до оприлюднення та поширення (зокрема, конфіденційної, а також тієї, яка містить відомості, що становлять державну таємницю тощо), відбиття в цій інформації плюралізму, а також заборона цензури.

У сучасних умовах актуальним та досить ефективним засобом реалізації прав та свобод людини і громадянина є інформаційне забезпечення різних сфер діяльності. Це пов'язано з тим, що без належного інформаційного забезпечення в сучасних умовах стає неможливим або малоефективним вирішення будь-яких соціальних питань, а тим більше на загальнодержавному рівні [447, с.14-15]. Тобто вільне масове поширення інформації є основою діючого захисту прав і свобод людини, адже тільки таким чином буде сформована громадська думка, яка буде адекватною подіям, що відбуваються, а відповідно буде сформована можливість реально впливати на саме суспільство й державну владу.

Під незалежністю ЗМІ нами розуміється повна відсутність будь-якого впливу на інформаційну політику засобів масової інформації в першу чергу з боку владних структур, політичних або комерційних структур або будь-яких

інших об'єднань громадян з певними корпоративними інтересами. Проте діяльність будь-якого ЗМІ або будь-якого суб'єкта інформаційних та інших правовідносин у суспільстві повинна лежати у межах правового регулювання і не виходити за його межі. Актуальним в даному випадку є вираз, який дійшов ще з античних часів: „щоб бути вільним, потрібно підкорятися законам” [177, с.386].

Розглянувши загальнотеоретичні питання, пов'язані з інформаційною діяльністю, необхідно безпосередньо дослідити організаційно-правові засади взаємодії органів та установ ДПтС України зі ЗМІ та визначити шляхи удосконалення їхньої спільної діяльності.

Взаємодію в кримінально-виконавчій системі, на думку Ю.О.Чайки, можна визначити як спільну діяльність елементів, що займають рівноправне положення, системи, спрямовану на вирішення загальних завдань [374, с.443], [229].

Щодо органів та установ ДПтС України та ЗМІ, взаємодія означає об'єктивно існуючі взаємозв'язки, які виявляються в процесі їхнього взаємовпливу та використання можливостей один одного для досягнення власних та суспільних цілей зазначених двох систем. У наведеному визначенні взаємодія розглядається, виходячи зі спільної діяльності й спільності цілей. Важливою умовою здійснення взаємодії органів та установ ДПтС України та ЗМІ є погодженість дій її всіх суб'єктів у часі. Кожний з зазначених суб'єктів повинен чітко розуміти відведену йому роль у взаємодії і вчасно включатися в діяльність іншого.

Форми взаємодії можна розділити на форми організації взаємодії та форми її здійснення. Форми організації взаємодії визначають, яким чином узгоджуються дії, які необхідні для суб'єктів на даному етапі, а форми здійснення взаємодії — яким чином його учасники вирішують свої завдання. Ділові зв'язки та взаємодія припускають взаємний обмін інформацією, узгодження окремих заходів, спільне планування й реалізацію намічених заходів.

У межах своєї компетенції органи та установи ДПтС України та ЗМІ є самостійними і мають можливість приймати будь-які рішення, пов'язані з реалізацією власних повноважень. Однак у процесі взаємодії вони не повинні обмежувати ініціативу один одного. Компетенція дозволяє забезпечувати законність процесу взаємодії, дає можливість суб'єктам правовідносин орієнтуватися в повноваженнях при організації взаємодії [412, с.92].

На підставі викладеного можна стверджувати, що взаємодія органів та установ ДПтС України зі ЗМІ - це спільна, погоджена за цілями (завданнями), місцем і часом діяльність персоналу органів та установ ДПтС України та ЗМІ щодо можливості комплексного використання ними всіх наданих засобів в інтересах всіх учасників взаємодії.

Роль ЗМІ в суспільстві багатоаспектна. Співробітництво й взаємодія із засобами масової інформації є фактично пріоритетним напрямком діяльності всіх органів державної влади й громадських формувань у демократичній державі. Повною мірою це стосується і органів та установ ДПтС України, які майже всю історію своєї діяльності залишалися закритими для суспільства. Демократизація держави надає особливого значення ЗМІ, під впливом яких формуються громадська думка та політика держави. ЗМІ стали реальною владою, безпосереднім елементом демократії, значення якого не поступається ролі діяльності інших галузей державної влади. Нові можливості відкриваються перед ЗМІ у зв'язку із глобалізацією інформаційної системи та переходом до інформаційного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології радикально змінюють місцеві національні та глобальні соціально-економічні й політичні інститути [314, с.31].

Аналіз джерел (див., наприклад, [321], [388], [203], [446], [495], [492]) засвідчив, що дослідники лише в загальному вигляді розглядають проблеми поняття ролі та значення ЗМІ в правовій системі суспільства.

І.Л. Бачило називає інформацію феноменом, що існує в різноманітних формах, і вважає, що професійна діяльність, пов'язана з інформацією, поступово набуває такого впливу, який надасть підстави вважати її самостійним предметом

суспільних відносин, а саму інформацію визначає як особливий предмет діяльності і соціальних відносин, а як наслідок - предмет правових відносин. Зазначений автор акцентує увагу на засобах друкованої масової інформації й телерадіомовлення, розглядаючи їх як найважливіші компоненти інформаційної діяльності, які здійснюються різними суб'єктами інформаційних відносин. На її думку, існують наступні види сфер діяльності: забезпечення інформаційних потреб громадян, населення; інформаційне забезпечення місцевого самоврядування; інформаційне забезпечення юридичних осіб і громадських організацій; інформаційні послуги; інформаційне забезпечення в умовах надзвичайних ситуацій; інформаційне забезпечення виборів, референдумів; правонаступництво інформаційних ресурсів, інформаційних систем при реорганізації органів влади й організацій; оформлення договорів, угод, контрактів й інших правових актів і т. д [155, с.11-12], [229].

М.М. Росолов визначає масову інформацію в контексті соціального управління. Одночасно із цим він характеризує масову інформацію як сукупність засобів впливу в суспільстві, які допомагають регулювати суспільні відносини, поведінку людей [416, с.109].

Стає очевидним, що розглянуті погляди не визначають ролі засобів масової інформації в житті держави, його державних та громадських структур. У зв'язку із цим постає питання про те, що ж необхідно розуміти під роллю ЗМІ в удосконаленні діяльності ДКВС України?

Аналіз публікацій та відеорепортажів у національній і закордонній пресі показав, що поступова зміна статусу ДКВС України є важливим етапом реформування служби як складової частини реформи кримінальної юстиції держави. Таким чином, кримінально-виконавча служба набуває статусу, який повністю відповідає стандартам західноєвропейських країн. Реформування кримінально-виконавчої служби України безпосередньо пов'язане з лібералізацією каральної політики держави, включаючи удосконалювання діяльності засобів масової інформації в цій сфері.

Результати дослідження свідчать, що основним джерелом відомостей для громадськості про діяльність установ та органів ДПтС України, про саму кримінально-виконавчу систему і проведення кримінально-виконавчої політики держави є повідомлення ЗМІ. Можливості преси, радіо, телебачення, мережі Інтернет багато в чому визначаються характером й обсягом інформації, зокрема, про застосування покарань, умов відбування покарань, призначених судом, діяльності УВП, про стан соціальної захищеності персоналу [229]. Вони повинні мати доступ до інформації про діяльність системи установ й органів виконання покарань за винятком тих випадків, коли це не допускається нормами права. Тим більше що право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір передбачено Конституцією України (ч. 2 ст. 34).

У цьому контексті слід зазначити, що з метою висвітлення діяльності ДДУПВП протягом 2009 року в ЗМІ оприлюднено 2006 матеріалів з питань діяльності кримінально-виконавчої служби, розглянуто 169 звернень представників ЗМІ щодо надання інформації, підготовки сюжетів, репортажів, програм, інтерв'ю тощо. Проведено 17 прес-конференцій за участю керівництва Державного департаменту України з питань виконання покарань стосовно діяльності кримінально-виконавчої служби [528].

Керівництво ДПтС України брало участь в ефірах теле- та радіопрограм: «Україна і світ» (Національна телерадіокомпанія України), програма «Між іншим», «Ера жінки», «Ранковий іспит» (Радіо-Ера); радіо «БіБіСі», програма «Персона ґрата» (Державна радіокомпанія «Голос Києва») [531].

Слід зазначити, що інформація може поширюватися через: центральні засоби масової інформації; центральні друковані засоби масової інформації; центральні електронні аудіозасоби масової інформації; центральні відеоресурси масової інформації; засоби друкованої інформації різних відомств; електронні мережі масової комунікації «Інтернет»; регіональні засоби масової інформації; засоби друкованої інформації, телебачення в територіальних органах ДПтС України (внутрішньовідомчі засоби масової інформації).

До внутрішньовідомчих необхідно віднести в першу чергу багатотиражну газету „Закон і обов’язок”. Її діяльність спрямована на інформування громади про сучасний стан та перспективи реформування діяльності системи органів та установ ДПтС України, реалізацію принципів удосконалювання кримінально-виконавчої системи, каральної політики держави шляхом реалізації її основних принципів у діяльності органів та установ ДПтС України, забезпечення безпеки життєдіяльності суспільства й окремих його членів, стабілізації взаємодії управлінських структур всіх підрозділів кримінально-виконавчої служби з органами влади, громадськими організаціями та релігійними конфесіями.

Головним призначенням функціонування відомчих ЗМІ повинно стати:

- формування позитивної громадської думки про діяльність органів та установ ДПтС України, діяльність, спрямована на забезпечення відкритості ДПтС України;
- своєчасне та об’єктивне інформування української та закордонної громадськості, а також самого персоналу про роботу органів та установ ДПтС України, їхню службову діяльність та важливі події у повсякденному житті – тобто розвиток інформаційного простору за участю ДКВС України;
- надання методичної та інформаційної допомоги засобам масової інформації територіальних органів ДПтС України (у разі наявності останніх);
- підготовка за участю працівників центрального апарату та його територіальних управлінь виходу у світ друкованих видань і публікацій з проблематики функціонування кримінально-виконавчої служби;
- моніторинг опублікованих у пресі відомостей і матеріалів з проблематики функціонування кримінально-виконавчої служби, публікації в разі необхідності спростувань на недостовірну або неправдиву інформацію;
- участь ЗМІ в організації і підтримці інформаційних проектів, у яких поєднуються інтереси ДКВС України та широкої аудиторії;
- формування інформаційної культури персоналу ДКВС України.

Виходячи з цього, під удосконалюючим впливом на кримінально-виконавчу службу України з позицій організації взаємодії ЗМІ з органами та установами

ДПтС України, на наш погляд, необхідно розуміти будь-які дії відповідного персоналу друкованих, радіо- та відеоресурсів масової інформації, які, об'єктивно відображаючи позитивні зрушення, які відбуваються в діяльності органів та установ ДПтС України, і зміни, що сприяють боротьбі зі злочинністю, впливають на формування в громадській свідомості об'єктивного та позитивного іміджу ДКВС України, зміцнення позицій ДКВС України як ефективної складової правоохоронної системи України.

Роль ЗМІ в удосконаленні діяльності ДКВС України виражається в тому ефекті, який здійснений на масову аудиторію [229].

Роль ЗМІ в удосконаленні діяльності ДКВС України — соціалізаторська. В загальному вигляді мова йде про те, що ЗМІ інформують соціальні спільноти, створюючи для них загальну інформаційну базу, відображаючи і поєднуючи норми та цінності різних частин соціуму [487, с.46].

ЗМІ виконують соціально-креативну роль щодо створення та формування громадської позиції, самого персоналу ДКВС України, а також засуджених. Своєю діяльністю в режимі постійного інформування вони активізують масового суб'єкта для участі у формуванні громадської думки. На цій основі будується державна інформаційна політика. Феномен значення діяльності ЗМІ полягає у можливості впливу на формування позитивної об'єктивної громадської думки, на підвищення престижу професії працівника ДКВС України. Вищезазначене дозволяє ідентифікувати ЗМІ як фактор формування громадської думки про діяльність органів та установ ДПтС України.

Розрізняють кілька видів інформаційної діяльності, один з них - спеціалізована інформаційна діяльність [156, с.156]. Тобто інформаційна діяльність ДПтС України є спеціалізованою. Одним з напрямків спеціалізованої інформаційної діяльності є взаємодія органів та установ зі ЗМІ. Таким чином, ДПтС України стає одночасно суб'єктом та об'єктом власної інформаційної діяльності, тому що вироблена й оброблена персоналом, а потім журналістами, інформація переходить у категорію розповсюджуваних ЗМІ матеріалів і відомостей про систему виконання кримінальних покарань, доступних масовому

читачеві, глядачеві, користувачеві Інтернет. Теоретично (та в ідеалі) у даній ситуації ДПтС України сама впливає на формування до неї лояльного ставлення з боку громадськості, будує взаємини зі ЗМІ на основі достовірних і перевірених фактів, наданих відповідними управліннями ДПтС.

На практиці інформаційні та правові відносини достатньо суперечливі. Трансформація (а інколи і викривлення) інформації може відбуватися вже на етапі збору відомостей про діяльність установ та органів виконання покарань, а тому доходить до громадськості крізь призму суб'єктивної внутрішньої оцінки. Отримання ж інформації ЗМІ про діяльність ДПтС України з інших джерел (від засуджених, звільнених осіб, працівників, які не вступають в офіційні інформаційні відносини) часто призводить до виникнення конфронтації на тлі її відмінності від офіційно наданої та оприлюдненої [229].

У ході реформування кримінально-виконавчої служби, гуманізації умов режиму відбування покарань важливо забезпечити належну увагу й розуміння суспільства до даних процесів. Необ'єктивне висвітлення ЗМІ різних процесів в діяльності ДПтС України може перешкодити нормальному ходу реформ, викликати збурення у персоналу та засуджених, сформувати в суспільстві зневіру в можливості ефективного реформування. У зв'язку із цим велике значення надається формуванню у громадян об'єктивного та неупередженого посилу про діяльність ДКВС України, проблеми, які вона вирішує. ЗМІ покликані виконувати це завдання у відповідності зі своїми функціями та тією важливою роллю, яку вони відіграють у сучасному українському суспільстві.

Слід зазначити, що PR-вертикаль ДПтС України напрочуд слабка. Наприклад, система інформаційно-ресурсного забезпечення ОВС складається з трьох рівнів і на кожному рівні управління інформаційними ресурсами здійснюють відповідні суб'єкти управління:

- на місцевому рівні управління інформаційними ресурсами здійснюють штаб, відділ обробки інформації, відділ статистики, архів та секретаріат;
- на обласному рівні управління здійснюють штаб та управління інформаційних технологій [99];

– на найвищому рівні основними суб'єктами управління інформаційними ресурсами ОВС України є Головний Штаб та Департамент інформаційних технологій [103], які у своїй діяльності підлегли та підзвітні Міністрові [432].

ДПтС України не має подібної системи і це є безперечним і суттєвим мінусом.

Система інформаційно-ресурсного забезпечення повинна складатися із системи спеціальних структурних підрозділів, які б в комплексі забезпечували різні напрямки інформаційної роботи.

Тому на часі створення такої системи, яка, на наш погляд, повинна складатися з Центру громадських зв'язків ДПтС України, прес-служби та редакції друкованих органів територіальних органів ДПтС України, а також (за необхідності) прес-центрів територіальних органів ДПтС України.

Інформаційно-ресурсним забезпеченням опікувалось Управління соціально-виховної, психологічної роботи та міжнародних і громадських зв'язків департаменту з гуманітарних питань та охорони здоров'я ДПтС України [94], а з 02.08.2011 року - відділ у зв'язках із засобами масової інформації, громадськістю та міжнародного співробітництва ДПтС України.

Як зазначає О.М. Бандурка, інформаційне забезпечення управління являє собою органічну єдність роботи щодо визначення змісту, обсягів, якості інформації, необхідної для здійснення управління, а також заходів щодо раціональної організації процесів збирання, систематизації, накопичення та обробки цієї інформації шляхом застосування різноманітних методів, методик і технічних засобів [149, с.160]. Таким чином, створення системи підрозділів інформаційно-ресурсного забезпечення є складовою підвищення ефективності управління системою органів та установ ДПтС України. Цей факт повинен бути врахований під час здійснення реформаторських поступів управління системою органів та установ ДПтС України.

Діяльність означених підрозділів дозволить грамотно організувати потік інформації з установ та органів ДПтС України до засобів масової інформації, які, в свою чергу, є каналом зв'язку окремих суб'єктів суспільства з державою,

владними суб'єктами. Другий потік інформації повинен надходити від самих читачів друкованих засобів масової інформації, глядачів телевізійних програм і користувачів глобальною інформаційною мережею Інтернет [229].

Позитивну громадську думку про діяльність установ та органів ДПтС України можна сформуванню винятково за умови інформування населення про реальні та правдиві факти її діяльності. Діяльність ДПтС України оцінюється суспільством за конкретними результатами на основі особистого спостереження, спілкування з персоналом зазначених органів й установ, родичами, знайомими, саме це і становить основу для формування громадської думки. Однак, відповідно до раніше проведених досліджень, найбільш значимою інформацією для формування громадської думки про діяльність органів та установ ДПтС України є теле- і радіопередачі, публікації в пресі.

Необхідно відзначити, що останніми роками різко збільшився обсяг позитивних відгуків у пресі про діяльність кримінально-виконавчої системи. Це означає, що ЗМІ сприяють зміцненню впевненості суспільства в здатності зазначеної системи досягати поставлених завдань в реалізації відповідної політики держави.

Треба погодитися з думкою Х. Шнайдер згідно з якою, громадська думка є не чим іншим, як узагальненою формою знань і відносин, що належать різним верствам населення. У суспільстві, для якого характерний плюралізм, про громадську думку варто говорити більш адекватно, з огляду на те, що наявність різних підгруп у рамках соціальної групи приводить до виникнення цілого спектра окремих суспільних думок з будь-якого питання. Важливо відрізнити громадську думку від думки ЗМІ. Природно, існують позиції, у яких громадська думка може співпадати з так званою публічною думкою, але вони далеко не ідентичні [524], [229].

Діяльність ДКВС України завжди викликає великий інтерес у журналістів. Однак не всі співробітники повинні, хочуть і вміють співпрацювати з пресою, що іноді обумовлює необ'єктивні публікації, теле- і радіорепортажі. Як наслідок, може сформуватися негативна громадська думка про діяльність служби, а

головне – утворитися перешкоди в службовій діяльності персоналу [229]. Зміцнення й розширення зв'язків із громадськістю в сучасних умовах є важливим чинником формування позитивної громадської думки про ДКВС України.

Таким чином, можна стверджувати, що ЗМІ є суттєвим чинником формування громадської думки про діяльність ДКВС України. З метою формування позитивного іміджу діяльності ДКВС України необхідно організувати в системі органів та установ ДПтС України або в системі Центрального апарату спеціальний сектор з вивчення громадської думки про діяльність засобів масової інформації й участь в інформаційних процесах самих установ та органів ДПтС України.

Удосконалення інформаційного забезпечення діяльності установ та органів ДПтС України, а також їхня взаємодія зі ЗМІ вимагає перегляду та формування нормативної бази такої діяльності.

Насамперед, необхідно розробити та ухвалити Положення про Центр громадських зв'язків ДПтС. Цей документ повинен бути затверджений наказом Голови ДПтС. Нами підготовлений проект подібного Положення і його примірник надісланий до ДДУПВП і був реалізований (додаток Д).

Для організації розвитку міжнародних зв'язків при Центрі громадських зв'язків ДПтС України необхідно створити відділ міжнародного співробітництва. Крім того, на наш погляд, позитивним було би впровадження у діяльність територіальних управлінь ДПтС України Положення про прес-центри (прес-служби, прес-групи) територіальних органів ДПтС.

Крім того, актуальним є створення відділу (і відповідного Положення про нього) організації взаємодії із засобами масової інформації Центру громадських зв'язків ДПтС України.

Серед іншого значним кроком щодо удосконалення взаємодії органів та установ ДПтС України є розробка та впровадження Концепції удосконалення взаємодії органів та установ ДПтС України зі ЗМІ.

***

Висновки до розділу

1. Взаємодії органів та установ ДПтС України з недержавними інституціями характерні наступні основні ознаки: правова або організаційна форма відносин (залежно від тих засобів, за допомогою яких забезпечується регулювання взаємодії); складається в рамках організаційної структури та взаємозв'язків правової держави і розвиненого громадянського суспільства; відбувається поєднання державно-владної діяльності та повноважень і громадського впливу; спрямована на розв'язання соціально значимого завдання.

2. Основними організаційними формами, в яких здійснюється взаємодія неурядових організацій з установами та органами ДПтС України, є: відвідування установ виконання покарань і огляд житлових, виробничих, комунально-побутових інших приміщень і об'єктів; бесіди із засудженими, персоналом; ознайомлення з документами, що стосуються питань дотримання прав і законних інтересів засуджених; прийом пропозицій, звернень, заяв і скарг засуджених, підозрюваних і обвинувачених, персоналу; доведення до відома вищестоящих органів управління, органів державної влади і місцевого самоврядування інформації про недоліки в роботі органів і установ виконання покарань і про необхідність їх усунення; надання засудженим допомоги в розшуку родичів, а також інша діяльність з відновлення соціально корисних зв'язків; сприяння у відвідуваннях засуджених священнослужителями різних конфесій, а також представниками релігійних об'єднань; надання благодійної допомоги органам та установам виконання покарань; надання адресної фінансової підтримки конкретних програм, спрямованих на реалізацію основних напрямів діяльності громадських об'єднань в рамках договорів про співпрацю і конкретних проектів; сприяння в інформуванні органів влади і громадськості про найбільш гострі проблеми кримінально-виконавчої системи і всієї діяльності у сфері виконання покарань.

3. Взаємодія щодо реалізації кримінально-виконавчої політики, як видається, повинна здійснюватися за наступними напрямками: участь в

правотворчій діяльності з питань, пов'язаних зі сферою виконання кримінальних покарань; організація і здійснення громадського контролю за діяльністю органів та установ ДПтС України; надання ДПтС України широкомасштабної допомоги у досягненні завдань, які стоять перед її органами та установами; надання допомоги звільненим за різними підставами особам; надання матеріальної допомоги підрозділам ДПтС України та робота з їхнім персоналом.

4. Сутністю ролі ЗМІ щодо удосконалення діяльності органів та установ ДПтС України є їх безпосередня участь у правовому житті, участь в інформаційно-правовій діяльності та організації інформаційного простору, їх залучення в процеси вдосконалення та реформування кримінально-виконавчої політики та засад діяльності органів та установ ДПтС України у напрямку демократизації та відкритості. Феномен значення діяльності ЗМІ полягає у можливості впливу на формування позитивної об'єктивної громадської думки, на підвищення престижу професії працівника ДКВС України.

5. Інформаційна діяльність ДПтС України як суб'єкта такої діяльності є спеціалізованою. Одним з напрямків спеціалізованої інформаційної діяльності є взаємодія органів та установ зі ЗМІ. Таким чином, ДПтС України стає одночасно суб'єктом та об'єктом власної інформаційної діяльності, тому що вироблена й оброблена персоналом, а потім журналістами інформація, переходить у категорію розповсюджуваних ЗМІ матеріалів і відомостей про систему виконання кримінальних покарань, доступних масовому читачеві, глядачеві, користувачеві Інтернет.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових робіт предметом дослідження яких були окремі питання організації взаємодії різних правоохоронних органів, засвідчує, що частково, вони знайшли своє відображення в працях фахівців кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого права, оперативно-розшукової діяльності, управлінців. Натомість, комплексного дослідження, такого, яке б узагальнило позиції теорії та практики взаємодії різних суб'єктів правоохоронної діяльності, дотепер не проводилось. Питання управління та взаємодії установ та органів виконання покарань взагалі позбавлені в сучасній Україні належної наукової уваги. Ефективне управління та взаємодія органів та установ ДПтС України з публічними інституціями є фактичною вимогою можливості повноцінної реалізації державної політики в сфері виконання покарань, а відсутність комплексного підходу до розробки методологічних засад взаємодії цих суб'єктів призвело до існування значних неузгодженостей в практичній діяльності, а також проблем правового та управлінського характеру.

У результаті дисертаційного дослідження, вперше в українській правовій науці на основі теоретичних постулатів і практики діяльності здійснено комплексне дослідження адміністративно-правових засад взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями.

У роботі розроблені конкретні наукові висновки, пропозиції та практичні рекомендації щодо удосконалення діяльності з організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, які дозволять підвищити ефективність спільної діяльності.

Отримані результати свідчать про вирішення значної наукової проблеми, яка полягала у відсутності концептуального підходу до адміністративно-правового забезпечення теорії та механізму практичної реалізації взаємодії органів та установ ДПтС України з публічними інституціями, спрямованої на досягнення завдань єдиної державної політики у сфері виконання покарань.

I. До загальних теоретичних висновків можна віднести такі:

1. Теорією взаємодії в управлінні правоохоронними органами необхідно розуміти галузевий інститут теорії управління, який визначає закономірності ефективної організації спільної діяльності різних правоохоронних органів, інших державних інституцій, які не відносяться до правоохоронних, недержавних організацій щодо досягнення цілей правоохорони, котрі реалізуються на нормативно визначеній основі за допомогою відповідних управлінських відносин.

2. Взаємодія – це організована у відповідності з вимогами чинного законодавства узгоджена за цілями, місцем та часом спільна діяльність органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, яка спрямована на досягнення цілей та завдань взаємодіючих суб'єктів, при цьому об'єднуючою пріоритетною метою є здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Особливості організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями:

- специфічна сутність процесу виконання та відбування кримінального покарання, а відповідно особливості, пов'язані зі спеціальним статусом засуджених, суспільною небезпекою цієї категорії осіб і складністю роботи з ними; специфікою діяльності установ та органів виконання покарань, яка вирізняється особливим місцем кримінально-виконавчої служби України в інституціональному механізмі держави;

- можливість досягнення обопільних завдань на тлі особливої пріоритетної мети взаємодії - здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;

- обов'язковість нормативного забезпечення організації взаємодії при фактичній відсутності такого регулювання спільної діяльності, що значною мірою ускладнює процес;

- назавжди систематичність та стійкість зв'язків при взаємодії (можливість проведення спільних одноразових заходів);

– здійснюється більшою мірою в рамках адміністративно-правових інститутів при поєднанні управлінських засад та пенітенціарної діяльності.

3. Дослідивши окремі позиції вчених щодо предмета кримінально-виконавчого права, необхідно висловити заперечення про віднесення до предмета цієї галузі регулювання діяльності органів та установ виконання покарань, адже внутрішньоорганізаційна діяльність та й визначення місця даних органів та установ у системі органів виконавчої влади відноситься до предмета адміністративного права.

На часі розмежування пенітенціарної та управлінської складової діяльності установ та органів виконання покарань. Причому саме предмет кримінально-виконавчого права (без організаційної складової) має бути основою пенітенціарної науки. А управлінська складова – повністю повинна бути віднесена до предмета адміністративного права. Пенітенціарна наука повинна охоплювати комплекс знань правового, психологічного, педагогічного характеру, що дозволить забезпечити процес виконання та відбування покарання в установах та органах ДПтС України.

4. Процес організації виконання покарання, за своєю суттю є специфічною управлінською діяльністю. Специфіка означеної діяльності визначається за об'єктами управління. Об'єктом управління в органах та установах ДПтС України виступають: по-перше, персонал органів та установ ДПтС України, а також засуджені до кримінальних покарань, які відбувають покарання в означених установах та органах; по-друге, службова діяльність, яка здійснюється в установах та органах ДПтС України. Суб'єктами управління в органах та установах ДПтС України визнаються керівники та управляючі апарати, які функціонують на відповідних рівнях і складають у своїй сукупності управляючу підсистему всієї системи даних органів та установ у цілому і кожного окремо.

5. Адміністративна діяльність в органах та установах ДПтС України визначається як урегульована правовими нормами владна, виконавчо-розпорядницька діяльність, яка спрямована на: забезпечення виконання

поставлених перед органами та установами ДПтС України завдань та реалізацію визначених функцій щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; на упорядкування внутрішньосистемних відносин, які виникають у процесі організації самої системи установ та органів ДПтС України, забезпечення необхідних умов для її функціонування.

II. До основних висновків, які мають теоретичне значення для регулювання окремих аспектів організації взаємодії з різними інституціями, відносимо наступні:

1. Під внутрішньосистемною взаємодією слід розуміти організовану у відповідності з вимогами чинного законодавства, узгоджену за цілями, місцем та часом спільну діяльність підрозділів органів та установ ДПтС України, яка спрямована на досягнення цілей та завдань, передбачених державною політикою у сфері виконання кримінальних покарань.

Особливостями цієї взаємодії є те, що суб'єкти взаємодії є структурними елементами однієї системи (ДКВС України); спільна діяльність має одну пріоритетну, стратегічну мету (реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань), проте конкретні тактичні завдання можуть бути різними; відносини взаємодії часто переплітаються з координацією і контрольною діяльністю.

2. Під взаємодією структурних підрозділів установи ДПтС України необхідно розуміти нормативно встановлену, структурно і функціонально закріплену систему спільних або узгоджених за завданнями, напрямками і часом дій, здійснюваних для вирішення оперативних і службових завдань та виконання покладених на ці підрозділи функцій з метою ефективного виконання покарання у виді позбавлення волі.

З метою удосконалення організації взаємодії структурних підрозділів необхідно здійснити наступний комплекс заходів: розробити єдиний нормативно-правовий акт (наприклад, інструкцію) щодо організації взаємодії структурних підрозділів установи виконання покарань; передбачити у посадових

інструкціях для працівників УВП відповідні положення щодо організації взаємодії, їхню конкретну компетенцію; внести зміни до низки відомчих нормативних актів з метою врегулювання питань взаємодії; створити в установах виконання покарань єдину інформаційну базу з метою забезпечення безперервної інформаційної взаємодії всіх структурних підрозділів; внести зміни в процес планування, зорієнтувавши його на узгодження дій всіх служб; розвивати практику функціонування оперативних груп з метою удосконалення спільних дій співробітників всіх підрозділів; ввести питання внутрішньоструктурної організації в тематичні плани навчальних закладів, які здійснюють підготовку персоналу ДКВС України, а також до програми службової підготовки практичного персоналу.

3. Взаємодію органів та установ ДПтС України з неурядовими організаціями можна визначити як постійні, об'єктивно обумовлені природою правової держави взаємовідносини органів та установ ДПтС України з інститутами громадянського суспільства в особі неурядових організацій, які відбуваються за спільним задумом (планом), узгоджені за завданнями, напрямками, часом і способами дій для досягнення важливої соціально значимої мети - підвищення ефективності виконання кримінальних покарань на гуманістичних, демократичних засадах і корекції злочинних проявів у суспільстві.

4. Найчастіше налагоджується взаємодія органів та установ ДПтС України з ОВС. Це обумовлено низкою причин: наявністю у окремих підрозділів ОВС деяких повноважень, пов'язаних з безпосередньою діяльністю у сфері виконання покарань (наприклад, конвоювання засуджених); нормативно встановленими обов'язками ОВС з виконання деяких видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; організацією ОВС адміністративного нагляду щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, а також контроль за поведінкою осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарань; необхідність ведення профілактичних та спеціальних обліків; потреба у проведенні інформаційного обміну у сфері боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями; залучення працівників ОВС до проведення профілактичних заходів (роз'яснення

законодавства, проведення бесід, лекцій, семінарів з проблематики попередження наркоманії тощо); проведенням спільних заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій та припинення злочинів, які вчиняються засудженими, спрямованих на порушення нормального порядку функціонування органів та установ ДПтС України (втеч, дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань тощо).

Можна виділити наступні форми взаємодії органів та установ ДПтС України з ОВС: спільна діяльність (проведення заходів) правоохоронної та профілактичної спрямованості, а також в разі виникнення надзвичайних ситуацій; обмін інформацією з питань попередження та припинення різних правопорушень, а також іншої інформації, необхідної для ефективного функціонування суб'єктів взаємодії; технічна співпраця.

5. Взаємодія органів та установ ДПтС України та ЗМІ - це спільна, погоджена за цілями (завданнями), місцем і часом діяльність персоналу органів та установ ДПтС України та ЗМІ щодо можливості комплексного використання ними всіх наданих засобів в інтересах всіх учасників взаємодії.

Головним призначенням функціонування відомчих ЗМІ повинно стати: формування позитивної громадської думки про діяльність органів та установ ДПтС України, діяльність, спрямована на забезпечення відкритості ДПтС України; своєчасне та об'єктивне інформування української та закордонної громадськості, а також самого персоналу про роботу органів та установ ДПтС України, їх службову діяльність та важливі події у повсякденному житті – тобто розвиток інформаційного простору за участю ДПтС України; надання методичної та інформаційної допомоги засобам масової інформації територіальних органів ДПтС України (у разі наявності останніх); підготовка за участю працівників центрального апарату та його територіальних управлінь виходу у світ друкованих видань і публікацій з проблематики функціонування кримінально-виконавчої служби; моніторинг опублікованих у пресі відомостей і матеріалів з проблематики функціонування кримінально-виконавчої служби, публікації в разі необхідності спростувань на недостовірну або неправдиву

інформацію; участь ЗМІ в організації і підтримці інформаційних проєктів, у яких поєднуються інтереси ДПтС України та широкої аудиторії; участь у підготовці та виданні різноманітної інформаційно-презентаційної продукції (починаючи від прес-релізів і до виготовлення спеціальних брошур, що сприяють підвищенню позитивного іміджу кримінально-виконавчої системи України); участь в удосконаленні виховної роботи із засудженими; участь друкованих та електронних громадських та відомчих ЗМІ в удосконаленні правового регулювання виконання покарань; формування інформаційної культури особистості працівника ДКВС України.

III. Практика організації взаємодії органів та установ ДПтС України з державними та неурядовими інституціями, а також її нормативно-правове забезпечення потребує удосконалення. З цієї метою потрібно здійснити комплекс організаційних та правових заходів, спрямованих на зміну існуючого стану.

1. Для оптимізації системи нормативного правового забезпечення правоохоронної діяльності (у тому числі щодо організації інформаційної і практичної взаємодії) необхідно: привести чинну міжвідомчу нормативну правову базу відповідно до цілей і завдань правоохоронних органів, при цьому особливу увагу необхідно звернути на питання обміну оперативною, статистичною і аналітичною інформацією, проведення спільних заходів та ін.; розробити довгострокові програми розвитку взаємодії з органами влади і громадськими організаціями, а також забезпечити їхнє виконання; внести пропозиції до Кабінету Міністрів України щодо вироблення єдиних критеріїв оцінки і системи обліку результатів діяльності правоохоронних органів, раціональному визначенню їхньої компетенції і повноважень; організувати створення міжвідомчого інформаційного банку.

2. Для удосконалення правового регулювання взаємодії правоохоронних органів необхідно розробити новий нормативний правовий акт про організацію взаємодії та координацію діяльності правоохоронних органів, який би відповідав

сучасним викликам і надавав би можливості використовувати сучасні форми, види та напрямки взаємодії. Причому нормативне закріплення необхідно здійснити на найвищому рівні у формі закону «Про взаємодію та координацію діяльності правоохоронних органів».

3. З метою підвищення ефективності взаємодії всередині самої системи органів та установ ДПтС України повинні бути уніфіковані та нормативно закріплені форми та напрямки взаємодії між територіальними органами управління та конкретними органами та установами ДПтС України. Для цього необхідно розробити „Порядок взаємодії територіальних органів управління ДПтС України з установами виконання покарань, слідчими ізоляторами та підрозділами кримінально-виконавчої інспекції” і нормативно закріпити його у вигляді інструкції. Упровадження такої інструкції дозволить чітко встановити засади взаємодії на всіх рівнях, визначити конкретні строки проведення спільних заходів, відповідальний персонал, функціональне навантаження. Як результат, можна очікувати структурування відносин на усіх рівнях, формування чіткого механізму спільної діяльності.

4. PR-вертикаль ДПтС України не має ефективно сформованої системи і це є безперечним і суттєвим мінусом. Система інформаційно-ресурсного забезпечення повинна складатися із системи спеціальних структурних підрозділів, які б в комплексі забезпечували різні напрямки інформаційної роботи. Тому на часі створення такої системи, яка, на наш погляд, повинна складатися з Центру громадських зв'язків ДПтС України, прес-служби та редакції друкованих органів територіальних органів ДПтС України, а також (за необхідності) прес-центрів територіальних органів ДПтС України.

Нормативне забезпечення процесу створення такої системи ми вбачаємо в прийнятті Положень про Центр громадських зв'язків ДПтС, а також Про прес-центри (прес-служби, прес-групи) територіальних органів ДПтС. Ключовим кроком щодо удосконалення взаємодії органів та установ ДПтС України зі ЗМІ є розробка та впровадження в практичну діяльність Концепції удосконалення взаємодії органів та установ ДПтС України зі ЗМІ.

5. Функції внутрішніх військ МВС України нині тісно переплітаються з діяльністю із забезпечення режимних вимог установ виконання покарань. Такий стан на тлі вимоги систематизації всіх повноважень в сфері діяльності ДКВС України інколи викликає проблеми організації взаємодії в цій сфері. Удосконалення організації цього процесу ми вбачаємо в декількох альтернативних кроках:

– Створення спеціального підрозділу з конвоювання засуджених та ув'язнених осіб в системі ДКВС України. Для цього необхідно внести зміни до Закону України „Про ДКВС України” в частині визначення системи органів та установ, а також її завдань та функцій і виключити із Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” відповідні компетенційні положення. Наступним кроком є розроблення відповідного Положення про ці підрозділи і порядок їхньої взаємодії з іншими правоохоронними органами.

– Створення спеціального підрозділу з конвоювання засуджених та ув'язнених осіб в системі ДПтС України, головним завданням якого буде організація конвоювання спецконтингенту у взаємодії з підрозділами внутрішніх військ МВС України. Для цього потрібні зміни та доповнення зазначених вище законів.

– Удосконалення взаємодії внутрішніх військ МВС України та підрозділів установ та слідчих ізоляторів ДПтС України з метою покращення і налагодження більш чіткої спільної діяльності згаданих підрозділів.

Останній варіант в умовах перманентної економічної кризи і неможливості виділити значні кошти для формування нових підрозділів є найбільш виправданим.

Тому необхідно:

– Статтю 1 Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” змінити і викласти наступним чином: „внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України входять до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначені для охорони та оборони важливих

державних об'єктів, перелік яких установлюється Кабінетом Міністрів України, а також для участі в охороні громадського порядку, боротьбі зі злочинністю, а також забезпечення конвоювання засуджених та осіб, взятих під варту”.

– Статтю 9 Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” доповнити частиною наступного змісту:

„Внутрішні війська, виконуючи завдання, пов'язані з конвоюванням засуджених та осіб, взятих під варту, ліквідації фактів групової непокори і масових безпорядків в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, ведення розшуку осіб, які здійснили втечу з-під охорони або нагляду взаємодіють з установами та органами ДПтС України”.

– Розробити нову Інструкцію „Про порядок взаємодії внутрішніх військ МВС України з підрозділами установ та органів ДПтС України при конвоюванні засуджених та осіб взятих під варту, ліквідації фактів групової непокори і масових безпорядків в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, ведення розшуку осіб, які втекли з-під охорони або нагляду”.

6. Взаємодія органів та установ ДПтС України з судом, як правило, відбувається у формі інформаційної співпраці та проведення спільних нарад. Таким чином, усі питання, які вирішуються у взаємодії з судом щодо засуджених можна поділити на наступні категорії: дисциплінарні; зі звільнення; уточнюючі. Суди при розгляді подань кримінально-виконавчих інспекцій для вирішення питання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням у разі ухилення засудженого на практиці йдуть шляхом застосування положень Кримінально-процесуального кодексу України і звичайно відмовляють у задоволенні таких подань, що призводить до можливості засудженим ухилятися від відбування реальних покарань і безкарності за порушення вимог КВК України щодо відбування покарання з випробуванням. Отже, існує реальна потреба у вирішенні даної правової проблеми шляхом внесення змін до чинного законодавства.

По-перше, необхідно доповнити ч.2. статті 166 КВК України такими словами: „Явка засудженого до суду на розгляд справи за поданням кримінально-виконавчої інспекції не є обов'язковою”;

По-друге, доповнити частину 2 статті 262 КПК України пунктом 3 наступного змісту:

„Розгляд справи за відсутності підсудного допускається лише у виняткових випадках: ... „3) за поданням кримінально-виконавчої інспекції у справах про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання”.

7. Взаємодія органів та установ ДПтС України з підрозділами Служби безпеки України переважно відбувається в наступних напрямках: інформаційний обмін; навчання персоналу; проведення спільних антикорупційних заходів; антитерористична діяльність. Для удосконалення останнього напрямку спільної діяльності ми пропонуємо ч. 6 статті 5 Закону України „Про боротьбу з тероризмом” в частині діяльності ДПтС доповнити наступним реченням: „Керівництво органів та установ ДПтС України надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує допуск задіяних фахівців Служби безпеки України на об'єкти ДПтС України і забезпечує їхнє ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій. Спеціальний підрозділ ДПтС бере участь в операціях з припинення терористичних актів на об'єктах ДКВС України”.

8. У контексті налагодження постійної взаємодії органів та установ ДПтС України з органами праці та соціального захисту населення необхідно в структурі Міністерства соціальної політики України створити структурний підрозділ з питань соціальної адаптації звільнених осіб з місць позбавлення волі. Утворення такого підрозділу у взаємодії з ДПтС України дозволить проводити послідовну спеціалізовану роботу із трудового та соціального влаштування звільнених осіб; формувати нові форми та напрямки такої роботи; удосконалювати правову базу діяльності, спрямованої на соціальну адаптацію звільнених осіб. Також необхідно продовжувати формувати систему установ

соціальної адаптації; удосконалювати засади контролю над діяльністю щодо соціальної адаптації; розвивати механізми співпраці між підрозділами через проведення спільних нарад та інформаційного обміну.

Для удосконалення системи соціальної адаптації засуджених ми, зокрема, пропонуємо, по-перше, передбачити в Законі України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» норму, якою встановити обов'язок засуджених перед звільненням повідомляти відповідний персонал установ виконання покарань про місце, куди дана особа буде направлятися і обов'язок прямувати до вказаного місця для реєстрації і постановки на облік в ОВС та органів праці та соціального захисту населення і протягом одного року дотримуватися реєстраційно-облікових правил; по-друге, розробити відповідну процедуру і внести зміни до Порядку взаємодії органів і установ виконання покарань, територіальних органів внутрішніх справ, органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості щодо надання особам, які можуть бути звільнені від відбування покарання та відбули покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, соціальній адаптації; по-третє, у випадку невиконання вищезазначених правил на ОВС покласти обов'язок щодо розшуку даної особи з подальшим застосуванням до неї правил адміністративного нагляду.

Відповідно передбачити в Законі України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» та Інструкції «Про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» положення про встановлення адміністративного нагляду за особами, які звільнилися і порушили правила обліку в ОВС та органах праці та соціального захисту населення.

9. Для удосконалення діяльності щодо залучення неурядових інституцій до функціонування установ та органів ДПтС України, а також захисту прав та законних інтересів засуджених у кожній області необхідно запровадити практику функціонування інституту уповноважених у справах засуджених, які не будуть

знаходиться у будь-яких субординаційних відносинах з керівництвом ДКВС України. Для ефективного функціонування цього інституту необхідно створити відповідну правову основу, зокрема, поряд зі змінами на законодавчому рівні (необхідно внести доповнення до Кримінально-виконавчого, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів) необхідно сформувавши відповідну правову базу на регіональному рівні. Таким чином, запровадження нової форми участі громадських інституцій – уповноважених з прав засуджених при обласних радах дозволить повною мірою забезпечувати реалізацію прав засуджених та координувати діяльність із залучення неурядових організацій до співпраці з установами та органами ДПтС України.

10. Для комплексного удосконалення організаційного та правового забезпечення засад управління та взаємодії установ та органів ДПтС України з публічними інституціями, необхідно розробити Стратегію та Концепцію діяльності ДКВС України, в яких визначити пріоритети відкритості служби для публічного моніторингу, забезпечення прав, свобод та законних інтересів засуджених, переходу від кримінально-виконавчого стилю до пенітенціарного управління на всіх рівнях. Передбачити в Плані реалізації зазначених Стратегії та Концепції комплекс заходів, спрямованих на більш широке залучення до співпраці публічних інституцій з метою підвищення ефективності функціонування ДПтС України.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура навчального курсу (за вимогами ЕСТS)

Цикл спеціальних дисциплін		Кількість кредитів ЕСТS : 2 Змістовних модулів: 4, тем -6 Загальна кількість годин: 72		Напрям, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень 6.030401 «Право», бакалавр							
Форма навчання	Курс	Семестр	Розподіл годин							Вид контролю	
			Всього	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Поточний	Підсумковий		
Денна	4	7	72	12	18	6	36	ТК	3		

ОБОВ'ЯЗКОВІ ЗМІСТОВНІ МОДУЛІ

№ змістовного модуля	Назва обов'язкових змістовних модулів
1.	Поняття та правова регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями.
2.	Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами.
3.	Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами, які не відносяться до правоохоронних.
4.	Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями.

2	Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами.	12	2	4	6	6	2	4	8	18	Гречанюк С.К.	„Адміністративне право України”, „Судові та правоохоронні органи України”, „Кримінально-виконавче право”	2+2
3	Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з органами внутрішніх справ.	16	2	4	2	8	2	4	2	18	Гречанюк С.К.	„Адміністративне право України”, „Судові та правоохоронні органи України”, „Кримінально-виконавче право”, „Кримінальний процес”.	2+2
Всього за 1 – ий кредит													
Тестовий контроль з 1 – го кредиту													
Кредит 2													
4	Модуль 1. Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами, які не відносяться до правоохоронних.	12	2	2	2	6	2	2	2	6	Гречанюк С.К.	„Адміністративне право України”, „Судові та	

668

	питання про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання.																		правоохоронні органи України", "Кримінально-виконавче право"		
5	Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації. Модуль 2. Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями.	16	2	4	2	8												Гречанюк С.К.	мультимедійний проєктор, слайди, навчальний фільм	2+2	
6	Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями.	8	2	2	4													Гречанюк С.К.			
	Всього за 2 – ий кредит	36	6	8	4	18															
Тестовий контроль з 2 – го кредиту																					
	Всього за курс	72	12	18	6	36															
Вид підсумкового контролю - залік (7 семестр)																					

Тема за навчальною програмою дисципліни	Тема та план лекції	Кількість годин	Тема та план семінарського заняття	Кількість годин	Тема та план практичного заняття	Кількість годин
1	2	3	4	5	6	7
Семестр 7						
Модуль 1. Поняття та правова регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями						
1	2	3	4	5	6	7
Поняття та правова регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями	<p>Поняття та правова регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 2. Значення взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 3. Об'єкт, предмет та методи вивчення курсу. 4. Етапи взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 5. Принципи взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з державними та неурядовими інституціями. 	3	<p><i>Тема №1</i></p> <p>Поняття та правова регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нормативно-правове забезпечення організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 2. Міжнародно-правові засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 	5	6	7

Модуль 2. Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами						
1	2	3	4	5	6	7
Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами	<p><i>Тема №2</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття правоохоронних органів. 2. Поняття правоохоронної діяльності. 3. Загальні засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами. 	2	<p><i>Тема №2.1.</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття правоохоронних органів. 2. Поняття правоохоронної діяльності. 3. Загальні засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами. 	2		
Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами			<p><i>Тема №2.2.</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття правоохоронних органів. 2. Поняття правоохоронної діяльності. 3. Загальні засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами. 	2		

Модуль 2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби з державними інституціями.						
1	2	3	4	5	6	7
Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з органами внутрішніх справ	<p><i>Тема №3</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з органами внутрішніх справ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Форми взаємодії органів внутрішніх справ і органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України. 2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами при вирішенні питань про встановлення та здійснення адміністративного нагляду за засудженими, які звільняються з позбавлення волі. 3. Взаємодія установ Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ з метою надання їм допомоги в відбудованні покарання, допомоги в побутовому влаштуванні. 	2	<p><i>Тема №3.1</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з органами внутрішніх справ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Форми взаємодії органів внутрішніх справ і органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України. 2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами при вирішенні питань про встановлення та здійснення адміністративного нагляду за засудженими, які звільняються з місць позбавлення волі. 3. Взаємодія установ Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ з метою надання їм допомоги в відбудованні покарання, допомоги в побутовому влаштуванні. 	5	<p><i>Тема №3</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з органами внутрішніх справ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами при вирішенні питань про встановлення та здійснення адміністративного нагляду за засудженими, які звільняються з місць позбавлення волі. 2. Взаємодія установ Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ з метою надання їм допомоги в відбудованні покарання, допомоги в побутовому влаштуванні. 	7

1	2 <i>Тема №5</i> Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації	3	4 <i>Тема №5.1</i> Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації	5	6 <i>Тема №5</i> Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації	7
Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації	1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами з метою надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації. 2. Основні напрями та форми взаємодії органів виконання покарань з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю.	2	1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами з метою надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації. 2. Основні напрями та форми взаємодії органів виконання покарань з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю.	2	1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами з метою надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації. 2. Основні напрями та форми взаємодії органів виконання покарань з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю.	2

400	1	2	3	4	5	6	7
<p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації</p>			<p><i>Тема №5.2</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв’язку із медико-санітарним забезпеченням та загальноосвітнім і професійно-технічним навчанням засуджених</p> <p>1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв’язку із медико-санітарним забезпеченням засуджених.</p> <p>2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв’язку із загальноосвітнім і професійно-технічним навчанням засуджених.</p> <p>3. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв’язку з пенсійним забезпеченням та соціальним захистом засуджених.</p>	2			

Модуль 4. Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями						
1	2	3	4	5	6	7
Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями	<p><i>Тема №6</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні засади взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями. 2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з громадськими організаціями, релігійними організаціями, засобами масової інформації. 3. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із спостережними комісіями. 4. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із піклувальними радами. 	2	<p><i>Тема №6</i></p> <p>Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні засади взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями. 2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з громадськими організаціями, релігійними організаціями, засобами масової інформації. 3. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із спостережними комісіями. 4. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із піклувальними радами. 5. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з міжнародними організаціями. 	2		

Завдання для самостійної роботи

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	ІНДЗ	Кількість годин	№ літературного джерела
1	Поняття та права регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нормативно-правове забезпечення організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 2. Міжнародно-правові засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нормативно-правове забезпечення організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 2. Міжнародно-правові засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. 	4	1-114
2	Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття правоохоронних органів. 2. Поняття правоохоронної діяльності. 3. Загальні засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття правоохоронних органів та правоохоронної діяльності. 	6	1-114

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	ІНДЗ	Кількість годин	№ літературного джерела
3	Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ.	<p>1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ у зв'язку із формуванням, веденням та використанням оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах і установах Державної кримінально-виконавчої служби України.</p> <p>2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з паспортною службою органів внутрішніх справ з метою отримання засудженими паспорта.</p>	<p>ІНДЗ</p> <p>1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами при вирішенні питання про встановлення та здійснення адміністративного нагляду за засудженими, які звільняються з місць позбавлення волі.</p> <p>2. Взаємодія органів Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ з метою надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в побутовому влаштуванні.</p> <p>3. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ у зв'язку із формуванням, веденням та використанням оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах і установах Державної кримінально-виконавчої служби України.</p> <p>4. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з паспортною службою органів внутрішніх справ з метою отримання засудженими паспорта.</p>	8	1-114

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	ІНДЗ	Кількість годин	№ літературного джерела
5	Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації.	<p>1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із медико-санітарним забезпеченням засуджених.</p> <p>2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із загальноосвітнім і професійно-технічним навчанням засуджених.</p> <p>3. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами та зв'язку з пенсійним забезпеченням та соціальним захистом засуджених.</p>	<p>ІНДЗ</p> <p>1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами з метою надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації.</p> <p>2. Основні напрями та форми взаємодії установ виконання покарань з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю.</p> <p>3. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із медико-санітарним забезпеченням засуджених.</p> <p>4. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із загальноосвітнім і професійно-технічним навчанням засуджених.</p> <p>5. Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв'язку з пенсійним забезпеченням та соціальним захистом засуджених.</p>	8	1-114

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	ІНДЗ	Кількість годин	№ літературного джерела
6	Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями.	1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з міжнародними організаціями.	<p>1. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з громадськими правозахисними організаціями, релігійними організаціями, засобами масової інформації.</p> <p>2. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із спостережними комісіями.</p> <p>3. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із піклувальними радами.</p> <p>4. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з міжнародними організаціями.</p>	4	1-114

1. Мета та завдання курсу

“Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями” є вибірковою навчальною дисципліною з циклу дисциплін вільного вибору курсантом.

Мета курсу: вивчення та засвоєння вітчизняного законодавства, а також норм міжнародних документів у пенітенціарній сфері та у сфері захисту прав людини, їх застосування у практичній діяльності органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України, вивчення та засвоєння засад й особливостей організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами та неурядовими інституціями.

Завдання курсу полягає у вивченні та засвоєнні:

- теоретичних засад організації взаємодії кримінально-виконавчих установ з державними та неурядовими інституціями;
- поняття "взаємодія кримінально-виконавчих установ з державними органами та недержавними організаціями”;
- організаційно-правових засад взаємодії персоналу органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами;
- організаційно-правових засад взаємодії персоналу органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними інституціями в процесі підготовки засуджених до звільнення;
- теоретичних та практичних засад організації, управління та правового регулювання взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями.

Після вивчення курсу курсант повинен:

знати:

- предмет, методологію та завдання навчального курсу;
- етапи та взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями;
- принципи взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з державними та неурядовими інституціями;
- нормативно-правове забезпечення організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями;
- міжнародно-правові засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями;
- загальні засади організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з правоохоронними органами;
- форми взаємодії органів внутрішніх справ і органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України;
- організаційні засади взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними інституціями в процесі підготовки засуджених до звільнення;
- форми взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними інституціями;
- теоретичні засади взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями;

уміти:

- взаємодіяти з правоохоронними органами при вирішенні питання про встановлення та

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питання про помилування засудженого.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питання про застосування до засудженого Закону України «Про амністію».

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питання про інші підстави звільнення засудженого від подальшого відбування покарання.

Тема № 5: “Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації”.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами з метою надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації.

Основні напрями та форми взаємодії установ виконання покарань з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю.

Тема № 6: “Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями”.

Теоретичні засади взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з громадськими правозахисними організаціями, релігійними організаціями, засобами масової інформації.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із спостережними комісіями.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із піклувальними радами.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з міжнародними організаціями.

побутовому влаштуванні.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з органами внутрішніх справ у зв'язку із формуванням, веденням та використанням оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах і установах Державної кримінально-виконавчої служби України.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з паспортною службою органів внутрішніх справ з метою отримання засудженими паспорта.

Тема № 4: “ Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питання про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання”.

Організаційні засади взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними інституціями в процесі підготовки засуджених до звільнення.

Форми взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними інституціями.

служби України з державними інституціями в процесі підготовки засуджених до звільнення.

Форми взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними інституціями.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питання про помилування засудженого.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питання про застосування до засудженого Закону України «Про амністію».

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питання про інші підстави звільнення засудженого від подальшого відбування покарання.

Тема № 5: “Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації”.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами з метою надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації.

Основні напрями та форми взаємодії установ виконання покарань з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю.

Тема № 6: “Взаємодія органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з неурядовими інституціями”.

Теоретичні засади взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з громадськими правозахисними організаціями, релігійними організаціями, засобами масової інформації.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із спостережними комісіями.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби із піклувальними радами.

Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з міжнародними організаціями.

Державний департамент України з питань виконання покарань
Чернігівський юридичний коледж

Цикл спеціальних дисциплін
Курс: Взаємодія органів та установ виконання
покарань з державними інституціями

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника коледжу з
навчальної роботи –
начальник навчального відділу,
кафедра юридичних наук,
покарань з державних інституцій
О. І. Олійник

Тематичний план

з дисципліни "Взаємодія органів та установ виконання покарань з державними та неурядовими інституціями"
на 2009/2010 навчальний рік (7 семестр)

Для проведення занять з курсантами 4-го курсу денної форми навчання, 2006 року набору
підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр з базовою вищою освітою з напрямку підготовки 6.030401 «Право»
складений згідно з робочою програмою, затвердженою «___» ___ 200___, протокол № ___,
розглянутий і схвалений на засіданні циклу від «___» ___ 200___, протокол № ___.

ЧЕРНІГІВ - 2009

№ п/п	Найменування розділів та тем	Кількість годин по видам занять										Методичне забезпечення заняття та необхідні технічні засоби	Взаємозв'язок з іншими дисциплінами та темами	Примітка
		Всього го	Лекції	С.з.	П.з.	Сам. роб.	Індив. роб.	Кред. ECTS	Інші	Посада, прізвище та ініціали викладача, який проводить заняття				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
	Кредит 1													
	Модуль 1. Поняття та правова регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями.													
1	Поняття та правова регламентація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями.	8	2	2		4				Гречанюк С.К.		„Адміністративне право України”, „Судові та правоохоронні органи України”, „Кримінально –виконавче право”		
	Модуль 2. Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально – виконавчої служби України з правоохоронними органами.													

2	Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України правоохоронними органами.	3	12	2	4	2	4	2	6	18	Гречанюк С.К.	„Адміністративне право України”, „Судові та правоохоронні органи України”, „Кримінально-виконавче право”	2+2
3	Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України органами внутрішніх справ.	3	16	2	4	2	4	2	8	36	Гречанюк С.К.	„Адміністративне право України”, „Судові та правоохоронні органи України”, „Кримінально-виконавче право”	2+2
	Всього за 1 – ий кредит		36	6	10	2	10	2	18				

Тестовий контроль з 1 – го кредиту

	Кредит 2												
	Модуль 1. Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами, які не відносяться до правоохоронних.												
4	Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами у зв'язку із вирішенням питань про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання.	3	12	2	2	2	2	2	6	36	Гречанюк С.К.	„Адміністративне право України”, „Судові та правоохоронні органи України”, „Кримінально-виконавче право”	

5	Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними органами по наданню особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, соціальній адаптації.	16	2	4	2	4	2	8										Гречанюк С.К.	мультимедійний проєктор, слайди, навчальний фільм	„Адміністративне право України”, „Судові та правоохоронні органи України”, „Теорія пенітенціарії”
6	Модуль 2. Організація взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями. Взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями.	8	2	2		2		4										Гречанюк С.К.	„Пенітенціарна політика і пенітенціарна система України”, „Адміністративне право України”, „Кримінально-виконавче право”, „Теорія пенітенціарії”	
Всього за 2 – й кредит		36	6	8	4	8	4	18												
Тестовий контроль з 2 – го кредиту																				
Всього за курс		72	12	18	6	36														
Вид підсумкового контролю - залік (7 семестр)																				

Склад:
викладач циклу спеціальних дисциплін
кандидат юридичних наук

С.К.Гречанюк

Завідувач циклу:

В.Л. Віговський

Додаток Б

АНКЕТА

для опитування працівників органів та установ ДКВС України з питань організації взаємодії

Шановний респонденте!

Просимо Вас відповісти на питання анкети, сформованої для визначення сучасного стану та тенденції організації взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями.

Дослідження проводиться для отримання об'єктивної та реальної інформації для підготовки матеріалів дисертації з даної проблеми.

Обравши найбільш прийнятний для Вас варіант відповіді, позначте його. Якщо питання передбачає декілька відповідей, позначте всі варіанти, які вважаєте правильними. Якщо не один із запропонованих варіантів відповідей не відображає Вашу точку зору, то запропонуйте власну відповідь.

Вкажіть Ваш вік, стаж роботи в органах та установах ДКВС України та посаду. Вказувати прізвище та підписувати анкету не обов'язково.

1. Ваш вік:

а) молодше 20 років	2%
б) від 30 – 40 років	18%
в) від 20 – 30 років	75%
г) старше 40 років	5%

2. Стаж роботи в органах та установах ДКВС України:

а) до 2 років	1%
б) від 2 – 5 років	76%
в) від 5 – 10 років	14%
г) більше 10 років	9%

3. Чи вважаєте Ви доцільною та необхідною взаємодію органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями?

а) так	84%
б) ні	16%

4. Чи відповідає існуюча нині взаємодія органів та установ ДКВС з державними та неурядовими інституціями реальним потребам правоохоронної та пенітенціарної діяльності?

а) повністю відповідає	91%
б) частково відповідає	9%
в) цілком не відповідає	0%

5. Головною причиною недостатнього рівня взаємодії органів та установ ДКВС з державними та неурядовими інституціями, на Вашу думку, є:

а) відсутність належної координації дій учасників взаємодії	25%
б) організаційна невідповідність до взаємодії	30%
в) відсутність достатньої нормативно-правової основи взаємодії	33%
г) небажання взаємодіяти та відсутність ініціативи	12%

6. З якими із перерахованих нижче органів потрібна активізація взаємодії?:

1) Органи внутрішніх справ	32%
2) Служба безпеки України	6%
3) Прокуратура	18%
4) Суди	8%
5) Органи прикордонної служби України	1%
6) Податкові органи	2%
7) Митні органи	1%
8) Місцеві органи влади та місцевого самоврядування	12%
9) Благодійні фонди, правозахисні організації, релігійні організації	11%
10) Міжнародні організації	8%
11) Засоби масової інформації	1%
12)	

7. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України з правоохоронними органами

а) взаємодія ефективна в повній мірі	3%
б) взаємодія ефективна в достатній мірі, проте може бути й краще	65%
в) взаємодія не ефективна	32%

8. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування

а) взаємодія ефективна в повній мірі	2%
б) взаємодія ефективна в достатній мірі, проте може бути й краще	66%
в) взаємодія не ефективна	32%

9. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України з неурядовими організаціями (благодійними, релігійними, правозахисними організаціями):

а) взаємодія ефективна в повній мірі	31%
б) взаємодія ефективна в достатній мірі, проте може бути й краще	57%
в) взаємодія не ефективна	12%

10. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України між собою:

а) взаємодія ефективна в повній мірі	12%
б) взаємодія ефективна в достатній мірі, проте може бути й краще	79%
в) взаємодія не ефективна	5%
г) взаємодія фактично відсутня	4%

11. Як ви оцінюєте ефективність внутрішньої взаємодії структурних підрозділів органів та установ ДКВС України між собою:

а) взаємодія ефективна в повній мірі	14%
б) взаємодія ефективна в достатній мірі, проте може бути й краще	77%
в) взаємодія не ефективна	9%
г) взаємодія фактично відсутня	0%

12. Які форми взаємодії на Ваш погляд найпоширеніші:

1) обмін інформацією	37%
2) надання допомоги (як матеріальної так і ресурсної)	8%
3) проведення виховних та інших заходів для засуджених	13%
4) консультації працівників та засуджених	11%
5) ліквідація надзвичайних ситуацій (спільне планування заходів)	8%
6) боротьба зі злочинами (проведення спільних оперативно-профілактичних операцій)	23%
7)	

13. Як ви відносите до подальшої відкритості та демілітаризації ДКВС України:

а) позитивно	20%
б) негативно	78%
в) байдуже	2%

14. Чи потрібне нормативне урегулювання питань взаємодії органів та установ ДКВС з державними та неурядовими інституціями:

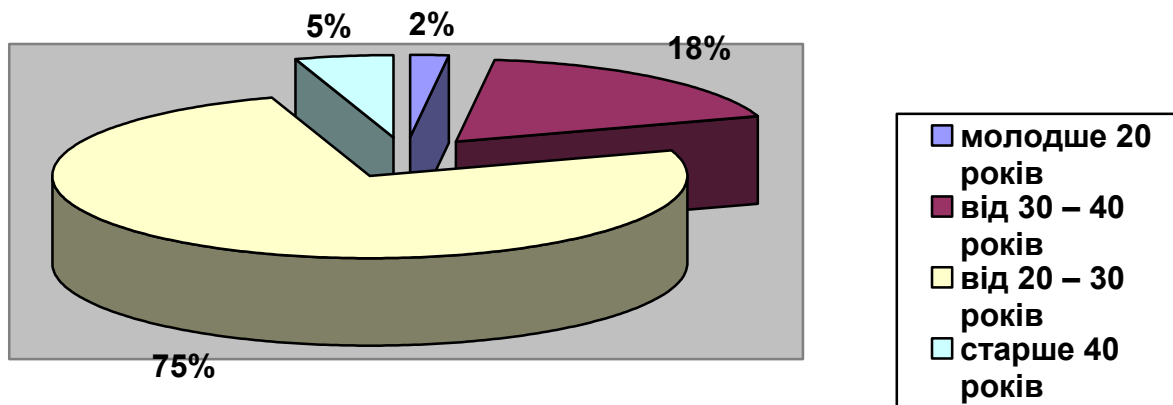
а) потрібне	82%
б) непотрібне	2%
в) нинішнє нормативне регулювання достатнє	16%

Посада _____

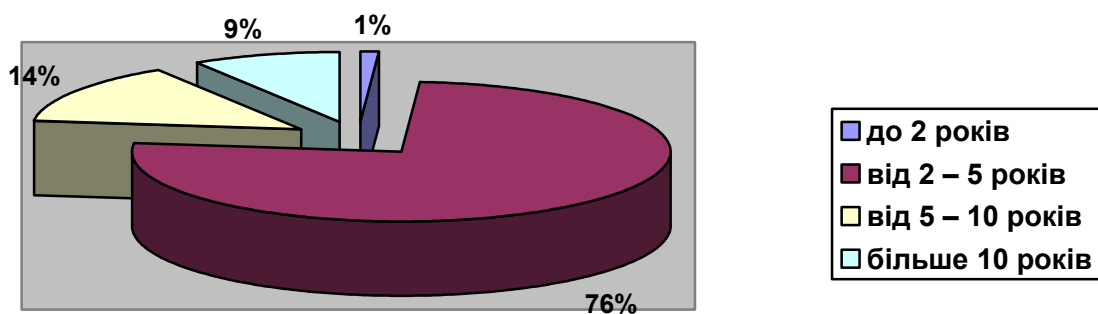
Звання _____

Дякуємо!

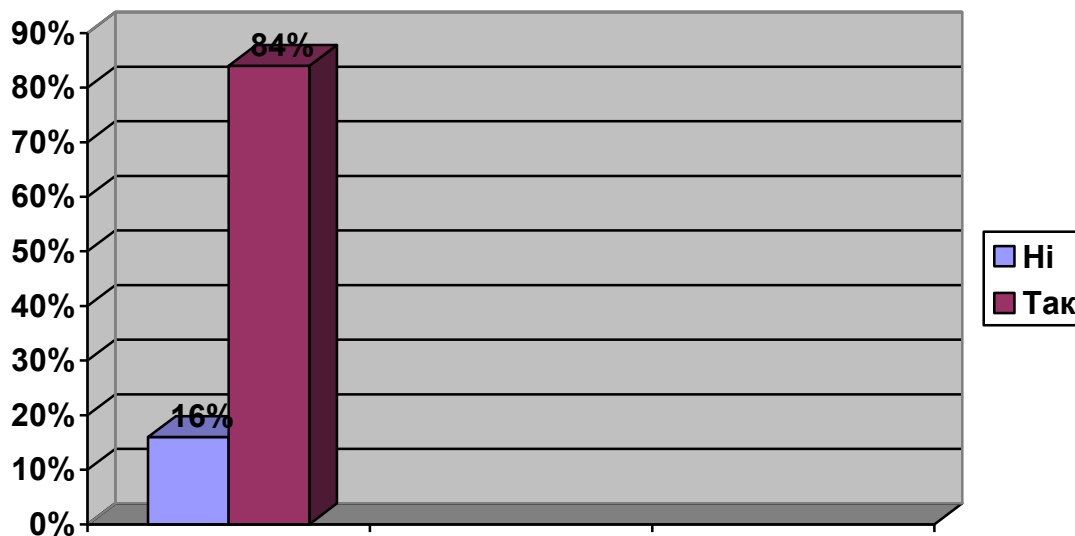
1. Характеристика опитаних працівників ДКВС України за віком

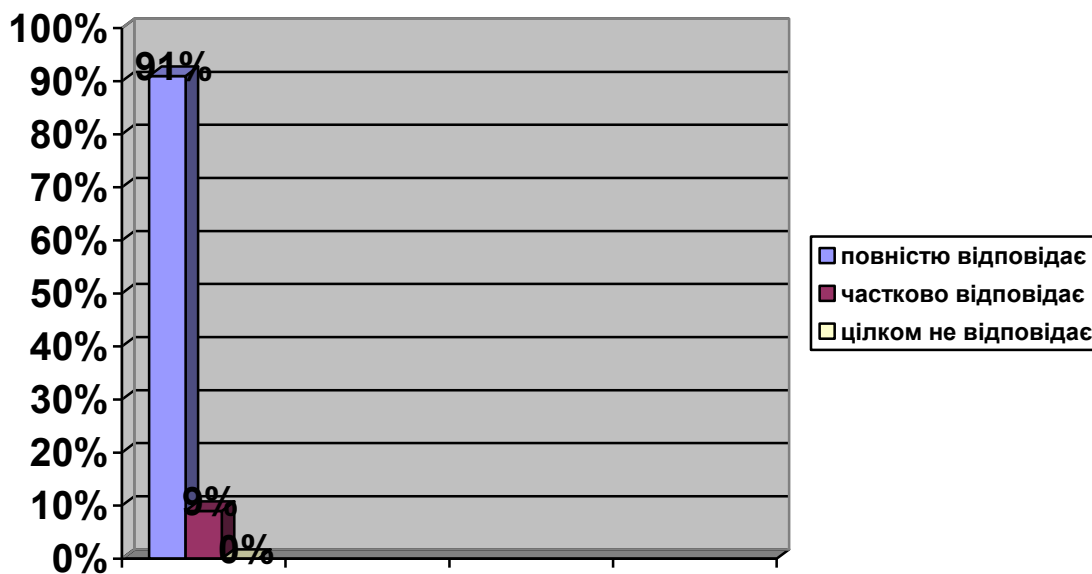
2. Характеристика опитаних працівників ДКВС України за стажем роботи

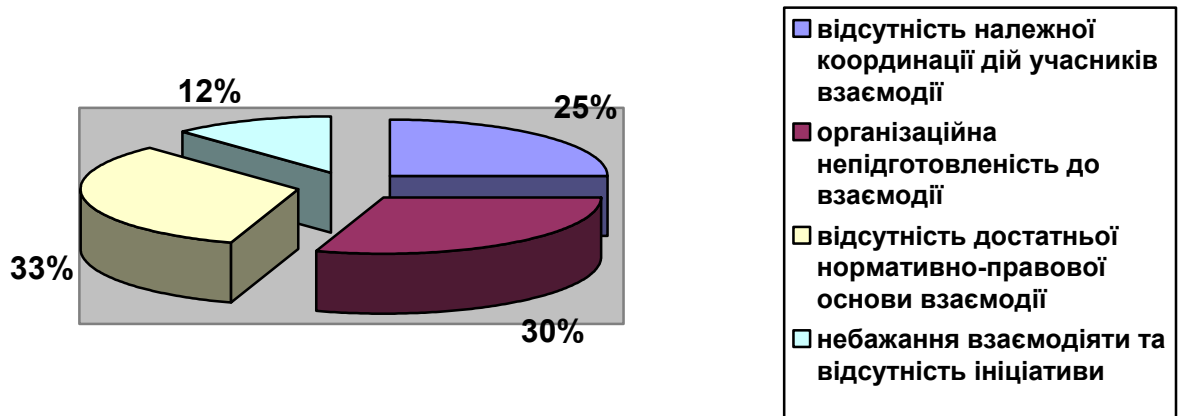
3. Чи вважаєте Ви доцільною та необхідною взаємодію органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями?

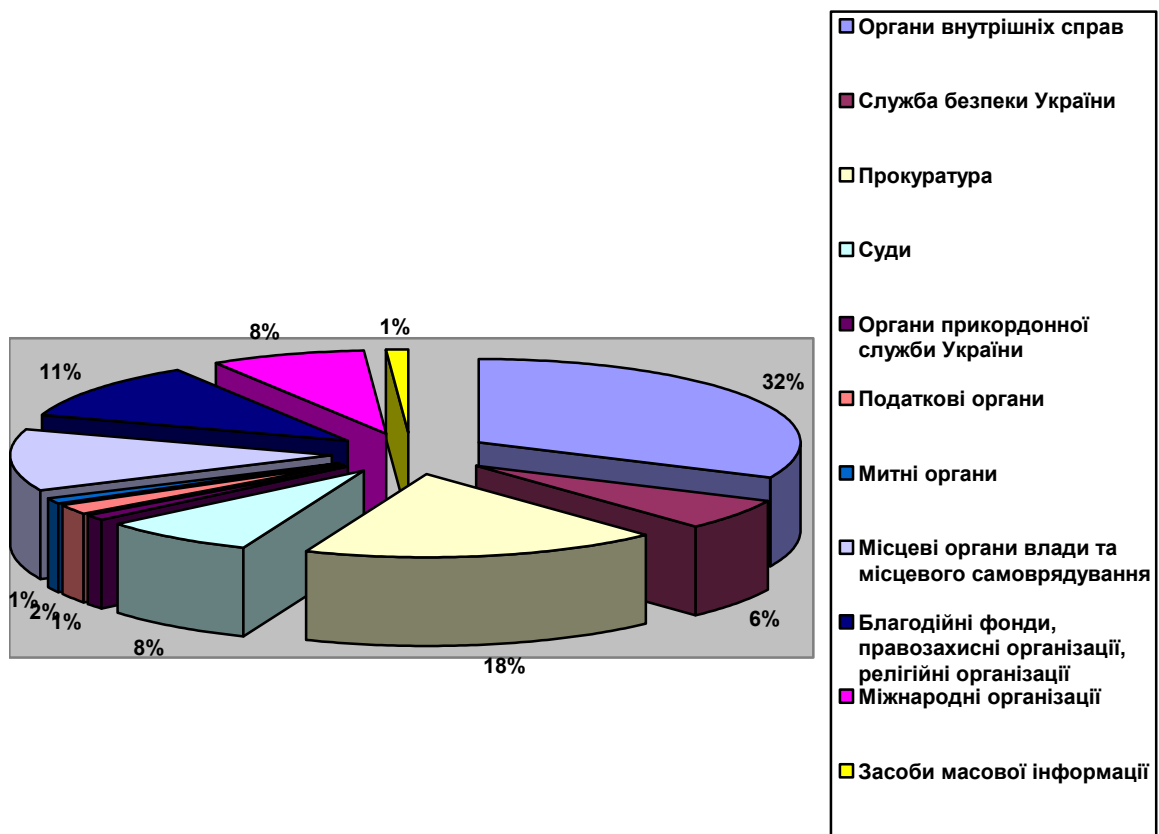
4. Чи відповідає існуюча нині взаємодія органів та установ ДКВС з державними та неурядовими інституціями реальним потребам правоохоронної та пенітенціарної діяльності?

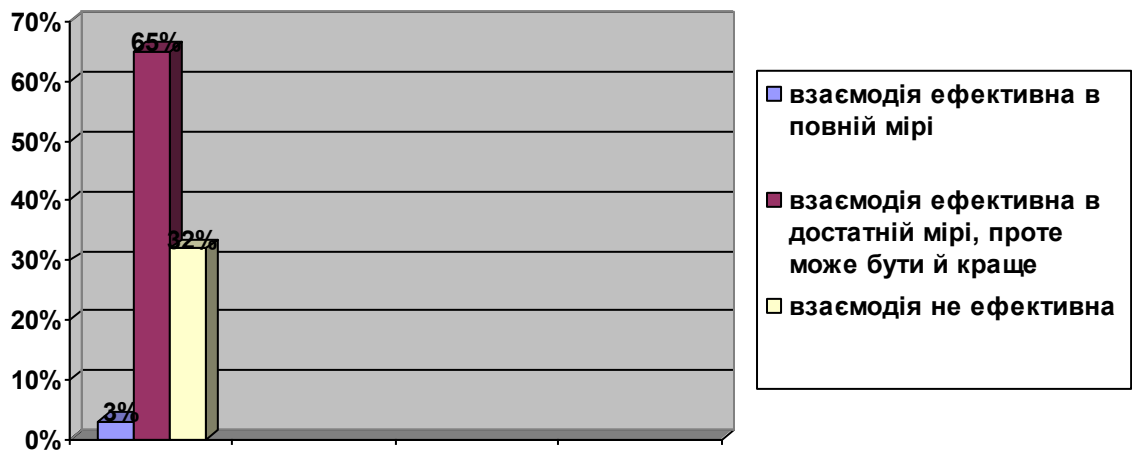
5. Головною причиною недостатнього рівня взаємодії органів та установ ДКВС з державними та неурядовими інституціями, на Вашу думку, є:

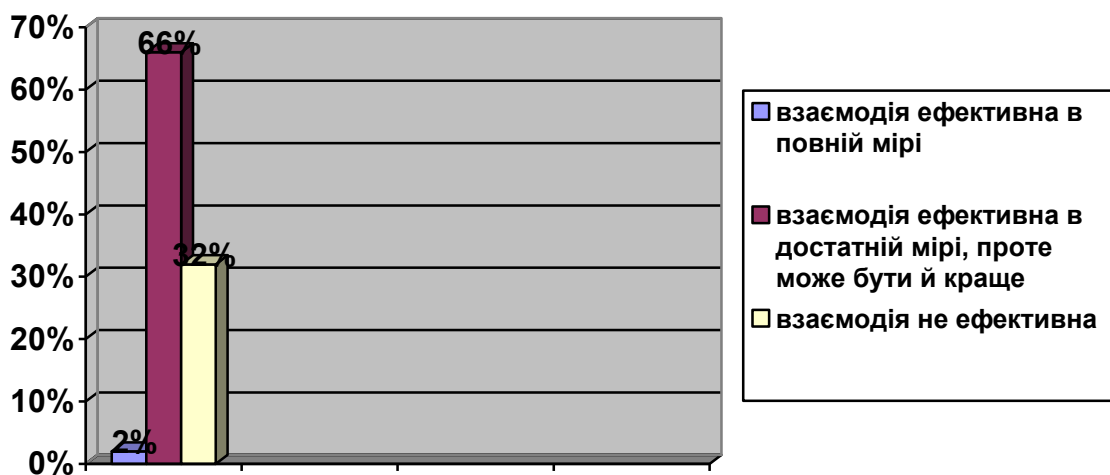
6. З якими із перерахованих нижче органів потрібна активізація взаємодії?:

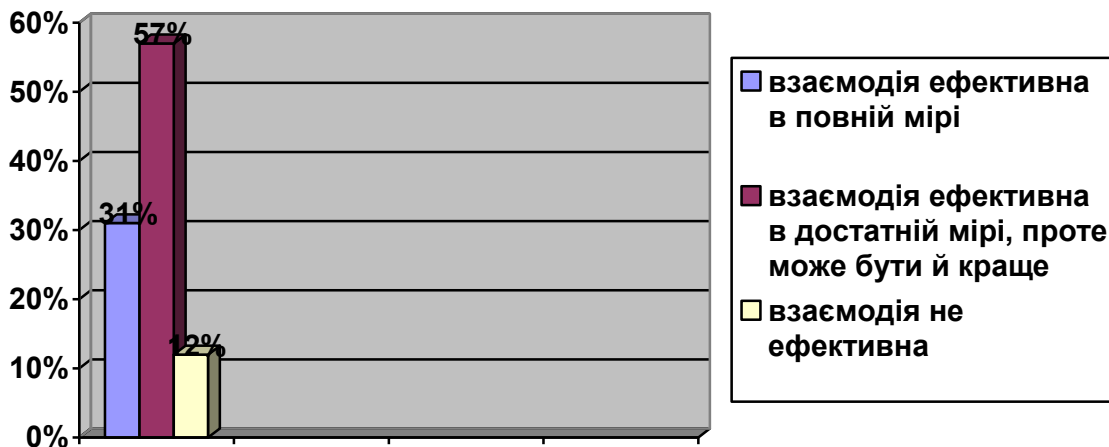
7. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України з правоохоронними органами

8. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування

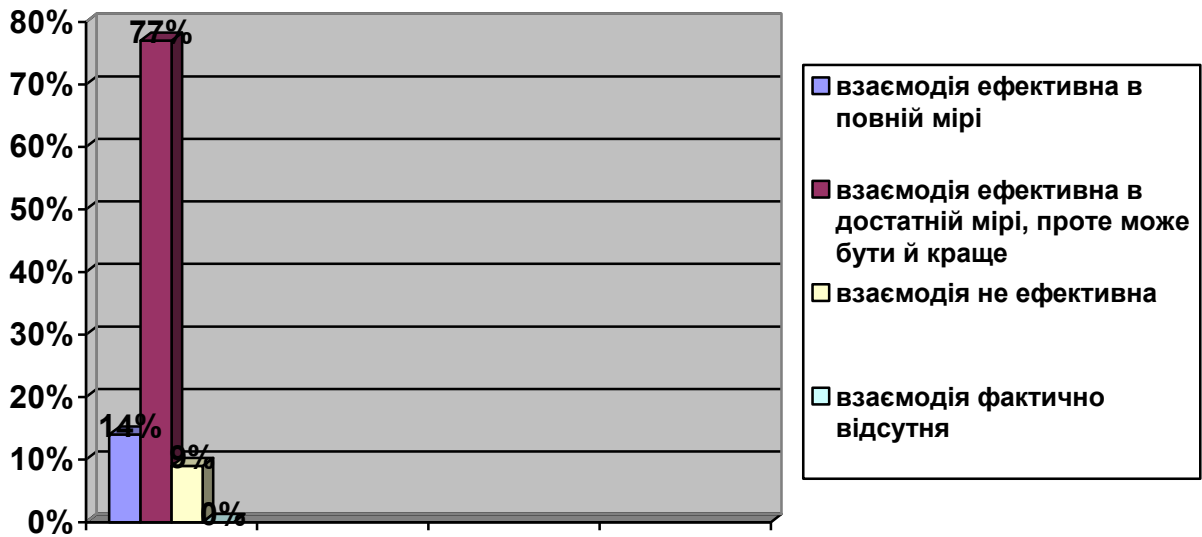
9. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України з неурядовими організаціями (благодійними, релігійними, правозахисними організаціями):

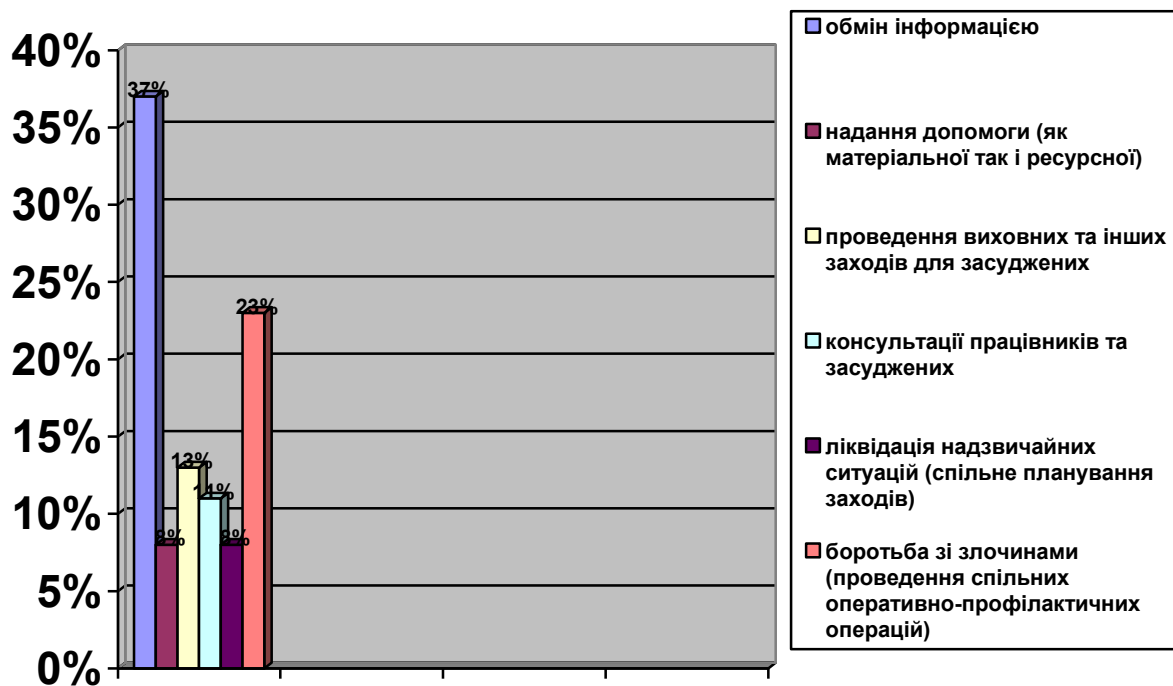
10. Як ви оцінюєте ефективність взаємодії органів та установ ДКВС України між собою:

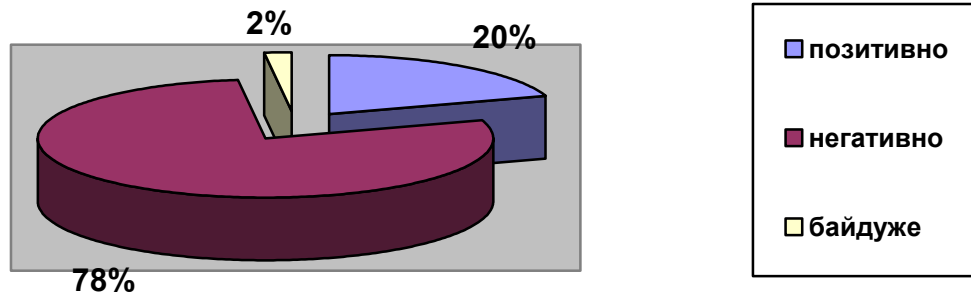
11. Як ви оцінюєте ефективність внутрішньої взаємодії структурних підрозділів органів та установ ДКВС України між собою:

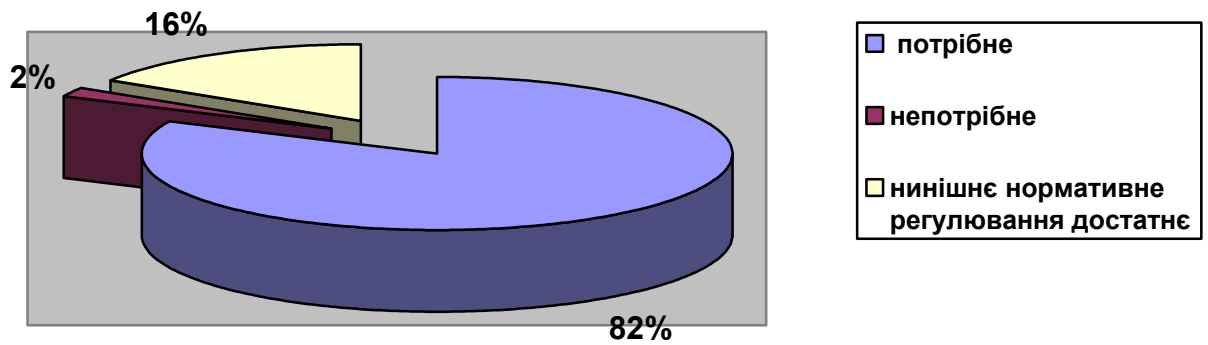
12. Які форми взаємодії на Ваш погляд найпоширеніші:

13. Як ви відносите до подальшої відкритості та демілітаризації ДКВС України:

14. Чи потрібне нормативне урегулювання питань взаємодії органів та установ ДКВС з державними та неурядовими інституціями:

Додаток В

Акти та листи про впровадження результатів дисертаційного дослідження

**ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ**

вул. Мельникова, 81, м. Київ, 04050, тел./факс 461-86-00, E-mail: mail@kvs.gov.ua Код ЄДРПОУ 08562542

22.03.22 № 3/В/1-1697/р На № _____ від _____

**Заступнику начальника з навчальної роботи -
начальнику навчального відділу Чернігівського
юридичного коледжу Державного департаменту
України з питань виконання покарань,
полковнику внутрішньої служби,
кандидату юридичних наук Олійнику О.І.**

**Копія голові спеціалізованої вченої ради по
захисту дисертацій**

Шановний Олександр Івановичу!

Повідомляємо Вас, що матеріали дисертаційного дослідження викладача циклу загальноюридичних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань, кандидата юридичних наук Гречанюка С.К. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право) – „Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями” впроваджені у практичну діяльність Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Зокрема, пропозиції, які були вироблені в процесі дослідження, враховані під час підготовки проектів нормативних документів, які регулюють питання взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями та засад державної політики у цій сфері.

З повагою,

Перший заступник Голови

Мацько Сергій Борисович
207 03 54, 481 05 38

Є. В. Сергієнко

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. начальника Домницького виправного
центру управління Державного департаменту
України з питань виконання покарань у
Чернігівській області (№ 135)
майор внутрішньої служби

О. І. Зеляк

“ _____ ” _____ 2010 року

АКТ

**впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
Гречанюка Сергія Костянтиновича на тему: “Теорія та практика взаємодії
органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з
державними та неурядовими інституціями” у практичну діяльність
Домницького виправного центру управління Державного департаменту
України з питань виконання покарань в Чернігівській області (№ 135)**

Комісія Домницького виправного центру УДДУПВП у Чернігівській області (№ 135) у складі: начальника відділу нагляду і безпеки капітана внутрішньої служби Ткаченка А. А., старшого інспектора групи соціально-виховної та психологічної роботи капітана внутрішньої служби Шаравара В. В., начальника сектору мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання лейтенанта внутрішньої служби Степанюка А. П. склали даний акт у тому, що матеріали дисертаційного дослідження доцента кафедри правових дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка Гречанюка Сергія Костянтиновича на тему: ““Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями” впроваджені у практичну діяльність Домницького виправного центру Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Чернігівській області (№ 135) наступним чином:

1. Розроблені в дисертації засади організації взаємодії використовуються при налагодженні спільної діяльності Домницького виправного центру Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Чернігівській області (№ 135) місцевими державними органами, громадськими та релігійними організаціями.

2. Пілотний проект (щодо удосконалення управлінської моделі) успішно впроваджений у діяльність керівництва Домницького виправного центру № 135.

3. Інформація, що проаналізована в дисертаційному дослідженні, використовується при складанні планів та програм Домницького виправного центру № 135.

4. Положення щодо внутрішньоструктурної взаємодії використовуються при організації службової діяльності персоналу Домницького виправного центру № 135.

5. Результати дослідження Гречанюка С.К. використовуються при організації роботи з персоналом Домницького виправного центру № 135 при проведенні занять зі службової підготовки.

Члени комісії:

А. А. Ткаченко

В. В. Шаравар

А. П. Степанюк

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Заступник начальника Чернігівського
юридичного коледжу Державного
департаменту України з питань виконання
покарань з навчальної роботи – начальник
навчального віддлу,

кандидат юридичних наук

полковник внутрішньої служби

О.І.ОЛІЙНИК

“ _____ ” _____ 2010 р.

АКТ

впровадження матеріалів дисертаційного дослідження доцента кафедри організації оперативно-розшукової діяльності Національного університету державної податкової служби України, кандидата юридичних наук С.К. Гречанюка на тему “Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями” у навчальний процес Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань

Комісія у складі: начальника циклу загальноюридичних дисциплін, кандидата наук з державного управління М.М. Ребкала, начальника циклу кримінально-правових дисциплін, кандидата юридичних наук І.В. Іванькова, начальника циклу спеціальних дисциплін В.Л. Віговський склали даний акт у тому, що матеріали дисертаційного дослідження доцента кафедри організації

оперативно-розшукової діяльності Національного університету державної податкової служби України, кандидата юридичних наук С.К. Гречанюка на тему “Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями” впроваджені у навчальний процес Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань наступним чином:

1. Матеріали дисертації та її результати взяті за основу при формуванні навчально-методичних комплексів та початкової програми з курсу «Взаємодія органів та установ виконання покарань з державними та неурядовими інституціями», який викладається на четвертому курсі при підготовці фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” зі спеціальності 5.03040102 „Правоохоронна діяльність” для спеціалізації „Кримінально-виконавча інспекція” та „Виконання покарань, пов’язаних з позбавленням волі”. Дана дисципліна є спеціальним навчальним курсом, складовою частиною циклу фундаментальних дисциплін навчального плану підготовки фахівців і вивчається на циклі спеціальних дисциплін як самостійний предмет. Метою вивчення даної дисципліни є вивчення суспільних та відповідних правових відносин, що виникають при організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з державними та неурядовими інституціями. Головним призначенням даної дисципліни зводиться до того, щоб сформувати у курсантів комплексні знання організаційно-правових засад та напрацювати навички з організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби з державними органами та недержавними організаціями.

2. Результати дисертації С.К.Гречанюка використовуються в коледжі при викладанні навчальних дисциплін “Адміністративне право України”, “Судові та правоохоронні органи України”, “Кримінально-виконавче право України”.

3. За матеріалами дослідження підготовлені лекції з кримінально-виконавчого та адміністративного права України, спеціальних курсів, присвячених окремим проблемам виконання кримінальних покарань.

4. Висновки та пропозиції, сформовані в результаті проведеного дисертаційного дослідження були надіслані до Державного департаменту України з питань виконання покарань і використані при формуванні методологічних засад Концепції Державної програми розвитку Державної кримінально-виконавчої служби України на період до 2015 року.

5. Пропозиції щодо удосконалення нормативно-правових актів, підготовлені С.К. Гречанюком направлені до Державного департаменту України з питань виконання покарань та враховані, зокрема при формуванні організаційно-правових засад взаємодії органів та установ виконання покарань з державними та неурядовими інституціями.

6. Методичні рекомендації та аналітичні висновки, сформовані за результатами дослідження С.К. Гречанюка розповсюджені серед персоналу установ та органів виконання покарання з метою їх подальшого використання в практичній діяльності з виконання покарань.

Члени комісії:

_____

М.М. Ребкало

_____

І.В.Іваньков

_____

В.Л. Віговський

**ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ**

**УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**
36022, м. Полтава, пров. Пролетарський, 3в, тел.: 57-98-00

«~~12~~» січня 2010 року №1/4-441

✓ Заступнику начальника з навчальної роботи –
начальнику навчального відділу
Чернігівського юридичного коледжу
Державного департаменту України з питань
виконання покарань,
полковнику внутрішньої служби,
кандидату юридичних наук Олійнику О.І.

Копія голові спеціалізованої вченої ради по
захисту дисертацій

Шановний Олександрє Івановичу!

Повідомляємо Вас, що матеріали дисертаційного дослідження викладача циклу загальноюридичних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань, кандидата юридичних наук Гречанюка С.К. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право) – «Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями» впроваджені у практичну діяльність Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань в Полтавській області.

Зокрема, окремі положення, статистичні дані та висновки дисертаційного дослідження використовуються при формуванні методологічних засад регіональної політики взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями

З повагою,

**Начальник управління
генерал-майор внутрішньої служби**

М.В. Ісаєв

ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ УКРАЇНИ
 З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ
 УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ
 ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ
 вул. Коцюбинського, 2, м. Луганськ, 91016 тел. (0642) 55-11-33, тел. /факс 55-36-56,
 E-mail: u5245199@starport.com.ua
 Код ЄДРПОУ 08562737

« 02 » лютого 2010 року № 6/713 на № _____ від _____

**Заступнику начальника з навчальної роботи –
 начальника навчального відділу Чернігівського
 юридичного коледжу Державного департаменту
 України з питань виконання покарань,
 полковнику внутрішньої служби
 кандидату юридичних наук Олійнику О.І.**

14000 м. Чернігів, вул. Горького, 34

**Копія голові спеціалізованої вченої ради по
 захисту дисертацій**

Шановний Олександрє Івановичу!

Повідомляємо Вас, що матеріали дисертаційного дослідження викладача циклу загальноюридичних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань, кандидата юридичних наук Гречанюка С.К. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право) – „Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями” впроваджені у практичну діяльність Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Луганській області.

Зокрема окремі положення, статистичні дані та висновки дисертаційного дослідження використовуються при формуванні методологічних засад регіональної політики взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями.

З повагою,

**Начальник управління ДДУПВП
 у Луганській області
 генерал-лейтенант внутрішньої служби**

С.В. Горенко

**ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

61010, м. Харків, вул. Нетеченська, 14, тел. 7321616, 7324777

25.01.2019 № *22/54-664/14*

На № _____ від _____

**Заступнику начальника з навчальної роботи -
начальнику навчального відділу Чернігівського
юридичного коледжу Державного департаменту
України з питань виконання покарань,
полковнику внутрішньої служби, кандидату
юридичних наук Олійнику О.І.**

**Копія голові спеціалізованої вченої ради по захисту
дисертацій**

Шановний Олександр Івановичу!

Повідомляємо Вас, що матеріали дисертаційного дослідження викладача циклу загальноюридичних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань, кандидата юридичних наук Гречанюка С.К. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право) — „Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями" впроваджені у практичну діяльність управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Харківській області.

Зокрема, окремі положення, статистичні дані та висновки дисертаційного дослідження використовуються при формуванні методологічних засад регіональної політики взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями.

З повагою,

**Начальник управління
генерал-майор внутрішньої служби**

 О.О. Кизим

ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ
ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Січова, 22, м. Луцьк, 43008 тел.(03322) 5-03-81, тел./факс 5-01-40, E-mail: 02@kvs.gov.ua
Код ЄДРПОУ 08362654

*Заяв. № 2/4-104
від 27.01.10г.*

Заступнику начальника з навчальної роботи -
начальнику навчального відділу Чернігівського
юридичного коледжу Державного департаменту України
з питань виконання покарань, полковнику внутрішньої
служби, кандидату юридичних наук Олійнику О.І.

Копія голові спеціалізованої вченої ради по захисту
дисертацій

Шановний Олександр Івановичу!

Повідомляємо Вас, що матеріали дисертаційного дослідження викладача циклу загальноюридичних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань, кандидата юридичних наук Гречанюка С.К. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право) - „Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями" впроваджені у практичну діяльність Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань в Волинській області.

Зокрема, окремі положення, статистичні дані та висновки дисертаційного дослідження використовуються при формуванні методологічних засад регіональної політики взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями.

З повагою,

*Начальник управління
генерал-майор міліції*

В.А. Маносенчук

**ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ**

**УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ
ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

вул. Котовського 91, м. Житомир, 10001, тел./факс 41-32-57, код ЄДРПОУ 08563317

26.04.2010, № 5/3-138
на № _____

Заступнику начальника з навчальної
роботи-начальнику навчального відділу
Чернігівського юридичного коледжу
Державного департаменту України
з питань виконання покарань,
полковнику внутрішньої служби,
кандидату юридичних наук Олійнику О.І.

Копія голові спеціалізованої вченої
ради по захисту дисертацій

Шановний Олександрє Івановичу !

Повідомляємо Вам, що матеріали дисертаційного дослідження викладача циклу загальноюридичних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державного департаменту України з питань виконання покарань, кандидата юридичних наук Гречанюка С.К. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право) – «Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями» впроваджені у практичну діяльність управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Житомирській області.

Зокрема, окремі положення, статистичні дані та висновки дисертаційного дослідження використовуються при формуванні методологічних засад регіональної політики взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями.

З повагою,

Начальник
генерал-майор внутрішньої служби

С.С.Сисоєв

Додаток Д

Проект

ПОЛОЖЕННЯ

про центр громадських зв'язків Державної пенітенціарної служби України

І. Загальні положення

1.1. Центр громадських зв'язків Державної пенітенціарної служби України (далі – центр ДПтС України) є структурним підрозділом центрального апарату, що здійснює роботу з організації взаємодії із засобами масової інформації, громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями.

1.2. Центр у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», іншими законами України, указами Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, нормативними правовими актами Міністерства юстиції України, Державного департаменту України з питань виконання покарань, Положенням про ДПтС України, а також цим Положенням.

1.3. Структура та штатний розклад Центру затверджуються наказом голови ДПтС України.

1.4. Центр очолює начальник, що підпорядковується Голові ДПтС України, є його помічником з питань інформаційної політики і виконує функції його прес-секретаря.

1.5. Начальник центру призначається на посаду і звільняється з посади наказом голови ДПтС України.

1.6. Робота центру здійснюється відповідно до планів роботи ДПтС України, у взаємодії з іншими підрозділами Центрального апарату.

1.7. Порядок підготовки, узгодження, санкціонування передачі в засоби масової інформації матеріалів про діяльність установ та органів ДКВС України регламентується цим Положенням.

1.8. З метою виконання покладених завдань Центр забезпечується

нормативними та довідковими матеріалами, документальною й іншою інформацією, що характеризує оперативну обстановку, а також результати діяльності установ та органів ДКВС України, приміщеннями для прийому представників засобів масової інформації, проведення зустрічей, брифінгів і прес-конференцій, а також засобами зв'язку, аудіо-, відео- та іншою апаратурою, комп'ютерною технікою, іншими технічними і спеціальними засобами.

II. Основні завдання

2.1. Організація своєчасного та об'єктивного інформування громадськості, а також персонал служби про роботу установ та органів ДКВС України, службову діяльність та важливі події державного та суспільного життя.

2.2. Формування позитивної громадської думки про діяльність установ та органів ДКВС України.

2.3. Забезпечення організації діяльності з питань міжнародного співробітництва, обміну делегаціями, участі персоналу ДКВС України у роботі міжнародних конференцій, семінарів, різних міжнародних програм.

2.4. Надання методичної допомоги персоналу установ та органів ДКВС України. Підготовка друкованих видань і публікацій.

2.5. З метою реалізації зазначених завдань Центр здійснює:

- 2.5.1. Підготовку й проведення для журналістів зустрічей, прес-конференцій, брифінгів, круглих столів за участю керівництва ДПтС України.
- 2.5.2. Ділові контакти з журналістами, кіно- і телестудіями, телеканалами, творчими об'єднаннями з метою використання матеріалів про діяльність установ та органів ДКВС України, а також організація взаємодії з ними.
- 2.5.3. Висвітлення в засобах масової інформації проведених органами або установами ДКВС заходів, просування інформації в офіційних засобах масової інформації в інтересах ДКВС України.
- 2.5.4. Регулярне інформування керівництва ДПтС України, керівників зацікавлених підрозділів щодо позиції засобів масової інформації на заходи, які проводяться в органах та установах ДКВС України.

2.5.5. Організацію інформаційного забезпечення заходів за участю голови ДПтС України, його заступників.

2.5.6. Аналіз публікацій кримінально-виконавчої тематики з метою виявлення позиції ЗМІ за різними напрямками діяльності системи виконання покарань України.

III. Функції

3.1. Організаційні:

3.1.1. Здійснює підготовку та поширення заяв, прес-релізів та інших інформаційних матеріалів через засоби масової інформації про завдання, напрямки й результати діяльності установ та органів ДКВС України.

3.1.2. Разом із зацікавленими підрозділами розглядає критичні виступи в засобах масової інформації з питань діяльності ДКВС України, при необхідності готує матеріали для спростування недостовірних відомостей.

3.1.3. Веде облік переданої в ЗМІ інформації про діяльність ДКВС України і створює інформаційний фонд для її накопичення, зберігання й систематизації.

3.1.4. Здійснює заходи щодо міжнародного співробітництва ДКВС України.

3.1.5. Здійснює консультаційні зустрічі з журналістами та їхню акредитацію.

3.2. Координаційні:

3.2.1. Забезпечує допомогу територіальним органам управління ДКВС, установам та органам виконання покарань у використанні підготовлених ними публікацій в центральних електронних і друкованих засобах масової інформації.

3.2.2. Залучає відповідний персонал ДКВС України до виступів у ЗМІ, підготовці інтерв'ю, статей, відеосюжетів.

3.2.3. Забезпечує зв'язок керівництва із засобами масової інформації.

3.3. Реалізаційні:

3.3.1. Надає керівництву ДПтС України інформацію про реакцію та позицію засобів масової інформації на їхні виступи та заяви.

3.3.2. Вносить пропозиції в план роботи ДПтС України щодо організації прийомів, направлення співробітників ДКВС України у закордонні відрядження та інші питання міжнародного співробітництва.

3.3.3. Приймає участь у роботі з інформаційного забезпечення діяльності установ та органів ДКВС України у регіонах.

IV. Взаємини та зв'язки

4.1. Центр у своїй роботі взаємодіє зі всіма підрозділами ДПтС України, а також установами та органами ДКВС України.

4.3. Центр взаємодіє з персоналом органів та установ ДКВС України, підтримує зв'язок і забезпечує необхідне узгодження із відповідними підрозділами органів державної влади, місцевого самоврядування та неурядовими інституціями.

V. Обов'язки й права начальника Центра

5.1. Начальник Центру є помічником голови ДПтС України з питань інформаційної політики і виконує функції його прес-секретаря.

5.2. Здійснює загальне керівництво діяльністю Центру й несе персональну відповідальність за належне виконання покладених на нього завдань та функцій.

5.3. Забезпечує підбір і розміщення персоналу Центру, їхню професійну підготовку, дотримання службової дисципліни та внутрішнього розпорядку.

5.4. Організує у встановленому порядку перевірку скарг і заяв, здійснює прийом громадян.

5.5. Веде переписку з відповідними службами з питань, що входять у його компетенцію.

5.6. Робить заяви для засобів масової інформації.

5.7. Вносить пропозиції про заохочення представників засобів масової інформації, що приймають активну участь у формуванні об'єктивної громадської думки про функціонування кримінально-виконавчої системи.

VI. Порядок взаємодії персоналу ДКВС України із представниками засобів масової інформації, громадських об'єднань та інших організацій

6.1. Розгляд запитів (заяв).

6.1.1. Представники вітчизняних ЗМІ, організацій й об'єднань, зареєстрованих у встановленому порядку, (далі - представники ЗМІ та інші особи) можуть звертатися безпосередньо до начальників установ або органів ДКВС України з письмовим запитом, у якому повинно бути зазначене найменування ЗМІ або організації, мета, строки прибуття, перелік та посади осіб, бажаючих відвідати установи, що виконують покарання, контактні телефони. У відповідності зі ч.2 ст. 24 Кримінально-виконавчого кодексу України, представники засобів масової інформації та інші особи можуть відвідувати установи виконання покарань за спеціальним дозволом адміністрації цих установ або органів управління зазначеними установами..

6.1.2. Письмові запити закордонних ЗМІ та організацій розглядаються безпосередньо в ДПтС України.

6.1.3. Працівник Центру або інший співробітник, на якого покладені обов'язки щодо взаємодії зі ЗМІ, за доручення керівника вивчає запит, уточнює необхідні деталі, встановлює контакт із відповідними керівниками служб, з їхньою допомогою готує інформацію або відповіді на питання, організує зустріч уповноваженого співробітника з журналістом або іншою особою. При наявності об'єктивних обставин, що перешкоджають відвідуванню установ, редакція інформується про це.

6.1.4. Перед публікацією статті або інтерв'ю журналіст зобов'язаний погодити текст із автором або інтерв'юером, завізувати в них підготовлений матеріал.

6.2 Порядок роботи із представниками ЗМІ та іншими особами під час відвідування ними установ та органів ДКВС України.

6.2.1. Начальник установи або органу виконання покарань або його заступник приймає прибулих, уточнює мету відвідування, представляє необхідну інформацію, знайомить із правилами поведінки, забезпечує безпеку під час їх перебування в межах установи, призначає відповідального, попереджає співробітників про час прибуття на об'єкт представників ЗМІ або інших осіб.

6.2.2. З урахуванням мети відвідування, представники ЗМІ та інші особи

можуть ознайомитися з роботою служб, що забезпечують життєдіяльність установи. Не погоджені пересування по території установи не допускаються.

6.2.3. Зустрічі, бесіди, зйомки необхідно здійснювати в спеціально обладнаному приміщенні в присутності співробітника установи.

6.2.4. Кіно-, фото- та відеозйомка засуджених може проводитися з їхньої письмової згоди. Бесіди із засудженими повинні вестися мовою, зрозумілою засудженому і персоналу, що супроводжує відвідувачів. Організацію перекладу бере на себе сторона, що відвідує.

6.2.5. Кіно-, фото- та відеозйомка об'єктів установи здійснюється з письмового дозволу керівництва установи або органа ДКВС України, у присутності відповідного персоналу.

6.2.6. Ознайомлення з особовими справами засуджених може проводитися за згодою адміністрації, засуджених і здійснюватися в присутності відповідного персоналу. Вилучення документів або їхнє копіювання не допускається.

6.2.7. Представники ЗМІ та інші особи можуть зустрічатися та розмовляти з підозрюваними й обвинувачуваними, що утримуються в слідчих ізоляторах, тільки з дозволу особи або органу, у провадженні якого перебувають їхні кримінальні справи.

6.2.8. Інформація для ЗМІ надається безкоштовно.

6.2.9. Режим найбільшого сприяння надається представникам благодійних організацій і фондів, що надають установам допомогу.

6.3 Інформаційне забезпечення діяльності установ й органів КВС.

6.3.1. Взаємодію зі ЗМІ здійснюють спеціально призначені співробітники. Їхнім головним завданням є формування об'єктивної громадської думки про діяльність установ та органів ДКВС України, своєчасне надання ЗМІ актуальної інформації, націленої на виконання поставлених перед службою завдань.

6.3.2. Офіційну позицію ДПтС України, а також установи можуть доводити до засобів масової інформації безпосередньо начальники або уповноважені ними співробітники. Інший персонал, який не має таких повноважень, вправі виступати в ЗМІ, але при цьому вони повинні повідомляти журналістам, що точка зору, що

представлена ними, не є офіційною позицією.

6.3.3. Центр здійснює свою діяльність згідно із затверджуваним планом. Відповідно до нього не рідше одного разу на місяць повинні проводитися прес-конференції, брифінги, у тому числі з виїздом в установи. На них запрошуюються власні кореспонденти центральних ЗМІ, журналісти місцевих газет, телебачення та радіо.

6.3.4. За необхідності для ЗМІ оперативно готується інформація, що попереджає невірне тлумачення певної події, особливо у випадку надзвичайних подій, інших ситуацій, здатних ускладнити оперативну обстановку в місцях позбавлення волі.

6.3.5. Центр повинен мати у своєму розпорядженні комплект інформації, який обновлюється щомісяця і дає відповіді на повторювані питання журналістів (статистика, реформування системи, харчування, комунально-побутове забезпечення, питання лікування хворих, що особливо страждають туберкульозом, трудова зайнятість засуджених, організація їхнього вільного часу, підготовка до звільнення тощо).

6.3.6. Не розголошується для ЗМІ інформація, що розкриває організацію оперативно-розшукової діяльності, охорони, безпеки, зміст документів, що мають грифи обмеженого користування або є не призначеною для друку.

6.3.7. ДПтС України вправі зажадати від редакцій спростування інформації, яка не відповідає дійсності. Якщо редакція ЗМІ не має у своєму розпорядженні доказів того, що розповсюджені відомості відповідають дійсності, вона зобов'язана спростувати їх. Для відшкодування немайнової та іншої шкоди персонал установ та органів ДКВС України вправі звертатися в суд.

Додаток Е

Список об'єднань громадян,
які співпрацюють з установами,
діяльність яких носить місцевий характер
(за офіційними даними ДПтС)

1	Вінницька	Могилів-Подільський міський дитячий спортивно-туристичний клуб "Еверест"
2		Томашпільська районна дитяча громадська організація футбольного клубу "Старт"
3		Крижопільська районна громадська спортивна організація футбольного клубу "Кряж-Агро"
4		Томашпільська районна громадська асоціація споживачів
5		Томашпільська районна організація товариства "Сприяння обороні України"
6		Томашпільська районна організація "Українського товариства мисливців і рибалок"
7		Тростянецька районна організація "Українського товариства мисливців і рибалок"
8		Муровано-Куриловецька районна організація Товариства Червоного Хреста
9		Хмільницька районна організація Товариства Червоного Хреста
10		Липовецька районна організація Товариства Червоного Хреста
11		Староміська районна організація Червоного Хреста
12		Чечельницька районна організація Товариства Червоного Хреста
13		Погребищенська районна організація Товариства Червоного Хреста
14		Гайсинська районна організація товариства Червоного Хреста
15		Ямпільська районна організація Товариства Червоного Хреста
16		Барська районна організація Товариства Червоного Хреста
17		Крижопільська районна організація комуністичної партії України
18		Шаргородська районна правозахисна група Подільського центру прав людини
19		Староміська районна організація ветеранів війни м. Вінниці
20		Калинівська районна організація Всеукраїнського об'єднання "Держава"
21		Томашпільська районна спілка "Інвалідів війни і Збройних Сил України"
22		Томашпільська районна спілка ветеранів Афганістану "Воїнів-інтернаціоналістів"
23		Томашпільська районна організація "Спілки юристів України"

24		Обласне товариство Червоного Хреста
25	Дніпропетровська	Благодійний фонд "Витязь" м. Горлівка
26		Благодійний фонд "Реабілітація"
27		Донецький благодійний фонд "Доброта"
28		Всеукраїнський благодійний фонд "Наш дім – Україна"
29		Клуб "Вікторія"
30		Громадська організація "Організація ветеранів України"
31		Ветеранська організація Солонянської ВК-21
32		Рада ветеранів Дніпродзержинської ВК-34
33		Дніпродзержинська районна рада ветеранів Великої вітчизняної війни
34		Центр соціальної реабілітації від алкогольної та наркотичної залежності "Путівка у життя"
35		Центр "Вибір і реабілітація"
36		Дніпропетровський фонд профілактики боротьби зі СНІДом та допомоги потерпілим від цього захворювання
37		Редакція газети "Криворізький щотижневик"
38	Донецька	Асоціація художників та народних умільців України у м. Маріуполі
39		"Спілка юристів України"
40		Шаховий клуб м. Шахтарськ
41		Шахтарська студія "Голос" самодіяльна група "Восточна Бугровина"
42		Селидівська рада ветеранів війни
43		Жінрада ТВО "Азовмаш" м. Маріуполя
44		Маріупольська міська рада ветеранів Великої Вітчизняної війни
45		Донецька обласна Ліга ділових та професійних жінок, Торезька організація
46		Донецький молодіжний дебатний центр
47		Санкт-Петербурзьке психологічне суспільство
48	Житомирська	Рада ветеранів Великої Вітчизняної війни
49	Закарпатська	Закарпатська організація Товариства Червоного Хреста
50		Хустська районна організація Товариства Червоного Хреста
51		Тячівська районна організація Товариства Червоного Хреста
52		Міжгірська районна організація Товариства Червоного Хреста
53		Свялявська районна організація Товариства Червоного Хреста
54		Рахівська районна організація Товариства Червоного Хреста
55	Запорізька	Запорізька обласна організація Товариства Червоного Хреста
56		Жовтнева районна організація Товариства Червоного Хреста України
57		Оріхівська районна організація Товариства Червоного Хреста України

58		Вільнянська районна організація Товариства Червоного Хреста
59		Вільнянська районна рада ветеранів
60		Народно-демократична ліга молоді міста Бердянська
61		Південно-Східна Українська психоаналітична спілка Центру психодіагностичного супроводження дітей та підлітків "Планета дитинства"
62		Запорізька регіональна рада ректорів
63		Союз ветеранів Великої Вітчизняної війни
64		Асоціація молодих професіоналів "Клас"
65		Хортицьке товариство гуманітарного розвитку
66		Мелітопольська жіноча організація "Дія"
67		Жовтнева районна організація Товариства Червоного Хреста України
68		Оріхівська районна організація Товариства Червоного Хреста України
69		Вільнянська районна організація Товариства Червоного Хреста
70	Ів.-Франківська	Івано-Франківська обласна організація Товариство Червоного Хреста України
71		Івано-Франківська обласна організація Товариство Червоного Хреста України
72	Київська	Центр реабілітації "Вибір"
73		Наукове товариство інвалідів "Інститут соціальної політики"
74		Центр реабілітації "Родина"
75		Український центр порозуміння
76		Медіа-центр "Розмай"
77		Національний комітет Товариства Червоного Хреста України
78		Молодіжний центр проблем трансформації соціальної сфери "Соціум ХХІ"
79		Клуб "Еней"
80		Всеукраїнська Асоціація зменшення шкоди
81		Медичний інформаційно-аналітичний центр "Вектор"
82		Громадська організація "Криміон"
83	Кіровоградська	Благодійний фонд "Самаряни" м. Олександрія
84	Луганська	Перевальська районна організація Товариства Червоного Хреста
85		Перевальська районна громадська організація Ради Жінок
86		Білокуракинська районна громадська організація соціально-культурного розвитку "Білокуракинщина"
87		Громадська організація "Районна Рада Жінок"
88		Алчевський центр реабілітації осіб, що повернулись з місць позбавлення волі "Православлення"
89		Союз ветеранів Афганістану
90		Селезнівська рада ветеранів
91		Рада ветеранів Афганської війни смт. Селезнівка
92		Перевальська районна організація Товариства Червоного Хреста

93		Шахта "Ізвестія" м. Красний Луч
94		Завод ДЗРМО м. Дебальцеве
95		ТОВ "Медол"
96	Львівська	"Союз Українок"
97		Об'єднання "Письменники Бойківщини"
98		Благодійний фонд "Карітас" Львівської УГКЦ
99		Благодійний фонд Найсвятіших Імен Ісуса І Марії
100	Одеська	Жіночий реабілітаційний центр "Надія"
101		Благодійна організація "Добрий самарянин"
102	Полтавська	Полтавське районне фізкультурно-спортивне товариство "Колос"
103	Рівненська	Громадська обласна молодіжна організація соціально-психологічна лабораторія "Суспільне народження"
104		Корпорація "Братерство без кордонів"
105	Сумська	Союз інвалідів воїнів Афганістану
106		Сумське міське об'єднання "Правозахист"
107	Харківська	Харківський міський союз інвалідів Афганістану
108		Асоціація молодих професіоналів "Клас"
109		СТОВ "Яворське"
110		Харківське фармацевтичне підприємство "Здоров'я народу"
111		ВАТ "ЗЗБК-13"
112		ТОВ "ЗЗК-3"
113		ПП "ФВ"
114		Данилівський держлісгосп
115		ВАТ "ХТЗ"
116		ЗАТ "Гусарівське"
117		ЗАТ "Племрадгосп Курганський"
118	Херсонська	Українська спілка ветеранів Афганістану, Дніпровська районна організація
119	Хмельницька	Комітет ветеранів Ізяславського району
120		Комітет ветеранів Хмельницького району
121		Комітет ветеранів Шепетівського району
122		Осередок "Подільська спілка молоді"
123		Хмельницька обласна рада ветеранів Афганістану
124		Хмельницька обласна спілка письменників

Додаток Ж

СПИСОК
міжнародних організацій, які співпрацюють з Державною кримінально-виконавчою
службою України
(за офіційними даними ДПтС)

№ п/п	Назва організації	Зміст роботи
1	Європейського Бюро міжнародної асоціації тюремного служіння (МАТС)	Благодійна допомога для покращення умов тримання засуджених, їх медичного забезпечення, сприяння в організації професійного навчання засуджених неповнолітніх
2	Дитячий фонд ООН (UNICEF)	Захист прав неповнолітніх, ресоціалізація неповнолітніх, правова просвіта, профілактика ВІЛ/СНІДу
3	UNDOC	Розробка стратегії профілактики ВІЛ/СНІДу в установах кримінально-виконавчої служби
4	UNAIDS	Розробка Національної програми протидії ВІЛ/СНІДу
5	ПРООН/UNDP	Впровадження заходів проекту "Контроль за туберкульозом та ВІЛ/СНІДом в Україні", компонент "В"язниці" за підтримки Світового Банку
6	Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)	Покращення медичного забезпечення осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі
7	Фонд "Народонаселення"	Впровадження програм профілактики ВІЛ/СНІДу в місцях позбавлення волі
8	Британська Рада в Україні (British Council Ukraine)	Впровадження правових, освітніх, культурних, профілактичних та реінтеграційних програм для дітей, які перебувають у місцях позбавлення волі
9	Фонд сприяння пенітенціарним реформам імені Джона Говарда	Сприяння заходам з реформування пенітенціарної системи в Україні
10	Українська Міжконфесійна Християнська Місія "Духовна та благодійна опіка у місцях позбавлення волі"	Сприяння забезпеченню права засуджених на свободу віросповідання, духовно-просвітницькій роботі із засудженими, їх соціальної реабілітації. Надання благодійної допомоги.
11	Международное антитеррористическое единство (МАЕ)	Надання благодійної допомоги
12	Московський офіс Penal Reform International	Сприяння організації заходів з реформування кримінально-виконавчої системи України, вдосконалення громадського контролю за її діяльністю, розвитку міжнародної співпраці з

		пенітенціарними системами інших країн
13	Нідерландський благодійний фонд "Софія"	Організація професійної освіти та сприяння реінтеграції до суспільства після звільнення засуджених неповнолітніх
14	Нідерландський фонд "Друзі Прилук"	Вдосконалення системи реінтеграції до суспільства дітей, які відбувають покарання у виді позбавлення волі
15	Благодійний фонд Скандинавська дитяча місія в Україні	Надання гуманітарної допомоги засудженим неповнолітнім, покращення умов їх тримання
16	Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва	Розробка та впровадження проектів, спрямованих на підвищення професійної компетентності персоналу установ, покращення умов тримання засуджених та ув'язнених, покращення умов матерів з дітьми, які перебувають в ув'язненні
17	Шведська неурядова організація "Конвіктус"	Впровадження програм соціальної

Додаток 3

НЕДЕРЖАВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

які співпрацюють з Державною кримінально-виконавчою службою України
(за офіційними даними ДПтС)

№ п/п	Назва організації	Регіон, з яким співпрацює	Вид організації	Прізвище, ім'я, по батькові керівника	Адреса, телефон	Зміст роботи
1	Громадська організація "Айболіт"	АР Крим	ГО	Філіп'єва Олена Едуардівна	95022, м. Сімферополь, вул. Механізаторів, 28	
2	Благодійний фонд розвитку культури та творчості "Лотос"	АР Крим	БФ	Сафонова Тетяна Михайлівна	95026, м. Сімферополь, вул. Батуріна, 22	Проведення роботи з профілактики ВЛ/СНІДу
3	Республіканський благодійний фонд "Європейської та євроатлантичної інтеграції і розвитку Криму"	АР Крим	БФ	Булгаков Вадим Вікторович	м. Сімферополь, вул. Київська, 16/20	
4	Вінницький громадський Конгрес "Сталість"	Вінницька	ГО	Полонець Віталій Володимирович	21100, м. Вінниця, вул. Островського, 2-а, т. 27-95-11	Профілактика ВЛ/СНІД
5	Ладижинська громадська жіноча організація "Співка матерів за здорове покоління"	Вінницька	ГО	Білозір Надія Миколаївна	24321, Вінницька обл., м. Ладижин, вул. Будівельників, 35-а/52	
6	Вінницька районна молодіжна громадська організація "Символ майбутнього"	Вінницька	ГО	Поліщук Ярослав Вікторович	Вінницька обл., Вінницький р-н, смт. Стрижавка, вул. Колгоспна, 11-а	
7	Громадська організація "Ініціатива"	Вінницька	ГО	Левченко Олег Васильович	м. Жмеринка, вул. Леніна, 58, т. 2-00-59	
8	Молодіжна громадська організація "Союз молоді Регіонів України"	Вінницька	ГО	Петриченко Ю.О.	Вінницька обл., смт. Піщанка, вул. Маяковського, 4	
9	Комаргородський місцевий благодійний фонд "Професійно-технічна освіта XXI-століття"	Вінницька	БФ	Кіжан О.М.	с. Комаргород, вул. Леніна, 103	
10	Вінницька громадська організація "Пані Всесвіт"	Вінницька	ГО	Міхновець Тетяна Василівна	м. Вінниця, вул. 50-річчя Перемоги, 27, тел.: (0432) р. 35-20-97, д. 26-06-33	
11	Вінницька правозахисна організація	Вінницька, Луганська, Дніпропетровська, Херсонська, АР Крим	ГО	Гройсман Дмитро	21000, м. Вінниця, вул. Стахурського, 72/57, тел. 8(067)284-64-50	
12	Асоціація захисту прав молоді Волині	Волинська	ГО			Участь в реалізації програми диференційованого виховного впливу на засуджених до позбавлення волі "Підготовка до звільнення", надання засудженим правової допомоги
13	Українсько-Нідерландський благодійний фонд "Софія"	Волинська	БФ	Рул Дійкстр, П'ятоха Володимир Павлович	Sophiastichting Aubadestraat 14; 7323 LB Apeldoorn, The Netherlands, 43025, м.Луцьк, вул.Кравчука, 28/103, т.(0332) 72-00-45,	Ресоціалізація неповнолітніх засуджених Ковельської виховної колонії

					8-050-378-07-12	
14	Благодійний фонд Скандинавська дитяча місія в Україні	Волинська, Львівська, Рівненська	БФ	Лонюк Людмила Володимирівна, Ковальчук Леонід Степанович	43000, м. Луцьк, вул. Суворова, 5, пр-т Волі, 27, тел. (03322) 4-42-44, 7-05-58	Надання гуманітарної допомоги засудженим
15	Благодійний фонд "Реабілітація"	Донецька, Волинська, Рівненська	БФ	Корнієвський Георгій Олександрович	45000, Волинська обл., м.Ковель, вул. Сагайдачного, 6-А/12, тел. (03352) 3-33-44	Попередження ВІЛ/СНІД, спортивні змагання, концерти, гуманітарна допомога.
16	Громадська благодійна організація "Християнський фонд"	Дніпропетровська	ГО			Зустрічі, бесіди, консультування, соціальна допомога
17	Громадська організація "Карате До"	Дніпропетровська	ГО			Зустрічі, лекції, спортивні змагання
18	Громадська організація "Рада директорів Ленінського району" м.Дніпропетровська	Дніпропетровська	ГО			Зустрічі, бесіди, соціальна допомога
19	Громадська організація ветеранів Афганістану "Помощь"	Дніпропетровська	ГО			Зустрічі, бесіди, лекції
20	Громадська районна організація "Союз Чорнобиль"	Дніпропетровська	ГО			Зустрічі, лекції, соціальна допомога
21	Громадсько-екологічна організація "Батьківщина моя"	Дніпропетровська	ГО			Зустрічі, лекції, соціальна допомога
22	Дніпропетровська міська громадська організація інвалідів "Продовження життя"	Дніпропетровська	ГО			Зустрічі, бесіди, лекції, консультування
23	Молодіжна громадська організація "Молодь за трудову Україну"	Дніпропетровська	ГО	Модестова Наталія Володимирівна	51413, Дніпропетровська обл., м. Павлоград, вул. Верстатобудівельників, 6-А, тел.: (05632) 3-93-09	Зустрічі, лекції, соціальна допомога
24	Обласне громадське об'єднання спеціалістів соціальної роботи "Нове покоління"	Дніпропетровська	ГО	Зимовець Наталія Володимирівна	49004, м.Дніпропетровськ, пр.Кірова, 2, кімн.451, тел.: 42-82-10	Зустрічі, бесіди, консультування
25	Благодійний фонд "Воскресіння"	Дніпропетровська	БФ	Лисий Андрій Миколайович	49087, м. Дніпропетровськ, вул. С.Ковалевської, 65/19, т.34-44-86	Зустрічі, лекції, соціальна допомога
26	Благодійна організація "Регіональний центр соціальної адаптації для осіб, звільнених з місць позбавлення волі"	Дніпропетровська	БО			Зустрічі, лекції, бесіди, консультації, соціальна допомога
27	Благодійний фонд "Громадське здоров'я"	Дніпропетровська	БФ			Зустрічі, бесіди, лекції, соціальна допомога
28	Благодійний фонд "Наріжний камінь"	Дніпропетровська	БФ			Зустрічі, бесіди, лекції, соціальна допомога
29	Благодійний фонд "Стимул"	Дніпропетровська	БФ	Єщенко Володимир Юхимович	49000, м.Дніпропетровськ, вул.Літейна, 2-6, тел.: 370-43-90, факс 370-80-80	Зустрічі, бесіди, лекції, соціальна допомога
30	Дитячий благодійний фонд	Дніпропетровська	БФ			Зустрічі, лекції, соціальна допомога
31	Благодійний фонд "Реабілітаційний центр наркозалежних" - "Віртуз"	Дніпропетровська	БФ			Зустрічі, бесіди, лекції
32	Донецька обласна громадська організація "Центр соціальної	Донецька	ГО	Садовий Євгеній Іванович	83050, м. Донецьк, пр. Гурова, 4, т. 062-349-60-91	

	допомоги "Миротворець"					
33	Громадська організація Союз "Амікус"	Донецька	ГО	Піляєв Андрій Геннадійович	м. Донецьк, вул. Челюскінців, 148, к.29	Попередження ВІЛ/СНІД, психологічна допомога, спортивні змагання, концерти
34	Молодіжна громадська організація Психологічний центр розвитку "Тренінг-круг"	Донецька	ГО	Солорев Михайло Вікторович, Ложкова Олена Вікторівна	83000, м. Донецьк, вул. Жовтнева, 81, к.1 83100, м. Донецьк, вул. 50-річчя СРСР, 149, т. 337-57-61	Виховна робота
35	Константинівська міська громадська організація "Паритет"	Донецька	ГО	Яїцька Тетяна Володимирівна	85113, Донецька обл., вул. Громова, 23/21	
36	Обласна громадська організація Фундація "Молодь Донбасу"	Донецька	ГО	Бідило Л.І.	83017, м. Донецьк, бул. Шевченка, 27, оф.229, т. 062-333-07-47	
37	Донецька міська громадська організація "Альянс"	Донецька	ГО	Закревська С.В.	83015, м. Донецьк, пр. Миру, 8, к.406, т. 338-40-83	
38	Громадська організація "Джерело надії"	Донецька	ГО			Проект на конкурс міні-грантів
39	Громадська організація "ДОРС"	Донецька	ГО			
40	Громадська організація "Милосердя" м. Слов'янськ	Донецька	ГО			
41	Територіальна громадська соціальна організація "Закон"	Донецька	ГО			
42	Жіночий еколого-правовий центр м. Артемівська	Донецька	ГО	Кравець Оксана Анатоліївна	84500, Донецька обл., м.Артемівськ, вул. Артема, 44, к.118, тел.: (06274) 6-65-24	Юридична та правова допомога неповнолітнім, покращання навчання
43	Маріупольська Спілка Молоді	Донецька	ГО	Ломакіна Тетяна Анатоліївна	Донецька обл., м. Маріуполь, вул. Сеченова, 73/44, тел.: (0629) 34-64-07, 33-52-25	Профілактика вживання наркотиків та тютюну
44	Всеукраїнський Комітет по захисту прав людини	Донецька	ГО	Ратнікова Євгенія Миколаївна	83055, м. Донецьк, вул. Щорса, 10, кв.16, т. 304-86-55	
45	Благодійна організація "Клуб "Твій вибір"	Донецька	БО	Галактіонов Олег Володимирович	84629, м. Горлівка, вул. Казарцева, 13/79	Тренінги на подолання наркотичної залежності
46	Благодійна організація "Клуб "Світанок"	Донецька	БО	Мороз Світлана Геннадіївна	83003, м. Донецьк, вул. Капітана Ратнікова, 8-а, к.1, т. 062-386-82-46	Попередження ВІЛ/СНІД, спортивні змагання, концерти, гуманітарна допомога
47	Благодійний фонд "Піклування"	Донецька	БФ	Проценко Тетяна	м. Донецьк, вул. Калініна, 11, тел.: (0623) 34-02-26	Лекції медичної та правової тематики
48	Донецький обласний благодійний фонд "Оберіг", Дзержинська міська громадська організація "Громада допомоги ВІЛ-інфікованим"	Донецька	БФ	Гайдук Світлана Геннадіївна	85113, Донецька обл., м. Костянтинівка, вул. 6-го вересня, 40-а, т. (06272) 2-08-24	Лекції, профілактичні заходи, благодійна допомога
49	Донецька громадська історико-просвітницька та правозахисна благодійна організація "Донецький Меморіал"	Донецька, Дніпропетровська	БО	Букалов Олександр Павлович	83092, м.Донецьк, а/с 4863, тел.:(0622) 92-14-71, amnesty@skif.net	Семінари правоосвітницького характеру, розробка методичних матеріалів
50	Міжнародний альянс ВІЛ/СНІД в Україні	Донецька, Миколаївська, Львівська	ГО	Клепиков Андрій Олександрович	03150, м. Київ, вул. Димитрова, б. 5, корп. 10-а, 6 пов.	

51	Всеукраїнський благодійний фонд "Наш дім – Україна"	Донецька	БФ			Концерти
52	Благодійний фонд "Витязь" м. Горлівка	Донецька	БФ			Благодійна допомога
53	Донецький благодійний фонд "Доброта"	Донецька	БФ	Роголін Яків Фрідріхович	83017, м.Донецьк, б-р Шевченка, 36, тел.: (0622) 95-42-18, (062) 345-22-36	Гуманітарна допомога
54	Житомирський обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом та наркоманією	Житомирська	ГО	Харченко О.Я.		Лекції, бесіди роз'яснювального характеру
55	Міжнародний благодійний фонд "Співтворчість"	Житомирська				
56	Великоберезнянська районна громадська організація Закарпатського циганського культурно-просвітнього товариства "РОМАНІ ЯГ"	Закарпатська	ГО	Тирпак І.М.	смт. В.Березний, вул. Зелена, 30	
57	Закарпатський обласний благодійний фонд "Мокош"	Закарпатська	БФ	Мочарник Михайло Михайлович	Закарпатська обл., м. Ужгород, пл. Ш.Петефі, 42/5	
58	Перечинський районний благодійний фонд "Центр громадських ініціатив"	Закарпатська	БФ	Вишняк Андрієм Миколайовичем	м. Перечин, вул. Народна, 21, кв.1	
59	Громадська організація "Правова країна"	Запорізька	ГО	Биков С.А.		Юридичне консультування
60	Благодійний фонд "Сподівання"	Запорізька	БФ	Доценко Наталія Вікторівна	69001, м. Запоріжжя, вул. Сергія Тюленіна, 23, оф.11, 224-07-64, (050) 150-21-65	Лекції на тему запобігання захворювань на СНІД, туберкульоз
61	Благодійна організація "Благодійний фонд "Життя триває""	Запорізька	БО	Єгорова Ольга Ігорівна	69057, м. Запоріжжя, вул. Матросова, 26	Лекції на тему запобігання СНІДу
62	Благодійний фонд "Молодь за здоровий спосіб життя"	Запорізька	БФ			Лекція "СНІД, секс та стосунки"
63	Запорізька правозахисна жіноча організація	Запорізька	ГО	Кудлай Зінаїда Андріївна	69001, м. Запоріжжя, вул. Перемоги, 34-а, кв.51, тел.: (0612) 32-86-11, twtwr@rambler.ru	Підготовка до звільнення, соціальний супровід після звільнення.
64	Міжнародна гуманітарна організація "СНІД Фонд Схід-Захід"	Запорізька, Луганська, Тернопільська				
65	Благодійний Християнський Фонд "Солідарність"	Івано-Франківська	БФ	Микитин Андрій Миколайович	м.Івано-Франківськ, вул.Січових Стрільців, 34, 77-73-31, 55-27-80	
66	Благодійна організація "Любов та милосердя"	Івано-Франківська	БО			
67	Громадська організація "Закон для нас"	Івано-Франківська	ГО	Каратов Віктор Анатолійович	м. Івано-Франківськ, вул. С.Бандери, 60, к.1, кв.21	
68	Міжнародна Ліга захисту прав громадян України	Київська, Запорізька	ГО	Багіров Едуард Садикович	м.Київ, вул. Курська, буд. 5, оф. 18-а	Юридичний та соціальний супровід засуджених, Конкурс "Міс"
69	Всеукраїнська благодійна організація "Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД"	АР Крим, Донецька, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Чернівецька, Чернігівська	БО	Жовтяк Володимир	04071, м.Київ, вул. Межигірська, 24-б, тел.: 425-12-74, 425-69-89	Заходи запобігання захворювань на СНІД, туберкульоз
70	Громадська організація "Гуманітарний центр"	Київська	ГО	Кривонос А.О.	м. Київ, вул. Клінічна, 23-25, к.60, т. 466-86-49, ф. 249-67-64	

71	Всеукраїнська громадська організація "Пробудження"	Київська	ГО	Сапіженко Ніна Миколаївна		Лекції, бесіди, консультації, концерти, оформлення паспортів, супровід після звільнення
72	Громадська організація інтелігенції міста Києва "Київ - рідний дім"	Київська, Чернігівська, Черкаська	ГО	Балясна Євеліна Менделівна	м.Київ, вул. Миропільська, 31-а, кв.43, р.т. 510-74-90, д.т. 543-85-18	Лекції, бесіди, консультації, концерти, оформлення паспортів, супровід після звільнення
73	Благодійний фонд "Дроп ін центр"	Київська	БФ	Куцев Павло Мусійович	04071, м. Київ, вул. Воздвиженська, 2	
74	Київський міський благодійний фонд "Мир", Центр соціальної адаптації та реабілітації для звільнених з місць позбавлення волі	Дніпропетровська	БФ			Зустрічі, лекції, бесіди, консультації, соціальна допомога
75	Шведська неурядова організація "Конвіктус"	Київська	ГО	Н.Мілівосвик	Convictus Sweden, Box 130 66, 103 02, Stockholm	
76	Благодійний Фонд "Здоров'я та розвитку нації"	Сумська, Житомирська	БФ	Новицька Ніна Юрївна, Феденко Жанна Людвігівна	м.Київ, вул. Гарматна, 26/2	Лекції, бесіди, благодійна допомога
77	Громадська організація "Мистецтво життя"	Київська	ГО			Профілактика конфліктів, лекції, рольові ігри
78	Громадська організація "Емуна"	Київська	ГО			Демонстрація відеофільмів, соціальна адаптація звільнених
79	Центр правової допомоги населенню "Громадський захисник"	Київська	ГО	Мукшименко Алла Петрівна		
80	Міжнародний фонд "Відродження"	Київська	БФ	Полтавець Денис, Беца Олександр Васильович	04053, м.Київ, вул. Артема, 46, тел.: 461-97- 09, 216-76-29	
81	Міжнародне товариство захисту прав людини - Українська секція	Київська, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Чернігівська	ГО	Сухоруков Андрій Олександрович	01196, м.Київ, пл. Лесі Українки, 1, тел.: 286-38- 76, igfm_us@zeos.net	Підтримка та впровадження громадських ініціатив з підвищення правової захищеності неповнолітніх
82	Міжнародний освітній фонд імені Я.Мудрого	Київська	БФ	Стрілько Валентина Василівна		
83	Християнський дитячий фонд	Київська, Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Чернігівська	БФ	Лактіонова Галина Михайлівна	01054, м.Київ, вул. О.Гончара, 52, оф.81, тел.: 230-29-42	Впровадження іновацій соціальної роботи
84	Всеукраїнська громадська організація "Жіночий консорціум України"	Київська	ГО	Безпальча Руслана Федорівна		
85	Міжнародний комітет захисту прав людини	Київська	ГО			
86	Міжнародний центр реабілітації жертв	Київська	ГО	Глузман Семен Фішелевич		

	війни та тоталітарних режимів					
87	Комітет сприяння захисту прав дитини	Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Чернігівська	ГО	Максимова Наталія Юріївна	01003, м.Київ, вул. Володимирська, 45, тел.: 295-26-96, 212-05-76	Впровадження профілактичних програм запобігання підліткової злочинності
88	Фундація "Захист прав дітей"	Київська	ГО	Павлова Євгенія Борисівна		
89	Організація соціально-правового захисту населення "Чинність Закону"	Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Чернігівська	ГО	Спорніков Олег Олександрович	02147, м.Київ, а/с 55, тел.: 538-03-83	Телевізійні проекти. Поширення досвіду роботи з підлітками країн Європи.
90	Український фонд сприяння пенітенціарним реформам ім. Джона Говарда	Київська, Миколаївська	БФ	Терехов Віктор Іванович		
91	Всеукраїнський благодійний фонд "Правова ініціатива"	Київська	БФ	Корнієнко Ольга Петрівна	02232, м.Київ, вул. Закревського, 87-В, оф.13, тел.: 530-16-09, 269-60-00	Правові програми
92	Київський християнський благодійний фонд "Наріжний камінь"	Сумська	БФ	Кравцов Ілля Борисович	08292, Київська обл., м. Буча, вул. Києво-Мироцька, 86	
93	Міжнародний благодійний фонд "Варнава"	Тернопільська	БФ	Решетинський В.М.	м.Київ, вул. Микольсько-Слободська, 2-А, тел.: 517-43-21, 516-98-80	Соціальний супровід звільнених
94	Міжнародний фонд "Центр суддівських студій"	Київська	БФ	Верещінська Наталія Олексіївна	01030, м.Київ, вул. Коцюбинського, 12, тел.: 234-35-86, 235-67-77	Правові програми
95	Громадська організація "Інститут проблем наркоманії та наркозалежності"	Київська	ГО	Ліщук Роман Миколайович	01021, м.Київ, вул. Інститутська, 15/5, оф.51, тел.: 295-62-24	Робота з наркозалежними
96	Громадська організація "Альтернатива-В"	Київська	ГО	Кушнірова Тамара Василівна	м.Київ, вул. Кудрявська, 4, тел.: 212-56-72, 212-07-23	Сприяння звільненим у соціальній адаптації
97	Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні	Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Чернігівська	БФ	Гайдамашко Андрій	01021, м.Київ, Кловський узвіз, 1, тел.: 253-04-79, 230-25-06	Захист прав дітей
98	Український Фонд боротьби з ВІЛ-інфекцією та СНІДом ДІАПРОФМЕД		БФ	Шевчук Олександр Анатолійович	м.Київ, вул. Світлицького, 35, тел.: 433-03-00	Гуманітарна допомога (тест-системи)
99	Громадська організація Українсько-Американське Бюро захисту прав людини	Київська, Харківська	ГО	Мар'яновський Григорій Абрамович	61118, м. Харків, пр.Тракторобудівників, б.63, к.70, (а/с 1107), т. (0572) 63-63-11	Консультавання з юридичних питань
100	Об'єднання громадян "Свобода" (благодійний фонд)	Кіровоградська	БФ			
101	Громадська організація "Кіровоградський центр соціальних досліджень"	Кіровоградська	ГО	Якунін Сергій Володимирович		

102	Благодійний фонд "Повернення до життя"	Кіровоградська				
103	Дитяча екологічна громадська організація "Флора"	Кіровоградська				
104	Новоукраїнська районна громадська організація "Прес-клуб"	Кіровоградська				
105	Громадська організація Громада "МИР"	Луганська	ГО	Ніколаєва Лідія Володимирівна	94000, Луганська обл., м. Стаханов, вул. Б.Хмельницького, 18 (ЦДЮМ)	
106	Громадська організація "Християнська асоціація молоді України - УМСА"	Луганська	ГО	Бочаров Ю.Б.	94612, Луганська обл., м. Антрацит, вул. Кальницької, 7, кв.102, т. 3-77-09	
107	Громадська організація військово-патріотичне об'днання "Каскад"	Луганська	ГО	Гізай Олександр Олександрович		Лекції, бесіди, тренінги, благодійна допомога
108	Сватівська районна громадська організація "Союз-Чорнобиль"	Луганська	ГО	Шаповалов Олександр Іванович	92600, Луганська обл., м. Сватове, пл. Радянська, 25, кім.219, т. 3-63-58	
109	Громадська організація "Товариство сприяння обороні України"	Луганська	ГО	Сазонова К.П.		
110	Благодійний фонд "Дім"	Луганська	БФ			
111	Луганський обласний благодійний фонд "Підліток"	Луганська	БФ	Гончаров Володимир Леонідович	м. Луганськ, кв. Шевченка, 48/2, т. (0642) 63-80-52, 63-80-58	Лекції, бесіди, гуманітарна допомога, індивідуальні та групові консультації
112	Міжнародний благодійний фонд "Потенціал"	Луганська	БФ			Просвітницька робота
113	Луганська обласна група медіації	Луганська				
114	Львівська міська громадська організація "Християнський театр "Еммануїл"	Львівська, Київська	ГО	Горай Жанна Дмитрівна	79058, м. Львів, вул. Замарстинівська, 37, а/с 6940	Показ благодійних вистав для засуджених
115	Львівська громадська організація "Дорога"	Львівська	ГО	Рибій Роман Володимирович, Ходачок Орест Володимирович, Брожина Юрій Болеславович	79060, м.Львів, вул.Кульпарківська, 6.160, тел.:(0322) 92-23-95, 79-86-30	Надання психологічної допомоги, проведення лекцій, групових тренінгів, комп'ютерні курси
116	Благодійний фонд "Аванте"	Львівська	БФ	Романець Андрій Богданович, Щепаняк Михайло Степанович	79058, м. Львів, вул. Куліша, 1/10	Робота з наркозалежними. Консультації, тренінги.
117	Львівська громадська культурно-просвітницька благодійна організація "Нове життя"	Львівська	ГО	Кеньо Михайло Іванович, Ходачок Орест Володимирович	м. Львів, вул. Тургенєва, 73	Просвітницько-духовна робота, гуманітарна допомога
118	Благодійний фонд "Самодопомога"	Львівська	БФ	Котик З.Д.	79000, м. Львів, вул. Винниченка, 1, т. 240-35-65	
119	Благодійний неурядовий фонд "Центр соціально-психологічної інформації "Усі разом"	Львівська	БФ	Каменська Галина Василівна, Клюс Олександр Леонідович	м.Львів ул.Шевченка, 32	Гуманітарна допомога
120	Всеукраїнська благодійна організація "АСЕТ"	Львівська	БО			
121	Міжнародний фонд громадської допомоги "Свята надія"	Львівська	БФ	Галайко П.І., Клюс Олександр Леонідович	м.Львів, вул. Енергетична, 1	Гуманітарна допомога

122	Фонд "Святого Володимира"	Львівська	БФ	Магушевський Ігор Володимирович	м.Львів, вул.Горбачевського, 21	Гуманітарна допомога
123	Благодійний фонд "Лінія життя"	Львівська	БФ	Олег Ригус	м.Стебник, вул. Грушевського, 9	Бесіди, фільми, гуманітарна допомога
124	Благодійна організація "Твоє право"	Львівська				
125	Громадська організація "Пласт в українських школах"	Львівська				
126	Благодійний фонд "Простір конфлікту"	Львівська				
127	Миколаївський обласний молодіжний громадський рух "Пенітенціарна ініціатива"	Миколаївська	ГО	Герман Олена Валеріївна	54030, а/с 101, м. Миколаїв, вул. Велика Морська, 49, оф.67, т.8 (0512) 35-21-43, 35-55-49, e-mai: pi2005@list.ru	Проведення щотижневих тренінгів з засудженими в рамках підготовки волонтерів, забезпечення засуджених засобами індивідуального захисту та особистої гігієни, інформаційно-освітньою літературою, організація роботи груп взаємодопомоги для ВІЛ-позитивних засуджених.
128	Миколаївський місцевий благодійний фонд "Благодійність"	Миколаївська	БФ	Гагаркін Микола Іванович	54001, а/с 7, м.Миколаїв, вул.Пушкінська, б.12, кв.9-а, тел.: (0512) 47-67-80, e-mail:fond-blago@mksat.net web site : www. blago.mk.ua	Проведення зустрічей психологів та волонтерів з ВІЛ-позитивними та хворими на СНІД засудженими.
129	Громадська організація "Життя +"	Одеська	ГО	Федоров Сергій Вікторович	65091, м.Одеса, вул.Разумовська, 1/3, тел.: 711-18-69, 728-45-49, 711-18-52, 775-31-42	
130	Громадська організація "Здоров'я та милосердя"	Одеська	ГО			
131	Громадська організація "Здоров'я. Жінка. Довголіття."	Одеська	ГО	Нізова Наталія Миколаївна	65100, м.Одеса, Валківський пр-т, 2, тел.: 711-82-00, (067)790-69-53	
132	Благодійна громадська організація "Всесвітня допомога дітям"	Одеська	БО			
133	Благодійна організація "Дорога до дому"	Одеська	БО	Костін Сергій Ігорович	65026, м.Одеса, вул.Софіївська, 10, тел.: 717-31-38, 777-20-76, 728-81-10, 719-06-65, 32-54-11	
134	Благодійна організація "Реформація "Школа орлів"	Одеська	БО			
135	Благодійна асоціація допомоги ВІЛ-інфікованим та хворим на СНІД "Світло надії"	Полтавська	БО	Котляревська Таміла Михайлівна	36000, м. Полтава, вул. Артема, 28-а, т. (0532) 50-85-99	
136	Кременчуцька районна благодійна організація "Центр духовної та соціально-психологічної реабілітації "Світання"	Полтавська	БО	Мазяр Вадим Анатолійович	39600, Полтавська обл., м. Кременчук, Автозаводський район, вул. Ернеста Тельмана, б.26, кв.70, т. 4-55-87, 3-59-31	
137	Благодійний фонд "Громадське здоров'я"	Полтавська	БФ	Протопопов Андрій Олексійович	36015, м. Полтава, вул. Старокотелівська, 6, т. 58-86-38	
138	Громадська організація	Полтавська	ГО	Терещенко Д.Ю.		

	"Порятунок"					
139	Благодійний видавничий фонд "Світанкова зоря"	Рівненська	БФ			
140	Благодійний фонд милосердя та захисту сиріт "Оберіг"	Рівненська	БФ			
141	Громадський благодійний фонд підтримки правоохоронних органів "Захист"	Рівненська	БФ			
142	Міжнародна громадська благодійна організація "Надія-людям"	Рівненська	ГО			
143	Міжнародний благодійний фонд "Глорія"	Рівненська	БФ			
144	Міжнародний благодійний фонд "Світло надії"	Рівненська	БФ			
145	Сумська обласна громадська організація "Правова допомога"	Сумська	ГО	Соловйова Людмила Михайлівна	40007, м. Суми, вул. Нижньо-Сироватська, 54-а	Лекції, бесіди
146	Сумська обласна молодіжна громадська організація "Твоя перемога"	Сумська	ГО	Гавриленко Сергій Володимирович	40000, м. Суми, вул. Червоноправпорна, 212	
147	Тернопільська міська громадська організація "Підлітковий дім"	Тернопільська	ГО	Крушельницький В.В.	м. Тернопіль, вул. Кн. Острозького, 29/18, т. (0352) 43-39-41	
148	Тернопільська обласна Асоціація Жінок	Тернопільська	ГО	Решетник Галина Іванівна	46023, м. Тернопіль, а/с 236, т. (0352) 26-86-19	Вирішення питань трудового та побутового влаштування, консультації
149	Громадська організація "Факел пам'яті Марії"	Тернопільська	ГО			Просвітницько-виховна
150	Міжконфесійна Громадська Організація "Місія св. Франциска"	Тернопільська	ГО			Просвітницько-виховна
151	Тернопільський благодійний фонд "Карітас"	Тернопільська	БФ	о.м. Іван Говера	46006, м. Тернопіль, вул. Замонастирська, 1, т. (0352) 52-36-84	
152	Християнський центр реабілітації "Нове життя" на базі благодійної організації "Християнський центр милосердя"	Тернопільська	БО	Дещаківський Р.Г.	м. Тернопіль, вул. Корольова, 8/212 (с. Буцнів Тернопільського р-ну)	
153	Благодійна організація "Ранкова Зоря" (Швеція)	Тернопільська				Гуманітарна допомога
154	Харківський громадський центр "Молодь за демократію"	Харківська	ГО	Овчарова Галина Борисівна	61057, м. Харків, вул. Чернишевського, 4 к.4	
155	Громадська організація "Фонд рятування дітей і підлітків України від наркотиків"	Харківська	ГО	Маркелов С.П.		Роз'яснювальна, просвітницька та індивідуально-профілактична роботи із засудженими
156	Міжнародна громадська організація "Центр Ресурс - професіонал"	Харківська	ГО	Дорофєєва Л.Г.		Психологічна підтримка
157	Херсонська міська молодіжна громадська організація Центр молодіжних ініціатив "Тотем"	Херсонська	ГО	Афанасьєва Олена Валеріївна	м. Херсон, вул. Молодіжна, 2а, тел: 8-066-2496702	Консультаційна, правова, психологічна
158	Херсонський обласний фонд "Милосердя та	Херсонська	БФ	Тютюнник Алла Миколаївна	м.Херсон, вул.Фрунзе, 2, офіс 24, т. 26-50-39	Благодійна, консультаційна

	здоров'я"					
159	Херсонський обласний благодійний фонд "Мангуст"	Херсонська	БФ	Лисак Євгенія Миколаївна	м. Херсон, пр. Береговий, 3, тел.:(0552) 27-90-42	Психологічна, консультативна, робота з наркозалежними
160	Херсонський обласний громадський центр "Чоловіки проти насильства"	Херсонська				
161	Хмельницька обласна Асоціація сприяння вирішенню проблем наркоманії та СНІДу "Вікторія"	Хмельницька	ГО	Висоцька Лариса Ульянівна	29000, м. Хмельницький, вул. Шевченка, 34, к.1021	Проекти "Шлях до волі", "Рівний-рівному". Гуманітарна допомога
162	Благодійний фонд "Промінь надії"	Хмельницька	БФ	Каспров М.О.		Соціальний супровід, підготовка до звільнення, гуманітарна допомога
163	Хмельницький обласний "Фонд милосердя і здоров'я"	Хмельницька	БФ	Кухар В.П.		Соціальний супровід, підготовка до звільнення, гуманітарна допомога
164	Хмельницький обласний благодійний фонд "СІОН"	Хмельницька, Тернопільська	БФ	Денисов І.А.		Реалізація проекту "Шлях до волі" в рамках договору між Координатором проектів ОБСЄ в Україні та ІСАР "Єднання"
165	Хмельницький обласний благодійний фонд "Хесед-Бешт"	Хмельницька		Колопатюк А.Ю.		Сприяння налагодженню соціальних зв'язків засуджених, гуманітарна допомога, поповнення книжкового фонду бібліотек
166	Міжнародна благодійна організація "Комітет координації сприяння правоохоронним органам та військовим формуванням України", Хмельницьке регіональне відділення	Хмельницька		Олійник В.М.		Реалізація програм спрямованих на патріотичне виховання засуджених у виправних колоніях області
167	Хмельницька районна організація "Світанок"	Хмельницька				
168	Нетішинська громадська організація "З'єднання борців за справедливість"	Хмельницька				
169	Громадська організація "Світанкова зоря"	Черкаська	ГО			Культурно-просвітницька діяльність
170	Черкаська громадська організація "Ліга культури"	Черкаська	ГО			Художні виставки, літературно-музичні вечори
171	Черкаський благодійний фонд "Інсайт"	Черкаська	БФ	Коршун Андрій Миколайович	18018, м.Черкаси, вул. Нечуя Левицького, 22, т. (0472) 32-66-95	Бесіди, лекції, тренінги щодо профілактики ВІЛ/СНІД, вживання наркотичних речовин
172	Благодійний фонд "Надійся тепер"	Черкаська	БФ	Вишемірський Михайло	м.Черкаси, вул.Львіна, 95, (0472) 54-06-32	Бесіди, надання гуманітарної допомоги
173	Міжнародний	Черкаська	БФ			Лекції, надання

	благодійний фонд "Христос для всіх міст"					гуманітарної допомоги
174	Уманський благодійний фонд "Пробудження"	Черкаська	БФ			Лекції, диспути
175	Міжнародна благодійна організація "Школа здоров'я"	Черкаська	БФ	Голінько Тетяна Іванівна	18000, м. Черкаси, вул. Гагаріна, 52	Лекції, семінари, практичні заняття, консультації, радіолекції
176	Міжнародна благодійна організація "Погляд"	Черкаська	БФ	Волгіна Ірина Олегівна	м. Київ, пров. Машинобудівний, 28, оф. 214, т. (044) 248-92-34	
177	Чернівецька обласна громадська організація "Пріоритет свободи"	Чернівецька	ГО	Матвій Васильович Олесь	м. Чернівці, вул. Грушевського, 2, т. (0372) 51-68-56, 51-77-54	
178	Чернівецьке міське об'єднання громадян "Народна допомога"	Чернівецька	ГО	Ковалишин Іван Михайлович	м. Чернівці, вул. Гайдара, 9-а, т. (0372) 58-51-56	
179	Чернівецький міський благодійний фонд "Нова сім'я"	Чернівецька	БФ	Бережна Тетяна Миколаївна	м. Чернівці, вул. Головна, 118-а, т. 4-39-26	Зустрічі, консультації, тренінги
180	Всеукраїнське громадське об'єднання "Волонтер"	Чернівецька	ГО	Бостон Світлана Іванівна		Зустрічі, проведення лекцій
181	Чернівецький обласна благодійна організація Громадська соціальна служба "Допомога людям"	Чернівецька	БО			Зустрічі, консультації
182	Громадське об'єднання центр реабілітації і милосердя "Християнський дім"	Чернігівська	ГО	Вересоцький О.М.		
183	Християнський благодійний фонд "Наріжний камінь"	Чернігівська	БФ	Кравцов І.Б.		
184	Благодійна організація "Чернігівський жіночий правозахисний центр"	Чернігівська	БО	Лепеха Алла Григорівна, Кропива Г.М., Бадира В.А.	14014, м. Чернігів, вул. толстого, 120, п/с 797, т. 4-83-26	Бесіди, лекції на правову тематику, проведення концертів, надання безкоштовної юридичної допомоги, надання гуманітарної допомоги
185	Благодійний фонд "Христос для всіх міст"	Чернігівська	БФ	Сапронов Д.В.		
186	Благодійний фонд "Європа"	Чернігівська	БФ	Дубіль Валерій Олександрович	17500, Чернігівська обл., м.Прилуки, вул.Вокзальна, 40, тел.: (04637) 3-53-94	Благодійна допомога
187	Благодійний фонд "Калина"	Чернігівська	БФ	Філіпова Леся Валеріївна		Благодійна допомога
188	Всеукраїнська молодіжна громадська організація "Соціалістичний	Чернігівська	ГО			Бесіди, лекції, проведення концертів, благодійні акції,

	Конгрес Молоді"					надання допомоги
189	Московський офіс Penal Reform International	Київська	ГО	Сергєєва Вікторія Вікторівна		

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Конституція України

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Міжнародно-правові документи та нормативні акти зарубіжних держав

2. Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, дата підписання 26.11.87 р. Дата приєднання України 02.05.96 р.

3. Європейські пенітенціарні правила. Рекомендація № Р (87) 3 Комітету міністрів державам-членам відносно Європейських пенітенціарних правил, затверджена Комітетом міністрів 12 лютого 1987 року // Права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій. – К.: Українсько-Американське бюро в справах захисту прав людини, 1996. – С. 171–217.

4. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (Токийские правила), приняты 14.12.90 Резолюцией 45/110 Генеральной Ассамблеи ООН.

5. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями // Права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій. – К.: Українсько-Американське бюро в справах захисту прав людини, 1996. – С. 47–62.

6. Свод принципов защиты всех лиц, подвергаемых задержанию или заключению в какой бы то ни было форме // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій / [упор. Т. Яблонська]. – К.: Сфера, 1999. – С. 31–37.

7. Закон РФ от 21.07.1993 № 5473-1 (ред. от 14.03.2009) „Об учреждениях и органах, исполняющих уголовные наказания в виде лишения свободы”.

Закони України

8. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – С. 131.
9. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3–4. – С. 21.
10. Кримінально-процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – С. 15.
11. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – Додаток до № 50. – С. 375.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – С. 1122.
13. Про адміністративний нагляд за особами звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 52. – С. 455.
14. Про благодійництво та благодійні організації: Закон України від 16 вересня 1997 року № 531/97-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 46. – С. 292.
15. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 25. – С. 180.
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з утворенням Державного департаменту України з питань виконання покарань: Закон України від 11 грудня 1998 року № 312-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 4. – С. 35.
17. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 26 березня 1992 року № 2235-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – С. 397.

18. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19 червня 2003 року № 975-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 46. – С. 366.

19. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 11. – С. 50.

20. Про державну виконавчу службу: Закон України від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 36–37. – С. 243.

21. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: від 23 червня 2005 року № 2713-IV // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 30. – С. 409.

22. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року N 2939-VI // Офіційний вісник України від 18.02.2011 - 2011 р., № 10, стор. 29, стаття 446, код акту 54792/2011

23. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3782-XII // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 11. – С. 51.

24. Про чисельність Державної кримінально-виконавчої служби України: Закон України від 6 лютого 2003 року № 487-IV. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 20.— Ст.151.

25. Про звернення громадян від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 47. – С. 256.

26. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – С. 650.

27. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – С. 20.

28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – С. 170.

29. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 20–21. – С. 190.
30. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 року № 2460-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 34. – С. 504.
31. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 22. – С. 303.
32. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України 30 червня 1993 року № 3341-XII // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 35. – С. 358.
33. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 року № 3352-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 35. – С. 360.
34. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 23. – С. 176 (із змінами).
35. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. – № 53. – С. 793.
36. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 35. – С. 237.
37. Про ратифікацію факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання: Закон України від 21 липня 2006 року № 22-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 39. – С. 327.
38. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 року № 987-XII // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 25. – С. 283.
39. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17 березня 2011 року N 3160-VI // Офіційний вісник України від 22.04.2011 - 2011 р., № 28, стор. 21, стаття 1154, код акту 55864/2011.

40. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21 грудня 1993 року № 3759-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 10. – С. 43.

Акти Президента України

41. Концепція реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: схвалена Указом Президента України від 25 квітня 2008 року № 401/2008.

42. Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 07 квітня 2011 року № 370/2011.

43. Положення про Державну пенітенціарну службу України: Затверджено Указом Президента України від 6 квітня 2011 року №394/2011

44. Про виведення Державного департаменту України з питань виконання покарань з підпорядкування Міністерства внутрішніх справ: Указ Президента України від 12 березня 1999 року № 248.

45. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Указ Президента України від 15 вересня 2005 року № 1276/2005.

46. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Указ Президента України від 06 квітня 2011 № 395/2011

47. Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи: Указ Президента України від 20 січня 2006 року № 39/2006.

48. Про Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 16 вересня 2010 року № 902/2010.

49. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року „Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів”: Указ Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008.

50. Про систему центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15 грудня 1999 року № 1572.

Акти Кабінету Міністрів України

51. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 року № 1378.

52. Концепція Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1511-р.

53. План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 року № 1153-р.

54. Про внесення змін до переліку центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 травня 2006 року № 683.

55. Про додаткові заходи щодо залучення громадян до участі в управлінні державними справами: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 року № 356/2005.

56. Про затвердження Державної програми покращання умов тримання засуджених та осіб, взятих під варту, на 2006–2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2006 року № 1090.

57. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися органами та установами Державної кримінально-виконавчої служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 року № 1017.

Міжвідомчі та відомчі акти органів виконавчої влади України

58. Засади міжнародної діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України: схвалено на засіданні колегії Державного департаменту України

з питань виконання покарань від 7 жовтня 2010 року № 8 РК [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article;jsessionid=EAE913CCC22E5CF8BC6C17BDC22C874A?art_id=76780&cat_id=65786

59. Інструкція про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, затверджена наказом МВС/ДДУПВП від 04.11.2003 р. № 1303/203.

60. Інструкція про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, Положення про комісію з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, Положення про Апеляційну комісію Державного департаменту України з питань виконання покарань з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, затверджені наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 16.12.2003 № 261.

61. Інструкція про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України, затверджена наказом МВС/ДДУПВП від 23.08.2002 р. № 823/188.

62. Концепція соціального партнерства громадських організацій та органів і установ виконання покарань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=45737&cat_id=45366

63. Наказ ДДУПВП від 10.10.2005 № 167 „Про затвердження Положення про підрозділ спеціального призначення” (втратив чинність).

64. Наказ МВС/ДДУПВП „Про заходи щодо дотримання законності при затриманні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, обранні щодо них запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та додержанні встановлених законом строків затримання і тримання під вартою під час досудового слідства” від 23.04.2001 р. № 300/73.

65. Паспорт спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право: затверджено Постановою Президії ВАК України від 08.10.2008 № 45-06/7.

66. Перелік посад осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, які залучаються Антитерористичним центром при Службі безпеки України до проведення заходів щодо запобігання терористичним проявам та їх припинення, затверджений наказом ДДУПВП від 04.06.2007 р. № 137

67. Положення про відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань, затверджене наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 17 березня 2000 року № 33.

68. Положення про відомчу пожежну охорону, затверджене наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 27.04.2000 р. № 76.

69. Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд у кримінально-виконавчій системі, затверджене наказом ДДУПВП від 01.12.2003 р. № 224.

70. Положення про інспекцію пожежної безпеки Державного департаменту України з питань виконання покарань, затверджене наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 27.04.2000 р. № 74.

71. Положення про навчальний центр при установі виконання покарань, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України, ДДУПВП від 26 лютого 2004 року № 153/32.

72. Положення про порядок реалізації у виправних та виховних колоніях програм диференційованого виховного впливу на засуджених до позбавлення волі, затверджене наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 17.06.2004 року № 116.

73. Положення про слідчий ізолятор територіального органу управління Державного департаменту України з питань виконання покарань, затверджене

наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 11.10.2006 № 192.

74. Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі внутрішніх справ України: затв. Наказом МВС України від 20 жовтня 2003 року № 1212 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 10. – Ч. 1. – С. 60.

75. Положення про умови навчання й отримання базової та повної загальної середньої освіти особами, засудженими до позбавлення волі, у загальноосвітніх навчальних закладах при установах кримінально-виконавчої системи, затверджене наказом МОН/ДДУПВП від 01.03.2002 р. № 154/55.

76. Порядок забезпечення конфіденційності інформації про ВІЛ-інфікованих, затверджений наказом ДДУПВП/МОЗ від 18.01.2000 р. № 3/6.

77. Постанова про відмову у відкритті виконавчого провадження від 03.09.2008 року по справі за виконавчим листом № 5-258 виданий 21.07.2008 року Менським районним судом Чернігівської області.

78. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25.12. 2003 № 275.

79. Про вдосконалення організації навчання неповнолітніх осіб, засуджених до позбавлення волі, в середніх загальноосвітніх школах виховних колоній Державного департаменту України з питань виконання покарань: Наказ Міністерства освіти і науки України, ДДУПВП від 20 травня 2002 року № 1/9-251-5-1911/1В.

80. Про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю: спільна інструкція Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державного митного комітету України, Національної гвардії України, Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України від 10.08.94 № 4348/138/151/11-2-2870/172/148-407/2-90-442.

81. Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції осіб, які тримаються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах: Наказ

Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25 січня 2006 року № 13.

82. Про затвердження Інструкції з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 16 лютого 2005 року № 27.

83. Про затвердження Інструкції з організаційно-штатної роботи в органах, установах та навчальних закладах кримінально-виконавчої системи і типових штатів і штатних нормативів цих органів, установ і навчальних закладів: Наказ ДДУПВП від 09.09.2004 р. № 173.

84. Про затвердження Інструкції про порядок виконання адміністративного стягнення у вигляді громадських робіт: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25.02.2009 р. № 35.

85. Про затвердження Інструкції про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства: Наказ Міністерства юстиції України, Служби безпеки України, Верховного суду України, Державного департаменту України з питань виконання покарань, Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України від 29 червня 1999 року № 34/5/22/103/512/326/73.

86. Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань, Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2003 року № 270/1560.

87. Про затвердження Інструкції про порядок здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, в установах кримінально-виконавчої системи: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 4 квітня 2005 року № 61.

88. Про затвердження Інструкції про порядок конвоювання та тримання в судах підсудних (засуджених) за вимогою судових органів установи с органами: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України,

Генеральної прокуратури України, Верховного суду України, Служби безпеки України від 16.10.96 № 705.

89. Про затвердження Інструкції про порядок подання до Секретаріату Президента України матеріалів з питань помилування та виконання указів Президента України про помилування: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 16 травня 2006 року № 93.

90. Про затвердження Інструкції про порядок розгляду звернень громадян, їх особистого прийому в органах, установах виконання покарань, слідчих ізоляторах і навчальних закладах Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ ДДУПВП від 30.07.2008 № 208.

91. Про затвердження Інструкції про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 23 серпня 2002 року № 823/188.

92. Про затвердження нормативно-правових актів з питань медико-санітарного забезпечення осіб, які утримуються в слідчих ізоляторах і установах виконання покарань Державного департаменту України з питань виконання покарань: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань та Міністерства охорони здоров'я України від 18 січня 2000 року № 3/6.

93. Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я кримінально-виконавчої системи: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 24 грудня 2004 року № 247.

94. Про затвердження Положення про департамент з гуманітарних питань та охорони здоров'я Державного департаменту України з питань виконання покарань: Наказ ДДУПВП від 20.01.2010 року № 9.

95. Про затвердження Положення про психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора: Наказ ДДУПВП від 5 червня 2007 № 145.

96. Про затвердження Положення про управління кримінально-виконавчої інспекції Державного департаменту України з питань виконання покарань: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 30.03.2007 р. № 68.

97. Про затвердження Порядку взаємодії органів і установ виконання покарань, територіальних органів внутрішніх справ, органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості щодо надання особам, які можуть бути звільнені від відбування покарання та відбули покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, соціальній адаптації: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства праці та соціальної політики України від 04.03.2009 № 38/86/89.

98. Про затвердження Порядку взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і установ виконання покарань у проведенні соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю, які відбувають покарання в цих установах і звільнюються з них: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 28 жовтня 2005 року № 2559/177.

99. Про затвердження типової структури органів внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 30 грудня 2002 року № 1365.

100. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян: Наказ Генеральної прокуратури України від 26 грудня 2005 року №7 гн.

101. Про організацію та проведення зовнішнього оцінювання для осіб, які перебувають у місцях виконання покарань: Лист Українського центру оцінювання якості освіти та ДДУПВП від 10.02.2010 № 13-58-08/55; № 5/1-63.

102. Про створення навчальних центрів при установах виконання покарань: Наказ Міністерства освіти і науки України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 07.03.2007 № 201/38.

103. Про утворення Департаменту інформаційних технологій при МВС України: Наказ МВС України від 20 липня 2002 року № 741.

104. Про утворення кримінально-виконавчої інспекції та її органів: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 21 листопада 2001 року № 212 // Офіц. вісник України. – 2001. – № 11. – Ч. 1. – С. 70.

105. Типове положення про батьківський комітет при виховній колонії, затверджено наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 28 січня 2004 року № 20.

106. Типове положення про Громадську раду при територіальному органу управління Департаменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=45737&cat_id=45366

Статистичні джерела

107. Звіт про виконання плану заходів щодо реалізації основних напрямів діяльності Державного департаменту України з питань виконання покарань за I квартал 2010 року та інформація про вжиті заходи щодо поліпшення оперативно-службової та фінансово-господарської діяльності органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний режим]. – Режим доступу: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=67200&cat_id=66359

108. Інформація про стан фінансування кримінально-виконавчої служби у I півріччі 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=54782&cat_id=45361

109. Інформація щодо витрачання коштів Державного бюджету України Державним департаментом України з питань виконання покарань за 2008 рік [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=63818&cat_id=45361

Література

110. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / В.Б. Авер'янов // Право України. – 1998. – № 8. – С. 8–13.

111. Аврутин Ю.Е. Эффективность деятельности органов внутренних дел (государственно-правовые, социальные и организационные аспекты изучения, оценки, проектирования) // Автореферат, дисс. на соиск. уч. степени доктора юридических наук. — СПб.: Издательство Санкт-Петербургской академии МВД России, 1998. – 40с.

112. Административная деятельность органов внутренних дел: учебник / [под ред. докт. юрид. наук, проф. А.П. Коренева]. – М.: Московский ун-т МВД России, изд-во „Щит-М”, 2003. – Часть общая. – 309 с.

113. Административное право и административная деятельность органов внутренних дел: учебник / [под ред. проф. Л.Л. Попова]. – М.: Академия МВД СССР, 1990. – 223 с.

114. Адміністративна діяльність міліції / [за заг. ред. професора О.М. Бандурки]. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутрішніх справ, 2004. – 448 с.

115. Адміністративна діяльність ОВС. Загальна частина: [підручник / за заг. ред. І.П. Голосніченка, Я.Ю. Кондратьєва]. – К.: УАВС, 1995. – 177 с.

116. Адміністративна діяльність: навчальний посібник / [за заг. ред. доцента О.І. Остапенка]. – Львів: ЛІВС, 2002. – 252 с.

117. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2-х т. / [ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К.: Видавництво Юридична думка, 2004. – Том 1: Загальна частина. – 584 с.

118. Адміністративне право України: підручник для юрид. вузів і факульт. / [за ред. Ю.П. Битяка]. – Харків: Право, 2000. – 520 с.

119. Аксенов А.А. О понятии „организация взаимодействия” / А.А. Аксенов // Исправительно-трудовые учреждения. – 1978. – Вып. 5. – С. 33–34.

120. Аксенов А.А. Роль науки управления в подготовке специалистов ИТУ // Проблемы совершенствования общенаучной и профессиональной подготовки кадров в высшие учебные заведения МВД СССР: материалы научно-методической конференции руководителей и профессорско-преподавательского

состава ВУЗов МВД СССР (21–23 января 1976 г.) / А.А. Аксенов. – Рязань: РВШ, 1977. – С. 192–197.

121. Аксенов А.А. Управление органами, исполняющими наказания: [учебное пособие] / А.А. Аксенов. – Рязань: РВШ МВД СССР, 1989. – 107 с.

122. Алексеев С.С. Общие теоретические проблемы системы советского права / С.С. Алексеев. – М.: Госюриздат, 1961. – 187 с.

123. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев. – М.: Бек, 1993. – 224 с.

124. Алехин А.П. Административное право Российской Федерации: [учебник] / А.П. Алехин, А.П. Кармолицкий, А.А. Козлов. – М.: Зерцало, 1998. – 671 с.

125. Алієв Р.В. Адміністративна діяльність кримінально-виконавчої інспекції щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням: автореф. дисертації на здобуття ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Р.В. Алієв. – К.: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2009. – 20 с.

126. Алієв Р.В. Адміністративна діяльність кримінально-виконавчої інспекції щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням: дисертація на здобуття ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Р.В. Алієв. – К.: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2009. – 214 с.

127. Алієв Р.В. Діяльність кримінально-виконавчих інспекцій на сучасному етапі / Р.В. Алієв // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Право. – 2008. – № 1. – С. 39–43.

128. Амосов М. Собрание сочинений. Записки из будущего / М. Амосов. – Том 2. – Донецьк: Изд-во „Норд-пресс”, 2003. – 472 с.

129. Англія та Вельс: поєднання нагляду з конкуренцією між державним та приватним сектором // Контроль в органах виконавчої влади в сучасних умовах /

[Джеймс Олівер; упоряд. Кристофер Гуд, Олівер Джеймс, Б. Гай Пітер, Колін Скот]; пер. з англ. – К.: К.І.С., 2006. – С. 62–69.

130. Андреева О.Б. Форми взаємодії органів внутрішніх справ з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування щодо профілактики правопорушень / О.Б. Андреева // Вісник Університету внутрішніх справ. – Харків, 1998. – Вип. 3–4. – С. 65–72.

131. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького / О.Ф. Андрійко. – К.: Наукова думка, 2004. – 304 с.

132. Андрущенко І.Г. Державний контроль діяльності учасників фондового ринку України (організаційно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І.Г. Андрущенко. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 220 арк.

133. Анисимков В.М. К вопросу о понятии управления органами внутренних дел // Труды Академии управления МВД России. - М.: Академия управления МВД России - 1998. - С. 22 - 28

134. Арістова І.В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади: дис. ... д.ю.н.: 12.00.07 / Національний університет внутрішніх справ / І.В. Арістова. – Харків, 2002. – 480 арк.

135. Арский Ю.М. Информационное пространство новых независимых государств / Ю.М. Арский. – М.: ВИНТИ, 2000. – 200 с.

136. Астемиров З.А. Исправительные учреждения в зарубежных странах / З.А. Астемиров. – Рязань, 1972. – 96 с.

137. Атаманчук Г.В. Государственное управление: проблемы, методологии правового исследования / Г.В. Атаманчук. – М.: Юр. лит., 1975. – 239 с.

138. Атаманчук Г.В. Новое государство: поиски, иллюзии, возможности / Г.В. Атаманчук. - М.: Юридическая литература, 1996. — 256 с.

139. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: [Учебник] / Г.В. Атаманчук. — М.: Юридическая литература, 1997.-400 с.

140. Афанасьев В.Г. Научное управление обществом (опыт системного исследования) / В.Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1968. – 384 с.

141. Афанасьев В.Г. Системность и общество / В.Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1980. – 368 с.

142. Афанасьев В.Г. Социальная информация и управление обществом / В.Г. Афанасьев — М.: Политиздат, 1975. - 257 с.

143. Афоничкин С.К. Организация сотрудничества исправительных учреждений УИС с общественными объединениями: дис. ... канд. юрид. наук / С.К. Афоничкин. – М., 2003. – С. 126–127.

144. Бабушкин А. Английская тюрьма глазами россиян / А. Бабушкин, В. Лекомцев // Преступление и наказание. – 2007. – № 2. – С.33–35.

145. Бандурка А.М. Оперативно-розыскная деятельность: правовой анализ / А.М. Бандурка, А.В. Горбачев. – К.: РИО МВД Украины, 1994. – 160 с.

146. Бандурка А.М. Юридическая психология: [учебник] / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, Е.В. Землянская. – Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2002. – 596 с.

147. Бандурка О.М. Міліція і населення: теорія і досвід населення: [монографія] / О.М. Бандурка, О.В. Джафарова. – Х.: Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 199 с.

148. Бандурка О.М. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією / О.М. Бандурка, В.О. Соболев, В.І. Московец; під ред. О.М. Бандурки. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 352 с.

149. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: [підручник] / О.М. Бандурка. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.

150. Бараш Є.Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Є.Ю. Бараш. – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. – 189 с.

151. Бараш Є.Ю. Поняття та елементи правового статусу установ виконання покарань / Є.Ю. Бараш // Право і безпека. – 2005. – № 4/4. – С. 40–44.

152. Баскаков А.Я. Методология научного исследования: [учеб. пособие] / А.Я. Баскаков, Н.В. Туленков. – [2-е изд., испр.]. – К: МАУП, 2004. – 216 с.

153. Басов А.В. Адміністративно-правовий режим надзвичайного стану: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / А.В. Басов. – Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України, 2007. – 201 с.

154. Басовский Л.Е. Менеджмент: [учебное пособие] / Л.Е. Басовский. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 216 с.

155. Бачило И.Л. Информационное право. Роль и место в системе права Российской Федерации / И.Л. Бачило // Гос-во и право. – 2001. – № 2. – С. 5–14.

156. Бачило И.Л. Информационное право: Основы практической информатики: [учеб. пособие] / И.Л. Бачило. – М.: Издание г-на Тихомирова М.Ю., 2001. – 352 с.

157. Бачило И.Л. Функции органов управления / И.Л. Бачило. – М.: Прогресс, 1975. – 327 с.

158. Бачило И.Л. Функции органов управления / И.Л. Бачило. - М.: Наука, 1982. - 312 с.

159. Бачило. И.Л. Функции органов управления: Правовые проблемы оформления и реализации / И.Л. Бачило. – М.: Юрид. лит., 1976. – 200 с.

160. Бельский К.С. О системе специальных методов полицейской деятельности / К.С. Бельский, Б.П. Елисеев, И.И. Кучеров // Государство и право. – 2003. – № 4. – С. 11–18.

161. Беца О. Куди скочується в'язнична система України? [Електронний режим] / О. Беца. – Режим доступу: <http://www.rada.lviv.ua/articles/print/2008/02/15/607.html>

162. Біла книга. Розвиток Державної кримінально-виконавчої служби України. – К.: ДДУПВП, 2007. – 100 с.

163. Білоус В.Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / В.Т. Білоус. – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2004. – 443 с.

164. Богатирьов І.Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / І.Г. Богатирьов. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2006. – 500 с.

165. Богатирьов І.Г. Оперативно-розшукова діяльність в установах виконання покарань: [монографія] / І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, М.П. Ільтяй. – Д.: Дніпропетровськ, ун-т внутр. справ, 2009. – 188 с.

166. Богатирьов І.Г. Особливості підготовки фахівців для пенітенціарної системи України / І.Г. Богатирьов // Вища школа: наук.-практ. видання. – 2002. – № 2–3. – С. 65–72.

167. Богатирьов І.Г. Українська пенітенціарна наука: [монографія] / І.Г. Богатирьов. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 294 с.

168. Богатирьова О.І. Кримінально-виконавча інспекція як суб'єкт виконання покарань: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / О.І. Богатирьова. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2009. – 250 с.

169. Богданов А.А. Тектология: Всеобщая организационная наука. [В двух томах] - М.: Экономика, 1989 - Т.1. – 304с.

170. Боднарчук О.Г. Адміністративно-правові засади процесу відбору кандидатів на державну службу до пенітенціарної системи / О.Г. Боднарчук, Т.О. Проценко // Запорізькі правові читання: матеріали щорічної міжнародної

науково-практичної конференції, 15–16 травня 2009 року: у 2-х томах / за заг. ред. С.М. Тимченка і Т.О. Коломoeць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – Т. 1. – С. 63–67.

171. Боднарчук О.Г. Визначення державних службовців пенітенціарної системи посадовими особами / О.Г. Боднарчук // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – Ірпінь, 2009. – № 2 (45). – С. 201–208.

172. Боднарчук О.Г. Вимоги до персоналу пенітенціарної системи України на сучасному етапі розбудови правової держави / О.Г. Боднарчук // Актуальні питання підвищення ролі громадськості в процесі виправлення та ресоціалізації осіб, які відбувають покарання в органах і установах державної кримінально-виконавчої служби України: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, 15 квітня 2008 року. – Чернігів: Чернігівський юридичний коледж Державного департаменту України з питань виконання покарань, 2008. – С. 107–111.

173. Боднарчук О.Г. Кадрове забезпечення діяльності пенітенціарної системи в Україні: адміністративно-правовий аспект (рукопис): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес: фінансове право; інформаційне право. – Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України, 2009. – 20 с.

174. Боднарчук О.Г. Правовий статус державного службовця як посадової особи пенітенціарної системи України / О.Г. Боднарчук // Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук ст. за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 травня 2009 року / [уклад. Т.Д. Климчук]. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2009. – С. 149–151.

175. Большая Советская Энциклопедия / [гл. ред. А.М. Прохоров]. – М.: Сов. энцикл., 1951. – Т. 7. – 976 с.

176. Бор М.З. Управление как процесс. Процедуры, методы реализации управленческих решений / М.З. Бор — М.: Наука, 1986. - 245 с.

177. Борохов Э. Энциклопедия афоризмов (Мысль в слове) / Э. Борохов. – М.: ООО „Фирма „Издательство АСТ”, 2000. – 720 с.

178. Брызгалов В.Н. Некоторые вопросы организации и управления ИТК / В.Н. Брызгалов, В.Т. Коломиец. – К.: Наука, 1969. – 123 с.

179. Бурило Ю.П. Організаційно-правові питання державного управління в інформаційній сфері: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Державний вищий навчальний заклад „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” / Ю.П. Бурило. – К., 2008. – 215 арк.

180. Вагнер Г. Основы исследования операций / Г.Вагнер - М.: Наука, 1972-1973. - 287 с.

181. Ващук О.М. Конституційно-правовий статус громадських організацій України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02. – конституційне право / О.М. Ващук. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – 207 с.

182. Вернадский В.И. История минералов земной коры: в 2-х т. – Т. 1. – Вып. 1 / В.И. Вернадский. – Пг.: Науч. хим.-техн. изд-во, 1923. – 208 с.

183. Взаємодія органів слідства та дізнання у боротьбі з організованою злочинністю (психолого-правовий аспект): міжвідомчий науковий збірник / [І.В. Озерський; за ред. А.І. Комарової, М.О. Потебенька, В.П. Пустовойтенка та ін.]. – К., 2001. – Т. 25. – С. 538–544.

184. Взаимодействие структурных подразделений исправительных учреждений по предупреждению нарушений осужденными установленного порядка отбывания наказания и преступлений (теоретический, организационный, криминологический и правовой аспекты): [монографія] / Н.П. Барабанов, С.А. Кутуков, В.В. Попов, А.А. Иванов. – Вологда: ВИПЭ ФСИН России, 2006. – 228 с.

185. Винер Н. Кибернетика и общество / Н. Винер; [перевод Е.Г. Панфилова; общая редакция и предисловие Э.Я. Кульмана]. – М.: Издательство иностранной литературы, 1958. – 198 с.

186. Винер Н. Кибернетика и управление, их связь в животном и машине / Н. Винер. – М.: Иностранная литература, 1958. – 418 с.

187. Виханский О.С. Менеджмент: [учебник] / О.С. Виханский, А.И. Наумов. – [3-е изд.]. – М.: Гардарики, 1998. – 528 с.

188. Виханский О.С. Стратегическое управление: [учебник] / О.С. Виханский. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Гардарики, 2002. – 296 с.

189. Волобуєва О.О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юридич. наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза / О.О. Волобуєва. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2006. – 241 с.

190. Вступ до менеджменту: [навч. посіб.] / В.П. Петков, О.О. Соломенчук, С.В. Петков; за заг. ред. В.П. Петкова. – Запоріжжя: ЗЮІ МВС України, 2000. – 158 с.

191. Галай А.О. Організаційно-правові засади формування та функціонування персоналу установ виконання покарання: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Київський інститут внутрішніх справ / А.О. Галай. – К., 2003. – 214 с.

192. Галай А.О. Проблеми підбору персоналу установ виконання покарання / А.О. Галай // Проблеми пенітенціарної теорії та практики: бюлетень КІВС. – 2002. – № 7. – С. 65–72.

193. Галай А.О. Проблеми підбору персоналу установ виконання покарання / А.О. Галай // Проблеми пенітенціарної теорії та практики: бюлетень КІВС. – 2002. – № 7. – С. 65–72.

194. Галай А.О. Роль та місце персоналу установ виконання покарання в механізмі реалізації політики держави у сфері боротьби із злочинністю / А.О. Галай // Теорія та практика криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: тези доповідей міжнародної наук.-практ. конференції. – К.: НАВСУ, 2001. – Ч. 2. – С. 139–141.

195. Галай А.О. Теоретичний аналіз ефективності діяльності персоналу установ виконання покарання / А.О. Галай // Проблеми пенітенціарної теорії та

практики: збірник праць молодих вчених, курсантів, студентів, магістрів, ад'юнктів. Бюлетень КІВС. – К., 2002. – С. 54–57. – (Спеціальний випуск).

196. Галлиган Д. Административное право: история развития и основные современные концепции / Д. Галлиган, В.В. Полянский, Ю.Н. Стариков. – М.: Юристъ, 2002. – 410 с.

197. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні: [навч. посіб.] / В.М. Гаращук. – Х.: Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 1999. – 53 с.

198. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / В.М. Гаращук. – Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2003. – 412 с.

199. Гель А.П. Кримінально-виконавче право України: [навч. посібник] / А.П. Гель, Г.М. Семаков, І.С. Яковець; за ред. А.Х. Степанюка. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 624 с.

200. Генри Форд. Моя жизнь, мои достижения. Сегодня и завтра. Серия: Воспоминания. Мемуары / Генри Форд. – М.: Харвест, 2005. – 448 с.

201. Георгицэ Михай. Организованная преступность: проблемы теории и практики расследования: монографія / Михай Георгицэ. – Кишинэу: Молд. гос. університет, 1998. – 271 с.

202. Герасимов И.Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений / И.Ф. Герасимов. – Свердловск: Средне-Уральское кн. изд-во, 1975. – 175 с.

203. Голубев В.О. Правові аспекти захисту інформаційних технологій / В.О. Голубев // Вісник Запоріж. юрид. інст-ту МВС України. – 1997. – № 2. – С. 35–40.

204. Горінецький Й.І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень / Й.І. Горінецький. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – 203 с.

205. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / В.М. Горшенев. – М.: Юридическая литература, 1982. – 256 с.

206. Греков М.Л. Тюремные системы: Состояние, перспективы: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 „Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / М.Л. Греков. – М.: РГБ, 2003. – 196 с.

207. Гречанюк С.К. Взаємодія Державної кримінально-виконавчої служби України з публічними інституціями: [монографія] / С.К. Гречанюк. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2011. – 400 с.

208. Гречанюк С.К. Взаємодія установ виконання покарань зі спеціальними державними інституціями по влаштуванню звільнених осіб (організаційно-правові аспекти // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки / С.К. Гречанюк. – К.: Ін.-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. – Випуск 48. – С. 248–253.

209. Гречанюк С.К. Організаційно-правові засади взаємодії кримінально-виконавчих установ з державними органами та недержавними організаціями: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С.К. Гречанюк. – Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України, 2006. – 226 с.

210. Гречанюк С.К. Формування системи вимог до недержавних організацій як суб'єктів взаємодії з кримінально-виконавчими установами / С.К. Гречанюк, В.Ф. Усенко // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2007. – № 3. – С. 250–255.

211. Гулак О.В. Організаційно-правові засади діяльності підприємств кримінально-виконавчих установ відкритого типу: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О.В. Гулак. – К.: Національний аграрний університет, 2008. – 252 с.

212. Гура Р.М. Виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Р.М. Гура. – Х.: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2003. – 190 с.

213. Гурин С.О. Организационно-правовые основы деятельности территориальных органов уголовно-исполнительной системы: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Ю.В. Щедрин. – М., 2003. – 286 с.

214. Гуськов Ю. Тюрьмы в Норвегии [Електронний ресурс] // Вся Норвегия на русаком / Ю. Гуськов. – 2001. – Режим доступу: <http://www.norge.ru/prison/>

215. Дедюхин В.В. Взаимодействие частей и служб исправительно-трудовых учреждений в борьбе с правонарушениями / В.В. Дедюхин, Ф.Г. Канцарин. – М.: Акад. МВД СССР, 1978. – 40 с.

216. Дедюхин В.В. Совершенствование взаимодействия оперативных аппаратов ИТУ с другими частями и службами этих учреждений // Актуальные проблемы управления оперативными аппаратами органов внутренних дел / В.В. Дедюхин, Ф.Г. Канцарин. – М.: Академия МВД СССР, 1978. – С. 22–26.

217. Державне управління: навч. посіб. / [А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко]; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 343 с.

218. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. – К.: Факт, 2003. – 384 с.

219. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология: [учебное пособие для высших учебных заведений] / Г.Г. Дилигенский. – М.: Издательство „Наука”, 1994. – 304 с.

220. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент: цільове управління персоналом організацій: [навч. посібник] / Г.А. Дмитренко. – К.: МАУП, 1998. – 188 с.

221. Долженков О.Ф. Инфраструктура організації економічної злочинності / О.Ф. Долженков. – Одеса: НДРВВ ОЮІ НУВС, 2002. – 306 с.

222. Дотримання прав ув'язнених в Україні – 2009. Щорічна доповідь [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1259484883>.

223. Драккер Питер Ф. Управление, нацеленное на результаты / Питер Ф. Драккер; пер. с англ. – М.: Технологическая школа бизнеса, 1994 – 200 с.

224. Дудченко В.С. Инновационные технологии: [Учебное пособие] / В.С. Дудченко — М.:Знание, 1996. - 186 с.

225. Дульський О.О. Організаційно-правові основи діяльності спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.07.04 „Оперативно-розшукова діяльність” / О.О. Дульський. – К., 2003. – 19 с.

226. Дятченко Л.Я. Социальные технологии в управлении общественными процессами / Л.Я. Дятченко. - Белгород, 1993. - 324 с.

227. Екатеринославский Ю.Ю. Управленческие ситуации: Анализ и решения. / Ю.Ю. Екатеринославский — М.: Экономика, 1989. - 164 с.

228. Емельянова Е.В. Международный опыт привлечения осужденных к труду и возможность его использования в отечественной пенитенциарной системе / Е.В. Емельянова // Вестник Владимирского юридического института. – 2008. – № 4(9). – С. 26–31.

229. Желтова Н.В. Правовые и организационные основы взаимодействия уголовно-исполнительной системы со средствами массовой информации: Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Н.В.Желтова -Рязань, 2004 - 200 с.

230. Заброда Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Д.Г. Заброда. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – 240 с.

231. Заброда Д.Г. Основні принципи організації взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією / Д.Г. Заброда // НПК „Проблеми взаємопорозуміння, співпраці та взаємодії органів охорони правопорядку”, (Донецьк, 20–22 червня 2000 року): Донецьк, ДІВС, 2000. – С. 79–83.

232. Заброда Д.Г. Форми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією / Д.Г. Заброда // Проблеми правознавчої та правоохоронної діяльності. – 2002. – № 1. – С. 62–68.

233. Забрудський О.В. Взаємодія – в порядку, порядок у державі – у взаємодії / О.В. Забрудський // Фінансовий контроль. – 2007. – № 1. – С. 1–5.

234. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article;jsessionid=EAE913CCC22E5CF8BC6C17BDC22C874A?art_id=76940&cat_id=66312

235. Загорный А.В. Координация деятельности органов внутренних дел с другими государственными органами и общественными организациями в предупреждении правонарушений и укреплении общественного порядка: [учеб. пособ.] / А.В. Загорный. – М.: Академия МВД СССР, 1981. – 68 с.

236. Задонцева Т.Н. Факторы, определяющие структуру управления органами, исполняющими наказания, при ее моделировании / Т.Н. Задонцева, П.И. Колеватов // Научно-практический бюллетень / ГИЦ МВД России. – М., 1996. – № 30. – С. 38.

237. Закопайло П. Проблемы обеспечения безопасности корпоративной информационной системы территориальных органов УИС / П. Закопайло // Ведомости уголовно-исполнительной системы. – 2002. – № 7. – С. 18.

238. Заросило В.О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції): дис. ... к.ю.н. / 12.00.07 / В.О. Заросило. – К.: Націон. академія внутр. справ, 2002. – 250 с.

239. Зверев С.П. Деятельность правоохранительных органов в исправительных учреждениях (США) / С.П. Зверев. – М: АМВД СССР, 1987. – 65 с.

240. Звирбуль В.К. Деятельность прокуратуры по предупреждению преступности: Научные основы / В.К. Звирбуль. – М.: Юрид. лит., 1971. – 165 с.

241. Зливко С. Теоретичні організаційні та правові аспекти участі державних та громадських інституцій у діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України / С. Зливко // Форум права. – 2007. – № 3. – С. 104–106.

242. Зливко С.В. Деякі аспекти формування кадрової політики Державної кримінально-виконавчої служби України / С.В. Зливко // Університетські наукові записки. – 2008. - № 4 (28). – С. 251–255.

243. Зливко С.В. Організаційні аспекти діяльності тюремної служби Франції / С.В. Зливко // Державна політика у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 28 лютого 2008 року). – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 114–117.

244. Зливко С.В. Проблемы организации деятельности персонала учреждений исполнения наказаний / С.В. Зливко // Актуальные проблемы уголовного и уголовно-исполнительного права: материалы международной заочной научно-практической конференции, апрель 2008 г. / отв. ред. А.П. Полуэктов; научн. ред. А.Г. Антонов. – Новокузнецк: ФГОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2008. – С. 126–130.

245. Зливко С.В. Удосконалення діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України / С.В. Зливко // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2008 року. – Суми: Мрія-1, 2008. – С. 177–180.

246. Зливко С.В. Деякі питання адміністративно-правового статусу системи органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс] / С.В. Зливко // Актуальні питання юридичної науки:

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 30 вересня 2008 року. – С. 42–44. – Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=289.

247. Зливко С.В. Організаційно-правове забезпечення діяльності територіальних управлінь Державної кримінально-виконавчої служби України / С.В. Зливко // Юридична Україна. – 2008. – № 11(71). – С. 37–40.

248. Зливко С.В. Правові та організаційні засади діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України в сучасних умовах: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес: фінансове право; інформаційне право / С.В. Зливко. – Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України, 2010. – 212 с.

249. Зливко С.В. Функції державної кримінально-виконавчої служби України / С.В. Зливко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 12(168). – С. 30–32.

250. Зубков А.И. Актуальные проблемы совершенствования управленческой деятельностью органов внутренних дел. / А.И.Зубков - М.: Академия управления МВД России, 1998. - 34 с.

251. Иванов В.А. Взаимодействие милиции и общественности в борьбе с правонарушениями: [учебное пособие] / В.А. Иванов. – М.: МК по ССУЗ МВД СССР, 1983. – 66 с.

252. Иванов В.Н. Социальные технологи / В.Н. Иванов, В.И. Патрушев — М.: Мысль, 1999. - 246 с.

253. Иоффе О.С. Вопросы теории права / О.С. Иоффе, М.Д. Шаргородский. – М.: Госюриздат, 1961. – 381 с.

254. Ігонін Р.В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Р.В. Ігонін. – Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України, 2007. – 207 с.

255. Іллічов М.О. Адміністративно-правове становище посадової особи органів внутрішніх справ України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / М.О. Іллічов. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. – 174 с.

256. Капустинський В.А. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право / В.А. Капустинський. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2006. – 219 с.

257. Караханов В.Е. Взаимодействие как управленческая категория / В.Е. Караханов // Проблемы теории и социологии управления: труды Академии МВД РФ. – М., 1992. – С. 69–72.

258. Керженцев П.М. Принципы организации. Избр. произведения / П.М. Керженцев. – М.: Экономика, 1968. – 339 с.

259. Ківалов С.В. Адміністративне право України: [навчально-методичний посібник] / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Одеса: Юридична література, 2002. – 312 с.

260. Ківалов С.В. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади в Україні: Історія, теорія, перспективи / С.В. Ківалов, І.К. Залюбовська. – О.: Юридична література, 2004. – 150 с.

261. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент: [навч. посіб.] / Г.І. Кіндрацька. – К.: Знання, 2006. – 366 с.

262. Ключев А.Н. Правовые и организационно-управленческие аспекты деятельности уголовного розыска Украины: дисс. ... к.ю.н: 12.00.07 / А.Н. Ключев. – Х.: Университет внутренних дел, 1997. – 223 л.

263. Ключев О.М. Загальнотеоретичний підхід до з'ясування співвідношення принципів управління з принципами взаємодії органів внутрішніх справ / О.М.

Клюєв // Вісник національного університету внутрішніх справ. – Харків, 2004. – Вип. 26. – С. 129–131.

264. Коваль Л.В. Адміністративне право України: [курс лекцій] / Л.В. Коваль. – К.: Основи, 1998. – 208 с.

265. Козаков В. Взаємодія як організаційний принцип та ціннісний критерій державного управління / В. Козаков // Вісник Національної академії державного управління. – 2006. – № 3. – С. 179–188.

266. Козлов Ю.М. Предмет советского административного права / Ю.М. Козлов. – М.: Из-во Московского ун-та, 1967. – 160 с.

267. Колб О.Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / О.Г. Колб. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2007. – 512 с.

268. Колпаков В.К. Адміністративне право України: [підручник] / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

269. Колпаков В.К. Взаимодействие милиции и общественности в сфере правопорядка / В.К. Колпаков. – К.: Украинская академия внутренних дел, 1998. – 267 с.

270. Колпаков В.К. Теория и практика принятия управленческих решений: [учеб. пособие] / В.К. Колпаков. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.

271. Колпаков В.К. Предмет адміністративного права: оновлення парадигми // В.К. Колпаков, Т.О. Мацелик // Право України – 2010 - №8 – С.110-115

272. Комаров В.А. Шляхи удосконалення діяльності центрів зв'язків з громадськістю щодо профілактики правопорушень та зміцнення правопорядку / В.А. Комаров // Вісник ЛАВС. – Луганськ, 2005. – № 4. – С. 212–220.

273. Коментар до конституції України / за ред. В.Ф. Опришко, Л.Є. Горьового, М.І. Корнієнка та ін. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. – 378 с.

274. Кондратішина В.В. Кримінально-виконавча політика України: формування та реалізація: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / В.В. Кондратішина. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. – 275 с.

275. Конопльов В.В. Організаційно-правовий механізм підвищення ефективності управлінської діяльності / В.В. Конопльов // Право України. – 2005. – № 9. – С. 111–115.

276. Конопльов В.В. Організаційно-правовий механізм підготовки та прийняття управлінських рішень в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ. – дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / В.В. Конопльов. – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. – 413 с.

277. Конопльов В.В. Шляхи вдосконалення системи управління ОВС / В.В. Конопльов // Вісник Академії адвокатури України. – 2005. – № 1. – С. 86–92.

278. Коренев А.Л. Основы управления в органах внутренних дел: [учебник] / А.Л. Коренев. – М.: Щит-М, 1999. – 356 с.

279. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: дис... д.ю.н.: 12.00.07 / Одеська національна юридична академія / Б.А. Кормич. – Одеса, 2004. – 428 арк.

280. Коробов В.Б. Социальные технологии и государственное управление / В.Б. Коробов - М.: Академия управления МВД России, 2001. - 222 с.

281. Косюта М. Взаємодія правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю. Теоретичні проблеми / М. Косюта // Вісник прокуратури. – 2001. – № 6 (12). – С. 7–15.

282. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: дис. ... д.ю.н.: 12.00.03 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка / О.В. Кохановська. – К., 2006. – 532 арк.

283. Кочерин Е.А. Основы государственного и управленческого контроля / Е.А. Кочерин. – М.: Информационно-издательский дом „Филинь”, 2000. – 384 с.

284. Кравченко Ю.Ф. Міліція України / Ю.Ф. Кравченко. – К.: Генеза, 1999. – 432 с.

285. Кравчук В.М. Взаємовідносини громадських організацій і держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / В.М. Кравчук. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2008. – 230 с.

286. Краснокутський С.В. Юридична природа недержавної правоохоронної діяльності в Україні (теоретико-правовий аспект): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія правових і політичних вчень / С.В. Краснокутський. – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2004. – 170 с.

287. Криміналістика: [учебник / под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эксархопуло]. – Спб.: Лань, 2001. – 928 с.

288. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів: підручник для студентів юрид. вузів і факульт. / [за ред. проф. В.Ю. Шепитька]. – Х.: Право, 1998. – 376 с.

289. Кримінально-виконавче право України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [за ред. проф. А.Х. Степанюка]. – Х.: Право, 2006. – 256 с.

290. Кримінально-виконавче право: навч. посіб. / [В.А. Бадира, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова та ін.; за ред. Т.А. Денисової]. – К.: Істина, 2008. – 400 с.

291. Круглов В.А. Организация взаимодействия служб и подразделений органов внутренних дел на железнодорожном транспорте в охране общественного порядка: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.14 „Административное право и процесс; финансовое право” / В.А. Круглов. – Минск, 1991. – 18 с.

292. Крушельницька О.В. Управління персоналом: [навчальний посібник] / О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук. – К.: Кондор. – 2003. – 296 с.

293. Кубко Є.Б. Про предмет адміністративного права / Є.Б. Кубко // Право України. – 2000. – № 5. – С. 3–6.

294. Кузнецов Ф.Т. Эффективность деятельности ИТУ / Ф.Т. Кузнецов, П.Е. Подымов, И.В. Шмаров. – М.: Юридическая литература, 1968. – 183 с.

295. Кузніченко С.О. Управління органів внутрішніх справ в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного і природного характеру / С.О. Кузніченко. – Х.: Вид-во Націон. університету внутрішніх справ, 2001. – 170 с.

296. Кузьменко А. Оперативна обстановка як категорія безпекознавства [Електронний ресурс] / А. Кузьменко // Юридичний журнал. – 2006. – № 11. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2469>

297. Кузьменко О.А. Контроль за виконанням Державного бюджету України як функція управління: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / О.А. Кузьменко. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. – 205с.

298. Кулініч О.О. Інформація з обмеженим доступом як об'єкт цивільних прав: дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 / Одеська національна юридична академія / О.О. Кулініч. – Одеса, 2006. – 190 арк.

299. Кунц Г., Деннел С. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций. Пер. с англ. - М.: Прогресс, 1981. - Т. 1. - 342 с.

300. Клычников В.М. Организационные технологии в системе управления правоохранительными органами: теоретико-методологический аспект / В.М.Клычников: Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 .-М.: РГБ, 2003 – 198с.

301. Курінний Є.В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право;

інформаційне право / Є.В. Курінний. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 428 с.

302. Кучук А.М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А.М. Кучук. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2007. – 213 с.

303. Кушакова Н.В. Конституційне право на інформацію в Україні (порівняльний аналіз): дис. ... к.ю.н.: 12.00.02 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка / Н.В. Кушакова. – К., 2003. – 243 арк.

304. Ланге О. Оптимальные решения / Ланге О. – М.: Прогресс, 1968. – 284 с.

305. Легеза Ю.О. Відомчі засоби масової інформації у формуванні правосвідомості співробітників органів внутрішніх справ України: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Запорізький юридичний інститут МВС України / Ю.О. Легеза. – Запоріжжя, 2005. – 217 арк.

306. Ленинизм и проблемы государственного управления / [авт. кол.: Д.А. Керимов, А.К. Белых, Б.А. Чагин и др.]; под ред. Д.А. Керимова, Б.А. Чагина. – Л.: Лениздат, 1969. – 279 с.

307. Лесечко М.Д. Основи системного підходу: теорія, методологія, практика: [навч. посіб.] / М.Д. Лесечко. – Львів: ДРІДУ УАДУ 2002. – 300 с.

308. Липатов М.И. Организационное обеспечение взаимодействия органов внутренних дел с иными государственными органами, общественными организациями и трудовыми коллективами: [лекція] / М.И. Липатов. – М.: Академия МВД СССР, 1990. – 20 с.

309. Лисенко В.В. Загальні положення теорії взаємодії та координації діяльності у розслідуванні податкових злочинів / В.В.Лисенко // Науковий вісник Академії ДПС України. – Ірпінь, 2003. – № 2 (20). – С. 161–168.

310. Литвак Б.Г. Разработка управленческого решения: [учебник] / Б.Г. Литвак. – [3-е изд., испр.]. – М.: Дело, 2002. – 392 с.

311. Ліпкан В.А. Національна і міжнародна безпека / В.А. Ліпкан, О.С. Ліпкан. – [2-е вид., доп. і перероб.]. – К.: ТЕКСТ, 2008. – 400 с.

312. Логінов О.В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України / О.В. Логінов. – К., 2005. – 236 арк.

313. Локк Дж. Два трактата о правлении / Дж. Локк; пер. с англ. и лат. ред. и сост., авт. примеч. А.Л. Субботин. – М.: Мысль, 1988. – 668 с. – (Сочинения: в 3-х т. – Т. 3).

314. Лукашук И.И. Глобализация, государство, право, XXI век / И.И. Лукашук. – М.: Спарк, 2000. – 280 с.

315. Лунев А.Е. Теоретические проблемы государственного управления / А.Е. Лунев. – М.: Наука, 1974. – 248 с.

316. Лыгалов И.И. Слежение за оперативной обстановкой в ИТК / И.И. Лыгалов, В.Г. Самойлов. – Рязань: РВШ МВД, 1984. – 40 с.

317. Львовчкін В.А. Нормативно-правові та організаційні засади забезпечення реалізації в Україні міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених до позбавлення волі: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / В.А. Львовчкін. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. – 195 с.

318. Магруфов А.А. Социалистическая законность – основа деятельности органов внутренних дел // Правовые вопросы деятельности органов внутренних дел в современных условиях / А.А. Магруфов. – Ташкент: НИиРИО Ташк. ВШ МВД СССР, 1985. – С. 20–30.

319. Маилян С.С. Подготовка и принятие управленческих решений в ОВД: опыт системного исследования групповых форм / С.С. Маилян. – М.: Учебно-консультационный центр „ЮрИнфоР”, 2000. – 159 с.

320. Макаревич В.Н. Технологический подход к освоению социального пространства / В.Н. Макаревич, И.М. Слепенков // Информатизация и технологизация социального пространства. Материалы к I Международному

симпозиуму по социальным технологиям. - М. - Нижн. Новгород, 1994. С. 123 – 128

321. Макаренко Е. Інформаційно-психологічний захист як чинник збереження політичної ментальності нації / Е. Макаренко // Нова політика. – 1999. – № 2. – С. 50–56.

322. Макаров Н.И. Административные (организационные) методы управления / Н.И. Макаров. – М.: АНХ, 1987. – 348 с.

323. Максименко Ю.Є. Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України: дис. ... к.ю.н.: 12.00.01 / Київський національний університет внутрішніх справ / Ю.Є. Максименко. – К., 2007. – 186 арк.

324. Малиновский А.А. Тектология. Теория систем. Теоретическая биология / А.А. Малиновский; вступ. ст. В.В. Бабков [и др.]. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 446 с.

325. Малиновський В.Я. Державне управління: [навчальний посібник] / В.Я. Малиновський. – Луцьк: Вежа, 2000. – 558 с.

326. Малярова В.О. Взаємодія співробітників оперативно-розшукових підрозділів зі слідчими при затриманні злочинців / В.О. Малярова // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – Одеса, 2004. – № 4. – С. 108–112.

327. Марков М. Теория социального управления / М. Марков. – М.: Прогресс, 1978. – 402 с.

328. Марков М. Технология и эффективность социального управления. - М. Марков - М.: Наука, 1982. - 314 с.

329. Марчук Р. Сучасний стан і покращання взаємодії працівників податкової міліції та експертно-криміналістичної служби МВС при розслідуванні податкових злочинів / Р. Марчук // Науковий вісник Академії ДПС України. – 2002. – № 4 (18). – С. 298–300.

330. Матвеев А.П. Теоретические и организационно-правовые аспекты взаимодействия уголовно-исполнительной системы с общественными

объединениями: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.11 / А.П. Матвеев. – М.: РГБ, 2005 – 214 с.

331. Матюхіна Н.П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України (теоретичні і прикладні аспекти): [монографія] / Н.П. Матюхіна; за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. – 287 с.

332. Махинин В.И. Основы управления в органах безопасности: [учебник] / В.И. Махинин; отв. ред. д.ю.н., проф. Б.С. Тетерин. – М.: Изд-ль Шумилова И.И., 2001. – 183 с.

333. Махов Ф.С. Преступность несовершеннолетних в США и Англии / Ф.С. Махов. – М.: Юрид. Література, 1964. – 154 с.

334. Мацелик Т.О. Адміністративний примус в діяльності органів державної податкової служби України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Т.О. Мацелик. – Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України, 2005. – 185 с.

335. Мацюк В.Я. Використання інформаційного ресурсу підрозділами податкової міліції для прийняття управлінського рішення: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / В.Я. Мацюк. – Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України, 2004. – 208 с.

336. Мелентьев М.П. Функции и структура управления исправительно-трудовыми учреждениями / М.П. Мелентьев. – Рязань: РВШ, 1975. – 55 с.

337. Мелентьев М.П. Реализация принципа социальной справедливости в правоприменительной деятельности исправительно-трудовых учреждений: [учеб. пособие] / М.П. Мелентьев, В.А. Корчинский. – К.: КВШ МВД СССР, 1981. – 89 с.

338. Мелентьев М.П. Становление и развитие исправительно-трудового законодательства УССР: [учеб. пособие] / М.П. Мелентьев, В.Д. Жарый. – Домодедово, 1989. – 110 с.

339. Мельник О.М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / О.М. Мельник. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – 208 с.

340. Месарович М. Общая теория систем: математические основы / М. Месарович, Я. Такахара; под ред. С.В. Емельянова. – М.: Мир, 1978. – 312 с.

341. Мироненко Т.Є. Організаційно-правові аспекти управління взаємодією органів прокуратури України з громадськістю: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Т.Є. Мироненко. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2008. – 190 с.

342. Михлин А.С. Международная конференция по проблемам роста числа осужденных к лишению свободы // Государство и право / А.С. Михлин. – 1995. – № 9. – С. 85–88.

343. Місюра В. Взаємодія як визначальний принцип державного управління в умовах громадянського суспільства / В. Місюра // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (31 травня 2005 року, Київ). – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 1. – С. 241.

344. Москаль Г.Г. Оптимізація взаємодії підрозділів і служб органів внутрішніх справ як чинник покращання протидії нелегальній міграції / Г.Г. Москаль // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – Одеса, 2005. – № 4. – Ч. 1. – С. 119–123.

345. Мухин В.И. Основы теории управления: [учебник] / В.И. Мухин. – М.: Экзамен, 2003. – 256 с.

346. Мюллер В. Великий німецько-український словник / В. Мюллер. – К.: Чумацький Шлях, 2007. – 792 с.

347. Нагорний О.П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення: дисертація на здобуття наукового

ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / О.П. Нагорний. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 205 с.

348. Назар Ю.С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Ю.С. Назар. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2006. – 210 с.

349. Научная мысль как планетное явление / В.И. Вернадский; отв. ред. А.Л. Яншин; АН СССР. – М.: Наука, 1991. – 270 с.

350. Негодченко О.В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади: дис. ...докт. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Негодченко. – Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2004. – 477 с.

351. Неживець О.М. Забезпечення соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / О.М. Неживець. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – 22 с.

352. Неживець О.М. Забезпечення соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / О.М. Неживець. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – 226 с.

353. Немченко М.І. Основи управління органами виконання покарань: [збірник лекцій] / М.І. Демченко, О.Г. Гамалій. – Частина 1. – К.: РВВ КІВС, 2000. – 100 с.

354. Немченко М.І. Шляхи вдосконалення моделі сучасної пенітенціарної установи / М.І. Немченко // Проблеми пенітенціарної теорії та практики. Бюлетень КІВС. – 2003. – № 8. – С. 38–44.

355. Нестеренко О.В. Право на доступ до інформації в Україні: конституційно-правовий аспект: дис. ... к.ю.н.: 12.00.02 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого / О.В. Нестеренко. – Харків, 2008. – 239 арк.

356. Нижник Н.Р. Про співвідношення категорій: „процес” і „механізм” та їх використання в управлінській діяльності органів виконавчої влади // Державне управління в Україні наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посібник / [Н.Р. Нижник, С.П. Мосов, Г.І. Леліков]; за заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2002. – С. 245–254.

357. Нижник Н.Р. Системний підхід в організації державного управління: [посібник] / Н.Р. Нижник, О.А. Машков; за заг. ред. Н.Р. Нижник. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 185 с.

358. Німеччина: нагляд і взаємність – марні зусилля в межах традиції правової держави // Контроль в органах виконавчої влади в сучасних умовах / [Мартин Лодж; упоряд. Кристофер Гуд, Олівер Джеймс, Б. Гай Пітер, Колін Скот]; пер. з англ. – К.: К.І.С., 2006. – С. 69–75.

359. Новейший философский словарь / [сост. А.А. Грицанов]. – Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. – 896 с.

360. Новий тлумачний словник української мови. – К.: Аконт, 2001. – Т. 1–926 с.

361. Новицька Н.Б. Організаційно-правові аспекти інформаційної культури в управлінській діяльності: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Національна академія державної податкової служби України / Н.Б. Новицька. – Ірпінь, 2007. – 205 арк.

362. Новіков Б.В. Основи адміністративного менеджменту: [навч. посіб.] / Б.В. Новіков, Г.Ф. Сініок, П.В. Круш. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 560 с.

363. Новіков М.М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадянського суспільства: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень / М.М. Новіков. – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2002. – 200 с.

364. Норвегія: стабільне поєднання нагляду/взаємності в умовах обмеженої диверсифікації професійної взаємності // Контроль в органах виконавчої влади в сучасних умовах / [Пер Легрейд; упоряд. Кристофер Гуд, Олівер Джеймс, Б. Гай Пітер, Колін Скот]; пер. з англ. – К.: К.І.С., 2006. – С. 86–90.

365. Овсянко Д.М. Административное право: [учебное пособие] / Д.М. Овсянко. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Юристъ, 2002. – 468 с.

366. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов; под ред. Н.Ю. Шведовой. – [20-е изд., стереотип]. – М., 1989. – 968с.

367. Озолин В.А. Взаимодействие с общественностью / В.А. Озолин. – М.: НИИиРИО МВД СССР, 1973. – 60 с.

368. Олійник І.Л. Організаційно-правові засади взаємодії міліції (поліції) країн-учасниць СНД у боротьбі з правопорушеннями: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / І.Л. Олійник. – Донецьк: Донецький юридичний інститут МВС при Донецькому Національному університеті, 2005. – 228 с.

369. Олійник О.В. Організаційно-правові засади захисту інформаційних ресурсів України: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Інститут законодавства Верховної Ради України / О.В. Олійник. – К., 2003. – 192 арк.

370. Омаров А.М. Менеджмент. Управление – древнейшее искусство, новейшая наука / А.М. Омаров. – М.: Экономика, 2009. – 638 с.

371. Онопенко П.В. Правоохоронні функції Української держави: зміст і реалізація: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. – теорія та історія держави і права, історія політичних

і правових учень / П.В. Онопенко. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2005. – 204 с.

372. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел. Термины и определения: учебное пособие. – К.: НИиРИО КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинського, 1988. – 245 с.

373. Организация работы следственного отдела (управления) УВД МВД / [кол. авт. под ред. С.В. Мурашова]. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1977. – 172 с.

374. Организация управления в уголовно-исполнительной системе: учеб. в 3 т. / [под общ. ред. Ю.А. Чайки]. – Рязань: Академия права и управления Минюста России, 2002. – Т. 1: Общая часть. – 270 с.

375. Організація управління персоналом в органах внутрішніх справ: монографічне дослідження / [В.Д. Сущенко, А.М. Смирнов, О.І. Коваленко, А.А. Смирнов]. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 352 с.

376. Організація управлінської діяльності в органах і установах кримінально-виконавчої системи / [М.Г. Вербенський, М.В. Мендель, В.В. Промогайбенко, В.І. Серов]; під ред. к.ю.н. В.А. Львовочкіна. – К.: ДДУПВП, 2004. – 75 с.

377. Органы дознания и предварительного следствия системы МВД и их взаимодействие: [учебное пособие] / кол. авт. Ю.Н. Белозеров, И.М. Гуткин, А.А. Чувилёв, В.Е. Чугунов. – М.: Юрид. лит., 1973. – 120 с.

378. Ординський В.Л. Актуальні проблеми взаємодії територіальних і транспортних ОВС у боротьбі зі злочинністю/ В.Л. Ортинський // Проблеми взаємодії територіальних і транспортних органів внутрішніх справ у попередженні та розкритті злочинів: матеріали наук.-практ. конф., 23 травня 2003 року. – Львів: ЛЮІ МВС України, 2004. – С. 1–10.

379. Осадчий В. Правоохоронні органи як суб'єкти кримінально-правового захисту / В. Осадчий // Право України. – 1997. – № 11. – С. 71–75.

380. Основы социального управления: учеб. пособ. / [А.Г. Гладышев, В.Н. Иванов, В.И. Патрушев и др.]; под ред. В.Н. Иванова. – М.: Высш. шк., 2001. – 168 с.

381. Осовська Г.В. Основи менеджменту: [навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Г.В. Осовська. – К.: Кондор, 2003 – 556 с.

382. Пазюк А.В. Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації: дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка / А.В. Пазюк. – К., 2004. – 205 арк.

383. Паршков А.В. Стратегическое управление в уголовно-исполнительной системе: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. – Судебная власть, прокурорский надзор, организация правоохранительной деятельности, адвокатура / А.В. Паршков. – Рязань; Академия права и управления ФСИН, 2006. – 214 с.

384. Патрушев В.И. Введение в теорию социальных технологий / В.И. Патрушев - М.: РАГС, 1999. - 234 с.

385. Пенитенциарные системы зарубежных стран: [учебно-практическое пособие / сост. В.И. Гуржий, М.П. Мелентьева]; под общ. ред. М.П. Мелентьева / Министерство внутренних дел Украины. Украинская академия внутренних дел. – К.: РИО МВД Украины, 1993. – 104 с.

386. Перепелиця А.І. Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / А.І. Перепелиця. – Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України, 2005. – 228 с.

387. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Заг. частина: [навч. посібник] / В.Г. Перепелюк. – Чернівці: Рута, 2003. – 367 с.

388. Петров В. От информационных войн к управляемому информационному сотрудничеству / В. Петров, И. Рабинович // Власть. – 2001. – № 1. – С. 21–27.

389. Петров Є.В. Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин: дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 / Національний університет внутрішніх справ / Є.В. Петров. – Харків, 2003. – 206 арк.

390. Пехтерев В.И. Принципы государственного управления в деятельности

ОВД / В.И. Пехтерев - Омск: ОВШ МВД СССР, 1980. - 237 с.

391. Печников А. Пенитенциарная системы: начало реформ / А. Печников // Российская юстиция. – 1997. – № 12. – С. 8–11.

392. Петков В.П. Управління виховно-виправним процесом і злочинність: [навчальний посібник] / В.П. Петков. – Кіровоград: КЮІ НУВС, 2003. – 700 с.

393. Петков В.П. Управління виховно-виправним процесом: дис .... д.ю.н.: 12.00.07 / Запорізький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України / В.П. Петков. – Х., 1998. – 448 с.

394. Петков С.В. Менеджмент в органах внутрішніх справ (організаційно-правові основи): автореферат на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С.В. Петков. – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2005. – 38 с.

395. Петков С.В. Менеджмент в органах внутрішніх справ (організаційно-правові основи): дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С.В. Петков. – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2005. – 510 с.

396. Петков С.В. Проблемні питання впровадження ефективного планування в діяльність ОВС / С.В. Петков // Правова держава. – № 8. – С. 72–75.

397. Пивовар Ю.І. Взаємодія органів міліції і органів фінансового контролю у протидії зловживанням і корупційним явищам у сфері державних закупівель / Ю.І. Пивовар // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – № 15. – С. 77–88.

398. Пивовар Ю.І. Організаційно-правові засади взаємодії міліції і органів фінансового контролю: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Ю.І. Пивовар. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2008. – 266 с.

399. Пивовар Ю.І. Поняття зустрічної звірки та її види при взаємодії органів міліції і державної контрольно-ревізійної служби / Ю.І. Пивовар // Право України. – 2007. – № 9. – С. 45–49.

400. Пикулькин А.В. Система государственного управления: [учебник для вузов] / А.В. Пикулькин. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 399 с.

401. Пикулькин А.В. Система государственного управления: [Учебник] / А.В. Пикулькин - М.: Юнити, 1999. - 300 с.

402. Пискотин М.И. Советский руководитель / М.И. Пискотин. – М.: Знание, 1986. – 63 с.

403. Пікуля Т.О. Правоохоронні органи в механізмі держави України (теоретико-правові питання функціонування): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень / Т.О. Пікуля. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 203 с.

404. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: [підручник] / за ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 702 с.

405. Полінець О.П. Контроль в державному управлінні України: теоретико-організаційні питання: дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.01 / Національна академія держ. управління при Президентові України / О.П. Полінець. – К., 2003. – 248 арк.

406. Попов Л. Убеждение и принуждение. Организационно-воспитательные и административно-правовые средства охраны общественного порядка в деятельности советской милиции / Л. Попов. – М.: Московский рабочий, 1968. – 160 с.

407. Попович Є. Становлення партнерських відносин між прокуратурою і населенням / Є. Попович // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 9(51). – С. 22–28.

408. Приймаченко Д.В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Д.В. Приймаченко. – Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України, 2007. – 477 с.

409. Приймаченко Д.В. Щодо законодавчого закріплення мети та завдань адміністративної діяльності митних органів України / Д.В. Приймаченко // Вісник Акад. мит. служби України. – 2007. – № 1. – С. 97–101.

410. Продайко С.В. Деякі особливості взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на транспорті з державною митною службою, іншими правоохоронними органами, перспективи їх удосконалення / С.В. Продайко // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – Одеса, 2002. – № 1. – С. 125–128.

411. Прокурорський нагляд в Україні: підруч. для юрид. вузів і факульт. / [І.Є. Марочкін, П.М. Каркач, Ю.М. Грошевий та ін.; за ред. проф. І.Є. Марочкіна, П.М. Каркача. – Харків: Одиссей, 2004. – 306 с.

412. Пронина В. Совершенствование законодательства о центральных органах управления / В. Пронина // Хозяйство и право. – 1993. – № 5. – С. 92.

413. Пчолкин В.Д. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ: матеріали наук.-практ. конф. / В.Д. Пчолкин // Проблеми взаємодії територіальних і транспортних органів внутрішніх справ у попередженні та розкритті злочинів. – Львів: ЛЮІ МВС України, 2004. – С. 93–104.

414. Радов Г. Пенітенціарна ідея: Думки на тему / Г. Радов. – К.: МП „Леся”, 1997. – 288 с.

415. Радов Г.О. Першочергові проблеми пенітенціарної політики України на сучасному етапі / Г.О. Радов // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К.: Бюлетень Київського інституту внутрішніх справ, 1996. – № 1. – С. 12–16.

416. Рассолов М.М. Проблемы управления и информации в области права / М.М. Рассолов. – М.: Юрид. лит., 1991. – 223 с.

417. Ребкало М.М. Державне управління у сфері виконання покарань (організаційно-правовий аспект): дис. ... канд. наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління; Національна академія державного управління при Президентові України / М.М. Ребкало. – К., 2008. – 210 с.

418. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи: монографія / [кол. авт.: В.В. Цветков (наук. кер.), С.Д. Дубенко, Н.Р. Нижник та ін.]. – К.: Оріяни, 1998. – 364 с.

419. Розвиток громадянського суспільства в Україні / [укл. Л. Шара, І. Підлуська та ін.]. – К., 2002. – 59 с.

420. Романенко О.В. Пенітенціарна функція демократичної правової держави і роль громадянського суспільства в механізмі її реалізації: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія, кримінально-виконавче право / О.В. Романенко. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 208 с.

421. Романенко О.В. Проблеми правосуб'єктності інститутів громадянського суспільства в діяльності установ кримінально-виконавчої системи України / О.В. Романенко // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: бюлетень КІВС. – 1999. – № 4 – С. 22–29.

422. Рудашевский В.Д. Координационное управление – резерв перестройки / В.Д. Рудашевский. – М.: Экономика, 1990. – 255 с.

423. Руденко А.С. Влияние чрезвычайных ситуаций на организацию работы исправительных учреждений / А.С. Руденко // Правовые и организационные вопросы функционирования уголовно-исполнительной системы Минюста России: материалы межвуз. науч.-практ. конф., посвященной 125-летию УИС, 30 марта 2004 года: в 2 т. – Владимир: ВЮИ Минюста России, 2005. – С. 44–45.

424. Руденко А.С. О значении оперативных игр в подготовке личного состава исправительных учреждений к действиям в условиях чрезвычайных ситуаций / А.С. Руденко // Пенитенциарная система России: состояние, проблемы,

перспективы: материалы междунар. науч.-практ. конф. – Псков: ПЮИ Минюста России, 2005. – С. 86–90.

425. Рудник В. Соціально-кримінологічні наслідки застосування кримінального покарання у вигляді позбавлення волі // Актуальні проблеми пенітенціарної системи України в сучасних умовах: збірн. наук. праць / В. Рудник. – К.: РВВ КІВС при УАВС, 1996. – С. 10–24.

426. Рябченко О.П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин: [монографія] / О.П. Рябченко; за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. – 304 с.

427. Самохвалов В.В. Законність і справедливність: теоретико-правові проблеми співвідношення і взаємодії: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / В.В. Самохвалов. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2006. – 210 с.

428. Сапальов В.П. Теоретичні аспекти взаємодії підрозділів кримінального пошуку при використанні оперативно-технічних засобів / В.П. Сапальов // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України імені 10-річчя незалежності України. – 2001. – № 2. – С. 17–28. – (Спеціальний випуск).

429. Семир'янов Д.Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підрозділами податкової міліції України: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Національна академія державної податкової служби України / Д.Я. Семир'янов. – Ірпінь, 2004. – 196 арк.

430. Сердюк І.А. Правоохоронні відносини: поняття, їх особливості та види: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / І.А. Сердюк. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2008. – 200 с.

431. Сикал М.М. Організаційно-правові засади судового контролю за діяльністю та установ виконання покарань у зарубіжних країнах / М.М. Сикал // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 187–189.

432. Сировой О.В. Організаційно-правові засади управління інформаційними ресурсами органів внутрішніх справ України: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Харківській національний університет внутрішніх справ / О.В. Сировой. – Харків, 2006. – 218 арк.

433. Скачко Ю.П. К покаянию через заключение / Ю.П. Скачко. – Чебоксары: ЧИВД, 2003. – 180 с.

434. Скотт Д. Конфликты и пути их преодоления. / Д.Скотт - Киев: Наукова думка, 1991. - 289 с.

435. Слепенков И.М. Основы теории социального управления / И.М. Слепенков, Ю.П. Аверин - М.: Мысль, 1990. - 372 с.

436. Слинько Д.В. Процесуально-правовий механізм формування і прийняття рішень в органах внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д.В. Слинько. – Харків, 2002. – 189 с.

437. Соболев Є.Ю. Адміністративно-правові основи взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ і кримінально-виконавчих установ при надзвичайних ситуаціях: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Є.Ю. Соболев. – Запоріжжя, 2010. – 241 с.

438. Сорокин П. Система социологии / П. Сорокин. – Т. 1: Социальная аналитика: учение о строении простейшего (родового) социального явления. – М.: Наука, 1993. – 242 с.

439. Социальное управление: словарь / под ред. В.И. Добренкова, И.М. Слепенкова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 596 с.

440. Социология. Основы общей теории / [под ред. Г.В. Осипова, Л.Н. Москвичев]. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 461 с.

441. Стадник В.В. Менеджмент: [посібник] / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К.: Академвидав, 2003. – 464 с.

442. Старченко О.В. Взаємодія слідчого з правоохоронними структурами в розкритті й розслідуванні злочинів / О.В. Старченко // Вісник Луганської

академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України. – Луганськ, 2004. – № 1. – С. 197–204.

443. Стаценко-Сургучова І.С. Організаційно-правові засади інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби України: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Національний університет державної податкової служби України / І.С. Стаценко-Сургучова. – Ірпінь, 2008. – 210 арк.

444. Степаненко К. Взаємодія міліції з поліцейськими організаціями іноземних країн / К. Степаненко // Право України. – 2003. – № 3. – С. 148–151.

445. Степаненко К.В. Загальні конституційні принципи взаємодії правоохоронних органів України і країн європейської співдружності / К.В. Степаненко // Науковий вісник ДЮОІ МВС України. – Донецьк, 2001. – № 2(5). – С. 188–192.

446. Стеценко Ю.В. Засоби масової інформації – відкриті носії прихованих повідомлень членів організованих злочинних груп і терористичних організацій // Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць / Ю.В. Стеценко; голов. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса: Фенікс, 2004. – Вип. 21. – С. 236–242.

447. Стеценко Ю.В. Науково-методичні засади використання засобів масової інформації при розслідуванні злочинів: дис. ... к.ю.н.: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України / Ю.В. Стеценко. – К., 2006. – 236 арк.

448. Судебные и правоохранительные органы Украины: [учебник] / под ред. проф. А.М. Бандурки. – Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. – 350 с.

449. Сухарев В.Ф. Организационный механизм решений в ОВД / В.Ф.Сухарев - М.: Академия управления МВД России, 2002. - 34 с.

450. Сущенко В.Д. Сучасний процес управління в органах внутрішніх справ: монографічне дослідження / В.Д. Сущенко, С.В. Присяжний, О.І. Коваленко. – К.: НАВСУ, 1999. – 352 с.

451. Тейлор Ф. Административно-техническая организация промышленного предприятия / Ф. Тейлор. – СПб.: Изд-во Л.А. Левенстерна, 1912. – 113 с.

452. Телефонко Б.М. Проблеми соціальної адаптації осіб, звільнених з кримінально-виконавчих установ на підставі закону України про амністію або акта помилування: автореферат дисертації на здобуття наукового ступення кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Б.М. Телефонко. – Львів: Львівський юридичний інститут МВС України, 2004. – 20 с.

453. Теория государства и права: учебник / [под ред. В.К. Бабаева]. – М.: Юристъ, 2002. – 592 с.

454. Тертышник В.М. Тайное становится явным: взаимодействие следователя, оперативного работника и эксперта-криминалиста при раскрытии и расследовании преступлений: [учебное пособие] / В.М. Тертышник, С.В. Слинко. – Х.: ИКФ „Гриф”, 1997. – 68 с.

455. Тийэ О. Судебный контроль в России и Франции / О. Тийэ, Е.А. Шелковникова, А.П. Фоков // Право и политика. – 2002. – № 2. – С. 150–151.

456. Тимощук В.Н. Адміністративна процедура та адміністративні послуги: Зарубіжний досвід і пропозиції для України / В.Н. Тимощук. – К.: Факт, 2003. – 496 с.

457. Тихомиров Ю.А. Административные процедуры и право / Ю.А. Тихомиров, Э.В. Талапина // Журнал Российского права. – 2002. – № 4. – С. 8–9.

458. Тихомиров Ю.А. Государственность: крах или воскрешение / Ю.А. Тихомиров // Государство и право – 1992 - №9. - С. 38.

459. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса / Ю.А. Тихомиров. – М.: Издание г. М.Ю. Тихомирова, 1998. – 798 с.

460. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции / Ю.А. Тихомиров. – М.: Юринформцентр, 2001. – 355 с.

461. Трубников В.М. Социальная адаптация освобожденных от отбывания наказаний / В.М. Трубников. – Харьков: Основа. Изд-во при Харьк. ун-те 1990. – 173 с.

462. Туманов Г.А. Организация как функция государственного управления / Г.А. Туманов // Советское государство и право. – 1986. – № 1. – С. 38–46.

463. Тюріна О.В. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія правових і політичних вчень / О.В. Тюріна. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2001. – 184 с.

464. У. Росс Эшби. Введение в кибернетику (An Introduction to Cybernetics) / У. Росс Эшби. – М.: КомКнига, 2006. – 432 с.

465. Уголовно-исполнительное право: учеб. для юрид. вузов / [А.С. Михлин, П.Г. Пономарев, В.И. Селиверстов, И.В. Шмаров]; под ред. проф. В.И. Селиверстова. – [2-е изд.]. – М.: Юриспруденция, 2000. – 320 с.

466. Уголовный кодекс Австрии; пер. с нем. – М.: ИКД „Зерцало-М”, 2001. – 144 с.

467. Уголовный кодекс Голландии; пер. с нем. – СПб.: Издательство „Юридический центр Пресс”, 2001. – 510 с.

468. Уголовный кодекс Дании; пер. с дат. – СПб.: Издательство „Юридический центр Пресс”, 2001. – 230 с.

469. Уголовный кодекс Республики Польша; пер. с польск. – М.: Тесей, 1998. – 128 с.

470. Уемов А.И. Системный подход и общая теория систем / А.И. Уемов. – М.: Мысль, 1978. – 272 с.

471. Український Радянський енциклопедичний словник: у 3-х т. / [уклад. М.П. Бажан, І.К. Білодід, О.І. Гурій та ін.]. – К., 1966. – Т. 1. – 892 с.

472. Управление – это наука и искусство / А. Файоль, Г. Эмерсон, Ф. Тейлор, Г. Форд. – М.: Республика, 1992. – 196 с.

473. Управление органами, исполняющими наказания: методические разработки и материалы к курсу / [под ред. Г.А. Туманова]. – М.: Академия МВД СССР, 1980. – 386 с.

474. Управленческие процедуры / [Под ред. Б.Н. Лазарева]. — М.:

Юридические науки, 1988. - 243 с.

475. Усенко В. Організація взаємодії підрозділів державної податкової служби України / В. Усенко, А. Супруненко // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – Ірпінь. – № 2 (16). – С. 225–230.

476. Файоль А. Учение об управлении / А. Файоль // Научная организация труда и управления; [пер. с англ.]. – М.: Экономика, 1965. – 496 с.

477. Фатхутдинов Р.А. Управленческие решения: [учебник] / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Инфра-М, 2009. – 344 с.

478. Фатхутдінов В.Г. Правоохоронна діяльність: природа, сутність, гуманізм (теоретико-правові та методологічні аспекти): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / В.Г. Фатхутдінов. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2006. – 223 с.

479. Федеральні в'язниці США: бюро сімейної взаємності в „уряді незнайомців” // Контроль в органах виконавчої влади в сучасних умовах / [Ар'єн Бойн; упоряд. Кристофер Гуд, Олівер Джеймс, Б. Гай Пітер, Колін Скот]; пер. з англ. – К.: К.І.С., 2006. – С. 56–62.

480. Фесюнін В.М. Організаційно-правові засади взаємодії Державної податкової служби з населенням: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / В.М. Фесюнін. – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ України, 2007. – 187 с.

481. Фещенко Л.О. Взаємодія органів внутрішніх справ з державною податковою службою у здійсненні правоохоронної діяльності: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Л.О. Фещенко. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2007. – 217 с.

482. Философия для аспирантов: [учебное пособие] / В.П. Кохановский, Е.В. Золотухина, Т.Г. Лешкевич, Т.Б. Фатхи. – [изд. 2-е]. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 448 с.

483. Философия: учебник для вузов / [под общ. ред. В.В. Миронова]. – М.: Норма, 2005. – 928 с.

484. Философский словарь / [под ред. Розенталя М.М.]. – М.: Политиздат, 1972. – 496 с.

485. Філософія: [посібник] / Є.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький, Л.А. Чекаль. – К.: Академія, 2001. – 576 с.

486. Філософський енциклопедичний словник / [за ред. В.І. Шинкарука]. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.

487. Фомичева И.Д. Социально-креативная функция СМИ в свете обществоведческих теорий / И.Д. Фомичева // Веста. Моск. ун-та. – 2002. – Сер. 10. – № 1. – С. 46.

488. Франція: неефективний нагляд у сфері компетенції генеральних інспекцій // Контроль в органах виконавчої влади в сучасних умовах / [Марі Фотель; упоряд. Кристофер Гуд, Олівер Джеймс, Б. Гай Пітер, Колін Скот]; пер. з англ. – К.: К.І.С., 2006. – С. 75–80.

489. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика України: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора юр. наук: спец. 12.00.08 „Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право” / П.Л. Фріс. – К., 2006. – 36 с.

490. Фролова О.Г. Новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ: [монографія] / О.Г. Фролова. – Донецьк: ДІВС МВС України, 2001. – 312 с.

491. Фролова О.Г. Сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в органах внутрішніх справ: дис. ... д.ю.н.: 12.00.07 / Національний університет внутрішніх справ / О.Г. Фролова. – Харків, 2002. – 440 арк.

492. Фурашев В. Реалії Національної програми інформатизації / В. Фурашев, О. Фурашев // Правова інформатика. – 2005. – № 3. – С. 60–77.

493. Халимон С.І. Запобігання злочинам серед осіб, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчій інспекції: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія, кримінально-виконавче право / С.І. Халимон. –

Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 255 с.

494. Халимон С.І. Професійна підготовка співробітників кримінально-виконавчої інспекції: сучасний стан перспективи розвитку / С.І. Халимон // Актуальні проблеми професійного становлення особистості сучасного юриста: матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Суми, 2006. – С. 80–83.

495. Хрипко С.Л. Інформаційне право: [навчально-методичній посібник] / С.Л. Хрипко. – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2005. – 234 с.

496. Цимбал Г.П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. / Г.П. Цимбал. – Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України, 2005. – 217 с.

497. Цимбал Г. Необхідність взаємодії при виявленні і розслідуванні податкових злочинів / Г. Цимбал // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – Ірпінь, 2003. – № 4 (22). – С. 224–231.

498. Чермен У. Введение в исследование операций / У.Чермен - М.: Мысль, 1968. - 254 с.

499. Четвериков В.С. Основы управления в органах внутренних дел: [учебное пособие] / В.С. Четвериков, В.В. Четвериков. – М.: Новый Юрист, 1997. – 128 с.

500. Чижевский А.Л. Великий праздник Науки. 200-летний Юбилей Российской Академии Наук / А.Л. Чижевский // Связь. – 1925. – № 17. – С. 2.

501. Чиркин В.Е. Государственное управление: Учебник. - М.: Юрист, 2001. - 318 с.

502. Шамрай В. Поняття і суть взаємодії, її значення / В. Шамрай, І. Олійник // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – № 1(31). – С. 60–67.

503. Шванков В.М. Теоретические основы координации и взаимодействия в органах внутренних дел / В.М. Шванков. – М.: Академия МВД СССР, 1978. – 174 с.

504. Шематов П.В. Методологические основы управления / П.В.Шематов –

Новосибирск: Наука, 1998. - 248с.

505. Шинкаренко І.Р. Проблеми організації взаємодії підрозділів боротьби з контрабандою митної служби з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ прикордонних регіонів при розкритті контрабанди / І.Р. Шинкаренко // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 2000. – С. 102–106. – (Спеціальний випуск).

506. Щедрин Ю.В. Организационно-правовые основы управленческой деятельности начальника территориального органа уголовно-исполнительной системы: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук 12.00.11 – судебная власть; прокурорский надзор; организация правоохранительной деятельности; адвокатура / Ю.В. Щедрин. – Рязань: Академия права и управления, 2004. – 297 с.

507. Щекин Г.В. Как эффективно управлять людьми: психология кадрового менеджмента: [науч.-практ. пособие] / Г.В. Щекин. – К.: МАУП, 1999. – 400 с.

508. Энциклопедия кібернетики: в 2-х т. / [отв. ред. В.М. Глушков]. – Т. 1: Абс - Мир; Т. 2: Мих - Яч. – К.: Главная редакция Украинской Советской Энциклопедии, 1975. – 608 с., 624 с.

509. Южанин В.Е. О понятии „процесс ресоциализации преступника” // Теоретические и организационно-правовые проблемы применения наказания / В.Е. Южанин. – Уфа, 1990. – С. 21–28.

510. Ягунов Д.В. Пенітенціарна система України: історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування: [монографія] / Д.В. Ягунов. – [3-є вид., перероб. та доп.]. – Одеса: Фенікс, 2009. – 316 с.

511. Яковець І. Існування та дія спецпідрозділів та груп швидкого реагування. Розкриття злочинів [Електронний режим] / І. Яковець. – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1239800012>

512. Яковлев А.М. Теоретические проблемы социологии права / А.М. Яковлев // Проблемы социологии права. – Вильнюс, 1970. – № 1. – С. 26–34.

513. About the Bureau of Prisons: <http://www.bop.gov/about/index.jsp>

514. Act 14 of 1969 – Statute Law Revision Act 1969 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://statutes.agc.gov.sg/non_version/cgi-bin/cgi_getdata.pl?actno=2000-REVED-247&doctitle=PRISONS%20ACT%0A&date=latest&method=part&segid=979873386-001527

515. Freedom of Information Act (FOIA). Publication schemes. Justice Sector Monitoring Report – Washington: ICO, 2010. – 171 p.

516. Galliher J. Social interaction in prisons // British Journal of Criminology. – 1972. – № 12. – P. 167–174.

517. HM Inspectorate of Prisons Inspection Manual – London: Her Majesty's Inspectorate of Prisons, 2009. – 108 p.

518. HM Inspectorate of Prisons Inspection Manual – London: Her Majesty's Inspectorate of Prisons, 2002. – 88 p.

519. James Burnham, The Managerial Revolution: What is Happening in the World - New York: John Day Company, Inc., 1941. – 280 p.

520. Ludwig von Bertalanffy General system theory. Foundations, development, applications, – N. Y.: George Braziller, 1968. – 289 p.

521. Prison Act 1952 (1952 chapter 52 15_and_16_Geo_6_and_1_Eliz_2) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1952/cukpga_19520052_en_1.

522. Protecting Society & Reducing Crime: <http://www.bop.gov/>

523. Ralph Henham Some Alternative Strategies for Improving the Effectiveness of the English Prisons Ombudsman Scheme // The Howard Journal of Criminal Justice - # 39 – 2002. – P. 290–305.

524. Schneider H. The influence of mass communication media on public opinion on crime and criminal justice // Public opinion on crime and criminal justice. Reports presented to the Thirteenth Criminological Research Conference. 1978. European Committee on Crime Problems. Council of Europe. – 1979. – P. 121.

525. Senna Joseph P., Siegel Larry G. Introduction to criminal Justice. North-Eastern University. W.P.C., 1999. – P. 489–501.

526. http://ru.wikipedia.org/wiki/Файоль,_Анри

527. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU87K01U.html

528. Офіційний сайт Державного департаменту України з питань виконання покарань [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua/>

529. http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article;jsessionid=903EF15262F0F8D860A629D5F63D328B?art_id=66334&cat_id=45509

530. http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=55750&cat_id=55724

531. http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=66360&cat_id=66359

532. <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1234957780>

533. <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1238919831>

534. <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1247551247>